

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

**SERMAYE PİYASASINDA FİNANSAL RAPORLAMA
DÜZENLEMELERİNİN ETKİLİLİĞİ: BORSA İSTANBUL
İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Z. Defne UZUNHASANOĞLU

Doktora Tezi

Ankara, 2017

SERMAYE PİYASASINDA FİNANSAL RAPORLAMA DÜZENLEMELERİNİN
ETKİLİLİĞİ: BORSA İSTANBUL İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

Z. Defne UZUNHASANOĞLU

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

Doktora Tezi

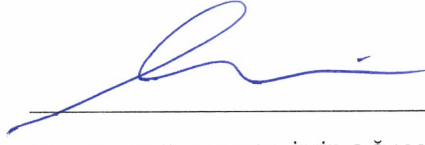
Ankara, 2017

KABUL VE ONAY

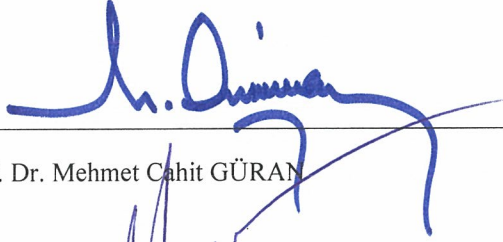
Z.Defne UZUNHASANOĞLU tarafından hazırlanan “Sermaye Piyasasında Finansal Raporlama Düzenlemelerinin Etkililiği: Borsa İstanbul İmalat Sanayi Sektörü Üzerine Bir Araştırma” başlıklı bu çalışma, 13 Ocak 2017 yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Çiğdem Berna KOCAMAN (Başkan)

Doç. Dr. Pelin VAROL İYİDOĞAN (Danışman)

Prof. Dr. Mehmet Cahit GÜRAN

Prof. Dr. Hakkı Hakan YILMAZ

Prof. Dr. A.Tarkan ÇAVUŞOĞLU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Sibel BOZBEYOĞLU

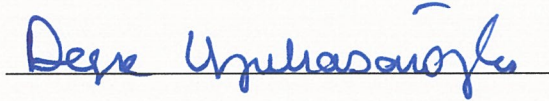
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

13 Ocak 2017

Z. Defne UZUNHASANOĞLU

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

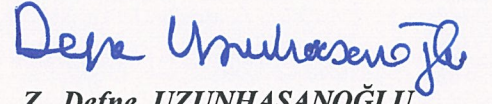
- Tezimin tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**
(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)
- Tezimin.13.01.2017 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**
(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)
- Tezimin.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**
- Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

13/01/2017

Z. Defne UZUNHASANOĞLU

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Doçent Dr. Pelin Varol İYİDOĞAN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığımı beyan ederim.

Z. Defne UZUNHASANOĞLU

TEŞEKKÜR

Doktora çalışması uzun ve zor bir süreç; zaman zaman vazgeçmeyi de düşünebiliyor insan; ancak sonuna gelindiğinde, emeklerin karşılığının alınması bu çabaya değdiğini gösteriyor. Bu çalışmada Türkiye için önemli bulduğum bir konu olan düzenlemelerin değerlendirilmesi konusunu inceledim.

Tez yazım sürecinde değerli hocalarla çalışma imkanı buldum: Başta, yoğun gündemine rağmen, bu çalışmanın başından sonuna kadar, doğru ve öngörülü katkıları ile beni yönlendiren ve akademik desteğini esirgemeyen Sn. Prof. Dr. M. Cahit GÜRAN, tez danışmanımın başka bir görevi üstlenmesi sebebi ile, ilerleyen bir süreçte danışmanlığımı üstlenen ancak Tezin gelişimini sürecini Sn. GÜRAN'la birlikte titizlikle takip eden ve değerli katkılar sunan Sn. Doçent Dr. Pelin VAROL İYİDOĞAN ve gerek derslerinde işlediği değerli konularla ve gerekse başarılı yöneticiliği ile çalışmalarımı destekleyen Sn. Prof. Dr. Tarkan ÇAVUŞOĞLU hocalarıma sonsuz teşekkür ederim. Kendilerini tanımış olmaktan büyük bir onur duyduğum Sn. Prof. Dr. Berna KOCAMAN ve Sn. Prof. Dr. H. Hakan YILMAZ'a yapıcı eleştiri, katkı ve yönlendirmeleri için çok teşekkür ederim. Sn Doçent Dr. Özgür TEOMAN'a tezime yaptığı katkılar ve anket çalışmamdaki yönlendirmeleri için ayrıca teşekkür ederim.

Tabiki hiçbir zaman hakkını ödeyemeyeceğim sevgili eşime ve ailemin diğer bireyelerine, bu dönemde yaptıkları fedakarlıklar ve destekleri için çok teşekkür ediyorum.

ÖZET

UZUNHASANOĞLU, Z. Defne. *Sermaye Piyasasında Finansal Raporlama Düzenlemelerinin Etkililiği: Borsa İstanbul İmalat Sanayi Sektörü Üzerine Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Ankara, 2016.

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UMS/UFRS), Kamu Yararı Teorisi temelinde sermaye piyasalarında bilgi asimetrisine karşı oluşturulmuş olup, sözkonusu teori, düzenlemelerin “etkili” olduğunu öne sürmektedir. Diğer taraftan, UMS/UFRS’nin ülkeler arasında hızlı bir şekilde yaygınlaşmasını açıklamak üzere, Yeni Kurumsal Teori’nin isomorfik yaklaşımları öne çıkmaktadır. Bu tezin amacı; UMS/UFRS düzenlemelerinin sonuçlarının başarılı olup olmadığının, çeşitli kriterler doğrultusunda incelenmesidir. Bu amaç çerçevesinde, Borsa İstanbul İmalat Sanayi Sektörü’nde yer alan şirketlerin mali işler yöneticilerine, UMS/UFRS’ye ilişkin düzenlemelerin amacına ulaşip ulaşmadığı (etkililiği) ve diğer kriterlere ilişkin algılarını ölçen bir anket çalışması uygulanmış ve anket bulgularından hareketle de geçerlilik ve güvenilirlik analizi yapılmıştır. Çalışmanın devamında, “etkililik” kriteri ile "etkinlik" ifadesi ve "ilgililik", "tutarlılık" ve "katma değer" boyutları arasındaki ilişki araştırılarak, nedensellik (regresyon) analizi uygulanmıştır. Ayrıca, UMS/UFRS düzenlemelerinin etkililiği açısından önemli olan, “etkinlik”, “ilgililik”, “tutarlılık” ve “katma değer” boyutlarını ne ölçüde karşıladığı araştırılmıştır.

Çalışmanın neticesinde; düzenlemenin nihai amacı olan, şirketlerin sermaye maliyetinin azaltılıp, yabancı sermayenin artması ve nihai olarak sermaye piyasasının etkinliğinin sağlanması ile ilgili olarak henüz istenilen düzeyde sonuç alınmadığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte, düzenlemenin diğer amaçlarına (şeffaflık, karşılaştırılabilirlik v.b.) önemli ölçüde ulaşıldığı; düzenleme etkililiğine katkıda bulunacak denetim, bilgilendirme, eğitim gibi alanlarda düzenleme yönetiminin daha etkin olması gerektiği ortaya çıkmıştır. Düzenlemenin etkinlik, ilgililik ve katma değer kriterlerinin genelde karşılandığı, tutarlılık kriterinin ise yeterli düzeyde karşılanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Düzenleme, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, Etkililik, Sermaye Piyasası, Anket, Faktör Analizi, Nedensellik (Regresyon) Analizi

ABSTRACT

UZUNHASANOĞLU, Z. Defne] *Financial Reporting Regulations' Effectiveness in Capital Markets: A Research over Borsa İstanbul Production Industry*, Phd. Dissertation, Ankara, 2016.

The International Financial Reporting Standards (IAS/IFRS) has been formed on the basis of The *Public Interest Theory*, against the information asymmetry in capital markets and this theory suggests that, regulations are *effective*. On the other hand, in order to explain the rapid widespread of (IAS/IFRS) among the countries; the isomorphic approaches of The *New Institutional Theory* come to the forefront.

The aim of this thesis is; whether the results of the (IAS/IFRS) regulations are successful or not, by examining it in accordance with the other various criteria. Within this purpose of frame, with the accounting executives of the companies in the manufacturing sector of Istanbul Stock Exchange, a questionnaire measure was applied dealing with; if IAS/IFRS regulations meet the requirements (effectiveness) and what are their perceptions about the other criteria of the applied regulations. Using the results a *validity and reliability analysis* was performed. In the ongoing study, a causality (regression) analysis was conducted about the relation between "effectiveness" and "efficiency", and relationship between the size of "relevance, coherence and added value". In addition, "efficiency", "relevance", "coherence" and "added value" dimensions which are important for the effectiveness of the IAS/IFRS regulations had been studied.

At the end of the study, it has been understood that the ultimate goal of regulation hasn't yet been achieved at the desired level with regard to reducing the cost of capital of companies, increasing foreign capital and ultimately ensuring the effectiveness of the capital market. However, the other aims of the regulation (transparency, comparability, etc.) have been achieved to a great extend; it has become clear that regulatory management should be more effective in areas such as auditing, information and training that contribute to regulatory compliance. The efficiency, relevance and value added criteria of the regulation have generally met whereas, the consistency criterion has not met adequately.

Keywords

Regulation, International Financial Reporting Standards, Effectiveness, Capital Market, Questionnaire, Factor Analysis, Casualty (regression) Analysis.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xiv
TABLO LİSTESİ	xvii
ŞEKİL LİSTESİ	xx
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	3
SERMAYE PİYASALARININ DÜZENLENMESİ: KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE	3
1.1. DÜZENLEME VE SERMAYE PİYASALARININ DÜZENLENMESİ İLE İLGİLİ TANIMLAR	3
1.1.1. Düzenlemenin Tanımı ve Türleri	3
1.1.2. Düzenleme Yönetiminin Kapsamı: Bağımsız Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar ve Uluslararası Kuruluşlar	4
1.1.3. Finansal Piyasaların Düzenlenmesine İlişkin Kavramlar	5
1.1.4. Muhasebe Alanındaki Düzenlemeler.....	7
1.2. DÜZENLEMİYİ AÇIKLAYAN TEORİLER	7
1.2.1. Ekonomide Devletin Değişen Rolünü Açıklayan Teoriler	8
1.2.2. Düzenlemeye İlişkin Gerekçeler ve Düzenleme Teorileri.....	9
1.2.2.1. Düzenleme Gerekçeleri : Piyasa Başarısızlıkları.....	10
1.2.2.2. Düzenlemenin Kamu Yararı Teorisi	17

1.2.2.3. Kamu Yararı Teorisi ile Düzenleme Etkililiği Kavramının İlişkisi...	19
1.2.2.4. Düzenlemenin Özel Menfaat Teorisi.....	20
1.2.2.5. Kamu Tercihi Teorisi	22
1.2.2.6. Yeni Kurumsal Teori ve Düzenleme Anlayışı.....	23
1.2.3. Düzenleme Teorilerinin Finansal Raporlama Alanındaki Yansımaları.....	26
1.3. SERMAYE PİYASALARININ ÖZELLİKLERİ VE BİLGİNİN ÖNEMİ	30
1.3.1. Sermaye Piyasalarının Özellikleri	30
1.3.2. Sermaye Piyasalarında Bilgi Başarısızlıklarının Önemi.....	31
1.3.2.1. Sermaye Piyasalarında Bilgi Asimetrisi İçin Önerilen Çözümler	32
1.3.2.2. Etkin Sermaye Piyasaları Hipotezi.....	36
1.4. SERMAYE PİYASALARINDA DÜZENLEMELER	39
1.4.1 Global Finansal Krizin Düzenleme Alanındaki Etkileri.....	39
1.4.2. Sermaye Piyasalarında Düzenleme Amaç ve Türleri.....	40
1.4.3. Sermaye Piyasalarında Kamuyu Aydınlatma Düzenlemeleri.....	41
1.4.3.1. Kamuyu Aydınlatma İlkesinin Tanımı ve Türleri	41
1.4.3.2. Kamunun Aydınlatılmasında Finansal Raporlama Düzenlemeleri	42
1.4.4. Sermaye Piyasalarında Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına İlişkin Düzenlemeler.....	44
1.4.4.1. Finansal Raporlamanın Uluslararası Uyumlaştırılma Süreci	44
1.4.4.2. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulunun Amaç ve Yapısı.....	46
1.4.4.3. Türkiye’de Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’na Geçiş Süreci.....	47
1.4.4.4. Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Onay ve Değişiklik Süreçleri.....	52
2. BÖLÜM.....	55
DÜZENLEMELERİN ETKİLİLİĞİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ	55
2.1. DÜZENLEMELERİN ETKİLİLİĞİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ İLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE	55
2.2. İYİ DÜZENLEMELERE İLİŞKİN AB, OECD VE IOSCO’NUN ÖNERİLERİ...61	61

2.2.1. Avrupa Birliğinin İyi Dzenleme Yaklaşımları.....	61
2.2.2. OECD ve IOSCO'nun İyi Dzenleme Yaklaşımları	64
2.3. DZENLEME UYGULAMASINA İLİŞKİN KONULAR VE BAĞIMSIZ DZENLEYİCİ KURUMLAR.....	65
2.3.1. Dzenleme Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar ve Dzenleme Yönetiminin Rolü	66
2.3.2. Dzenleme Etkililiğinin Sağlanmasında Menfaat Çatışmalarının Önlenmesi.	67
2.3.3. Dzenlemeye Uyumun Sağlanmasında Denetimin Rolü	68
2.3.4. Bağımsız Dzenleyici ve Denetleyici Kurumların Ortaya Çıkış Sebepleri ve Fonksiyonları.....	70
2.4. DZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	72
2.4.1. Dzenlemeler ve Etki Çerçevesi.....	74
2.4.2. Dzenlemenin Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Araç ve Programlar	75
2.4.2.1. Dzenlemelerin Etki Analizleri.....	76
2.4.2.2. Dzenlemelerin Gözden Geçirilmesi Çalışmaları	76
2.4.2.2.1. İdari ve Dzenlemeyi Basitleştirmeyi Amaçlayan Çalışmalar	77
2.4.2.2.2. Dzenleme Sonrası Değerlendirme Çalışmaları.....	78
2.4.2.3. Dzenleme Sürecinde Menfaat Sahiplerine Danışılması	81
2.4.3. Dzenlemelerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler	84
2.4.3.1. Dzenlemelerin Maliyet ve Faydaları	84
2.4.3.2. Değerlendirmelerde Önerilen Araç ve Teknikler	85
2.4.4. Dzenlemelerin Değerlendirilmesine İlişkin Problemler	89
2.5. DZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN ÇALIŞMALAR..	90
2.5.1. Uluslararası Finansal Raporlama Dzenlemelerinin Adapte Edilmesi ve Uyumuyla İlgili Çalışmalar.....	90
2.5.1.1. Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Adapte Edilmesini İnceleyen Çalışmalar	90
2.5.1.2. Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Uygulanmasını İnceleyen Çalışmalar	92
2.5.2. Dzenleme Etkilerini ve Etkililiği İnceleyen Çalışmalar	97

3. BÖLÜM	101
SERMAYE PİYASASINDA DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ UYGULAMASI: ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA DÜZENLEMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	101
3.1. TÜRK SERMAYE PİYASASINA İLİŞKİN RAKAMSAL GÖSTERGELER	101
3.1.1. Sermaye Piyasasının Ekonomideki Yeri	101
3.1.2. Türkiye’de Sermaye Piyasalarına İlişkin Göstergeler	102
3.1.2.1. Sermaye Piyasasından Fon Talep Edenler.....	102
3.1.2.2. Sermaye Piyasalarında Fon Arzedener (Yatırımcılar).....	104
3.2. TÜRK SERMAYE PİYASASININ KURUMSAL YAPISI	105
3.3. TÜRK SERMAYE PİYASASINDA FİNANSAL RAPORLAMAYA İLİŞKİN DÜZENLEME YAPISI.....	107
3.3.1 Sermaye Piyasası Kurulu ve Kamu Gözetimi Kurumu’nun Görev ve Yetkileri	107
3.3.2. Sermaye Piyasası Kurulu ve Kamu Gözetimi Kurumu’nun Nitelikleri	111
3.4. ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA DÜZENLEMELERİNİN ETKİLİLİĞİNE İLİŞKİN UYGULAMA	115
3.4.1. Araştırmanın Modeli ve Hipotezler.....	115
3.4.1.1. Araştırma Problemi ve Araştırma Soruları.....	116
3.4.1.2. Değişkenler ve Araştırma Modeli	116
3.4.1.3. Hipotezlerin Geliştirilmesi.....	117
3.4.2. Uygulama Hazırlık Çalışmaları.....	118
3.4.2.1. Araştırmanın Amacı, Konusu ve Önemi	118
3.4.2.2. Yöntem.....	119
3.4.2.3. Araştırmanın Sınırları.....	119
3.4.2.4. Anketin Hazırlık Süreci ve Kullanılan Yöntemler.....	120
3.4.3. Bulgular ve Araştırma	124
3.4.3.1. Araştırma Verilerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	124
3.4.3.1.1. Şirketlere İlişkin Demografik Bilgilerin Dağılımı.....	124
3.4.3.1.2. Etkililik Sorularına İlişkin Sonuçların Dağılımı.....	125

3.4.3.1.3. Etkinlik Sorularına İlişkin Sonuçların Dağılımı	128
3.4.3.1.4. İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değerle İlgili Sorulara İlişkin Sonuçların Dağılımı	129
3.4.3.2. Araştırma Verilerine İlişkin Geçerlilik ve Güvenilirlik Sonuçları	130
3.4.3.3. Araştırma Verilerine İlişkin Değerlendirmeler.....	135
3.5. ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	150
3.5.1. Kriterler Bazında Yapılan Değerlendirmeler.....	150
3.5.1.1. Etkililik Kriteri Bazında Yapılan Değerlendirmeler	150
3.5.1.2. Etkinlik Kriteri Bazında Yapılan Değerlendirmeler.....	154
3.5.1.3. İlgililik Kriteri Bazında Yapılan Değerlendirmeler.....	156
3.5.1.4. Tutarlılık Kriteri Bazında Yapılan Değerlendirmeler	156
3.5.1.5. Katma Değer Kriteri Bazında Yapılan Değerlendirmeler	157
3.5.2. Kriterlerin Birbiriyle Bağlantısına Göre Değerlendirmeler.....	158
3.5.3. Kriterlerin Çalışanların Nitel Özelliklerine Göre Değerlendirilmesi	159
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	160
KAYNAKÇA.....	165
EK 1. IOSCO PRENSİPLERİ	187
EK 2. ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI.....	189
EK 3. IASB’NİN GELİR KAYNAKLARI.....	191
EK 4. OECD ETKİLİ VE ETKİN BİR FİNANSAL DÜZENLEME İÇİN POLİTİKA ÇERÇEVESİ: GENEL REHBERLİK VE YÜKSEK DÜZEY KONTROL LİSTESİ (2010)	192
EK 5. OECD’NİN “DÜZENLEYİCİ POLİTİKA VE YÖNETİM ÜZERİNE TAVSİYELERİ (2012).....	194
EK 6. OECD’NİN DÜZENLEME POLİTİKASININ DEĞERLENDİRİLMESİ ÇERÇEVESİ ÖNERİSİ(2014)	195
EK 7. OECD ÜLKELERİNDE DÜZENLEME ARAÇ VE PROGRAMLARININ KULLANILMASINA İLİŞKİN BİLGİLER	196
EK 8. DÜZENLEMENİN MALİYET VE FAYDALARI	197
EK 9. ANKET FORMU	198

EK 10. ANKETE KATILAN YÖNETİCİLERİN ÇALIŞTIKLARI ŞİRKETLER.....	205
EK 11. TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	207
EK 12. ETİK KURUL ONAYI.....	207

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AICPA	American Institute of Certified Public Accountants (Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü)
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
CSES	Centre for Strategy and Evaluating Services
BDK	Bağımsız Düzenleyici Kurumlar
BİMER	Başbakanlık İletişim Merkezi
BİST A.Ş.	Borsa İstanbul A.Ş.
BRTF	Better Regulation Task Force (İyi Düzenleme Görev Grubu)
DEA	Düzenleyici Etki Analizi
DTVT	Devlet Teşkilatı Veri Tabanı
EFRAG	Avrupa Finansal Raporlama Danışma Grubu
EPH	Efficient Market Hypothesis (Etkin Sermaye Piyasaları Hipotezi)
ESMA	European Securities and Markets Authority (Avrupa Menkul Kıymetler ve Piyasalar Otoritesi)
Ex-Ante	Uygulama Öncesi
Ex-Post	Uygulama Sonrası
FAS	Amerikan Finansal Raporlama Standartları
FASB	Financial Accounting Standards Board (Amerikan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu)
FCIC	US Financial Crisis Inquiry Commission (ABD Kriz Araştırma Komisyonu)
FED	Federal Reserve Bank (Amerikan Merkez Bankası)
FEE	Avrupa Muhasebeciler Federasyonu
FHÖİK	Finansal Hizmetler Özel İhtisas Komisyonu
Finansal Raporlar	Finansal tablolar, faaliyet raporları ve şirket yönetiminin sorumluluk beyanları
Finansal Tablolar	Dipnotlarıyla birlikte finansal durum tablosu (bilanço), kâr/zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, nakit akım tablosu ve özkaynak değişim tablosu

FSB	Financial Stability Board (Finansal İstikrar Kurulu)
G20	Group of 20
GEG Programı	Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı
GFK	Global Finansal Kriz
GSYH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IAS	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standards Board (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu)
IASC	International Accounting Standards Committee (Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi)
ICAEW	Institute of Chartered Accountants in England and Wales (İngiltere ve Galler Yeminli Mali Muhasebeciler Enstitüsü)
IFAC	International Federation of Accountants (Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu)
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
IOSCO	International Organization of Securities Commissions (Uluslararası Sermaye Piyasası Komisyonları Organizasyonu)
İDT	İktisadi Devlet Teşebbüsleri
JFSA	The Financial Services Agency of Japan (Japonya Finansal Hizmetler Kurumu)
KGK	Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
MERNİS	Merkezî Nüfus İdare Sistemi
MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı
PCAOB	US Public Company Accounting Oversight Board
PFEEFR	Policy Framework for Effective and Efficient Financial Regulation: General Guidance and High-Level Checklist
PIR	Post Implementation Review-Uygulama Sonrası Gözden Geçirme
PLS	Post-Legislative Scrutiny
REFIT	Regulatory Fitness and Performance Programme
R.G.	Resmi Gazete
RIA	Regulatory Impact Assessment
ROSCS	Report on the Observance of Standards and Codes

SEC	Securities and Exchange Commission (Amerikan Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu)
SGHP	Standart Genel Hesap Planı
SOX	Sarbanes Oxley Yasası
SPKn.	Sermaye Piyasası Kanunu
SPKr.	Sermaye Piyasası Kurulu
TAKBİS	Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi
TSPB	Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
TDMS	Tekdüzen Muhasebe Sistemi
THP	Tekdüzen Muhasebe Sistemi ve Hesap Planı
TMS	Türkiye Muhasebe Standartları
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TMUDESK	Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜRMOB	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	Uluslararası Muhasebe Standartları
US GAAP	Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
WFE	World Federation of Exchanges (Dünya Borsalar Federasyonu)
WP	White Paper

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.	Piyasa Başarısızlıklarına İlişkin Görüşler.....	14
Tablo 2.	Kurumsallaşma Yaklaşımları	24
Tablo 3.	Finansal Piyasalarda Asimetrik Bilgi Problemleri ve Çözüm Önerileri.....	36
Tablo 4.	Etkin Sermaye Piyasaları Hipotezine Göre Etkinliğin Formları.....	37
Tablo 5.	Türkiye’de Muhasebe Sistemlerinin Gelişimi	50
Tablo 6.	Türk Sermaye Piyasasındaki Muhasebe Standartlarına İlişkin Düzenlemeler.....	51
Tablo 7.	İyi Yönetişim ve Düzenleme Prensipleri.....	58
Tablo 8.	Düzenleme Etkililiğinin Avrupa Birliğinin Yönetişim Prensipleriyle İlişkisi.....	58
Tablo 9.	Düzenlemelerin Değerlendirilmesinde Sorulan Sorular	63
Tablo 10.	OECD (1995) Kamu Düzenlemelerinin Kalitesinin Artırılmasına Dönük Öneriler	64
Tablo 11.	OECD (2005) İyi Düzenlemenin Özellikleri.....	64
Tablo 12.	Düzenleyici Görevlerle İlgili Çerçeve	69
Tablo 13.	Etkililiğin Değerlendirilmesi İçin Yeterlilik Kriterleri.....	73
Tablo 14.	Değerlendirmelerde Önerilen Araç ve Teknikler	86
Tablo 15.	Maliyet Fayda Analizinin Aşamaları.....	87
Tablo 16.	Sermaye Piyasasına İlişkin Temel Göstergeler	103
Tablo 17.	Merkezi Kaydi Sistemde Bulunan Menkul Kıymet Bilgileri	103
Tablo 18.	Türkiye’de Yurtiçi Tasarruflar	105
Tablo 19.	Sermaye Piyasası Kurulu’nun Temel Fonksiyonları	109
Tablo 20.	Ankete Dahil Edilen Şirket Sayısı.....	120
Tablo 21.	UMS/UFRS’ye İlişkin Soruların Güvenilirlik Teknikleri ve Yapılan İşlemler	122
Tablo 22.	UMS/UFRS’ye İlişkin Soruların Geçerlik Teknikleri ve Yapılan İşlemler	122
Tablo 23.	Ankete Katılan Yöneticilerin Çalıştıkları Sektörleri	123
Tablo 24.	UMS/UFRS Sorularına İlişkin Uzman Görüşleri ve Kapsam Geçerliliği Sonuçları	130
Tablo 25.	Etkililik Sorularına İlişkin Madde Analizi Sonuçları.....	131

Tablo 26. Etkililik Sorularının Rotasyon Sonrası Faktör Analizi Yük Değerleri.....	132
Tablo 27. İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değerle İlgili Sorulara İlişkin Madde Analizi Sonuçları.....	133
Tablo 28. İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değerle İlgili Sorulara İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	133
Tablo 29. Etkililik Alt Boyutları ile, İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutundan Alınabilecek En Düşük ve En Yüksek Puanların Dağılımı	134
Tablo 30. Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutundan Alınan Puanların Dağılımı.....	134
Tablo 31. Eğitim Düzeylerine Göre Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi.....	135
Tablo 32. Eğitim Düzeylerine Göre Etkinlik Sorularının Değerlendirilmesi	135
Tablo 33. Mali İşlerde Çalışma Sürelerine Göre Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi.....	136
Tablo 34. Mali İşlerde Çalışma Sürelerine Göre Etkinlik Sorularının Değerlendirilmesi	136
Tablo 35. UMS/UFRS'ye İlişkin Bilgi Düzeyine Göre Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi.....	137
Tablo 36. UMS/UFRS'ye İlişkin Bilgi Düzeyine Göre Etkinlik Sorularının Değerlendirilmesi.....	138
Tablo 37. Şirketlerin Faaliyet Sürelerine Göre Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi.....	138
Tablo 38. Şirketlerin Faaliyet Sürelerine Göre Etkinlik Sorularının Değerlendirilmesi.....	139
Tablo 39. Şirket Aktif Büyüklüğüne Göre Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi.....	139
Tablo 40. Şirketlerin Aktif Büyüklüklerine Göre Etkinlik Sorularının Değerlendirilmesi.....	140
Tablo 41. Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutundan Alınan Puanların Korelasyon Değerlendirmesi.....	141
Tablo 42. Etkinlik Sorularına Göre Düzenlemenin Genel Etkileri Alt Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi.....	142
Tablo 43. Etkinlik Sorularına Göre Düzenleme Yönetiminin Değerlendirilmesi Alt Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi.....	143
Tablo 44. Etkinlik Sorularına Göre Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri Alt Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi.....	144
Tablo 45. Etkinlik Sorularına Göre Etkililik Boyutu Toplam Puanlarının Değerlendirilmesi	145

Tablo 46. Etkinlik Sorularına Göre İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Puanlarının Değerlendirilmesi.....	146
Tablo 47. Düzenlemenin Genel Etkileri Alt Boyut Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi Değerlendirilmesi.....	147
Tablo 48. Düzenleme Yönetiminin Değerlendirilmesi Alt Boyut Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi Değerlendirilmesi	148
Tablo 49. Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri Alt Boyut Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi Değerlendirilmesi	148
Tablo 50. Etkililik Boyutu Toplam Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi Değerlendirilmesi....	149

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Üretim Sözleşme Eğrisi.....	12
Şekil 2. Tüketim Sözleşme Eğrisi.....	13
Şekil 3. Pareto Optimumu.....	13
Şekil 4. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Kurulunun Örgüt Yapısı.....	46
Şekil 5. Türkiye’de UMS/UFRS Uygulamasının Gelişimindeki Önemli Olaylar.....	52
Şekil 6. Avrupa Birliği’nin Değerlendirme Çerçevesi.....	62
Şekil 7. Düzenlemeler ve Etkileri.....	75
Şekil 8. İdari Basitleştirme Araçları.....	78
Şekil 9. Düzenleyici Politika Döngüsünün Aşamaları.....	80
Şekil 10. Düzenleme Maliyet ve Faydaları Haritası.....	85
Şekil 11. Sermaye Piyasası Kurumları.....	106
Şekil 12. Türkiye’de Finansal Raporlamaya İlişkin Düzenleme Yapısı.....	108
Şekil 13. UMS/UFRS Düzenlemelerinin Nihai Amacına Ulaşmasını Sağlayan Faktörler.....	117
Şekil 14. UMS/UFRS Düzenlemelerinin Nihai Amacına Ulaşmasını Sağlayan Faktörler.....	152

GİRİŞ

Sermaye piyasalarında bilgi asimetrisi temel bir piyasa başarısızlığı olup, bu sorunu çözmek üzere; kamunun tam, doğru ve yeterli bir şekilde aydınlatılması için, finansal raporlama standartlarına ilişkin düzenleme yapılmaktadır.

Diğer taraftan, son yıllarda, düzenleme alanında giderek yaygınlaşan bir uygulama, “uluslararasılaşma” ve “standartlaşma”dır. Küreselleşme ve artan rekabetin de etkisiyle, özellikle gelişmekte olan ülkeler, başka bir ülkede başarılı olan bir modeli kendi ülkelerinde de uygulamayı tercih etmektedir. Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının (UMS/UFRS) kullanımı da, 2005 yılından itibaren yaygınlaşarak, günümüzde Türkiye'nin de dahil olduğu yüzden fazla ülkede uygulanmaktadır. Yıllar içinde, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, standartların anlaşılmasındaki güçlükler, standartlara uyum maliyetinin yüksekliği, uygulama sonrasında finansal tabloların kalitesinin ne ölçüde iyileştiği gibi konular akademik çevrelerde tartışılmaya başlanmıştır. Sözkonusu çalışmalarda, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, düzenleyici kapasite, kurumsal altyapı, denetimin yetersizliği, bilgi eksikliği gibi sebeplerle, düzenlemeye uyumun yeterli olmadığı (sahte uyum) ileri sürülmektedir. Öte yandan, 2008 Global Finansal Krizi'nde Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının sebep olduğu şeffaflık sorunu ve gerçeği yansıtmayan finansal raporlar gibi konular da, dikkatlerin finansal raporlama standartlarına çekilmesine sebep olmuştur.

Düzenleme başarısızlıklarına ilişkin konular 1990'lı yıllardan itibaren, önem kazanmıştır. Bu çerçevede OECD'nin ve Avrupa Birliği'nin öncülük ettiği "İyi Düzenleme" anlayışının temelinde, düzenlemelerin topluma olan büyük maliyetleri de dikkate alındığında; iyi dizayn edilmesi, düzenleme sürecinin tüm aşamalarında menfaat sahiplerinin sürece dahil olması, düzenlemelerin uygulama sonuçlarının izlenmesi, değerlendirmelerin kanıta dayalı olması, vatandaşlar, iş çevreleri vd. için sürdürülebilir ve ulaşılabilir faydalar sağlanması hedeflenmektedir. Bu anlayış çerçevesinde mevcut düzenlemelerin amacına ulaşıp ulaşmadığı (etkililik), faydalarının maliyetlerinin üstünde olup olmadığı (etkinlik) v.b. kriterlere göre değerlendirilmesi konusu önem kazanmıştır.

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından, Kamu Yararı Teorisi temelinde oluşturulmuş olup teori; devletin piyasa başarısızlıklarına karşı düzenlemeler yaparak ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini ve düzenlemelerin amacına ulaşmasını (etkili olmasını) savunmaktadır. Son yıllarda ise, özellikle,

gelişmekte olan ülkelerin UMS/UFRS'yi adapte etme ve uygulama süreçlerini etkileyen faktörleri açıklamak üzere, Kurumsal Teori öne çıkmaktadır.

Bu araştırmada, Türk Sermaye piyasasında, 2005 yılından itibaren uygulanmaya başlanan UMS/UFRS düzenlemelerinin amacına ulaşp ulaşmadığı (etkililik) ve diğer düzenleme değerlendirme kriterleri kullanılarak düzenleme sonuçlarının başarılı olup olmadığı konusunda; BİST'de işlem gören ve imalat sanayinde sınıflandırılan şirketlerin mali işler yöneticilerinin algılarının anket yoluyla ölçülmesi amaçlanmıştır.

Tez çalışmasının Orjinallik Raporu ekte verilmektedir (Ek/11). Çalışmada yapılan sözkonusu Anket'le ilgili olarak uygulama öncesinde, Hacettepe Üniversitesi Senato Etik Komisyonu'na başvurulmuş olup, Komisyon'un 17.05.2016 tarihli toplantısında uygun görüş verilmiştir (Ek/12).

Bu çalışmanın, UMS/UFRS düzenlemelerinin etkili olup olmadığına ilişkin, *düzenlemelerin değerlendirilmesi mantığı* içinde Türkiye'de yapılan ilk çalışma olduğu, bu anlamda düzenleme literatürüne bir katkı sağlandığı, ayrıca; düzenleme uyumunda önemli olan, düzenleme yönetiminin başta etkili denetim ve gözetim, eğitim, bilgilendirme gibi hususlardaki rolünü vurguladığı için, bu alandaki literatüre katkı sağladığı düşünülmektedir.

Çalışmanın *birinci* bölümünde; düzenleme ve sermaye piyasalarının düzenlenmesi ile ilgili tanımlar, düzenlemenin genel gerekçeleri, düzenlemeyi açıklayan teoriler ile sermaye piyasalarının tanımı, özellikleri, düzenleme amaç ve türleri anlatılacak, *ikinci* bölümde; düzenlemelerin değerlendirilmesi ve iyi düzenleme ile ilgili kavramlar, düzenleme uygulaması ve yönetimine ilişkin konular, düzenlemelerin değerlendirilmesinde kullanılan araç, program ve yöntemler anlatılacak, *üçüncü* bölümde; Türk sermaye piyasası sektörüne ilişkin rakamsal göstergeler, sermaye piyasasında finansal raporlamaya ilişkin düzenleme yapısı ve ilgili literatürden örnekler verilecek ve Türk sermaye piyasasında UMS/FRS düzenlemelerinin değerlendirilmesine ilişkin bir anket uygulaması yapılacaktır. Değerlendirme ve sonuç kısmında ise, anket uygulaması çerçevesinde; UMS/UFRS düzenlemesinin etkililiğine ve diğer kriterlere ilişkin sonuçlar değerlendirilecek, Türkiye'de finansal raporlama uygulamalarının daha sağlıklı bir çerçeveye oturtulması için önerilere yer verilecektir.

I. BÖLÜM

SERMAYE PİYASALARININ DÜZENLENMESİ: KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

1.1. DÜZENLEME VE SERMAYE PİYASALARININ DÜZENLENMESİ İLE İLGİLİ TANIMLAR

1.1.1.Düzenlemenin Tanımı ve Türleri

Düzenleme veya Regülasyon¹, günlük hayatımızda sıkça karşılaştığımız, daha çok devletin yetki alanına girdiği kabul edilen bir kavramdır. Literatürde, düzenleme üzerine, genel kabul gören tek bir tanım yapılmamaktadır. Bunun sebebi, konunun hukuk, ekonomi, sosyoloji, politik bilimler ve psikoloji gibi bir çok alanı ilgilendirmesidir. Düzenleme ile ilgili kullanılan bazı tanımlar aşağıda verilmektedir:

"Düzenleme, sosyo-ekonomik ve politik amaçların gerçekleştirilmesi için, yasal araçların kullanılması anlamındadır. Yasal araçların özelliği, bireylerin veya organizasyonların devlet tarafından öngörülen davranışları yerine getirmemeleri halinde cezai önlemler v.b. yaptırımlara zorlanabilmesidir. Örneğin, şirketler belirli fiyatlara uymaya, belirli ürünleri arzlemeye, belirli piyasaların dışında kalmaya, üretim sürecinde belirli üretim tekniklerini kullanmaya veya yasal minimum ücreti ödemeye zorlanabilirler" (Hertog, 2010, s.3). Posner'e (1974, s.365) göre; "devletin piyasaya müdahalesini ifade eden ekonomik regülasyonlar, her çeşit vergiler ve subvansiyonlar şeklinde ifade edilebileceği gibi, aynı zamanda, oranlar, girişler ve ekonominin diğer faaliyetleri üzerindeki açık düzenleyici ve idari kontrolleri de ifade edebilmektedir". Bir başka görüşe göre düzenleme, geniş bir kavram olan sosyal kontrolün ötesinde, ekonomiye devlet müdahalesinin her türlü biçimi ve otoriter kuralların belirlenmesine dayanan bir yönetim (governance) biçimidir (Baldwin, Scott ve Hood, 1998). Son olarak, OECD (2015, s.12) çalışmasında düzenleme, "kazanılacak olan hedefleri açıklayan standartlar, raporlama ve soruşturma gibi konularda bilgi toplama ve önlem koyarak davranışların düzeltilmesi unsurlarının toplamı" olarak ifade edilmektedir.

¹Bundan sonra, "düzenleme" olarak ifade edilecektir.

Baldwin, Cave ve Lodge (2012, s.3)'un daha yeni bir çalışmasında, düzenleme üç grupta sınıflandırılmaktadır: “*Özel Bir Emirler Seti Olarak Düzenleme*: Bir amaca kendini adanmış bir yapı tarafından, uygulanacak zorunlu kurallar setinin bir araya getirilerek yayımlanması, *Tasarlanmış Devlet Etkisi Olarak Düzenleme*: Düzenlemenin daha geniş kapsamlı olarak ticari veya sosyal davranışı etkilemek amacıyla dizayn edilen tüm devlet faaliyetlerini kapsamı, *Sosyal veya Ekonomik Etkinin Tüm Şekilleri*: Davranışları etkileyen devlet veya piyasa kaynaklı tüm mekanizmaların düzenleme olarak kabul edilmesi”.

Yukarıda verilen çeşitli tanımlara göre düzenleme kavramının, devletin belirli bir faaliyet alanındaki kişi ve kurumların davranışlarını, o alanda öngördüğü politika amaçları doğrultusunda yönlendirmek için kullandığı, yaptırım gücünü de kapsayan bir araç olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Düzenlemeler üç grupta sınıflandırılmaktadır: *Ekonomik Düzenlemeler*; piyasaya girişi ve piyasadaki davranışı düzenleyen yasal çerçeveler olup, doğrudan fiyatlama, rekabet, piyasa giriş-çıkış gibi piyasa kararlarına müdahale edilmesidir. *Sosyal Düzenlemeler*; toplumun çevre, güvenlik ve sağlıkla ilgili menfaatlerini korur, çalışanların haklarının, alıcıların satıcılardan gelebilecek rekabete aykırı sahte davranışlara karşı korunması sağlarlar. *İdari Düzenlemeler* ise: vergi, iş yönetimi, dağıtım sistemi gibi unsurlarda idari yükü basitleştirmeyi amaçlayan düzenlemelerdir" (OECD, 1997, s. 7). Çoğu zaman, gerçek hayatta, her üç düzenlemenin de bir arada uygulandığı görülmektedir.

1.1.2. Düzenleme Yönetiminin Kapsamı: Bağımsız Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar ve Uluslararası Kuruluşlar

Düzenlemeler, esas itibariyle merkezi devletin bir fonksiyonu olarak kabul edilmekle birlikte, 1980’li yıllardan itibaren, Bağımsız Düzenleyici ve Denetleyici Kurullar ortaya çıkmıştır. Bir görüşe göre düzenleme kavramı; temel ekonomik ve sosyal faaliyetlerin politik arenadan bağımsız idari kurullarca düzenlenmesini ve denetlenmesini de ifade etmektedir (Petek, 2002, s.3-4). Diğer taraftan, günümüzde uluslararası organizasyonlar tarafından oluşturulan standartların, ülkelerin düzenleme otoriteleri tarafından bir düzenleme ile kabul edilmesine ilişkin örneklerle giderek daha fazla karşılaşılmaktadır: Örneğin, bağımsız bir uluslararası kurum olan IASB tarafından yayımlanmış olan UMS/UFRS tüm dünyada geniş bir kabul görmüş olup, 2005 yılından itibaren AB ülkeleri başta olmak üzere Türkiye’nin de içinde bulunduğu birçok ülkede uygulanmaya başlanmıştır.

1.1.3. Finansal Piyasaların Düzenlenmesine İlişkin Kavramlar

Finansal piyasaların düzenlenmesi ile ilgili olarak akademik literatürde yaygın olarak: Finansal Düzenleme (Financial Regulation) ve Menkul Kıymetler Düzenlemesi (Securities Regulation)² ayrımını yapan çalışmalara rastlanılmaktadır: Finansal düzenleme, düzenleyici otoritenin finansal ajanların kararlarına ve hareketlerine kendi sosyal amaç fonksiyonunu maksimize etmek için getirdiği kurallar ve kısıtlamalardır (Yay, Yay ve Yılmaz, 2011). Özkan (2012,s.3) çalışmasında, finansal düzenlemenin finansal piyasaların, piyasada faaliyet gösteren kurumların oluşum ve faaliyetlerinin yetkili otoritelerce düzenlenmesi, oluşan düzende işleyişlerinin yönetim, denetim ve kurumların yönlendirilmesi olarak, ifade edilmekte; son olarak Cığerci ve Gökçe (2014, s.2), finansal düzenleyici işlemlerin ana çerçevesini, finansal kurumların davranışlarını izleme, disipline ve koordine etme şeklinde çizilebileceğini öne sürmektedir. Mishkin ve Eakins (2012) finansal düzenlemeye ilişkin net bir tanımlama yapmamakla birlikte, ABD ve diğer gelişmiş ülkelerden hareketle finansal düzenlemeyi dokuz tipte (finansal sistemin güvenliği için mevduat sertifikası benzeri teminat bulundurma zorunluluğu, finansal kurumların varlık sahibi olmasına getirilen kısıtlamalar, asgari sermaye zorunlulukları, hızlı düzeltici aksiyonlar, finansal kurumların gözetimi, risk yönetiminin değerlendirilmesi, tüketicinin korunması, kamuyu aydınlatma zorunlulukları, rekabet üzerine getirilen sınırlandırmalar) sınıflandırmaktadır.

Diğer taraftan, Carvajal ve Elliott (2007, s.6) sermaye piyasası (menkul kıymetler) düzenlemesini tanımlamıştır: "Menkul kıymetleri halka arz eden ihraççıları, ikincil piyasaları, varlık yönetim ürünlerini ve piyasa aracılarının düzenlenmesini içerir. Düzenleme, ihraççı ve yatırımcılar, müşteri ve finansal aracılar ve bir işlemin karşı tarafları arasındaki bilgi asimetrisini tanımlamak, piyasanın karışıklık içine girmesini önlemek ve yatırımcı güvenini sağlamak amacıyla ticaret, takas ve teslim mekanizmalarının düzenli bir şekilde fonksiyon göstermesini sağlar". Benzer bir şekilde Dee (2009) menkul kıymet düzenlemelerini, yatırımcıların tasarruflarını, sahiplik veya borçlanma ifade eden hisse senedi, tahvil v.b. menkul kıymetlere yatırdıkları zaman, haklarının korunmasını içeren düzenlemeler olarak ifade etmektedir.

Bu tanımlardan finansal düzenlemelerin, daha çok, finansal kurumların (bankalar ve aracı kurumlar gibi) oluşum ve faaliyet esaslarının belirlenmesi ile ilgili iken, menkul kıymetler düzenlemelerinin ise daha çok, sermaye piyasasında yatırımcıların korunması temelinde,

² Bu kavram, "Sermaye Piyasası Düzenlemesi" olarak da ifade edilebilmektedir.

menkul kıymetlerin ihraç esaslarına ilişkin yapılan düzenlemeler olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde, finansal piyasalar, unsurları, fonksiyonları ve yasal statülerine göre, bir veya birden fazla kurumun gözetim ve denetimine tabi olabilmektedir (Gümüş, 2012; Pan, 2009). Bu itibarla, finansal piyasalardaki araç ve kurumların iç içe geçmiş yapısının, finansal piyasalara ilişkin düzenlemelerin finansal düzenleme veya sermaye piyasası düzenlemesi olarak ayrı ayrı tanımlanmasını güçleştirdiği düşünülmektedir. 2008 GFK'nin ardından, uluslararası kurumların yaptığı çalışmalar neticesinde, finansal piyasalarda düzenleme başarısızlıklarının olmasının yanı sıra, yeterince düzenlenmemiş olan, gölge bankacılık, hedge fonlar, sistemik risk gibi bazı alanların bulunduğu anlaşılmış ve bu çerçevede finansal düzenlemeye ilişkin yaklaşımlar da değişmiştir. GFK sonrasındaki düzenleme çalışmalarında, para ve sermaye piyasalarının ortak bir bakış açısıyla (makro ihtiyatlı düzenleme) düzenlenmesi, düzenleme yapılarının birleştirilmesine dönük eğilimleri güçlendirmiş ve gerek AB, gerekse de ABD'de, düzenleme başarısızlıklarına karşı, düzenleme kurumlarının, konularının, denetim ve gözetimin yeni bir bakış açısıyla ele alınmasına ilişkin düzenleme önerileri geliştirilmiştir. Pan (2012, s.1907-1908) tarafından yapılan sınıflandırmaya göre finansal düzenleme, aşağıdaki unsurlardan oluşmaktadır:

- ✓ "Finansal düzenlemeye tabi olan kişiler, mevduat sahipleri, borç verenler, yatırımcılar, ihraççılar, yatırım danışmanları, brokerler, dealerlar, analistler, yükleniciler, borsalar, piyasa bilgisi sağlayıcıları ve takas kurumları olabilir. Her bir grup içindeki yoğunlaşmalar; perakende/kurumsal, nitelikli/niteliksiz, bağımsız/bağımlı, yurt içi/uluslararası şeklinde sınıflandırılabilir.
- ✓ Finansal düzenleme, bir çok alanda faaliyet ve yönetim çeşitliliği gösterir ve menkul kıymetler, bankacılık, sigorta, türev araçları, yatırım yönetimi ve ilgili alanları kapsar.
- ✓ Bu alanlardan ilki, menkul kıymetler, kredi ve sigorta ürünlerinden, yatırım danışmanlığı ve bankacılığa kadar uzanan ürün ve hizmetlerin satışı ve tedarik edilmesidir. Ürün ve hizmetlerin düzenlenmesi; finansal hizmet sağlayıcıları ve ihraççılar tarafından yürütülen işlerle ilgili standartların, tüketici ve yatırımcıları korumak amacıyla oluşturulmasına, öncelikli olarak odaklanır.
- ✓ İkinci olarak, finansal kurumların operasyonu ve yönetimi vardır. Bu tip düzenleme, bu kurumların, faaliyet operasyonları, finansal koşulları, risk yönetim uygulamaları ve kurumsal yönetimlerinin gözetim yoluyla, güvenlik ve sağlamlığına odaklanır. Bu da ihtiyatlı düzenlemenin görevidir (Mishkin, 2001).
- ✓ Üçüncü olarak, borsalar ve takas kurumları gibi ticari piyasalar ve finansal piyasa araçlarının operasyonu vardır. Piyasaların ticaretinin ve finansal araçların

düzenlenmesi, piyasaların etkin operasyonunu ve finansal işlem maliyetlerinin minimizasyonunu temin etmeyi hedeflemektedir. Bu tip düzenleme, bilgi suistimalinin (insider trading) önlenmesi, takas ve teslim zorunlulukları, marj zorunlulukları ve ticari uygulama kurallarını kapsayabilir.

- ✓ Son olarak, finansal düzenlemenin hedefi; finansal sistemin istikrarını tehdit eden sistemik riske yol açan olayların oluşmasını minimize etmektir. Sistemik risk düzenlenmesinin önemli bir bölümü, sistemik açıdan önemli olan finansal kurumların ve araçların ihtiyatlı gözetimi ve bu şirketleri birbirine bağlayan finansal işletmelerin kontrolüdür" .

Yukarıda verilen finansal düzenleme tanımı, para ve sermaye piyasalarındaki düzenleme alanları, düzenleme amaç, konu ve yöntemleri ile düzenlemenin hedef kitlesine ilişkin genel bir çerçeve çizmektedir.

1.1.4. Muhasebe Alanındaki Düzenlemeler

Finansal piyasaların düzenlenmesi ile birlikte değerlendirilmesi gereken bir başka alan da, muhasebe alanındaki düzenlemelerdir. Finansal piyasalarda işlem yapan taraflar arasında bilgi asimetrisi söz konusu olup, bunun önlenmesi için bilginin piyasaya iletiildiği en önemli araçlardan biri, finansal tablolarda (bilanço, gelir tablosu v.b.) açıklanan bilgiler olup, bu araçlar muhasebe alanının konusuna girmektedir. Gaffikin'e (2008, s.74) göre, "Muhasebenin temel amacı, ekonomik kararlarını vermek için tam bilgiye ihtiyaç duyan ancak ulaşamayacak durumda olan ilgili taraflara bilgi sağlamak olup, muhasebe düzenlemesi ihtiyacını tanımlamak üzere bilgi asimetrisi, sıklıkla kullanılmaktadır. Bununla birlikte düzenleme, bu bilgiyi hazırlayanların ötesinde finansal bilgiyi sağlayan muhasebeci ve denetçileri de kapsamakta olup, muhasebe ve muhasebecilerle ilgili düzenlemelerin çoğu, finansal bilgilerin kamuya duyurulmasını içeren düzenlemelerdir" .

1.2. DÜZENLEMİYİ AÇIKLAYAN TEORİLER

Çalışmanın bu bölümünde, devletin ekonomide rolünün ne olması gerektiğine ilişkin teoriler, ikinci alt bölümde ise, düzenlemeye ilişkin gerekçeler ve düzenleme teorileri anlatılacaktır.

1.2.1. Ekonomide Devletin Değişen Rolünü Açıklayan Teoriler

Devletin ekonomideki rolünün ne olması gerektiği konusu, “güçlü ve etkin devlet” kavramını savunan merkantilist görüşün ortaya çıktığı 16’ncı yüzyıldan bu yana tartışılan bir konudur. Bu görüşe karşın, klasik iktisadi görüş, devletin güvenlik, adalet, eğitim ve piyasa rekabeti sağlayıcı alanlardaki düzenlemelerle sınırlı kalmasını savunmuştur. Klasik iktisadi görüşe eleştiri getiren A. Marshall (1842-1924)’ın öncülerinden olduğu Neo-Klasik iktisadi görüş ise, piyasa sistemini savunmakla birlikte devletin, “piyasa aksaklıklarının” olması durumunda ekonomiye müdahale etmesini savunmaktadır.

20’nci yüzyılda, o döneme kadar yaşanan krizlerin en büyüğü olan ve 1929 yılında zirveye ulaşan "Büyük Ekonomik Kriz", başta ABD olmak üzere, tüm dünyayı etkilemiştir. Krizden, klasik iktisadi görüşe alternatif olarak J. M. Keynes’in öncülüğünde, devletin ekonomik hayatı canlandırmak için, ekonomik hayatın içine dahil olması (müdahaleci sosyal devlet) görüşü ile çıkılabilmektedir. Bu dönemi takiben, günümüze kadar dünya ekonomisinde bir çok kriz yaşanmış ve devletin ekonomideki rolü konusu geçmişte olmadığı kadar tartışılır olmuştur. Bu süreçte ortaya çıkan çok sayıda iktisadi görüşü özetle belirtmek gerekirse: *Arz Yanlısı (Neo Liberal) İktisat*; devletin ekonomik rolünü azaltmak için çaba harcarken, *Monetarizm*; para arzının kontrolü ile devletin sınırlandırılmasını savunmakta, *Rasyonel Beklentiler*; devletin iktisat politikalarının etkisizliğini savunmakta, *Avusturya İktisat Ekolü*; bireyin kar ve fayda maksimizasyonunu savunmaktadır. Diğer taraftan 1950’li yıllarda etkili olan ve *kamu tercihi kurumu* içinde yerini bulan *Anayasal İktisat* görüşü; devletin ekonomik yetkilerinin anayasa ile sınırlandırılmasını savunmaktadır. Bu yaklaşımlar (neo liberal yaklaşımlar), devletin ekonomik rolünü azaltmak için yoğun çaba harcamaktadır (Öztürk, 2006, s. 17). Son olarak, *Neo Liberal* görüşlere tepki olarak öne çıkan *Neo Keynesyen* yaklaşımlar, piyasaların kendiliğinden dengeye gelemeyeceğini, makro ekonomik istikrarsızlıkların temelinde, mikro piyasalardaki eksikliklerin (aksak rekabet, asimetrik bilgi, ücret ve fiyatların esnek olmaması, işlem maliyetleri gibi) mikro ekonomik temelli kavramları öne çıkarmakta ve devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini savunmaktadır (Öztürk, 2015, s. 96)³. Bahsi geçen iktisadi görüşlerin her biri, ilgili oldukları dönemlerin ekonomik koşullarını sorgulamakla birlikte, devletin ekonomideki rolüne ilişkin literatüre farklı yönlerden katkıda bulunmuştur.

³ Detaylı bilgi için bkz. Öztürk, 2015

1.2.2. Düzenlemeye İlişkin Gerekçeler ve Düzenleme Teorileri

Düzenleme teorileri, düzenlemeden ne anlaşılması ve nasıl uygulanması gerektiği konusunda birbirinden farklı bakış açılarını göstermektedir. Ekonomik literatürde düzenleme teorileri, düzenleme nedenlerini açıklayan iki farklı yaklaşımdan hareketle, “normatif” ve “pozitif” teoriler olarak sınıflandırılmaktadır.

Normatif yaklaşım, hangi tip düzenlemenin en etkin veya optimal olduğunu incelerken; pozitif yaklaşım, düzenlemenin ekonomik açıklamalarını ve “etki analizini” sağlamayı hedeflemektedir (Hertog, 2010, s. 4). “Düzenleme üzerine *normatif* yaklaşım adına yapılan araştırmalar, düzenlemenin ne zaman uygulanması gerektiği ve hangi düzenleme türünün ne kadar etkin olduğu üzerine odaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle; düzenlemenin *normatif teorisinin* iki unsuru bulunmaktadır. Bu iki unsur birlikte, aynı zamanda, *düzenlemenin kamu yararı teorisinin* temelini oluşturmaktadır. *Birinci unsur*, tamamen piyasa başarısızlıkları ile ilgilenmektedir. *Bu yaklaşımın ikinci kısmı*, piyasa başarısızlıklarını düzeltecek olan optimal politikaları geliştirmeyi araştırmaktadır. Buna göre, teorinin ikinci unsuru olan *etkin düzenleme türünün* ne olması gerektiğini göstermektedir” (Çetin, 2007, s. 13). Diğer yandan, düzenlemenin normatif teorisi, farklı düzenleyici araçların *fayda maliyet analizini* de yapmaktadır” (Çetin, 2007, s.14). Düzenlemenin pozitif teorisi, düzenleyici süreci belirleyen, düzenleyici kurumların performansını ve davranışını etkileyen ekonomik, politik, yasal ve bürokratik güçler üzerine odaklanmaktadır (Joskow ve Rose, 1989, s.1452). Dolayısıyla *pozitif teori*, düzenlemeyi bu farklı güçler arasındaki ilişkinin sonucu olarak açıklamaya çalışarak, normatif teori ile farklılaşmaktadır. “Normatif teori; düzenlemenin nedenleri ve ne yapılması gerektiği ile ilgilenirken, pozitif teori; düzenleyici süreci analiz etmektedir” (Çetin, 2007, s. 21)⁴.

Geleneksel olarak düzenleme teorileri, “*kamu yararı teorisi*” ve “*özel menfaat teorisi*” olarak iki ana bölümde incelenmekte olup, bu teorilerin yanı sıra, son yıllarda “*yeni kurumsalcılık*” olarak adlandırılan ve farklı disiplinlerden (ekonomi, politika, sosyoloji, organizasyon gibi) bir çok görüşü bünyesinde taşıyan akımın, düzenleme konusuna bakışı öne çıkmaktadır. Kurumsal teorilerin yaklaşımları oldukça geniş olup bu çalışmada, daha çok sözkonusu teorinin Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’nın adaptasyonuna ve uygulamasına dönük organizasyonel yaklaşımları incelenecektir.

⁴ Çetin (2007)’in çalışmasında, Düzenlemenin Normatif Teorisi (Piyasa Başarısızlıkları ve Kamu Yararı Teorisi) ve Düzenlemenin Pozitif Teorisi (Özel Çıkar Grupları Teorisi, Kamu Tercih Okulu, Avusturya Okulu) sınıflaması kullanılmakta iken; Oğuz (2011) çalışmasında ise, Kamu Yararı Teorisi, Ekonomik Düzenleme Teorisi ve Eleştirel Düzenleme Teorileri (Kamu Tercih ve Avusturya Düzenleme Teorisi) ve Yeni Kurumsalcı Düzenleme Modeli sınıflaması yapılmıştır.

Çalışmanın devamında öncelikle, piyasa başarısızlıkları incelenecek daha sonra, düzenleme teorileri ve son olarak düzenleme teorilerinin finansal raporlama standartlarına ilişkin düzenlemelerine olan yaklaşımlarını inceleyen görüşlerden bahsedilecektir.

1.2.2.1. Düzenleme Gerekçeleri : Piyasa Başarısızlıkları

Devletin ekonomiye düzenleme yaparak müdahale etmesinin gerekçeleri konusundaki tartışmaların temelinde ağırlıklı olarak, *Neo-Klasik* iktisadi görüşün öne sürdüğü, *piyasa başarısızlıklarına* ilişkin gerekçeler öne çıkmaktadır.

Klasik iktisadi düşüncenin kurucusu olarak kabul edilen Adam Smith (1723-1790), “Milletlerin Zenginliği (1776)” adlı kitabında, insanlığın geçirdiği aşamalardan sonuncusu olan ticari toplum aşaması değerlendirilmiştir. Klasik iktisadi düşünceye göre, "Zenginleşmenin temelinde işbölümü vardır. İşbölümü piyasalarla, piyasalar da insanların doğal eğilimlerini yansıtan özgür değişim ilkelerine girmeleriyle gelişir ve piyasa düzeni zor kullanımı dışladığı için ahlaki açıdan ‘iyi’ bir düzendir” (Uğur, 2010, s.260). Smith’e göre toplum içinde kendi çıkarını korumak üzere çalışan bireyler bunu yaparken, aynı zamanda toplumun çıkarlarına da hizmet edecek ve bir bütün olarak toplum zenginleşecek ve refahı artacaktır. Devletin ise, piyasanın sağlıklı işleyişine imkan verecek kuralların işleyişini güvence altına alması beklenmektedir. Devlet bireylerin yapamayacağı ancak toplumun yararı için gerekli olan savunma, adalet, bayındırlık ve eğitim gibi alanlarda faaliyet göstermelidir.

Klasik iktisadi düşünce, 19. yüzyılın ortalarına kadar hakim düşünce olarak varlığını devam ettirmiş, devamında öncülüğünü A. Marshall’ın (1842-1924) yaptığı ve Klasik iktisadi düşünceye eleştiriler getiren Neo-Klasik iktisadi düşüncenin görüşleri etkili olmuştur. Neo-Klasik iktisadi düşünce, tam rekabet koşulları altında piyasa mekanizmasının *etkin kaynak dağılımını* otomatik olarak gerçekleştireceğini varsaymaktadır. Bu varsayım altında piyasa aksaklıklarının oluşması halinde devletin ekonomiye müdahale etmesinin gerekli olduğu öne sürülmektedir.

Öte yandan, ekonomide kaynakların etkin ve adil dağılımı refah ekonomisinin konusudur. Ekonomide kullanılan sosyal refah kriterlerinin⁵ en çok bilinenlerinden biri İtalyan iktisatçı

⁵ Refah İktisadi’nin alternatif iktisadi durumların toplum refahı açısından değerlendirilebilmesi için Pareto-Optimalite ölçütünün yanısıra öne sürdüğü; GSMH artışı, Bentham Ölçütü, Kardinal Ölçütü, Kaldor-Hicks Telafi Kriteri, Bergson Ölçütü: Sosyal Refah Fonksiyonu gibi diğer ölçütler hakkında daha detaylı bilgi almak üzere bkz. Koutsoyiannis (1987), s. 573-581.

Vilfredo Pareto (1848-1923)'nin ortaya koyduğu, *Pareto Etkinliği (optimumu)* kriteridir. Neo-Klasik teoriye dayalı rekabetçi piyasaların işleyişi modelinin refah iktisadındaki karşılığı, pareto optimumu kavramıdır (Kirmanoğlu, 2012). Koutsoyiannis (1987, s.575)'e göre, "Herhangi bir bireyin durumunu kötüleştirmeden diğer bir bireyin durumunu iyileştirmek mümkün değilse, bu durum pareto-etkin olarak adlandırılır". Başka bir deyişle, ekonomi pareto etkin ise daha etkin bir kaynak dağılımını sağlayabilmek için, ekonomideki refahı artırmak amacıyla kaynakların başka bir biçimde tekrar dağıtılması, daha etkin bir kaynak dağılımına imkan vermeyecektir. "Tabii bu yargı, bir çok kurumsal değişkenin veri olarak kabul edilmesi ile mümkündür. Ancak, veri bir mülkiyet hakları rejimi ve veri bir mülkiyet dağılımı altında kaynakların etkin dağılımından söz edebiliriz" (Kirmanoğlu, 2012, s. 176) .

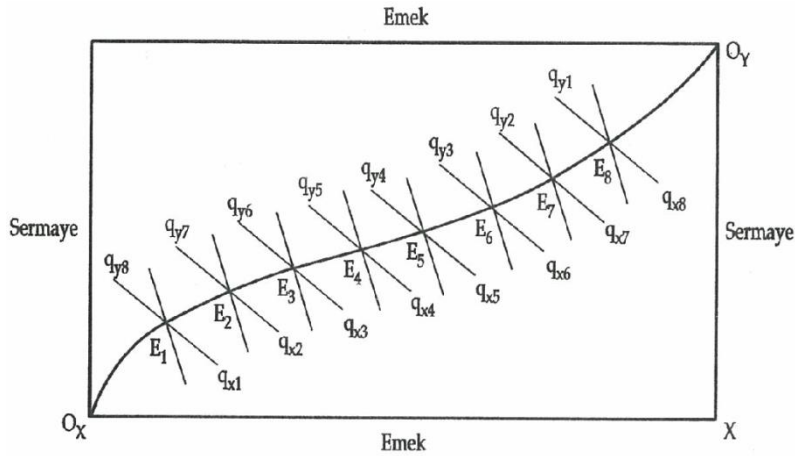
Pareto etkinliğinin üretimde (firmalar arasında girdi dağılımındaki etkinlik), tüketimde/değişimde (tüketiciler arasındaki mal dağılımındaki etkinlik) ile; üretimde ve tüketimde eşanlı etkinlik (girdilerin mallar arasındaki dağılımında etkinlik ya da ürün karışımında/çıktı bileşiminde etkinlik) olmak üzere üç kriteri bulunmaktadır.

Üretimde etkinliğin sağlanması durumunda, üretim faktörleri (girdiler) çeşitli sektörler arasında o şekilde dağıtılmıştır ki; herhangi bir üretim faktörünün sektörler arasında tekrar dağıtımı ile daha fazla ürün elde etme imkanı artık bulunmamaktadır. Bu durumda, K (Sermaye) ve L (emek) olarak belirtilen iki üretim faktörünün ve X ve Y olarak iki ürünün olduğu bir ekonomide sözleşme eğrisi (Şekil 1'de O_x/O_Y Üretim Sözleşme Eğrisi) ⁶ üzerinde iki ürünün *marjinal teknik ikame oranları (eş ürün eğrilerinin eğimleri)* birbirine eşittir. "Üretim faktörlerinin pareto-optimal dağılımı için marjinal koşul değişik firmalarca üretilen tüm mallar için işgücü ve sermaye arasındaki marjinal teknik ikame oranlarının (MTİO) değerlerinin birbirlerine eşit olmasını gerektirir" (Koutsoyiannis, 1987, s. 578).

X ürünü için MTİO_{L,K} = Y ürünü için MTİO_{L,K}

⁶ Sözleşme eğrisi, X ve Y mallarını üreten iki firmaya ait eş ürün eğrilerinin birbirlerine teğet oldukları noktaların geometrik yeridir (Koutsoyiannis, 1987, s.578).

Şekil 1. Üretim Sözleşme Eğrisi

Kaynak: Ülgen, 2014, s.371

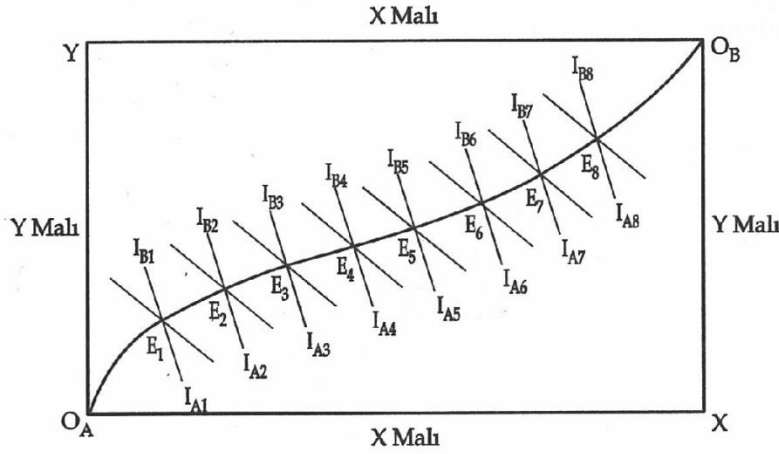
İkinci olarak, malların tüketiciler arasındaki dağılımında etkinlik olması durumunda, ekonomide üretilmiş olan malların tüketiciler arasında yeniden dağıtımı yapılarak, en az bir bireyin daha iyi duruma getirilmesine imkan yoktur. “Sözleşme eğrisi malların (X ve Y) tüketiciler arasında dağılımının Pareto optimum olduğu noktalarca tanımlanır. Bu eğri iki tüketiciye ait kayıtsızlık eğrilerinin birbirlerine teğet oldukları, yani eğimlerinin birbirine eşit olduğu noktaların kullanımı ile belirlenmiştir.” (Koutsoyiannis, 1987, s.576). Sözleşme eğrisi üzerindeki tüm noktalarda aşağıdaki eşitlik geçerlidir (Ülgen, 2014, s.368). Malların tüketiciler arasında pareto etkin dağılımı için marjinal koşul, iki mal arasındaki MRS (marjinal ikame oranı) değerinin tüm tüketiciler için aynı olmasını gerektirir (Koutsoyiannis, 1987, s. 576-577).

Son olarak, üretimde ve tüketimde eşanlı etkinliğin sağlanması durumunda, piyasaya arz edilen bütün mallar aynı zamanda talep edilen mallardır, dolayısıyla ekonomide eksik veya atıl bir kaynak bulunmamaktadır. Bu koşulun belirlenmesinde “Üretim Olanakları Eğrisi” kullanılabilir (Koutsoyiannis, 1987). Çıktı kompozisyonunda pareto-etkinlik için marjinal koşul; iki mal arasındaki marjinal üretim olanakları eğrisinin eğimi (marjinal ürün dönüştürüm haddi= $MRPT_{XY}$ ⁷) değerinin gene aynı iki mal arasındaki marjinal ikame oranı ($MRS_{x,y}$) değerine eşit olmasını gerektirir. Pareto optimumun, iki tüketici, iki faktör kullanımı ve iki mal ile ifadesi (Şekil-2)'de gösterilmektedir.

⁷ $MRPT_{XY}$ =Bir birim ek X malı üretebilmek için vazgeçilmesi gereken Y malı miktarı

A tüketicisi için $MRS_{X Y} = B$ tüketicisi için $MRS_{X Y}$

Şekil 2. Tüketim Sözleşme Eğrisi

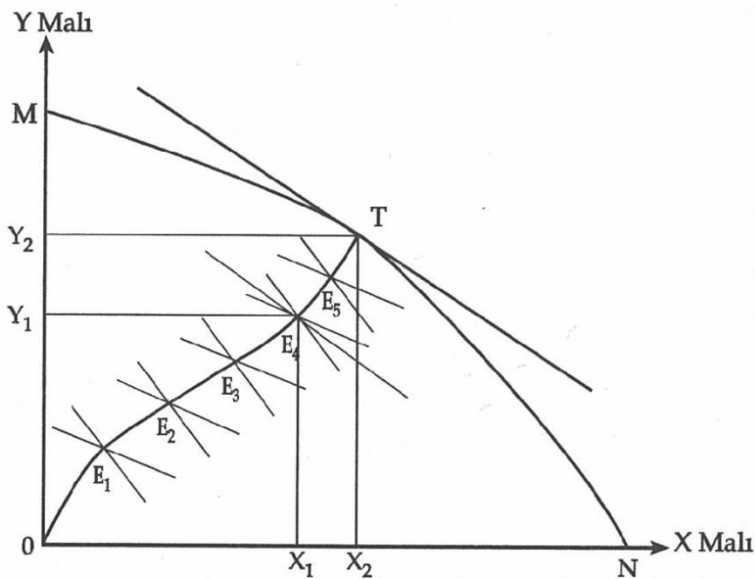

Kaynak: Ülgen, 2014, s.369

Sonuç olarak: Bu üç koşulun aynı anda gerçekleşmesi, ekonomide kaynakların etkin kullanıldığını, bir başka deyişle, *pareto optimumunun* (birinci en iyi kaynak tahsisi) sağlandığını gösterir. Ekonomide kaynakların yeniden dağıtılması suretiyle hiç kimsenin refahını azaltmadan en az bir kişinin refahının artırılması mümkün ise, bu durum *pareto iyileştirme* imkanının hala olduğunu göstermektedir.

$MRPT_{X Y} = A$ tüketicisi için $MRS_{X Y} = B$ tüketicisi için $MRS_{X Y}$

Şekil 3. Pareto Optimumu

Kaynak: Ülgen, 2014, s. 372

“Piyasanın pareto optimal ya da *birinci en iyi* kaynak tahsisini başaramaması ise, *piyasa başarısızlığı* olarak ifade edilmektedir” (Öztürk, 2004, s.174). “Piyasa başarısızlıkları, piyasaya herhangi bir müdahale yapılmaması durumunda dahi üretim faktörlerinin üretim alanları arasında etkin dağılımının sağlanamaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Piyasa başarısızlığı, üretim faktörlerinin etkin kullanılmaması sonucunda ortaya çıkmakta ve dışsallıklar, kamu malları ve asimetrik enformasyon şeklinde görülmektedir” (Ülgen, 2014, s.397). *Piyasa başarısızlığı* görüşü, 20’nci yüzyılın ikinci yarısından itibaren büyük ölçüde terk edilerek yerine, *devletin başarısızlığı* kavramı geliştirilmiştir. Buna göre, devletin piyasalara yaptığı müdahalelerin çeşitli nedenlerle etkin olmayabildiğinin görülmesi nedeniyle, piyasa başarısızlıkları gibi devlet başarısızlıklarının da olduğu kabul edilmektedir.

Tablo 1. Piyasa Başarısızlıklarına İlişkin Görüşler

Stiglitz (1994: 88)	Hertog (2010)	Kwon (2012)	Kirmanoglu (2012)
Eksik Rekabet	Eksik Rekabet	Piyasa Gücü	Doğal Tekeller
Dışsallıklar	İstikrarsız Piyasalar	Dışsallıklar	Dışsallıklar
Kamusal Mallar	İstenmeyen Piyasa Sonuçları	Bedavacılık Problemi	Kamusal Mallar
Asimetrik Bilgi	Kayıp Piyasalar (Bilgi problemi ve sınırlı rasyonalite)	Asimetrik Bilgi	Asimetrik Bilgi
Eksik piyasalar			Eksik Piyasalar
Ekonomik istikrarsızlık (işsizlik, enflasyonvb)			

Piyasa başarısızlıklarının örnekleri aşağıda verilmektedir :

a) Piyasalarda Eksik veya Aşırı Rekabetin Olması: Piyasaların tam rekabet piyasasının (etkin piyasa) özelliklerinden birini veya bir kaçını yerine getiremediği piyasalar eksik rekabet piyasalarıdır. Örneğin; oligopol, kartel, tekel, doğal tekel piyasaları gibi. Diğer taraftan, piyasalarda aşırı rekabetin olması da bir başka düzenleme gerekçesidir.

b) Kayıp Piyasalar (Piyasaların İşlevini Kaybetmesi): Kayıp piyasalar bilgi asimetrisi problemleri, sınırlı rasyonalite, işlem maliyetleri, kamu malları ve dışsallıklar ile ilgili olabilir. Bu problemler nedeniyle devlet, toplumu korumak amacıyla sosyal düzenlemeler yapmaktadır (Hertog, 2010, s. 12).

i) Asimetrik Bilgi Kavramı: Asimetrik bilgi; bir sözleşmede farklı tarafların aynı bilgiye sahip olmaması anlamına gelir (Mishkin ve Eakins, 2012, s. 425). Bilgi asimetrisi sermaye piyasalarının en önemli sorunlarından birisi olup, devlet kamuyu aydınlatma düzenlemeleri yaparak piyasadaki taraflar arasındaki bilgi asimetrisini azaltmaya çalışır. Asimetrik bilgi probleminin, işlemten önce **Ters Seçim (Adverse Selection)** ve işlem tamamlandıktan sonra

ortaya çıkan **Ahlaki Tehlike (Moral Hazard)** problemi olmak üzere iki yönü vardır: *Ters seçim problemi*, işlem meydana gelmeden önce ortaya çıkan, asimetrik bilginin sebep olduğu bir problemdir. Örneğin; finansal piyasalarda ödeyebileceğinin üzerinde borçlanmak isteyen potansiyel bir borçlunun, fon talep ettiği bankaya karşı mali açıdan yetersiz olduğunu gizlemesi ve bankanın da, sözkonusu kişi hakkındaki bilgilerinin yetersiz olması nedeniyle bu durumu değerlendiremeyip, sözkonusu kişiye kredi vermesi sıkça karşılaşılabilen bir durumdur. Bu durum, banka açısından kötü kredi riski yaratmaktadır. Bankaların bu tür “riskli” kredileri vermemek adına, piyasaya daha seçici davranarak kredi vermeyi tercih etmesi durumunda, piyasadaki kredi hacmi, dolayısıyla da piyasa daralabilecek (kredi tayinlaması) ve bu durum müdahale edilmez ise, her kesim açısından olumsuz sonuçlar doğurabilecektir. *Ahlaki tehlike* ise, asimetrik bilginin yarattığı işlem meydana geldikten sonra ortaya çıkan bir problemdir. Örneğin; borç veren tarafından bakıldığında, borç alanın istenmeyen faaliyetlere girme olasılığıdır. Çünkü paranın geri ödenememe ihtimali çok yüksektir. Ahlaki tehlike, borcun geri ödenme olasılığını olumsuz yönde etkileyebileceği için, borç veren kesimler ödünç vermeyi tercih edebilirler. Bu da, piyasanın daralmasına ve ekonominin olumsuz etkilenmesine neden olabilir.

ii) Bireylerin Sınırlı Rasyonalitesi: Kayıp piyasaların bir diğer sebebinin de; bireylerin kararlarında “sınırlı rasyonel” olduklarını öne süren görüştür. Buna göre, normal şartlarda tüketicilerin ve çalışanların rasyonel ve refahlarını maksimize eden seçimler yaptıkları varsayılmakta, ancak, eğer bireyler bilgiye ulaşım değerlendirme yapmakta yetersiz ve sosyal etkilere açık ise, karar verme sürecinde tercihlerine göre hareket edeceklerdir (Hertog, 2010, s. 13-15). Bu şekilde, “sınırlı rasyonel“ kişilerin hatalı kararlarının piyasada yol açtığı kaynak dağılımı etkisiz olacaktır.

iii) İşlem Maliyetleri: Bilgi başarısızlıklarına ilaveten, yüksek işlem maliyetlerinin de kayıp piyasalara yol açtığı kabul edilmektedir (Hertog, 2010, s.15). Finansal piyasalar önemli işlem ve bilgi maliyetleri içerir (Mishkin ve Eakins, 2012, s. 137). İşlem maliyetlerinin yüksek olması durumunda, küçük yatırımcıların piyasada yapacağı işlem sayısı daha az olacaktır. Bu da piyasayı daraltacaktır. Finansal araçlar, getirdikleri ölçek ekonomileri ve uzmanlıkları ile yatırımcıların işlem maliyetinin azaltılmasında olumlu rol üstlenirler (Mishkin ve Eakins 2012, s. 138-139).

iv) Kamu Malları: Kayıp piyasalara yol açan bir diğer unsur, kamu mallarının (teknik yenilikler, savunma, bilgi üretimi gibi alanlar) mevcudiyetidir (Hertog, 2010, s. 16). Bu tür

malları piyasaya arzedenlerin diğerlerini tüketimden dışlamaları ve bir bedel ödemelerini istemeleri mümkün değildir. Ayrıca, bir kişinin bu tür malları tüketmesi, diğerinin yararını azaltmaz. Bu sebeple devlet, bu piyasalarda üretim yaparak piyasanın düzene girmesini sağlar.

c) Negatif dışsallıklar:

Bir başka piyasa başarısızlığı türü de dışsallıklardır. Piyasada dışsallık olması, malın piyasa fiyatının olması gereken denge fiyatını yansıtmadığını göstermektedir. Bireylerin tüketim, firmaların da üretim faaliyetleri ile piyasa dışındaki bir başkasına zarar vermesi veya fayda sağlaması durumunda dışsallık meydana gelmiş olmaktadır (Ülgen, 2014, s.376). Dışsallıklar ile ilgili problemler ilk defa A. Marshall tarafından incelenmiş, sonraki dönemlerde Pigou'nun çalışmalarında dışsallıkların vergi (Pigoucu Vergi) ile çözülebileceği savunulmuştur.

Dışsallıklar, *tüketimde*, *üretimde* dışsallık olarak sınıflandırılabilir gibi *pozitif* veya *negatif* dışsallık da olabilmektedir. Pozitif dışsallıklar, bireylerin özel faydasının toplum faydasından daha az olduğu durumu ifade eder. Pozitif dışsallıklar, toplumsal açıdan maliyet getirmez. Negatif dışsallıklar, özel faydanın toplumun faydasının üzerinde olduğu bir başka değişle; dışsallığın topluma sosyal bir maliyet yarattığı, piyasa dengesinin optimal üretim veya tüketimi karşılamadığı durumu ifade eder. Negatif dışsallıklara, üretim yaparken fabrikasından çıkan atıkla nehirleri kirleten ve bölgedeki balıkçılara zarar veren sanayicinin klasik örneği verilebilir. Burada, negatif dışsallıkların maliyeti toplum tarafından (balıkçılar) taşınmakta, sanayici ise sebepsiz olarak zenginleşmektedir. Piyasa etkinliği açısından istenen bir durum olmayan bu sorun, düzenleme yapılarak çözülebilir.

Yukarıda belirtilen düzenleme gerekçelerini oluşturan piyasa başarısızlıklarının finansal raporlama standartlarının düzenlenmesi için de geçerli olup olmadığına ilişkin, literatürde görüş birliği bulunmamaktadır (Kothari, Ramanna ve Skinner, 2010, s.67). Örneğin bir görüşe göre; finansal raporlama standartlarının hazırlayacak olan üreticilerin (standartları hazırlayanlar) sayılarının düzenlenmesinin, piyasanın istikrara kavuşmasına ve ürünün gelişimine yardımcı olabileceği ileri sürülmektedir (Kothari, Ramanna ve Skinner 2009, s. 62- 63). Bilgi asimetrisi konusu, finansal raporlama düzenlemelerine ilişkin bir başka gerekçe olmaktadır (Kothari vd., 2009, s. 61). Buna göre, piyasaya sürülen ürünün muhasebe standardı olduğunu kabul edersek devlet, başlıca tüketicileri olan denetçiler, muhasebeciler ve diğer kullanıcıların doğru ve yeterli standardı belirleyemeyeceği, ürünün kalitesi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı gibi gerekçelerle muhasebe standardı düzenlemesi yapabilir. Standartların kamu

malı olma özelliği, bu standartların düzenlenmeleri için bir başka gerekçe olabilir. Örneğin Barth (2006), muhasebe standartlarının bir *kamu malı* olduğu için düzenlenmesi gerektiğini savunurken; Sunder (2002), piyasa odaklı çözümleri (borsaların kendi muhasebe standardını üretmesini) savunmaktadır. Kothari vd. nin (2010, s.69) çalışmasında, sözkonusu standartların düzenlenme gerekçesinin; bilgi asimetrisinden ziyade, standartların *kamu malı*⁸ özelliğini taşıması olabileceği ifade edilmektedir. ICAEW (2013, s.18) çalışmasında, halka açık şirketlerin finansal raporlarının, kullanımından kimsenin dışlanamadığı, birinin kullanımının diğerini engellemediği kamu malı özelliklerini taşıdığı; bu raporların hazırlanmasına ilişkin finansal raporlama standartlarıyla ilgili düzenleme yapılmaz ise, bu raporlar yetersiz üretilebileceği için kamunun, şirketlerin finansal raporlarını zorunlu olarak standartlara göre yayımlamalarına ilişkin olarak düzenleme yapılması gerektiği savunulmaktadır .

1.2.2.2. Düzenlemenin Kamu Yararı Teorisi

Kamu Yararı Teorisi, devletin düzenlemeler yaparak piyasaya müdahale etmesi sonucunda, *piyasa başarısızlıklarının* düzeltilebileceğini, kıt kaynakların ekonomide etkin dağılımının, dolayısıyla kamu yararının sağlanabileceğini ileri süren bir piyasa düzenleme teorisidir. Teori, Refah İktisadı'nın kurucusu olan A. C. Pigou (1877-1959) tarafından literatüre kazandırılmıştır. Teorinin temelinde, eşitsiz veya etkin olmayan piyasa uygulamalarını düzeltmek için toplum talebine cevap olarak düzenlemenin yapılması anlayışı vardır. Kamu Yararı teorisine göre, kaynak dağılımının etkin olmaması halinde piyasa başarısızlığı ortaya çıkar. Sözkonusu teoriye göre, *doğal tekeller, dışsallıklar, bilgi asimetrisi ve aşırı rekabet* olmak üzere dört temel piyasa başarısızlığı vardır (Kothari vd., 2009, s. 9). Teoriye göre düzenlemeler, piyasa başarısızlıklarının çözümü için anahtar bir rol üstlenmektedir. “Düzenlemeler, kamu yararını ileri düzeye taşımak için yapılan iyi niyetli gayretlerden kaynaklandığı zaman, beklenen sonuç da, dünyadaki problemler iyileştirilmesi olacaktır. Düzenleme, hükümetin öncelikle, kendini adapte ederek hızlı bir şekilde cevap verebileceği/problemleri çözdüğü veya en azından azalttığı, ya da iyileştirdiği zaman işe yarayacaktır” (Coglianese, 2012, s. 9). Sözkonusu teori, piyasa başarısızlıklarının objektif bilgi ile tespit edilebileceği ve uygun araçlarla çözümlenebileceği ayrıca, “denetim” ve “düzenlemeye uyumun” da problemsiz olarak gerçekleşeceğini varsaymaktadır (Baldwin vd., 2012, s.3).

⁸ Kamu Malları: bir bedel ödemeyenlerin standartların kullanımından dışlanamaması sebebiyle, düzenlenme yapılmaması halinde *yetersiz üretilecek olan mallardır*.

Kamu Yararı Teorisi'nde, düzenleyicinin toplumun güvenliğinin sağlanması, sağlığının korunması, eğitimi, tüketicinin veya yatırımcının korunması gibi etkenlerle düzenleme yapma sorumluluğu olduğu kabul edilmektedir. Teori temel olarak, *tam bilgi, mükemmel* denetim ve *iyiliksever düzenleyiciler* olmak üzere üç varsayımdan ortaya çıkmıştır (Hertog, 2010, s.5). Teoride, düzenlemeyi yapan uzmanların, güvenilir, düzenlemeden herhangi bir çıkarı olmayan, kamunun güven duyabileceği, etkinliği sağlayan kişiler olduğu düşüncesi vardır. (Baldwin vd., 2012, s. 41).

Kamu yararı teorisinin varsayımlarına dönük olarak Posner (1974, s. 337-339), birkaç eleştiri getirmiştir: sosyal olarak istenmeyen ancak belirli grupların lehine olabilecek düzenlemelerin çıkarılma olasılığı, kamu kurumlarında çalışan uzmanların, herhangi bir özel sektör çalışanından farklı olmayan bir şekilde kendi kariyerlerine daha fazla odaklanması ihtimali ve dolayısıyla da kamu denetimlerinin yetersiz kalması ve düzenleme kurumlarının düzenledikleri sektörlerdeki fiyatları ve maliyetleri belirlemekle birlikte, bu konuda başarılı olamaması ve kamu kurumlarının etkili bir şekilde gözetiminin ve denetiminin maliyetli olması gibi konulardır. Benzer bir şekilde Baldwin vd. (2012, s. 41-42) çalışmasında da Kamu Yararı teorisine dönük eleştiriler üç grupta sınıflandırılmaktadır: “kamu yararının” tanımlanmasında ortak bir sonuca ulaşılmasının güçlüğü, düzenleyicilerin tarafsızlığı, uzmanlığı ve etkinliği konusunda şüphelerin olması, teorinin, düzenlemeyi etkileyecek olan politik ve ekonomik gücü yeterli ölçüde değerlendirememesi ve bunun neticesinde düzenleyici politikaların ve kurumların kamunun değil, düzenlemeye tabi olan güçlü tarafların, hatta politikacıların veya tüketici sektörler gibi menfaat gruplarının etkisi altına girmesidir. Hertog (2010, s. 18-21) çalışmasında ise, düzenlemenin kamu yararı teorisinin *piyasa başarısızlığını* gereğinden fazla abarttığı;⁹ ikinci olarak, teorinin devlet düzenlemesinin büyük bir maliyet gerektirmeden *etkin ve etkili* olduğuna ilişkin görüşünün teorik ve ampirik olarak geçersiz kılındığı¹⁰; üçüncü olarak, bir önceki görüşe karşı olarak, sözkonusu teoriyi test etmenin veya delillerle çürütmenin imkansız olduğu; dördüncü olarak, teorinin tamamlanmamış olduğuna (kamu tercihlerinin şekillenmesinin, bu menfaatlerin refahı maksimize eden düzenleyici araçlara dönüştürülmesine

⁹ Hertog'un çalışmasında (2010), piyasa başarısızlığı olarak kabul edilen birçok durumun, yeni bir bakış açısıyla ele alındığında *etkinlik* sağlanabileceği savunulmaktadır: Örneğin, tekel gücü, dışsallıklar ve diğer piyasa başarısızlıklarının hesabında *işlem maliyetlerinin* dikkate alınması halinde kaynak tahsisi etkin hale gelebilecek; tekel gücünün daima etkisiz sonuçlara yol açtığı düşünülmesine karşın, tekelcinin fiyat farklılaştırması yapmak veya arbitrajı önlemek konusundaki yeteneksizliği veya tüketicinin etkin bir şekilde görüşme yapma ve organize olma konusundaki yeteneksizliği gibi işlem maliyetleri hesaba katıldığı zaman, piyasa sonuçları etkin hale gelecektir.

¹⁰ Moosa (2015)'de, Teorinin, “Düzenlemenin Etkili” ve “Uygulamasının Maliyetsiz” olduğu varsayımının uygulamada geçerli olmayabileceği görüşündedir (s.8).

ilişkin yaklaşımların bu teorilerde yer almadığına) ilişkin görüşler çerçevesinde eleştirilmektedir .

1.2.2.3. Kamu Yararı Teorisi ile Düzenleme Etkililiği Kavramının İlişkisi

Düzenleme etkililiği, “İyi Düzenleme’nin” unsurları arasında yeralan bir kavramdır. Basit bir şekilde etkililik, düzenlemenin amacının yerine getirilip getirilmediğini açıklar (Xanthaki, 2011, s. 80-81).

Diğer taraftan, kamu yararı teorisi "etkililik" kavramı ile ilişkilidir. Teorinin temelde iki varsayım vardır: “bunlar; ekonomik piyasaların kendi haline bırakıldığında "etkinsiz (veya eşit olmayan)" bir şekilde faaliyet göstereceği; diğeri ise, devlet düzenlemesinin neredeyse "maliyetsiz" olduğudur. Bu varsayımlarla her bir düzenleme çalışmasının arkasında bir piyasa aksaklığının olabileceği düşünülmekte, bu sebeple yapılan düzenlemenin "etkili" ve "maliyetsiz" olarak oluşacağı varsayılmaktadır" (Posner, 1974, s.336). Kamu Yararı teorisi, düzenlemenin etkili olduğunu varsaymakla birlikte, bu varsayımın geçerli olabilmesi için bazı şartların sağlanması gereklidir. “Düzenlemenin *etkili* olabilmesi için; düzenleyiciler, kamu menfaatini artırabilmek üzere yeterli “bilgi” ve “denetim” gücüne sahip olmalıdır. Dahası, düzenleyiciler yardımsever ve *kamu yararını* izleme hedefinde ve niyetinde olmalıdırlar. Bu görüşün karşısında yeralan görüşler, düzenleyicilerin yeterli bilgiye sahip olduğu ve yalnızca, “kamu yararı” görüşü ile hareket ettiği görüşüne karşı çıkmaktadırlar” (Moosa, 2015,s. 8). Bir düzenleyici kurum, *kamu yararından* çok düzenlediği endüstrinin lehine davranırsa, bir problem ortaya çıkar. Düzenleyici kurum bu durumda endüstri tarafından “ele geçirilir”. Etkililik, “kamu menfaatine" daha güçlü bir şekilde odaklanan ve kamu menfaatinin, ele geçirme ile dengelendiği bir yapı gerektirir (Potter, Olejarski ve Pfister, 2014, s.1). Bir başka deyişle, düzenleyicinin “kamu yararı” ile düzenleme yapma sürecinde, endüstriye ait bilgilere sahip olması nedeniyle, bağlantılı olduğu endüstrinin içinde yeralan “özel menfaat gruplarının” talepleri arasında bir denge kurması gerekmektedir.

Kamu Yararı teorisinde, düzenlemelerin büyük maliyetler gerektirmeden *etkin ve etkili* olduğu kabul edilmekle birlikte; teorinin eleştirisinde, düzenlemelerin *etkin ve etkili* olduğu görüşünü reddeden ampirik çalışmalardan örnekler verilmektedir (Hertog, 2010; Moosa, 2015).

Kamu Yararı teorisi, 1960’lı yıllara kadar etkinliğini sürdürmüş (Gaffikin, 2008, s.79) olup, günümüzde de geçerliliğini devam ettirmektedir (Bean, 2016, s.28). Sonraki dönemlerde, “özel

menfaat teorileri”, "kurumsal teoriler” gibi başka teoriler de ortaya çıkmış olup; günümüzde tüm bu teoriler, düzenleme uygulamalarının değerlendirilmesinde birlikte tartışılmaktadır.

1.2.2.4. Düzenlemenin Özel Menfaat Teorisi

“Düzenleme alanına ilişkin ikinci grup teori, düzenlemenin kamu yararına hizmet etmek yerine, menfaat gruplarının çıkarlarına hizmet ettiğini savunmaktadır. Bu yaklaşım, Düzenlemenin Ekonomik Teorisi ile (aynı zamanda, sıklıkla, Chicago/Virginia okulu, Kamu Tercih, Özel Menfaat, Ele Geçirme¹¹ teorileri ile de ilişkilendirilmektedir) ilgilidir” (Baldwin vd., 2012, s. 43). Diğer taraftan, Özel Menfaat ve Ele Geçirme teorileri arasında farklılık bulunduğunu savunan görüşler de vardır. Buna göre, “Ele Geçirme teorisi ile, Özel Menfaat/ Menfaat Grupları¹² teorisi arasındaki temel farklılık, özel menfaat/ menfaat grupları teorisinin özel menfaatler arasındaki rekabetin yaygın ve yoğun olabileceğini öne sürmesidir. Özel Menfaat teorisinin taraftarları, ele geçirme teorisinin bir düzenleme kurumunun bir firma ya da güçlü firmalar grubunun kontrolüne gireceği varsayımını reddetmektedir. Güçlü gruplar kendi aralarında rekabete girererek, kendi işlerinde kullanabilecekleri düzenlemeler yaptırmak üzere hükümet üzerinde zorlayıcı güçlerini kullanırlar. Ele Geçirme teorisinde öne sürüldüğü gibi, düzenleme kötü bir şey olmayıp, bilakis düzenlenen firmalar güçlerini korumak ve karlılıklarını artırmak için düzenlemeyi kullanırlar (Moosa, 2015, s.13).

Düzenlemeye ilişkin *kamu yararı* teorisinde, piyasa başarısızlıklarına çözüm getirmek üzere kamunun müdahalesi savunulurken, özel menfaat teorilerinde şirketler, sendikalar veya tüketici grupları, bazen düzenleyiciler veya yasa koyucular gibi özel menfaat gruplarının çıkarları ve düzenleme sürecine müdahale etme niyetleri öne çıkmaktadır. “Düzenlenmiş endüstri, *düzenleyici ranttan* yararlanmak üzere düzenleyici üzerinde bir etkide bulunmak isteyecek ve böylece bir düzenleme piyasası oluşacaktır. Bunun anlamı, düzenleyicinin endüstri tarafından ele geçirilmek isteneceğidir” (Baldwin vd., 2012, s. 44).

Düzenlemenin Ekonomik teorisi, Stigler tarafından 1971 yılında bir makale ile önerilmiş, daha sonra, Peltzman tarafından genişletilmiştir. "Ele Geçirme" kavramı, Stigler ile ilişkilendirilmektedir. “Stigler kural olarak, düzenlemenin sektör/endüstri tarafından ele geçirildiğini ve endüstrinin çıkarlarının korunmasını sağlayacak şekilde dizayn edildiğini ve faaliyet gösterdiğini ifade eder” (akt. içinde Baldwin vd., 2012, s. 43). Bu konu özellikle,

¹¹“Düzenleme Tuzağı” ve “Ele Geçirme (Regulatory Capture)” terimleri aynı anlamda kullanılmaktadır.

¹² Baskı grupları, lobi grupları, kampanya grupları, menfaat grupları gibi adlarla da adlandırılabilirler. Örneğin, tüketiciler, düzenleyiciler, birlikler, kamu çalışanları v.b. olabilirler.

düzenleyicinin, düzenlediği alanla ilgili yeterli tecrübe ve uzmanlığa sahip olmadığı durumda önem arz etmektedir. Ele geçirme, *devlet başarısızlığının* bir türüdür ve düzenleme kurumunun daha şeffaf olması ile azaltılabilir (Moosa, 2015, s. 9¹³).

“Düzenlemenin Ekonomik Teorisi, düzenleme sürecine katılan tüm tarafların rasyonel, kendi çıkarlarını düşünen, kendi yararlarını maksimize eden bireyler olduğunu kabul etmektedir. Düzenleyicinin ele geçirilmesi, günümüzde, bir çok şekilde devam eden bir sorundur. Düzenleyici kurumlar, üreticiler tarafından ele geçirilirler, düzenleyiciler (politik aktörler) faydalarını maksimize etmek isterler, politik gücün sürdürülmesi ve güvence altına alınması için *oy ve paraya* ihtiyaç duyarlar”(Gaffikin, 2008, s.80). Politik süreçte bireylerin aksine menfaat grupları daha fazla etkiye sahiptirler. Bunun sebebi; bireylerin gereken para ve zamanı ayıramamalarıdır. “Düzenleyici süreçte, yalnızca, yüksek maddi yararı olan toplulaştırılmış menfaatler kolektif bir hareketi oluşturmakta başarılı olacaktır” (Baldwin vd., 2012, s.44).

“Türkiye için önemli olan bir diğer bulgu, ekonomik düzenleme teorisinin, düzenleme otoritelerinin bağımsız olamayacağını zımni olarak ileri sürmesidir” (Oğuz, 2011, s.121). Konuya bağımsız düzenleyici ve denetleyici kurumlar açısından bakıldığında, bu kurumların en temel özellikleri “bağımsızlık ve hesap verebilirlik” olup, teorinin bu yaklaşımı, sözkonusu kurumların düzenleme yapma ve uygulama sürecinde çeşitli grupların baskı ve etkilerine karşı bağımsızlıklarının korunmasının önemine işaret etmektedir.

Düzenlemenin Ekonomik teorisinin ilerleyen dönemlerde “Peltzman Modeli”, “Becker Modeli” gibi farklı varyasyonları da ortaya çıkmıştır.¹⁴ “Peltzman Modeli (1976), hiçbir baskı grubunun düzenlemeler üzerinde tek başına belirleyici olamayacağını göstermiştir. Kendi faydasını maksimize eden düzenleyici otoriteler, düzenlemenin faydasını tüketiciler ve üreticiler arasında dağıtmayı tercih etmektedirler” (Oğuz, 2011, s.113). “Peltzman’ın Modeli, düzenleme sürecinin bir noktaya kadar, daha geniş sosyal menfaatleri yansıtaacağı ancak yine de, düzenlenmiş menfaat tarafından yönlendirilebileceği görüşündedir” (Baldwin vd., 2012, s. 44). “Becker (1983), düzenleme sürecine çıkar grupları arasındaki rekabet açısından bakmakta, düzenleme düzeyi, baskı gruplarından hangisinin daha fazla siyasi baskı yaptığına göre belirlenmektedir” (Oğuz, 2011, s.118). Burada, düzenleme sürecinde düzenleyicinin daha pasif bir rol üstlendiği görülmektedir.

¹³ Moosa (2015) çalışmasında, “Ele Geçirme”, “Kamu Yararı” ve “Özel Menfaat Grupları” teorilerinin yanı sıra, 3. bir düzenleme teorisi olarak sınıflandırılmakla birlikte, bu çalışmada, Baldwin vd. (2012) sınıflamasında olduğu gibi, ayrı bir sınıflama yapılması tercih edilmemiş, her iki teori yaklaşık aynı bakış açısıyla ifade edilmiştir.

¹⁴ Bu teorilerin varyasyonlarının geniş bir anlatımı için bkz. Hertog (2010) ve Baldwin vd. (2012).

Hertog (2010, s.28-30) çalışmasında, özel menfaat teorisi; hangi menfaat grubunun gerçekten başarılı olduğunu ve kimin bu zenginlik transferinden ne kazanabileceğini öngörmekte zayıf kalması; politik aktörler ve düzenleme sürecindeki çeşitli aktörler arasındaki karşılıklı ilişkilerin (davranış ve motivasyonları, aralarındaki ilişkiler, mekanizmalar) bu teorilerde yer almaması; oy verenler, politikacılar, kamuda çalışan bürokratlar gibi çeşitli politik aktörlerin davranışlarına, düzenleme sürecinde çeşitli aktörler arasındaki iletişime, yasa koyucuların ve düzenleyicilerin organize endüstrilerin menfaatlerine hangi mekanizmalara göre hizmet ettikleri gibi konulara açıklık getirmemesi yönlerinden eleştirilmektedir.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde, kamu tercihi teorisinin, politika sürecine menfaat gruplarının müdahale ederek devlet müdahalelerini etkisizleştirdiğine ilişkin konuları inceleyen kamu tercihi teorisi incelenecektir.

1.2.2.5. Kamu Tercihi Teorisi

Dünya ekonomisinde 1929 yılında yaşanan “Büyük Ekonomik Krizi” takiben uygulanan devletçi politikaların neticesinde, 1960’lı yıllara gelindiğinde, gelişmiş ülkelerde ciddi bir ekonomik durgunluk ve işsizlik yaşanmış, bu dönemde devletin etkisizlikleri de tartışılmaya başlanmıştır. Kamu Tercihi teorisi, *piyasa başarısızlıklarına karşın, devlet başarısızlıklarını* vurgulamış, ancak idarenin bütün yetki ve görevlerinin piyasaya bırakılmaması gerekliliğini¹⁵ de belirtmiştir (Kurban, 2012, s. 66). Teori, J. M. Buchanan (1919-2013) ve G. Tullock (1922-2014) başta olmak üzere kendilerine Virjinya Politik İktisat Okulu denilen bir grup iktisatçı tarafından ortaya konulmuş olup, teorilerinde “rant arama¹⁶” temel bir özelliktir (Hertog, 2010, s. 33).

Kamu tercihi teorisi, politik karar alma mekanizmasında rol alan aktörlerin (örneğin seçmenlerin, politikacıların, baskı gruplarının ve bürokratların) davranışlarını gözlemlemekte ve bu davranışların sonuçlarını incelemektedir. Heremans (1999, s. 951) çalışmasında *kamu tercihi* görüşüne göre; düzenleyicilerin kendi menfaatlerini korumak eğiliminde olan, düzenlenen firmalar tarafından oluşturulan *lobiler* tarafından ele geçirildiği; özellikle, düzenleme engelleri getirterek piyasaya girişi engelleyip rekabeti sınırlandırdıkları, yapılan bu düzenlemelerin de, tüketicilerin aleyhine olduğu görüşü savunulmaktadır. Kamu Yararı teorisi düzenlemenin etkin olduğunu savunurken rant arama

¹⁵ Tullock bu konudaki görüşünü şu şekilde ifade etmektedir:“ hükümetin bazı fonksiyonlarını zayıf olarak yerine getirmesi, piyasanın daha iyisini yapacağını göstermez. Hükümet ve piyasa alternatiflerinin aynı tabanda karşılaştırılması kamu tercihinin kuvvetle önem verdiği bir konudur”(Tullock, Seldon ve Brady,2005, s.12).

¹⁶ Kıt kaynakların bireyler ve gruplar tarafından tekel hakları veya hükümet tarafından verilen başka hakları elde etmek için harcanması

teoristleri düzenlemenin etkinsiz olduğunu savunmaktadır; Virjinya Okulu, Şikago teoristlerini de düzenlemenin etkinsizliklerini dikkate almadıkları için eleştirmektedirler(Hertog, 2010, s.33-34). Kurban (2012, s. 68) çalışmasında, 1980’li yıllardan itibaren, kamu yönetiminde devletin ekonomik alanlardan çekilerek, daha verimli ve etkin yönetilmesine dönük bir anlayış değişikliği şeklinde önemli bir dönüşümün yaşandığı; bürokrasinin ve siyasi kontrolün azaltılması, yeni yönetim modellerinin idare tarafından uygulanması, kaynakların verimli kullanılması gibi amaçların temelinde Kamu Tercih kuramının etkisinin büyük olduğu görüşündedir .

Çalışmanın bir sonraki bölümünde Yeni Kurumsal Teori incelenecektir. Son yıllarda finansal raporlama standartlarının ülkelere adapte edilmesi ve uygulanmasında kurumsal faktörlerin etkili olduğunu öne süren çalışmalar önem kazanmıştır.

1.2.2.6. Yeni Kurumsal Teori ve Düzenleme Anlayışı

Yeni Kurumsal Teori son yıllarda önem kazanan bir teoridir. Düzenleme alanında son yıllarda giderek yaygınlaşan bir uygulama, *uluslararasılaşma*’dır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler, başka bir ülkede başarılı olan bir modeli kendi ülkelerinde de uygulamayı tercih etmekte; bu durum çoğu zaman, uluslararası kurumlar (IMF, Dünya Bankası, OECD, IOSCO, IASB v.b.) tarafından da teşvik edilmektedir. Neticede, ülkelerin düzenleme yapıları giderek birbirine benzemektedir. *Kurumsal Teori*, gelişmekte olan ülkelerin UMS/UFRS’nin kullanımına izin verme kararlarını etkileyen ülkeye özgü faktörleri açıklamak üzere değerli bir çerçeve sunmaktadır (Kossentini ve Othman, 2014, s. 8).

Kurumsal Teori genel olarak; resmi organizasyon yapıları ve bu yapıların geliştirilmesine katkı sağlama yoluyla sosyal süreçler arasındaki ilişkiler hakkında bir düşünme şeklidir (Dillard, Rigsby ve Goodman, 2004, s. 508). Teori, organizasyonların çevre ile ilişkisini anlamada kullanılan sosyolojik bir yaklaşımdır (Aydınlı, 2007, s.8). Kurumsal teorinin, ekonomi, sosyoloji, politika, organizasyon gibi birçok farklı alana uzanan disiplinlerarası bir yönü vardır. Burada daha çok teorinin örgütsel yönü incelenmektedir¹⁷. Gaffikin (2005, s.8), yeni kurumsal teorinin, *organizasyon teorisi* kapsamında düzenlemeye yaklaşımında, özel menfaat teorisinin *rasyonel aktör* varsayımı reddedilerek, düzenlemeyi bireylerin tercihlerinden daha fazla şeyin şekillendirdiği görüşündedir; Baldwin ve Cave

¹⁷ Teori, literatürde “eski” ve “yeni” kurumsal teori olarak iki kısımda incelenmektedir. Eski kurumsal teori, Philip Selznick’in 1949 yılında geliştirdiği “doğal sistem modeli”ne dayanmaktadır. Eski kurumsal teori, örgütleri kurumsal çevrede sadece değişime uyarlanan değil aynı zamanda değişimi doğuran birimler olarak da görmüştür; yeni kurumsalcılığa göre ise, örgütün misyonu ve formal yapısı çevresel meşruiyete göre şekillenir (Özcan,2004, s.30-31).

(1999) ise, yeni kurumsal teorinin öne sürdüğü kurumsal yapı ve uygulamaların sosyal süreçlerle birlikte düzenlemeyi şekillendirdiği ve bu yüzden anlaşılması gerektiği görüşündedir. Söz konusu yaklaşım, bireylerden çok, kurumlara odaklanmaktadır. Böylece düzenleme, yalnızca kamu yararı veya farklı özel menfaat grupları arasındaki rekabetçi pazarlıkla değil, aynı zamanda, kurumsal ayarlamalar ve kurallar vasıtasıyla da şekillenmektedir (Gaffikin, 2008, s. 81).

Kurumsal teorinin oluşmasına katkıda bulunan ve aşağıda tabloda özetlenen öncü yapıtlara dayanarak, teorinin temel tezini; örgütlerin yapı ve süreçlerini, içinde buldukları kurumsal çevreye adapte ederek biçimlendirmeleri oluşturmaktadır (Uçma, 2012, s.149).

Tablo 2. Kurumsallaşma Yaklaşımları

Yıl	Araştırmacı	Kurumsallaşma Yaklaşımı	Kurumsallaşma Şekli	Örgütsel Amaç
1957	Selznick	Adaptasyon Aracı	Değerler oluşturarak	Denge Legallik
1977	Zucker	Sosyal düzenin oluşması	Çevreyle birlikte ortak uygun ve anlamlı davranış geliştirip diğer bireylere aktararak	Uygunluk Meşruiyet
1977	Meyer ve Brown	Sosyal düzenin oluşması	Paylaşılan değerler sistemi oluşturarak	Meşruiyet kaynakları artırma, yaşamını sürdürme
1983	DiMaggio ve Powell	Adaptasyon Aracı	Başarılı örgütleri taklit ederek	Belirsizlikten Kurtulma
1987	Friedland ve Alford	Bilinçsel ve Normatif baskıları etkileme	Çıkarlarını korumak için kurumsal çevreyi değiştirerek	Menfaatlerin takip edilmesi

Kaynak: Scott, 1987, s. 493-511

“Organizasyonları etkisi altına alan ve kısaca, “organizasyonun sınırları dışında kalan her şey” olarak tanımlanan *çevre*, literatürde, “*teknik ve kurumsal*” çevre olmak üzere iki kısımda ele alınmaktadır. “Yeni kurumsal teorinin öncülerinin ilgilendiği *Kurumsal Çevreler*, organizasyonların destek görmek ve meşruiyet kazanmak için bireysel olarak benimsemek zorunda oldukları kural ve gereklerin biraraya gelmesinden ibarettir. Bu kural ve gerekler, düzenleyicilerden, profesyonel veya ticari kuruluşlardan ve genel inanç sistemleri gibi kaynaklardan gelebilmektedir” (Aydınlı, 2007, s. 25-27).

Kurumsal çevreden sonra bir diğer önemli kavram, *Organizasyonel Eşbiçimlilik*'tir. “Organizasyonel Eşbiçimlilik kısaca, bir sistemdeki organizasyonlar arasındaki benzerliği ifade etmektedir” (Ataman, 2002, s.200). Yeni Kurumsalcıların¹⁸ odaklandıkları temel soru,

¹⁸ Yeni Kurumsal Teori'nin başlangıcı olarak, John Meyer'in 1977 yılında yayınladığı “Kurum Olarak Eğitimin Etkileri (Meyer, 1977)” ve Brian Rowan ile birlikte yazdığı “Kurumsallaşmış Örgütler: Mit ve Seremoni Olarak Yasal Yapılar (Meyer ve Brown 1977)” adlı iki makalesi öne çıkmaktadır. Meyer ve

organizasyonları bu kadar birbirine benzer yapmanın ne olduğu, sorusudur (Aydınlı, 2007, s. 22). Kurumsal yapıyı açıklayan teorinin temelini, örgütlerin değişen normlara ve sosyal etkilere uyum sağlama eğilimleri yani, kurumsallaşma süreçleri oluşturmaktadır. Eğer bunu yapmazlarsa, doğal olarak *meşruiyetlerini* kaybedeceklerdir (Uçma, 2012, s.147): Genel olarak, organizasyonlardaki homojenleşme sürecini en iyi açıklayan kavram, *eşbiçimlilik* kavramıdır. Eşbiçimlilik de, *rekabetçi ve kurumsal eşbiçimlilik* olmak üzere iki çeşittir (DiMaggio, Powell, 1991, s.149). Orru, Biggart ve Hamilton'a göre (akt. içinde Aydınlı, 2007, s.27), kurumsal çevrelerin organizasyonları şekillendirmeleri, *kurumsal eşbiçimlilik* yoluyla olmaktadır. DiMaggio ve Powell'a (akt. içinde Bolat ve Seymen, 2006, s.224) göre yeni kurumsalcılar, literatüre kazandırdıkları *kurumsal eşbiçimlilik* kavramından yola çıkarak; örgütlerin gerek *taklitçilik*, gerek *zorlayıcılık*, gerekse de *normatif baskıların* etkisiyle, giderek birbirine daha çok benzemeye başladıklarını ortaya koymuşlardır.

Zorlayıcı Kurumsal Baskılar (Eşbiçimlilik): “Zorlayıcı kurumsal baskılar, organizasyona bağımlı olduğu diğer organizasyonlar ve organizasyonun faaliyet ettiği toplumdaki kültürel beklentiler tarafından uygulanan biçimsel ve biçimsel olmayan baskılardır” (Aydınlı, 2007, s.34). Örneğin düzenlemeler bu çeşit baskılara karşı en çok bilinen örneklerden biri olup, organizasyonlar da düzenlemelerle belirlenen bir konuya uyum sağlamak üzere yapılarını bu düzene göre adapte etmektedir. Zorlayıcı baskılar, ülke sınırları içindeki düzenlemelerin yanı sıra, uluslararası düzenleme ve kurallara uyum maksatlı da olabilir. “Bu tip baskılar, güç, ikna etme veya ortak bir davranışa davet şeklinde olabilir” (Uçma, 2012, s.150). Zorlayıcı kurumsal baskılar; hükümetten, içinde bulunduğu organizasyonel alandaki diğer organizasyonları etkisi altına alan büyük organizasyonlardan, sözleşmelerden, finansal raporlama gereklerinden ve kültürel beklentilerden kaynaklanabilir (Aydınlı, 2007, s.35).

Taklitçi (Mimetic) Kurumsal Baskılar (Eşbiçimlilik): DiMaggio ve Powell'ın çalışmasında organizasyonların, kendi alanlarındaki benzer organizasyonların daha başarılı veya daha meşru olduğunu algılamaları durumunda, kendilerinin de aynı model taklit etme eğiliminde olduklarını ifade etmiştir (DiMaggio ve Powell, 1983, s.152). Organizasyonel teknolojilerin tam olarak anlaşılabilmesi, hedeflerin belirsiz olması, çevrenin çok sayıda ve farklı unsur içermesi ve bu unsurların hızla değişmesi gibi durumlarda organizasyonlar, kendilerine diğer organizasyonları örnek almakta; organizasyonların benimsediği çeşitli yapı ve uygulamalar,

Rowan'ı takiben, Paul J.DiMaggio ve Walter W. Powell'ın (1983) *Demir Kafese Dönüş: Organizasyonel Alanlarda Kurumsal Eşbiçimlilik*¹⁸ ve *Kollektif Rasyonellik* adlı makalesi yeni kurumsal teorinin temelini oluşturan bir diğer önemli çalışmadır.

farkında olunmaksızın çalışanların transferi, işgücü dönüşümü, danışmanlık şirketleri veya sektöre özgü ticaret birlikleri aracılığıyla yayılabilmektedir (Aydınlı, 2007, s.37).

Kuralcı/Normatif Kurumsal Baskılar (Eşbiçimlilik): DiMaggio ve Powell (1983, s.152) normatif baskıları, bir faaliyet kolunun üyelerinin; üreticilerin üretimlerini kontrol etmek, kendi çalışma alanlarının bağımsızlığı için anlaşılır bir temel oluşturmak ve meşruiyet kazandırmak, çalışmalarının koşul ve yöntemlerini belirlemek gayesiyle toplu mücadelesi olarak tanımlamıştır. Özellikle üniversiteler ve profesyonel eğitim kurumları, organizasyonel normların profesyonel yönetici ve çalışanlar arasında yaygınlaşması ve gelişimi için önemli merkezler olup, diğer yandan meslek birlikleri, organizasyonel ve profesyonel davranış konusunda normatif kuralların tanımlanması ve yayılması için diğer bir araçtır (Aydınlı, 2007, s.39). Hassan (2008) çalışmasında, aynı alanda çalışan değişik organizasyonlar arasındaki sosyal uygulamaları (muhasabe dahil) normalleştirmek için eğitim düzeylerinin yanı sıra, profesyonel eğitim programları vasıtasıyla kurumsal baskı yapıldığına, özellikle üniversitelerin, profesyonel birliklerin ve profesyonel düzenleyicilerin bu tip sosyal uygulamaların normalleştirilmesi ve sağlamlaştırılmasında oynadıkları önemli role dikkat çekilmektedir .

1.2.3. Düzenleme Teorilerinin Finansal Raporlama Alanındaki Yansımaları

Muhasebe, ekonomik ve sosyal faktörler tarafından şekillendirilen (Ball, 2006), “sosyal” bir kurumdur (Cardoso, 2008, s.14). Uluslararası finansal raporlama standartlarına ilişkin düzenlemeler de sermaye piyasalarında kamunun aydınlatılması için getirilmiş muhasebe düzenlemeleridir. Yukarıda özet olarak anlatılan *düzenleme teorileri*, sosyal problemlerin ve diğer konuların düzenlenmesine ilişkin birbirinden farklı görüşler öne sürmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye’de uluslararası finansal raporlama standartlarına ilişkin düzenlemelerin kabulü ve uygulanması sürecinde öne çıkan *kamu yararı, özel menfaat* ve *yeni kurumsal teorilerin* yaklaşımları incelenecektir. Geleneksel olarak, UMS/UFRS düzenlemeleri ile ilgili temel teoriler; *kamu yararı* ve *özel menfaat* teorileridir (Gaffikin, 2008, s. 83). Bununla birlikte son yıllarda, UMS/UFRS’nin ülkeler tarafından adapte edilmesi sürecinde *yeni kurumsal teorinin yaklaşımları* öne çıkmaktadır.

i) Kamu Yararı Teorisi Kapsamındaki Değerlendirmeler

Kamu Yararı teorisi, piyasa başarısızlıklarının sözkonusu olması halinde düzenleme yapılmasını savunmaktadır. Bölüm 1.2.2.1’de açıklandığı üzere, standartların düzenlenmesine ilişkin çeşitli

piyasa başarısızlıklarının sözkonusu olabildiği anlaşılmakta olup, piyasa başarısızlıkları sebebiyle finansal raporlama standartlarına ilişkin düzenleme yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Kamu yararı teorisi Pigou'ya göre, düzenlemeyi, piyasa başarısızlıklarına karşı, sosyal olarak etkin, iyi niyetli bir cevap olarak tanımlamakta, düzenlemeyi yapan devleti ise, *dürüst* ve *hata yapmaz* bir varlık olarak görmektedir (akt. içinde Kothari vd., 2010, s. 69). Teori, düzenlemenin "toplum menfaatini gözetmek" için yapıldığını; düzenleyicinin ise, "konusunda uzman" olduğunu; düzenleme sonuçlarının *etkili* olabilmesi için düzenleyicilerin, kamu menfaatini artırabilmek üzere yeterli "bilgi" ve "denetim" gücüne sahip olması gerektiğini kabul etmektedir. UMS/UFRS¹⁹, IASB tarafından, "Kamu Yararı"²⁰ iddiası temelinde oluşturulmuş standartlardır. Bu standartları düzenleyen iki temel kuruluş olan FASB ve IASB de, *Kamu Yararı* teorisinde öngörülen, *etkin düzenleyiciler* olarak kabul edilmektedir (Kothari vd., 2009. s. 64). IASB, kendi konumunu, "...kar amaçlı olmayan, kamu otoritelerinden oluşan bir gözetim kurulu tarafından faaliyetleri gözetim altında tutulan ve yönetim ve onay süreçleri menfaat gruplarından bağımsız olan bir yapı olarak..." beyan etmiştir.²¹ Kamu Yararı teorisinin özelliği, kamu yararı algılarını tanımlayan ve yasal olarak bir harekete dönüştüren bir mekanizma veya bağlantının olmaması olup, IASB'in "Kamu Yararı" amacına ilişkin yaptığı tanımlamalarla bu bağlantı kurulmaktadır (Bean, 2016, s.28). IASB kamuya yaptığı duyurularda, UMS/UFRS'nin tüm dünyadaki finansal piyasalara, *şeffaflık*²², *hesap verebilirlik*²³ ve yatırımcılara fırsatları ve riskleri göstererek *ekonomik etkinlik* getirme amacıyla geliştirildiğini, çalışmalarının global ekonomideki, güven, büyüme ve uzun dönemli finansal istikrarı sağlamak suretiyle kamu yararına hizmet ettiğini deklare etmiştir (IASB, 2015a). Bu görüşe göre uluslararası finansal raporlama standartlarını *belirleyen* IASB'in ve FASB'nin "kamu yararı" misyonu ile düzenleyici bir kurum rolünü üstlenerek standartları gönüllü olarak belirlemektedir.

Diğer taraftan, IASB'nin standartları uygulayan şirketler üzerinde bir otoritesi bulunmamakta olup, standartların *uygulanması* sürecinde, ülkelerin düzenleyici yönetimleri devreye girmektedir. Ülkelerin münhasır yetkileri arasında olan düzenlemelerin sonuçlarının başarılı olup olmadığının

¹⁹ Sözkonusu standartların benzeri, ABD de kullanılan FASB tarafından çıkarılan US GAAP standartlarıdır. Türkiye, IASB tarafından yayımlanmış olan standartları uygulamayı kabul etmiştir.

²⁰ IASB'nin tanımlamasında "kamu", "finansal tabloları kullananlar" olarak tanımlanmakta ve IASB, sermaye piyasalarının iştirakçisi olan kullanıcıların menfaatini sağlamak üzere standartları çıkarmaktadır (Bean, 2016, s. 29).

²¹ IASB (2015 a) : Mission Statement

²² Şeffaflık; finansal bilginin kalitesinin ve uluslararası karşılaştırılabilirliğinin artırılması; yatırımcıların ve diğer piyasa iştirakçilerinin ekonomik kararları bilgili olarak vermelerinin sağlanması

²³ Hesap verebilirlik; sermayeyi sağlayanların ve onlara paralarını emanet eden tasarruf sahiplerinin arasındaki bilgi açığının azaltılması suretiyle sağlanmaktadır.

anlaşılabilmesi için, gerek standartların IASB tarafından oluşturulması, gerekse ilgili ülkede adapte edilmesi ve uygulanması aşamasındaki konuların (denetimler, eğitimler v.b.) bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir.

Tüm bu şartlar düzenlemelerin *etkili* olup olmadığını belirleyecektir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de incelendiği üzere IASB'nin gelir kaynaklarında bağımsız olmaması, yönetiminde büyük devletlerin etkili olması gibi konular sebebiyle bağımsızlığı konusunda tartışmalar sözkonusudur. Bunun yanısıra, standartların ilgili ülkelerde kabulü sonrasındaki başarısının, ileriki bölümlerde de inceleneceği üzere, ülkelerin düzenleme yönetimlerinin uygulamaları ile yakından ilgili olduğu düşünülmektedir. Nitekim yapılan akademik çalışmalarda uluslararası finansal raporlama standartlarının 2005 yılından itibaren, tüm dünyada kabulü ve sonrasındaki uygulama sürecinde, özellikle gelişmekte olan ülkelerin kurumsal altyapılarının ve düzenleyici kapasitelerinin yetersizliği gibi sebeplerle ülkeler arasında uygulama kalitesinde farklılıklar olduğu görülmüştür.

ii) Özel Menfaat ve Kamu Tercih Teorileri Kapsamındaki Değerlendirmeler

Kamu Yararı Teorisi'nin, *dürüst-bozulmaz* ve *yanılmaz* düzenleyici varsayımı lobi faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin düzenleme sonuçları üzerindeki etkisini dışlamaktadır (Kothari vd., 2010, s.71), FASB ve IASB'nin, standartların belirlenmesinde *sosyal olarak optimal, tarafsız bir fonksiyon gördüğü* ve fonksiyonlarını "*hatasız veya ön yargısız*" olarak yerine getirdikleri varsayılmaktadır (Kothari vd., 2010, s.71). Düzenlemenin muhasebe ve diğer alanlarında kamu yararını destekleyen kanıt yetersizliği göz önüne alındığında yukarıdaki varsayımların gerçekte geçerli olup olmadığını sorgulamaktadır (Kothari vd.,2010,s.72). Bununla birlikte, modern ekonomik teori geleneksel, *yetkin ve başkasını düşünen, kamu yararını* gözeten düzenleyici modeline karşı, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren, düzenleme çözümlerinin de hatalı yönlerine (Ele Geçirme Teorisi) dikkat çekmiştir (ICAEW, 2013, s. 23).

Özel Menfaat Teorisi, birey veya grupların kendi menfaatlerini savunmak üzere bir araya gelerek, düzenleme sürecine müdahale edebileceklerini kabul etmektedir. Sözkonusu teorinin perspektifinden bakıldığında, finansal raporlama standartlarının düzenlenmesinde muhasebeciler, bağımsız denetçiler, şirket yöneticileri gibi kesimler rant arayan ve düzenlemeyi kendi menfaatine göre belirlemek isteyen kişiler olarak sayılabilirler (Kothari vd., 2010, s. 73). Bu kişilerin, standartların yetersiz üretilmesi veya üretilmemesinden dolayı, hatalı uygulamalar neticesinde uğrayabilecekleri itibar kaybına ve/veya yasal yaptırımlara karşı standartların düzenlenmesini isteyebilecekleri görüşü savunulmaktadır (Kothari vd., 2010, s.74).

Yapılan çeşitli çalışmalarda da, finansal raporlama standartlarının gerek IASB tarafından belirlenmesi gerekse de, standartların ilgili ülkelerde uygulanması sürecinde, şirketler ve bağımsız denetim şirketleri gibi bir çok grubun sürece müdahale ettiği yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır (Bkz. bölüm 2.5).

iii) İdeoloji Teorisi Kapsamındaki Değerlendirmeler

Kothari'nin çalışmasında, düzenleyici sonuçların, *düzenleyicilerin politik ideolojileri* ile, menfaat gruplarının lobilerinin ortak sonucunda belirlendiği sonucuna varılmaktadır (Kothari vd., 2009). Buna göre, düzenleyicilerin "ideolojileri"²⁴ vardır. İdeoloji Teorisi, "Kamu Yararı Teorisi"nde olduğu gibi finansal raporlama standartlarının dışlanamaz özelliklerinden dolayı, düzenlenmesi gerektiğini kabul etmekte; ancak, bu düzenlemenin sosyal olarak etkin olup olmadığının, ampirik olarak incelenmesi gerektiği görüşünü de savunmaktadır. Düzenlemenin etkililiğinin, düzenleyicinin politik ideolojilerine ve özel menfaat lobilerinin düzenleme üzerindeki etkisine bağlı olması beklenir (Kothari vd., 2009, s.73). Lobi gruplarının düzenleyici sürece müdahale etmesini engellemek üzere standart belirleyici kurumlar (FASB ve IASB) arasında rekabetin teşvik edilmesi önerilmektedir (Dye ve Sunder, 2001). Buna göre, GAAP, "özel menfaat lobilerinin" ve "standart belirleyicilerin" muhasebe prensipleri hakkındaki kendi ideolojilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmakta olup, IASB ve FASB arasındaki rekabetin, GAAP kurallarının etkin sermaye dağılımına yol açacak şekilde oluşturulmasını sağladığı ifade edilmektedir (Kothari vd., 2009, s.9).

iv) Kurumsal Teorilerin Finansal Raporlama Alanındaki Etkileri

Finansal raporlama standartlarının uluslararası uyumlaştırılmasına dönük ABD ve AB'de başlayan dönüşüm süreci, uluslararası kurumların da desteği ile, bir çok gelişmekte olan ülke tarafından takip edilmiştir. "Bir ülkenin uluslararası muhasebe standartlarını kabul etmesi her ülkenin küresel uyumunu içerdiği için, *kurumsal izomorfizmin* konusuna doğrudan girmektedir" (Uçma, 2012, s. 172).

²⁴ Kothari'nin çalışmasında iyi belirlenmiş bir analitik çerçevesi olmamakla birlikte, 1990'lı yıllardan itibaren ortaya çıkan; düzenleyicilerin (ideoloji odaklı düzenleyiciler) belirli düzenlemelerde kendi amaçlarını öne çıkarmalarına (örneğin bilançoda gerçeğe uygun değer muhasebesinin uygulanması yönünde düzenleyicinin zorunluluk getirmesi gibi) yol açan, "*İdeoloji Teorisi*"nden bahsedilmekte olup; sözkonusu teoriye göre, düzenlemeler piyasa başarısızlıklarını düzeltmek için getirilir; ancak, düzenleyicinin politik ideolojilerinin olması ve potansiyel olarak manüplatif lobicilik olması gibi konular, düzenlemenin tasarlanırken çarpıtılmasına yol açabilir; İdeoloji Teorisi'ne göre, düzenleyiciler, Kamu Yararı Teorisi'nde öne sürüldüğü kadar "iyiliksever" değildir, bu sebeple, düzenlemenin optimallliği, her olayda ayrı ayrı değerlendirilmelidir (Kothari, 2009:70).

Günümüzde finansal raporlama standartlarına ilişkin olarak önemli bir globalleşme yaşanmış olup, ülkelerin düzenleme otoriteleri de muhasebe alanında yaşanan globalleşme sürecine dahil olmak zorunda kalmışlardır. Halihazırda, ulusal muhasebe standartlarının, UMS/UFRS vasıtasıyla uluslararası karşılaştırılabilirliğine ve uyumlaştırılmasına doğru durdurulamaz bir hareket bulunmaktadır (Judge, Li ve Pinsker, 2010). Muhasebe alanında kurumsal teori, gelişmekte olan ülkelerin UMS/UFRS kullanımına izin vermeye dönük, ülkeye özgü belirleyici faktörleri açıklamada değerli bir çerçeve çizmektedir (Mir ve Rahaman, 2005). Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının ülkeler arasında 2005 yılından itibaren hızlı bir şekilde adapte edilmesi ve uygulanması sürecini, “*yeni kurumsal teorinin*” “eşbiçimlilik-izomorfizm” kavramı ile açıklayan çalışmalar vardır. Bir çok gelişmekte olan ülkenin UMS/UFRS adaptasyonuna ilişkin başarılı ülke uygulamalarını, örneğin yabancı sermayenin geleceği beklentisi ile taklit ederek (Taklitçi Eşbiçimlilik), standartları kendi ülkelerinde uyguladıkları görülmüştür (Kossentini ve Othman, 2014, s.11). Bununla birlikte Belkaoui (2002), gelişmekte olan ülkelerin, kendi ülkelerinin spesifik ihtiyaçlarını yeterince değerlendirmeden UMS/UFRS’yi kopyaladıkları görüşündedir.

Bu bölümde, düzenleme teorileri ve sözkonusu teorilerin finansal raporlama düzenlemeleri alanındaki etkileri teorik olarak incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde, sermaye piyasalarında, UMS/UFRS düzenlemelerinin *etkili* olup olmadığına ilişkin bir uygulama çalışması yapılacağı için bu bölümün devamında öncelikle, sermaye piyasalarının temel özellikleri ve bu piyasalarda bilginin önemi, düzenlenme gerekçeleri ve türleri ile, bu piyasaların bilgi ihtiyacının karşılanması için temel düzenlemelerden olan UMS/UFRS düzenlemeleri incelenecektir.

1.3. SERMAYE PİYASALARININ ÖZELLİKLERİ VE BİLGİNİN ÖNEMİ

1.3.1. Sermaye Piyasalarının Özellikleri

Finansal piyasalar, kullanılabilir fonların fazla kısmının, bu fonlara ihtiyaç duyan kesimlere transfer edildiği piyasalardır (Mishkin ve Eakins, 2012, s.2). Finansal piyasalar, sağlanan fonların süresine göre, para ve sermaye piyasaları olarak ikiye ayrılırlar (Yalta, 2011, s. 52). Bu piyasalarda fon arzedenerler (tasarruf sahipleri, yatırımcılar), fon talep edenler (şirketler, kişiler, kurumlar, devlet), aracı kuruluşlar (bankalar, aracı kurumlar), yasal ve idari düzeni sağlayan kurumlar (devlet kurumları, borsalar) bir araya gelerek finansal sistemi yaratır.

Bu iki piyasa arasında çeşitli farklar vardır: Para piyasaları, genellikle bir yıl veya daha kısa vadeli fon arz ve talebinin karşılandığı piyasalar iken, sermaye piyasaları daha çok, bir

yıldan daha uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılandığı piyasalardır. Sermaye piyasalarında daha çok, tasarruf sahiplerine ait fonlar, fon talep eden kurumlar tarafından ihraç edilen sermaye piyasası araçlarına²⁵ plase edilir. Para piyasalarında ise, bireysel yatırımcı açısından araç çeşitliliği daha kısıtlı olup temel finansman alternatifi mevduattır; fon talep eden şirketler ise, kredi kullanmaktadır. Ülkemizde para piyasaları, sermaye piyasalarına göre daha geniş bir piyasa olup; bu durumun birçok ülkede geçerli olduğu, tasarruf sahiplerinin daha çok mevduata yöneldiği; fon talep eden şirketlerin ise, temel finansman kaynağı olarak, daha çok ipotek v.b. yollarla kredi temin etmeyi tercih ettikleri görülmektedir.²⁶ Diğer taraftan, sermaye piyasasının, ülkeler için getirdiği tasarrufların değerlendirilmesi ve şirketlere sağladığı finansman imkanlarının yanısıra, kurumsallaşmaya dönük çeşitli katkıları da vardır: Sermaye piyasalarında yatırımcıların bilgi asimetrisini önleyen detaylı *kamuyu aydınlatma düzenlemeleri*, yatırım yapılacak şirket ile ilgili bilgilerin (finansal tabloların, faaliyetle ilgili diğer bilgilerin, kamuya yapılacak açıklamaların) yüksek standartta, zamanında ve gerçek olarak açıklanmasını gerektirmektedir. Bu açıklamalar, kamunun (SPK, BİST) gözetim ve kontrolündedir. Bu bilgilerin kamuya açıklanması, kurum/işletmelerin kendi öz bünyelerinde disiplin sağlayıcı (kurumsal yönetim uygulamaları, iç kontrolün etkinleştirilmesi, risk yönetimi, muhasebe, bilgi belge kayıt sistemi vb.) yapısal değişiklikler yapmalarını gerektirir. Hiç kuşku yoktur ki; iyi yönetilen kurumlar, ekonominin ve toplumun gelişmesine de olumlu katkılarda bulunacaklardır. Ayrıca, halka açık ve menkul kıymet borsalarına kote olan şirket sayısının artması, kıymetli madenlerin ve türevlerin alım-satım işlemlerinin organize bir borsa üzerinden yapılması, ülke ekonomisinde kayıt dışılığın azalmasına olumlu katkılar sağlayacaktır (TOBB Sektör Raporu, 2008, s.2).

1.3.2. Sermaye Piyasalarında Bilgi Başarısızlıklarının Önemi

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, sermaye piyasaları ekonomideki fon arz ve talebi akışını sağladığı ve ekonomik gelişime katkıda bulunduğu için önemlidir. Bununla birlikte, bu piyasaların ekonomik gelişime olan katkılarının da ötesinde ekonominin bütünü etkileyen farklı özellikleri vardır. Paccess ve Heremans (2011, s. 5-7) çalışmasında finansal piyasaları diğer piyasalardan farklı kılan çeşitli özellikleri sıralamıştır:

²⁵ Örneğin, hisse senedi, tahvil, yatırım fonu katılma belgeleri, kira sertifikaları gibi çeşitli yatırım araçları ile ekonomik ve finansal göstergelere (mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri v.b.), gayrimenkule vb. dayalı sermaye piyasası araçları gibi

²⁶ ABD ve Avrupa piyasalarında yapılan araştırmada; şirketlerin dış finansmanında sermaye piyasasında hisse ve tahvil ihracının en önemli dış finansman kaynağı olmayıp (ABD'de 1970-2000 arasındaki dönemde hisse senedi ihraç oranı % 11, tahvil ihracı %32) bankaların daha fazla tercih edildiği (ABD'de % 56, Almanya, Japonya ve Kanada'da % 70), sermaye piyasasının ise, daha çok büyük kurumsallaşmış firmalarca tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. (Mishkin ve Eakins 2012: 136-137).

- ✓ Finansal faaliyetler, diğer ekonomik faaliyetlerden farklı olarak, gelecekle ilgili olup, bu durum risk ve belirsizlik getirmektedir,
- ✓ Piyasa oyuncuları arasında bilgi asimetrisi vardır,
- ✓ Finansal piyasalardaki olay veya kurumların, finansal sistemin geri kalan kısmında ve ekonominin bütününde önemli dışsal etkileri vardır (Sistemik Risk²⁷),
- ✓ Finansal sistemin temelinde, özel bir mal olan *para* vardır ve *para* arzının da fiyat istikrarı ile ilişkisi vardır,
- ✓ İyi fonksiyon gösteren parasal ve finansal sistemler, toplum için, özel menfaat ilişkilerinden daha fazla faydalı dışsal etkiler sağlayarak, finansal varlıkların ticaretini ve kredi maliyetini azaltıp, buna karşın tüketim ve yatırımı artırır,
- ✓ Finansal piyasalar yatırımcılar ve tasarruf sahiplerini doğrudan doğruya karşılaştırır.

Yukarıda belirtilen, sermaye piyasaları için de geçerli olmak üzere finansal piyasaların özelliklerini; bu piyasalarda riskin ve belirsizliklerin sözkonusu olması, yarattığı dışsal etkiler ve bilgi asimetrisinin mevcut olması şeklinde sıralamak mümkündür. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, bu çalışma açısından da inceleme konusu olan sermaye piyasalarının düzenlenmesine ilişkin en önemli gerekçelerden²⁸ biri olan bilgi başarısızlıklarının sebepleri ve önerilen çözümler ile, bilginin piyasalara etkilerini inceleyen "etkin sermaye piyasaları hipotezi" incelenecektir.

1.3.2.1. Sermaye Piyasalarında Bilgi Asimetrisi İçin Önerilen Çözümler

Sermaye piyasalarında bilgi asimetrisi önemli bir konu olup, bilgi asimetrisine, dolayısıyla düzenleme gerekliliğine yol açan iki konu öne çıkmaktadır. Bunlar finansal piyasalardaki malların ve yatırımcının özellikleridir:

²⁷ Finansal piyasaların özelliklerinden biri, bu piyasalarda kurumların karşılıklı bağımlılığının getirdiği sistemik risk konusu ve bunun finansal istikrara olan etkisi ile ilgilidir. Sistemik risk, finansal hizmetlerin mevcut koşullarının, genel ekonomi üzerinde ciddi olumsuz etki yaratacak nitelikte, geniş bir alana yayılmış şekilde, kesintiye uğraması olarak tanımlanmıştır (FSB, 2011,s.4). Sistemik finansal risk konusu, GFK'den sonra önem kazanmış olup, finansal sistemde tek tek kurumlar üzerine odaklanılması (*mikro ihtiyatlı*) şeklindeki düzenleme anlayışı yerine, sistemin bir bütün olarak gözetilmesine imkan veren *makro ihtiyatlı* düzenleme anlayışı ile çözülmesi önem kazanmıştır.

²⁸“Düzenleme amaçları”, “düzenleme gerekçeleri” kavramları, sıkça birbirine karıştırılmakla birlikte birbirinden farklıdır: **Düzenleme Amaçları**, uygulamada düzenlemelerin yapılması ile ulaşmak istenen sonuçları (Korumaya çalıştığı sonucun ne olduğu) ifade etmektedir. **Düzenleme Gerekçeleri** ise; teorik olarak, düzenlemelere neden ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır (Llewellyn, 1999: 8; Kılıç, 2007: 53) .

i) Finansal Piyasalar “Güven Malları”nın Ağırlıklı Olduğu Piyasalardır: Ekonomi literatüründe mal ve hizmetler; *araştırma, tecrübe ve güven malı* olmak üzere üç gruba ayrılır (Paccess, 2000, s.483). Araştırma malları hakkında satın alma öncesinde bilgi edinebilme imkânı var iken, tecrübe malları hakkında satın alma sonrasında bilgi edinilebilmektedir²⁹. Güven malları ise, satın alma öncesi ve sonrasında tüketici/yatırımcı açısından fayda etkisinin ölçülmesinin güç veya imkansız olduğu mallardır. Bir başka deyişle, güven mallarının alıcısı ile, satıcısı arasında satıcının aleyhine olan bir bilgi asimetrisi sözkonusudur. Finansal ürünlerin bir çoğunun, *güven malı* olması, bu piyasaların düzenlenmesi ve denetimi için bir neden oluşturmaktadır (Şener, 2012, s. 182).

iii) Yatırımcı Açısından Finansal Piyasaların Karmaşık ve Teknik Yapısının olması: Sermaye piyasalarında, karmaşık finansal araçların farklı risk, getiri ve beklentilerinin değerlendirilmesi gerekir. Bireysel yatırımcıların finansal piyasalardan bilgi toplaması, çok sayıda bilgi içinden doğru bilginin ayıklanıp denetlenmesi maliyetli, zor ve zaman alıcıdır. Bu piyasalarda ortalama yatırımcının “sınırlı rasyonel” olduğu kabul edilir. Bireysel yatırımcılar, karmaşık finansal sözleşmelere girecek gerekli bilgiyi kullanma yeteneğine sahip olmadığı gibi, bu tip bir alanda uzman olabilmek için de fazla zaman ve kaynak ayıramazlar. Bu sebeple finansal hizmetleri kullanan *bilgili (sophisticated) ve bilgisiz (unsophisticated) yatırımcı* arasında ayırım yapılması gerekir (Paccess ve Heremans, 2011, s.10)³⁰. Öte yandan *finansal araçlar* (bankalar, aracı kuruluşlar, portföy yönetim şirketleri gibi), finansal sistemi yatırımcıdan daha iyi tanıdıkları için bilginin sağlanmasında önemli bir rol üstlenmekle birlikte, araçların verdiği hizmetin de bir *bedeli* vardır. Bu kurumların sundukları hizmetten, bedel ödemediği yararlanmak isteyen *yatırımcılar (free rider problemi)* sözkonusu olduğu için piyasa açısından bilgi yetersiz üretilecektir³¹.

Sermaye piyasalarındaki yapısal bilgi asimetrisi, düzenlemenin temel bir nedeni olarak görülmektedir (Seibt ve Schwarz, 2011, s.102). Sermaye piyasalarında bilgi asimetrisi "Ters Seçim"

²⁹ Devletin ya da büyük şirketlerin ihraç ettiği menkul kıymetler, standart getiri sağladığı için yatırımcıların en iyi fiyatı araştırarak aldığı bu ürünler daha çok *araştırma malı* olarak düşünülebilir iken; özel bir şirketin hisse senedini satın alırken, yatırımcının ortak olacağı şirketle ilgili bilgi ihtiyacının yüksek olmasından dolayı, bu tür menkul kıymetler *güven malı* olarak nitelendirilir (Spencer, 2002).

³⁰ Bu tür yatırımcılara açıklanan bilgi daha özet, daha teknik olabilmektedir (Örneğin, menkul kıymet ihraçlarında ihraççı şirketlerce detaylı izahnamelerin hazırlanması yerine, özet bilgi formlarının kullanılması gibi).

³¹ GFK'de yaşananlar, bankaların geleneksel aracılık rolünü yerini getirmekte başarılı olmadığını göstermiştir; bankalar geleneksel bankacılıkta üstlendikleri, “karşı tarafı tanıma” ve “gözetim” sorumluluğunu yeterince yerine getirmeyip, bu sorumluluklarından kaynaklanan finansal riski büyük ölçüde piyasaya aktarmışlardır (Paccess ve Heremans, 2011, s. 8).

ve "Ahlaki Tehlike" olmak üzere iki tür problem ortaya çıkarmaktadır. Sermaye piyasalarında "Ters Seçim" ve "Ahlaki Tehlike" problemleri kısaca aşağıda özetlenmektedir:

Ters Seçim problemi, **Limonlar Piyasası** örneği ile anlatılacaktır: Sermaye piyasaları genellikle, kötü malla (limon hisseler) iyi malın birbirinden ayıramadığı *Limonlar Piyasası*³² olarak kabul edilir. *Limonlar Piyasası*, sermaye piyasasında taraflar arasındaki bilgi asimetrisinin piyasanın etkin işleyişine engel olabileceğini göstermektedir: Bilgi eksikliği sebebiyle iyi şirketlerin hisselerine değerinin altında fiyat verilirken kötüler için de yüksek fiyat istenebilecektir. Bu piyasada genellikle satıcılar (ihraççı şirketler) mallarının gerçek değeri hakkında bilgi sahibi iken, yatırımcıların bilgiye sahip olmadığı kabul edilmektedir. Bu nedenle, yatırımcılar, piyasadaki hisselerle iskontolu fiyatlar teklif etmekte (tayınlama), piyasadaki fiyatları yeterli bulmayan iyi hisselerle sahip olan dürüst ihraççıların gerçek fiyatı bulamaması ve finansman için başka bir yöntemi tercih etmesine sebep olabilecektir. Bu süreç, piyasada hiçbir alıcı ve satıcı kalmayana kadar devam edecektir. Yüksek kaliteli ihraççıların piyasadaki çekilmesi, yatırımcıların karşı karşıya kaldığı **ters seçim problemi**ni artıracaktır (Seibt ve Schwarz, 2011, s. 100). Sermaye piyasalarında **Ters Seçim** problemi için devletin düzenleme yapması gereklidir (Mishkin ve Eakins 2012, s.142).

Diğer taraftan, sermaye piyasalarında bilgi başarısızlıklarının yol açtığı sorunlardan bir diğeri de **Asil-Vekil Problemi/ Vekalet Teorisi (Ahlaki Tehlike)** ile alakalı olup; sözkonusu teori, bir tarafın (vekil), belirli bir ihtiyati karar verme gücü ile diğer tarafın (asil) zenginliğini etkilemede yetkilendirildiği ilişkilerle ilgilidir (Seibt ve Schwarz, 2011, s. 100). Teoriye göre, çok sayıda ortağı olan modern bir şirkette, yönetsel hareketler *pay sahiplerinin getirisinin maksimize edilmesi* kuralından farklılaşır. Şirkette, pay sahipleri (asiller) ve yöneticilerin (vekiller) yararı ile dışarıdaki pay sahibinin (asiller) menfaatlerinin farklılaşması *vekalet maliyeti* yaratır³³. Bunun yanısıra, şirketlerde, içeriden bilgi sahibi olanlar (yöneticiler ve şirketi kontrol eden büyük ortaklar) ile dışarıdakiler (azınlık pay sahipleri, şirkete kredi verenler v.b.) arasında asimetric bilgi problemi olabilir. İçeriden bilgi sahibi olanlar, dışarıdakilere firmanın faaliyetleri, yönetimin yetenekleri, kazanç tahminleri ve yatırım fırsatlarını açıklamayabilirler

³²"Ters Seçim" probleminin, piyasanın etkin bir şekilde işlemesine nasıl etki ettiği konusu; Nobel ödüllü yazar *George Akerlof* tarafından, ikinci el araba satışlarının yapıldığı piyasalarda "*limonların (kötü kaliteli araba-mal)*" piyasaya hakim olması örneği ile açıklanan **Limonlar Piyasası (kötü kaliteli malın ağırlıklı olduğu piyasa)** teorisi ile açıklanmaktadır (Bkz. Mishkin ve Eakins 2012:140).

³³Asil-Vekil problemine yol açan ilişkiler, şirket ortağı (asil) ile, şirket yöneticileri (vekil) arasında olabileceği gibi, yatırımcı (asil) ile, aracı kurum arasında da olabilecektir. Çalışmada daha çok yatırımcının şirket ile olan ilişkileri yönü üzerinde durulmaktadır.

(Jardak ve Matoussi, 2014, s. 4). Bu durum, yatırımcıların sağlıklı yatırım kararları almasına engel olabilir.

Sermaye piyasasında “*Asil-Vekil*” problemini gösteren en bilinen örnekler; ABD’de yaşanmış olan Enron (2001), Tyco (2002) ve Worldcom (2002) ve İtalya’da Parmalat (2003) gibi şirketlerde yaşanan muhasebe skandallarındır. Bunlardan en bilineni Enron’dur. ABD’nde, borsada işlem gören halka açık bir şirket olan Enron’un iflas etmesinden önceki son birkaç yılda, kamuya duyurulan bağımsız denetime tabi tutulmuş olan finansal tablolarına göre, dönem sonu faaliyetleri şirket yönetimi (vekil) tarafından kamuya kârlı olarak duyurulmuş, gerçek ise; şirket yönetiminin *saldırgan* kazanç hedefleri doğrultusunda riskli işlemlere girdiğinin ve finansal tablolarda faaliyet sonuçlarının zararlı olduğunun daha sonra anlaşılması neticesinde, bu şirketin hisselerini satın alan yatırımcılar büyük zararlara uğratılmıştır. Asil-Vekil problemi, devletin finansal piyasalarda neden var olduğunu açıklayan teorilerden biridir.

(Tablo-3)'de, finansal piyasalarda asimetrik bilgi problemleri ile ilgili örnekler ve bu problemlerin çözümüne ilişkin öneriler özetlenmiştir. Bu yöntemlerin her birinin olumlu ve olumsuz yönleri vardır.³⁴ Bu yöntemler içinde düzenlemeler önemli bir yer tutmaktadır. Düzenlemelerle, yatırımcı ile aracı kuruluşlar ve şirketler arasında yapılacak sözleşmelerin standardize edilip, hatalı ve kasıtlı işlemlere ceza uygulanması v.b. caydırıcı önlemler alınmaktadır. Ayrıca, devlet tarafından bilginin maliyetsiz, doğru ve düzenli olarak yatırımcılara/piyasaya duyurulması için, sermaye piyasalarında *kamuyu aydınlatma düzenlemesi* yapılmaktadır. Son yıllarda, sermaye piyasalarında kamuyu aydınlatma düzenlemelerinin yanı sıra ve birlikte düşünölmek üzere, şirketlerin ortaklarının yanı sıra, diğere menfaat grupları (şirket alacaklıları, çalışanları, tedarikçileri, müşterileri, devlet, toplumun geri kalan kısmı v.b.) ile ilişkilerinden kaynaklanan sorunlarının çözümünde, OECD ve IOSCO gibi uluslararası kurumların da desteğı ile, kurumsal yönetim ilkelerinin³⁵ uygulanmasına ilişkin düzenlemeler öne çıkmaktadır.

³⁴Bedavacılık sorunu, bilginin maliyetli olması, aracı kuruluşların da, şirketlerin de düzenlemeye rağmen olumsuz tutumlarına ilişkin değerlendirmeler için, bkz. Mishkin ve Eakins 2012, s.147-148.

³⁵ Kurumsal yönetim ilkeleri ile, şirketlerin menfaat sahipleri ile olan ilişkilerinde hesap verebilirlik, şeffaflık, sorumluluk, adillik (eşit muamele) ilkeleri çerçevesinde yönetilmeleri önerilmektedir. Örneğın, yönetim kurullarının daha bağımsız (yönetim kurulunda “*bağımsız üye*” bulundurulması), profesyonel kişilerden oluşması, yönetim kurulunun işleyişine katkıda bulunmak üzere “*komitelerin*” oluşturulması, şirketin “*iç kontrol sisteminin*” etkinleştirilmesi, iç kontrol sisteminin etkinliğini denetlemek üzere “*iç denetim sisteminin*” oluşturulması, ortakların genel kurulda etkin bir şekilde temsil edilmesine dönük mekanizmaların oluşturulması, hesap verebilirlik temelinde finansal tabloların bağımsız dış denetimi, yıllık ve ara dönemler itibarıyla faaliyet raporlarının açıklanması, web sayfasında şirket hakkında güncel ve yeterli bilgiler sunulması gibi mekanizmalar önerilmektedir. Söz konusu ilkeler, SPK’n. ’nda ve 2011’de

Tablo 3. Finansal Piyasalarda Asimetrik Bilgi Problemleri ve Çözüm Önerileri

Asimetrik Bilgi Problemi	Problemi Çözmek İçin Kullanılan Araçlar
Ters Seçim Problemi	Bilginin özel olarak üretimi ve satışı Devletin bilgiyi artırmaya dönük düzenlemeleri Araç kuruluşların yatırımcılara bilgi desteği Borç sözleşmelerinde borç alanın teminat verilebilmesi ve ihraççı şirketin özsermayesinin net değerinin yüksek olması
Pay Sözleşmelerindeki Ahlaki Tehlike (Asil-Vekil Problemi)	Şirket yöneticilerinin faaliyetlerinin denetçiler tarafından gözetimi Devletin bilgiyi artırmaya dönük düzenlemeleri Araç kuruluşların yatırımcılara bilgi desteği Yatırımcının(Ortağın) gelirini garanti eden sözleşmelerin olması
Borç Sözleşmelerindeki Ahlaki Tehlike	Borç sözleşmelerinde borç alanın teminat verilebilmesi ve ihraççı şirketin özsermayesinin net değerinin yüksek olması Sınırlayıcı sözleşmelerin gözetimi ve denetimi Araç kuruluşların yatırımcılara bilgi desteği

Kaynak: Mishkin ve Eakins 2012, s.151

1.3.2.2. Etkin Sermaye Piyasaları Hipotezi

Çalışmanın bu bölümünde, bilginin sermaye piyasalarında yatırımcının hareketlerini açıkladığını, piyasanın bilgi düzeyi ile düzenleme ihtiyacı arasında bir bağlantı olduğunu gösteren Etkin Sermaye Piyasaları Hipotezi (EPH) ve bu teorinin devamında etkili olan Davranışsal Finans Teorisinin piyasa hareketlerine ilişkin görüşleri değerlendirilecektir.

EPH, Eugene Fama tarafından (Fama, 1970, s.383-417) ortaya konulmuş;³⁶ modern finans teorilerini ve *düzenleme yaklaşımlarını* etkileyen önemli bir teori olup, menkul kıymet fiyatlarının piyasada mevcut bilgileri tam olarak yansıttığını ve piyasada oluşan denge fiyatlarının, ilgili menkul kıymetin riski ile uyumlu tüm bilgileri yansıttığını savunmaktadır. EPH bilgi ve işlem maliyetlerinin olmadığı bir dünyada, piyasaların sermayeyi en etkin kullanan kişiye tahsis edeceğini ifade eder. Menkul kıymet fiyatları tüm ilgili bilgiyi getirmektedir, bu sebeple fiyat mekanizması etkin sonuçlar üretir (Pistor, 2012, s.9).³⁷

Etkin piyasalar çok sayıda alıcının ve satıcının olup, bunların hiç birinin tek başına fiyatı etkileyemediği; katılımcıların bilgiye tam olarak ve anında ulaştıkları, işlem maliyetlerinin olmadığı; katılımcıların rasyonel olduğu, normalin üzerinde kâr elde etmesinin mümkün olmadığı piyasalardır (Yalta, 2011, s.166-167). Teori, yatırımcıların sermaye piyasalarında

yasalaşan yeni TTK'nda düzenleme olarak kabul edilmiş olup, sermaye piyasalarının etkin bir şekilde faaliyet göstermesi için önemli düzenlemelerdir.

³⁶Fama 1991 yılında ikinci bir çalışma daha yayımlayarak, piyasa etkinliğine ilişkin kavramları yeniden tanımlamıştır: Buna göre, oluşan etkinlik hipotezine göre, fiyatların bilgileri yansıtması durumunun mevcut bilgilere dayalı olarak verilen kararlardan elde edilecek marjinal faydaların, marjinal maliyetleri aşmadığı noktaya kadar olabileceği kabul edilmiştir (Fama, 1991: 1575).

³⁷ Burada kastedilen Pareto Etkinliği'dir (Pistor, 2012, s. 9 dipnot bilgisi).

karar verirken bilgiyi dikkate alarak rasyonel kararlar verdiklerini savunmaktadır. Rasyonellik kavramı, insanların rasyonel olması, bilgilerini (tahminlerini) revize etmesi ve aynı hataları tekrarlamamasıdır. John Muth tarafından geliştirilen *Rasyonel Beklentiler Teorisi*'ne göre; bir değişkenin gelecekte beklenen değeri, o değişkenle ilgili mevcut olan tüm bilgilerin (geçmiş ve gelecekle ilgili tüm veriler de dahil) kullanılarak, o değişken hakkında yapılan en iyi tahmine eşit olmasıdır (Yalta, 2011, s.165).

EPH, temelde üç argümana dayanmaktadır (Shleifer, 2000, s.2);

- ✓ Yatırımcılar rasyoneldir ve dolayısıyla da varlıkları rasyonel olarak değerlendirmektedirler,
- ✓ Bazı yatırımcıların rasyonel olmadıkları durumda, bu yatırımcıların yapacakları işlemler rassal olacak ve dolayısıyla birinin yaptığı işlem bir diğeri tarafından, fiyatlar etkilenmeden, etkisiz hale getirilecektir.
- ✓ Bazı yatırımcılar irrasyonel olsalar da, bunların fiyatlar üzerindeki etkileri piyasada bulunan rasyonel arbitrajcılarla bertaraf edilecektir.

EPH, müdahale olmadığı takdirde piyasaların kendiliğinden dengeye geleceğini savunan, *tam rekabet piyasası varsayımlarının* finansal piyasalara uygulanmış şeklidir. Finansal piyasalarda, EPH'nin geçerli olması halinde, bilginin tüm taraflara eşit ve eş zamanlı olarak ulaşması ve fiyatlara tamamıyla yansımış olmasından dolayı, devletin ayrıca düzenleme yapmasına gerek olmayacaktır. EPH, finansal piyasaların tamamen kuralsızlaştırılmasını (deregulation) savunmuştur (Dodd, 2002, s.2). Söz konusu teoride piyasa etkinliği, piyasaya giren bilginin çeşitliliğine göre *zayıf, yarı güçlü ve güçlü formda* olmak üzere üç grupta sınıflandırılmıştır. (Tablo-4)

Tablo 4. Etkin Sermaye Piyasaları Hipotezine Göre Etkinliğin Formları

Zayıf Formda Etkinlik	Varlığın gelecek dönemdeki fiyatları geçmiş fiyat ve bilgiler kullanılarak öngörülür. Geçmişten gelen tüm bilgiler herkes tarafından bilindiği için, bu tip piyasalarda, piyasanın üzerinde getiri elde etmek mümkün değildir.
Yarı Güçlü Formda Etkinlik	Varlığın güncel fiyatları, sadece geçmiş dönem fiyatlarının seyrini değil, aynı zamanda senetleri ticarete konu olan şirket ile ilgili kamuoyunun tamamı tarafından ulaşılabilen bilgi girişini de yansıtır.
Güçlü Formda Etkinlik	Kamuya açıklanmış bilgilerle hiç kimse anormal kazanç elde edemez. Çünkü, kamuya açıklanan ya da açıklanmayan tüm bilgilerin çok hızlı bir şekilde tüm yatırımcılara ulaşacağı kabul edilir.

EPH, uzun yıllar, başarılı bulunmakla birlikte, daha sonraki yıllarda yapılan araştırmalar, piyasa etkinliğine ilişkin olarak EPH'nin varsayımlarının doğru olmadığını göstermiştir. Menkul kıymet piyasalarındaki anomaliler geçtiğimiz on yılda finansal ekonomistlerin, hisse fiyatlarının davranışlarının açıklanması için, *davranışsal finans* teorisinin geliştirilmesine sebep olmuşlardır (Kothari vd., 2009, s.85). Bu teorisinin temeli; kanıta dayalı psikologlar ve deneysel iktisatçılar tarafından oluşturulmuş olup, teorisinin merkezinde, insanların belirsizlik altında karar vermesi durumunda, belirli davranışsal ön yargıların, piyasa gerçeklerinden ayrılmasına yol açtığı görüşünü savunmaktadır (Kothari, vd., 2009, s.86). Davranışsal Finans Teorisi'nde; yatırımcıların yatırım kararlarının şekillendirilmesinde *insan psikolojisine (sürü davranışı)* ilişkin unsurların etkili olduğu savunulmaktadır. Bireyler, EPH'nin iddia ettiğinin aksine, rasyonellikten uzak davranışlar sergileyebilmektedir (Çoban, 2009, s. 6). Birçok yatırımcı menkul kıymetlere ilişkin yatırım kararını verirken, ilişkisiz bilgiyi esas alarak karar vermektedir (Döm, 2003, s.7).

Her ne kadar günümüzde EPH'nin varsayımları üzerinde tartışmalar olmakla birlikte, teori bilginin finansal piyasalarda önemini vurgulaması açısından önemlidir. 2008 GFK'nden sonra, EPH'nin savunduğu gibi finansal piyasaların temel veya *bilgisel* olarak etkin olup olmadığı, finansal piyasaların *kuralsızlaştırılmasının* yarardan çok zarar verip vermediği konuları tartışılmaya başlanmıştır (Pistor, 2012, s.2). Bir kısım görüşlere göre kriz; finansal sistem dışındaki dışsal etkilere bağlanmakta olup, bir kısım görüşlere göre de, krizin sebebi bilgi etkinsizliğidir (Pistor, 2012). EPH'de borsada işlem gören menkul kıymetlerin fiyatlarının şirketle ilgili mevcut tüm bilgiyi yansıttığı, dolayısıyla da piyasanın etkin olduğu varsayılmaktadır. UMS/UFRS'nin temel amacı; EPH'nin, bilginin, piyasanın etkinliğine katkı sağladığı varsayımına hizmet etmesidir. Diğer taraftan, muhasebe bilgisinin³⁸ borsada işlem göre şirketlerin hisse fiyatlarına yansımadağı, piyasaların daha çok, finansal tablolarındaki şirketle ilgili önemli bilgilere (şirketin yatırımları, satınalmalar, el değiştirmeler v.b.) odaklandığını savunan görüşler vardır (Kothari vd., 2009, s.88). 2008 GFK'nden sonra, EPH'nin savunduğu gibi finansal piyasaların temel olarak veya *bilgisel* olarak etkin olup olmadığı, finansal piyasaların *kuralsızlaştırılmasının*, yarardan çok zarar verip vermediği konuları tartışılmaya başlanmıştır (Pistor, 2012, s.2). Bir kısım görüşlere göre kriz; finansal sistem dışındaki dışsal etkilere bağlanmakta olup, bir kısım görüşlere göre de, krizin sebebi bilgi etkinsizliğidir (Pistor, 2012).

³⁸ UMS/UFRS raporlarındaki standartların kullanılması ile ilgili bilgiler; örneğin gerçeğe uygun değer hesaplanması, ertelenmiş vergiler gibi.

1.4. SERMAYE PİYASALARINDA DÜZENLEMELER

Bir önceki bölümde incelendiği üzere, sermaye piyasalarında bilgi asimetrisinin yarattığı çeşitli problemler sözkonusudur ve düzenlemeler bu problemleri çözmek üzere kullanılan araçlardan biridir. Bu bölümde, sermaye piyasasında kamuyu aydınlatma düzenlemeleri ve kamunun aydınlatılmasına ilişkin getirilen UMS/UFRS düzenlemelerinin dünyada ve Türkiye’de kabulüne ilişkin gelişmeler ve mevcut durum incelenecektir.

1.4.1 Global Finansal Krizin Düzenleme Alanındaki Etkileri

Sermaye piyasaları, GFK’de önemli bir badire atlatmıştır. GFK, 2007 yılının Ağustos ayından başlayarak ABD konut piyasasında ve bankacılık sisteminde ortaya çıkmış, kısa bir süre sonra, AB başta olmak üzere, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere sıçrayarak; tüm dünyanın finansal piyasalarını ve ekonomileri etkileyen bir boyut kazanmıştır. Kriz, en kuvvetli etkilerini 2008 ve 2009 yıllarında göstermiş olup, artçı şokları günümüze kadar devam etmiştir.

Krizin ardından, uluslararası kuruluşların liderliğindeki düzenleme değişikliği çalışmalarında: özellikle, sistemik riskin önlenmesi ve takip edilmesi, ticari bankaların ve yatırım bankalarının fonksiyonlarının ayrıştırılması, bankaların sermaye ve likidite yeterlilik koşullarının sıkılaştırılması, kamuyu aydınlatma düzenlemelerinin gözden geçirilmesi, menkul kıymetleştirme daha çok düzenleme ve denetim altında tutulması, mevduat sigortalarına ilişkin hukuki yapının geliştirilmesi, açığa satış benzeri piyasa işlemlerinin yeniden düzenlenmesi gibi hususlar üzerinde durulmuştur (Kankoç Aydın, 2014, s.46). GFK’nin sonuçlarına ilişkin yapılan çalışmalarda, düzenleme, denetim ve gözetim alanındaki eksikliklere ilişkin vurgular dikkat çekicidir (FCIC, 2011). Diğer taraftan, GFK hükümetlerin (dolayısıyla politikanın) muhasebe alanına ilgisinin ve müdahalesinin artmasına sebep olmuş, bu suretle, muhasebe alanında politik araştırma ihtiyacını artırmıştır (Kothari vd., 2009, s.98). GFK’in muhasebe temelli nedenleri aşağıda özetlenmektedir (Can, 2010, s. 26):

1. Muhasebenin temel ilke, kural ve kavramlarından uzaklaşma,
2. Muhasebe standartları ve standartları düzenleyen IASB ve FASB gibi kurumların tam bağımsız olamamaları,
3. Yaratıcı muhasebe uygulamaları,
4. Şeffaflık sorunu ve gerçeği yansıtmayan finansal raporlar,
5. UMS/UFRS uygulaması ile ortaya çıkan, *gerçeğe uygun değer* ile değerlendirme,
6. Denetimdeki başarısızlıklar ve yanıltıcı denetim raporları.

GFK'nin muhasebe temelli nedenleri, gerek bu standartları ortaya koyan IASB ve FASB gibi kurumların bağımsızlıklarının ve gerekse bu kurumların ortaya koydukları standartların kalitesinin ve alınması gereken önlemlerin tekrar değerlendirilmesine sebep olmuştur.

1.4.2. Sermaye Piyasalarında Düzenleme Amaç ve Türleri

Uluslararası Sermaye Piyasası Komisyonları Organizasyonu'na (IOSCO)³⁹ göre, sermaye piyasalarının düzenleme amaçları: yatırımcının korunması, piyasaların dürüst, etkin ve şeffaf işleyişinin sağlanması, sistemik riskin azaltılmasıdır (IOSCO, 2010). Bu amaçlara ulaşmak üzere IOSCO tarafından, dokuz farklı kategoride otuzsekiz adet prensip⁴⁰ benimsenmiştir (Ek/1). Bir başka görüşe göre sermaye piyasalarının düzenlenmesi; etkinlik, yeterlik, dolandırıcılık ve aldatmanın engellenmesi, bilgi ve kamuyu aydınlatmayı amaçlamaktadır (Latimer, 2012, s. 1).

Sermaye piyasası düzenlemelerinin⁴¹ neler olduğuna ilişkin olarak, farklı yazarlar tarafından yapılan sınıflandırmalarda *kamuyu aydınlatma* temel bir düzenleme olarak kabul edilmektedir: (Goshen ve Parchomowsky, 2006, s.711) çalışmasında, “kamuyu aydınlatma”, ”aldatma (fraud) ve manipülasyon üzerine getirilen kısıtlamalar” ve “içeriden bilgi öğrenenlere (insider trading) getirilen kısıtlamalar” düzenlemeleri olmak üzere üçlü bir sınıflama yapılmaktadır. Bazı akademisyenler bu sıralamaya, şirketlerin “birleşme/satınalma/el değiştirmesine” ilişkin düzenlemeleri de eklemektedirler (Arakcheev, 2015, s.6). Gaffikin (2008, s. 84-86) çalışmasında, sermaye piyasası düzenlemeleri; emir ve kontrol, öz düzenleme, teşviğe dayalı düzenleme ve kamuyu aydınlatma düzenlemesi olarak dörde ayrılmaktadır.

³⁹ IOSCO, Türkiye'den SPK gibi ülkelerin sermaye piyasalarına ilişkin yasal otoritelerinin üye olduğu, 177 üyeli ulusal menkul kıymet düzenleme komisyonlarının dünya çapındaki birliği olup, menkul kıymetler sektöründe uluslararası standartları belirleyen temel kurumdur.

⁴⁰ Bu prensipler düzenleyici, öz düzenleyici yapılar (borsalar v.b.), menkul kıymet düzenlemelerinin denetimi, düzenlemede işbirliği, ihraççı, denetçi, kredi derecelendirme kuruluşları ve diğer bilgi sağlayıcıları, yatırım fonları, piyasa aracıları ve ikincil piyasalar ile ilgili olan prensiplerdir (IOSCO, 2010).

⁴¹ Sermaye piyasasında düzenlemenin temel fonksiyonları ise; lisanslama, kural koyma, gözetim, soruşturma yapma ve denetimdir (Black ve Jacobsen, 2009, s. 33-38).

1.4.3. Sermaye Piyasalarında Kamuyu Aydınlatma Düzenlemeleri

1.4.3.1. Kamuyu Aydınlatma İlkesinin Tanımı ve Türleri

Sermaye piyasalarında yatırımcının korunması konusunda temelde *Liyakat İlkesi* ve *Kamuyu Aydınlatma İlkesi* olmak üzere iki temel ilke kabul görmektedir. *Liyakat ilkesi*, düzenleyici otoritelerin, yatırımcıların yanlış tercihte bulunmaları ve zarara uğramalarına engel olmak amacıyla riskli sermaye piyasası araçlarının sağlamlığı, güvenilirliği ve tatminkâr bir getiri sağlayıp sağlamayacağı hususlarında inceleme yaparak, ihraca izin vermesine dayanan bir sistemdir (Kara, 2006, s. 32). Bu ilke düzenleyici otoritenin, bütün yatırımcıların hak ve menfaatlerini korumak amacıyla, belirli bir sermaye piyasası aracının, yatırım yapılmaya elverişli olup olmadığının belirlenmesinin mümkün olmaması ve düzenleyici otoriteye çok geniş takdir yetkisi verilmesi gibi konularda eleştirilmektedir (Kara, 2006, s. 32-33).

Kamuyu aydınlatma ilkesi; düzenleyici otoritenin, bilginin taraflara eşit bir şekilde ulaşabilmesini sağlamak üzere getirdiği kuralların bütünüdür. Bu ilkeyi esas alan düzenlemeleri, *kamuyu aydınlatma düzenlemeleri* olarak ifade etmek mümkündür. Sermaye piyasasında kamuyu aydınlatma düzenlemeleri çerçevesinde finansal bilginin kamuya açıklanmasına ilişkin düzenlemeler yapılmaktadır. Enriques ve Gilotta (2014, s.4) çalışmasında, kamuyu aydınlatmanın; yatırımcıların korunması, büyük şirketleri etkileyen asil-vekil probleminin çözülmesi, piyasadaki fiyatların ihtiyaca uygunluğunu ⁴² (value relevance) tamamen yansıtmasını sağlayarak kıt finansal kaynakların etkin bir şekilde tahsisi olmak üzere temelde üç amacı olduğu ifade edilmektedir. Leuz (2010, s.5) çalışmasında ise, şirketlerin finansal raporlama ve kamuyu aydınlatma düzenlemelerinin dört temel sebebi olduğu ifade edilmektedir: Bunlar: dışsallıkların mevcut olması, düzenlemenin piyasaya sağlayacağı maliyet tasarrufları, yetersiz özel (veya daha sıkı) önlemler ve hile (fraud) ve asil vekil çelişkisinden kaynaklanan ve kamuyu aydınlatma ile azaltılabilecek olan etkinlik kaybı maliyetleri (dead-weight costs) olarak sayılabilir. Her iki görüşün kamuyu aydınlatmaya ilişkin birbirini tamamlayan görüşleri ifade ettikleri düşünülmektedir.

⁴² Finansal tablolar aracılığı ile aktarılan bir finansal bilginin faydalı olması için, iki temel niteliksel özelliğe sahip olması gerekir. Bunlar, “İhtiyaca Uygunluk” ve “Gerçeğe Uygun Sunum”dur. İhtiyaca Uygun Finansal Bilgi, kullanıcılar tarafından verilecek ekonomik kararlarda etkili olacak bilgidir. Bu bilgiler, kullanıcıların, geçmiş ve şimdiki zamanda gerçekleşen olayların sonuçları hakkında analizler yaparak, gelecekle ilgili öngörülerde bulunmalarına imkan sağlayacak nitelikte olmalıdır (Sultanoğlu, 2014, s.1) Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi: UFRS ile benimsenen gerçeğe uygun değer muhasebesi, bu esasa dayanarak hazırlanan finansal tablolarda yer alan finansal bilgilerin maliyet esasıyla değil, güncellenmiş haliyle sunulmasıdır (Sultanoğlu, 2014, s.40).

Kamuyu Aydınlatma ilkesinin iki türü vardır; "Zorunlu" ve "Gönüllü" Kamuyu Aydınlatma. *Zorunlu Kamuyu Aydınlatma Uygulamaları*: Kamunun tam ve doğru aydınlatılması için düzenlemelerle ihraççının zorunlu olarak kamuya yaptığı duyurulardır. Örneğin şirketlerin faaliyetlerine ilişkin özel durumlar⁴³, finansal raporlar ve şirketler tarafından ihraç edilen sermaye piyasası araçları ile ilgili bilgileri içeren bildirimler⁴⁴ zorunlu kamuyu aydınlatma uygulamalarıdır. Zorunlu kamuyu aydınlatma yükümlülüğü, kamuya açıklanan tüm bilgilerin derhal hisse fiyatlarına yansıdığını, bu nedenle hiç kimsenin aşırı kazanç elde edemeyeceğini savunan *etkin piyasalar hipotezine* dayanmaktadır (Seibt ve Schwarz, 2011, s. 102). Zorunlu kamuyu aydınlatma ilkelerinin, bilgisiz yatırımcıyı üç açıdan koruduğu savunulmaktadır (Enriques ve Gilotta, 2014, s.5):

- ✓ Yatırımcıya, menkul kıymeti ihraç eden kurumla ilgili, riskler ve beklenen kazançlar gibi bilgileri sağlayarak, yatırımcının yanlış karar alma riskinin minimize edilmesi,
- ✓ Yatırımcıların, daha fazla bilgi sahibi olan profesyonel yatırımcılar tarafından, içeriden bilgi temini vasıtasıyla sömürülmesine engel olunması,
- ✓ Yatırımcıları, şirket yönetici veya ortaklarının fırsatçı davranışlarından koruma.

Gönüllü Kamuyu Aydınlatma Uygulamaları: Zorunlu açıklanan bilgiler dışında, şirket tarafından yapılan açıklamaları ifade etmektedir (Meek, Roberts ve Gray, 1995, s.555): Şirket hisselerine talep yaratmak için uluslararası yatırımcılarla yapılan toplantılarda faaliyetler ve yatırımlarla ilgili açıklanan bilgiler örnek olarak verilebilir.

Türkiye'de, SPKn.'da 1992 yılında yapılan değişiklik ile, izin sisteminden kamuyu aydınlatma sistemine geçilmiş, 2012 yılında da yürürlüğe giren 6362 sayılı SPKn. ile kamuyu aydınlatma ilkesinin temel prensipleri muhafaza edilerek, menkul kıymet ihracında izahnamenin onaylanması (izin) sistemine geçilmiştir. Dolayısıyla yeni sistem, izin sistemi ile kamuyu aydınlatma sisteminin bir birleşimi olarak kabul edilebilir.

1.4.3.2. Kamunun Aydınlatılmasında Finansal Raporlama Düzenlemeleri

Muhasebe, işletmelerin varlıklarının ve kaynaklarının nasıl oluşturulduğunu, hangi alanlarda kullanıldığını ve faaliyetleri sonucunda varlık ve kaynak yapısının ne yönde değiştiğine,

⁴³ Özel Durumlar:Sermaye piyasası araçlarının değerini, fiyatını veya yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyebilecek içsel veya sürekli bilgiler

⁴⁴İzahname, sirküler, bölünme, birleşme ve pay dağıtım duyuruları, pay alım teklifi bilgi formu, sermaye piyasasında faaliyet gösteren kurumlar tarafından yapılacak aylık bildirimler, haftalık raporlar, esas sözleşme, fon iç tüzüğü gibi

faaliyetlerin kâr/zarar ile sonuçlanıp sonuçlanmadığına vb. ilişkin finansal tablo kullanıcılarına bilgi sağlayan bir sistemdir. UMS/UFRS ise, belli kavramlar ve ilkeler doğrultusunda finansal tabloların gerçeğe uygun biçimde sunulmasını düzenlemekte olup temel amacı; kullanıcılara kaliteli ve şeffaf finansal bilgi sağlamaktır. *Finansal bilgi*, bir şirkete ait mali karaktere sahip olayların finansal tablolarda para birimi ile ifade edildiği muhasebe rakamlarıdır (Sultanoğlu, 2014, s.16). Sermaye piyasalarında, kullanıcıların bilgili karar verebilmesi için, finansal tablolarda sunulacak olan bilginin; işletmeye ait finansal durum, faaliyet sonuçları ve finansal durumundaki değişikliklere ilişkin güvenilir, ihtiyaca uygun ve karşılaştırılabilir olması kritik önemdedir. Sermaye piyasalarında kamuyu aydınlatmanın en önemli araçlarından biri olan *finansal raporlar*, fon ihraç eden işletmelerin finansal durumu hakkında yatırımcıya ve diğer kullanıcılara bilgi sağlamaktadır. Finansal raporların temel unsuru olan *finansal tabloların* amacı, geniş kullanıcı kitlesine (mevcut ve potansiyel yatırımcılar, borç ve kredi veren diğer taraflar), işletmenin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları hakkında bilgi sağlamaktır (TMS 1, md. 9).

Finansal tablolar temel olarak, şirket yönetiminin, şirket kaynaklarını ne ölçüde başarılı kullandığını gösteren, şirket ortaklarına karşı hesap vermek üzere hazırlanan temel tablolardır. Temel finansal tablolar olan bilançolar, esas olarak işletmeye kredi verenlerin menfaatlerine hizmet ederken, gelir tablosunun temel fonksiyonu, başta yönetim olmak üzere, işletmenin periyodik performansını ölçmektir (Kothari vd. 2009, s.40). Finansal bilgilerin gerek üretilmesi, gerekse de finansal tablo kullanıcılarına iletilmesi sırasında, *muhasebe standartları* adı verilen ve bilgi sunumunu disipline eden ilke ve kurallar önemli rol oynamaktadır (Sultanoğlu, 2014, s.17). Muhasebe standartları, muhasebe alanında uygulama birliği sağlamak amacıyla, kendi içinde tutarlı yasa hükümleri ve bildirilerden oluşan muhasebe uygulamalarına yön veren finansal tabloları belli amaçlar için düzenleme, sunma ve değerlendirme gibi uyulması şart olan kurallar bütünüdür (Yazıcı, 2003, s.36). UMS/UFRS, belli kavramlar ve ilkeler doğrultusunda finansal tabloların gerçeğe uygun biçimde sunulmasını düzenleyen standartlardır. UMS/UFRS'nin temel amacı, kullanıcılara kaliteli ve şeffaf bilgi sağlamaktır.

1.4.4. Sermaye Piyasalarında Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına İlişkin Düzenlemeler

1.4.4.1. Finansal Raporlamanın Uluslararası Uyumlaştırılma Süreci

Yirminci Yüzyıl'da globalleşme ile birlikte, uluslararası ticari ilişkilerde de hızlı bir gelişim yaşanmış; şirketlerin, yatırım yaptıkları ülkelerdeki muhasebe sistemlerinin ve standartlarının birbirinden farklı olmasından dolayı, finansal tablolarda yer alan bilgilerin anlaşılması ve karşılaştırılabilir olmasında zorluklar yaşanmış, kaliteli finansal bilgi ihtiyacı artmıştır. Bu sebeple uluslararası finansal raporlama standartlarına giderek artan bir ilgi ortaya çıkmıştır. Ball (2006)'a göre, UMS/UFRS'ye finansal tabloların düzenlenmesine dayanan bir sistemde, işlemlerin yasal formlarından ziyade ekonomik özünün yansıtılmasını ancak, aynı zamanda ekonomik kazanç ve kayıpların zamanında ve uygun bir tarzda yansıtılmasını sağlayacaktır.

Uluslararası finansal raporlama standartlarının hazırlanması konusunda uluslararası düzeyde kabul edilen iki temel kuruluş vardır: Bunlar, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nı çıkaran Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB-IASC) diğeri ise; ABD'de genel kabul görmüş muhasebe ilkelerini (US GAAP) yayımlayan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB)'dir. Türkiye, IASB tarafından yayımlanan standartları kabul etmiştir. ABD'de kullanılan US GAAP standartlarının geçmişi, 1930'lu yıllara kadar uzanmakla birlikte, FASB 1973'de kurulmuştur (Kothari vd., 2009, s.755-759). FASB'de yapılan bu çalışmalara paralel olarak, 1973 yılında on ülkenin,⁴⁵ profesyonel muhasebe kurumunun desteğiyle, IASC kurulmuştur⁴⁶. USGAAP ABD'de ağırlıklı olarak kullanılmakla birlikte IASB daha çok AB'de kullanılmaktadır. IASB'nin çalışmaları, yüksek kaliteli, şeffaf, karşılaştırılabilir uluslararası düzeyde uyumlaştırılmış bir finansal raporlamanın sağlanabilmesi için, yetkili otorite olarak Avrupa Birliği⁴⁷, IOSCO, G20, Dünya Bankası, IMF, Basel Komitesi, IOSCO ve IFAC gibi uluslararası kuruluşlar tarafından da desteklenmekte olup, UMS/UFRS günümüzde yüzden

⁴⁵ Avustralya, Kanada, Fransa, Almanya, Japonya, Meksika, Hollanda, İngiltere, İrlanda ve ABD

⁴⁶ IASC, 2000 yılına kadar 39 adet standart yayımlamış, 2001 yılında IASC'nin adı, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB-UMSK) olarak değiştirilmiştir. IASB'nin kuruluşu ile birlikte, daha önce IASC tarafından yayımlanmış olan finansal raporlama standartları da IASB tarafından yayımlanmaya devam edilmiş ve bazı standartlar daha sonra değiştirilmiştir.

⁴⁷ Avrupa Birliği'nin UMS/UFRS'nin kabulü ile finansal raporlamaların uyumlaştırılmasına ilişkin çalışmaları 1995 yılına kadar uzanmaktadır. AB'ne üye ülkelerdeki borsaya kayıtlı şirketlerin finansal tablolarını Uluslararası Muhasebe Standartları ile uyumlu hazırlamalarına yönelik 2002 yılında kabul edilen 1606/2002 sayılı düzenleme ile AB'ye üye olan ülkelerin sermaye piyasalarında işlem gören şirketlerin (7.000 adet şirket) konsolide finansal tablolarını, 2005 yılından itibaren UFRS'ye göre hazırlamaları zorunlu kılınmıştır (Sultanoğlu, 2014, s. 34).

fazla ülkede kullanılmaktadır. 2002 yılında FASB ile IASB arasında imzalanan Norwalk anlaşması ile, IASB'nin ortaya koyduğu standartlar ile, Amerikan muhasebe standartları arasında uyumlaştırma yönünde çalışmalar başlatılmıştır.

UMS/UFRS'ler, devletin asli fonksiyonlarından olan düzenleme yapma görevinin, uluslararası özel sektör organizasyonlarına (Yeni Global Kural Koyucular) aktarılmasının tipik örneklerinden biri olup, bu organizasyonların yaptığı düzenlemelerin sonucunda, gerçekte kimin kazanıp, kimin niye kaybettiği tartışma konusudur. Kural koymanın uluslararası standartlara göre özelleştirilmesinin ardında, global piyasalar için sağladığı ekonomik faydaların yanısıra, devlet otoritelerinin giderek karmaşıklaşan ancak, kısa sürede çözümlenmesi gereken bazı alanları düzenlemede *yeterli uzmanlığa ve kaynağa* sahip olmaması yer almaktadır (Büthe ve Mattli, 2012). Yapılan düzenlemelerle, muhasebe ve denetim alanındaki standartların tavsiye nitelikli metinlerden, yasal düzenlemeler ile uygulanması zorunlu metinlere dönüştükleri, bu süreçte uluslararası metinlerin tercüme edilerek aynen benimsendiği ve ulusal standartlar haline geldiği, kamu sektörü için oluşturulan standartların özel sektörde uygulanan standartlara yakınsadığı ve aradaki farklılığın giderek azaldığı görülmektedir (Zencirkıran, 2015, s.1).

Diğer taraftan, 2008 GFK'nden sonra, yaşanan muhasebe skandalları, finansal raporlama standartları ve bu standartları düzenleyen kurumlar hakkında tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Arnold (2009)'a, göre, finans kurumlarının IASB ve FASB üzerinde bir etkisinin olup olmadığı ve bu kurumların işleyişleri, önemli tartışma konularından biri haline gelmiştir (akt. içinde Can, 2010, s. 28). Standartların bazılarının (özellikle US GAAP'in ilke bazlı olması) yorumlamaya, (bir başka deyişle vergi ödemedi kaçınma, aktif düşük gösterme gibi bazı yaratıcı muhasebe uygulamalarına) imkan vermesi sebebiyle, 2008 GFK'de de olumsuz etkilere yol açtığı öne sürülmüştür. Bu tür uygulamaların, muhasebe kurallarına ve standartlarına uygun olarak yapılıyor olması, söz konusu kural ve standartlarda problemin olduğu şeklinde eleştirilere neden olmaktadır (Gökgöz, 2012, s. 318).

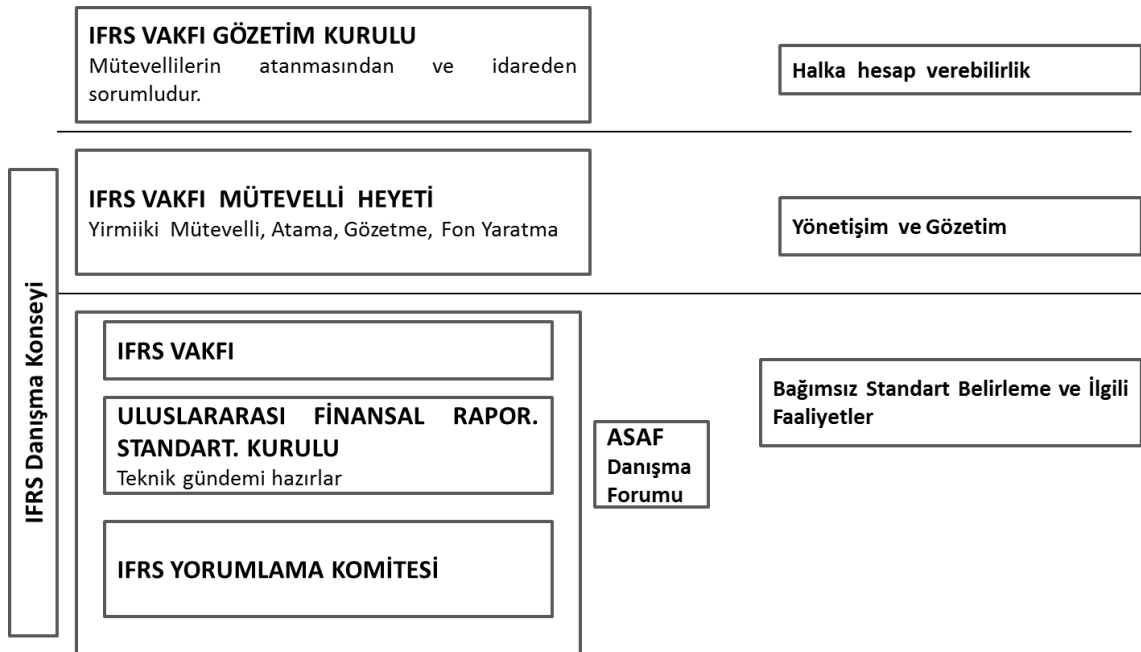
2008 GFK'nde ortaya çıkan sorunları gidermek üzere tüm dünyada finansal raporlamanın kalitesinin artırılması amacıyla denetimin kalitesinin artırılmasına yönelik olarak mevcut düzenlemelerin revize edilmesi ve yeni düzenleme çalışmaları başlatılmış, bu çerçevede; başta Avrupa Birliği ülkelerinde ve G20 bünyesinde oluşturulan Finansal İstikrar Komitesi olmak üzere, IASB, IFAC ve FEE gibi uluslararası kuruluşların ve ülkelerin sermaye piyasası kurumlarının, kamu gözetimi otoritelerinin ve muhasebe meslek kuruluşlarının gündemlerinde

finansal raporlamanın iyileştirilmesi ile denetimin kalitesinin artırılması ön plana çıkmıştır (Karataş ve Bölükbaşı, 2014, s.34-35). Bu bağlamda çok sayıda standart IASB tarafından gözden geçirilmiş ve geliştirilmiştir (Detaylı bilgi için bkz. Fırat ve Seldüz, 2014).

1.4.4.2. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulunun Amaç ve Yapısı

IASB'nin temel amacı, finansal raporların sunulmasında dikkate alınması gereken temel standartları belirleyip kamuya açıklamak ve dünya çapında kabul edilme olanağını arttırmaktır (Gürbüz, Ataman ve Çakılcı, 2011, s.14-15).

Şekil 4. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Kurulunun Örgüt Yapısı

Kaynak: www.ifrs.org

(Şekil-4)'de IASB tarafından Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının oluşturulması süreci ile ilgili olan kurumlar ve bu kurumların birbirleriyle olan bağlantıları gösterilmektedir. Şekilde yer alan kurumlar arasında, yukarıdan aşağıya doğru bir hiyerarşi ilişkisi söz konusudur.

Gözetim Kurulu: 2009 yılında oluşturulmuş olup, görevi; UFRS Vakfı'nın kamuya hesap verebilirliğini artırmak üzere, sermaye piyasası otoriteleri ile, UFRS Vakfı Mütevelli Heyeti arasındaki resmi etkileşimi kuran bir merci olarak hizmet sunmaktır. Gözetim Kurulu; finansal raporlamanın içerik ve şeklinin belirlenmesinden sorumlu sermaye piyasası otoritelerinden oluşmaktadır. Üyeleri konuyla ilgili Avrupa Komisyonu üyesinden, Japonya'daki Finansal

Hizmetler Kurumu'ndan, Amerika, Brezilya, Kore, Çin'in sermaye piyasası ve finansal piyasalarla ilgili kurumlarından ve IOSCO'nun Büyüme ve Gelişmekte Olan Piyasalar Komitesi'nden oluşmaktadır. BASEL Bankacılık Gözetim Komitesi'nin başkanı oy kullanma hakkı olmayan bir gözlemcidir⁴⁸.

UFRS Vakfı: IASB'nin üzerinde IFRS üst kuruluşu olan vakıf oluşturulmuştur. Vakıf, IASB'nin üyelerinin atanması, faaliyetlerinin gözetimi, etkinliğinin gözden geçirilmesi ve finansmanı konularından sorumludur. Vakıf, IASB'nin faaliyetlerinde şeffaflık sağlayarak kamuya hesap verebilirliğinin sağlanması, standartların belirlenmesi sürecinde ilgili taraflara danışılması, faaliyetlerinin sonuçları ile ilgili olarak kamuya hesap vermeye ilişkin yıllık raporlar, stratejilerin gözden geçirilmesi v.b. dökümanların oluşturur. Vakıf, IASB'nin sorumluluğunda olan standartlarla ilgili teknik meselelerle ilgilenmez. Vakıf üyelerinin (mütevelliler) altısı Asya Pasifikten, altısı Avrupa'dan, altısı Kuzey Amerika'dan, biri Güney Amerika'dan, biri Afrika'dan ve ikisi dünyanın geri kalan ülkelerinden seçilir.

IASB'nin Yapısı: IASB, UFRS Vakfı'nın bağımsız standart belirleyici kurumudur. IASB, uluslararası finansal raporlama ve küçük/orta ölçekli işletmelerin muhasebe standartlarının (SMEs) geliştirilmesinden sorumludur. Standartların belirlenmesi ve yayımlanması görevi IASB'ye ait olup, standartların yorumlanması için ayrıca *IFRS yorumlama komitesi (IFRICs)* kurulmuştur. IASB, menfaat gruplarından oluşan üyelerinin çizdiği IFRS Vakfı Gözetim Kurulu'nun gözetimine tabidir. IASB'in teknik uzmanlık ile uluslararası iş ve piyasa tecrübesinin en iyi birleşimine sahip kişilerden oluşması gerekir. Üyelerin coğrafi dağılımı da Asya/Okyanusya, Avrupa ve Kuzey Amerika bölgesinden 4'er üye, Afrika ve Güney Amerika bölgesinden 1'er üye ile genel coğrafi dengeyi sağlayacak şekilde herhangi bir bölgeden iki üye ile oluşturulmaktadır (Deloitte, 2011).

1.4.4.3. Türkiye'de Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na Geçiş Süreci

Türk ekonomisinde, 24 Ocak 1980 tarihinde yürürlüğe konan *neo-liberal* programa bağlı olarak finansal sistemde serbestleşme hareketleri yaşanmıştır (Boratav, 2004, s. 151). Söz konusu programla başlayan ve 1989 yılında 30 ve 32 sayılı kararların alınması ile devam eden süreç, Türk ekonomisinin serbest piyasa ekonomisine geçişi, ekonominin dış rekabete açılmasını, faiz oranlarının serbestleştirilmesi, döviz mevduatı hesaplarının açılmasına imkan veren düzenlemeler ile sermaye piyasalarının oluşturulması v.b alanları içeren finansal serbestleşmeyi

⁴⁸ Kaynak www.ifrs.org erişim tarihi Mayıs 2016

ifade etmektedir. Bu dönemde benimsenen ihracata dayalı büyüme modeli çerçevesinde dışa açılma teşvik edilmiş, bu gelişmeye paralel olarak özel teşebbüsün şirketleşmesine ve kurumsallaşmasına ilişkin çalışmalar artmıştır. Böylelikle finansal sistem içerisinde özel teşebbüsler önemli ölçüde artmış ve sermaye piyasasının gelişimi ile de, özellikle, denetim fonksiyonunun yerine getirilmesi açısından, muhasebenin önemi artmıştır (Uçma, 2012, s. 171). Türk ekonomisinde yukarıda açıklanan dışa açılma ve uluslararasılaşma perspektifine paralel olarak, 1980'li yıllardan itibaren, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının kabulüne dönük olarak SPKr.'nin öncülüğünde ilk çalışmalar başlatılmıştır. Diğer taraftan, Türkiye'nin 1987 yılından sonra AB'ne tam üyelik için başvurması sonucunda, AB düzenlemelerinin takip edilmeye başlanması da, AB ile birlikte aynı zamanda uluslararası finansal raporlama standartlarına geçilmesi sürecini etkilediği anlaşılmaktadır.

Türkiye Ekonomisi'nde yaşanan bu serbestleşme politikalarının temel sebebi, ekonomiye yabancı sermaye akışının sağlanmasıdır. Bu çerçevede, Türkiye'ye yönelik doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında 1980 yılından itibaren önemli artışlar olmakla birlikte, politikalara ilişkin hatalı uygulamalar neticesinde 1994, 1998, 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan finansal krizlerde de önemli yabancı sermaye çıkışı olmuştur. Bu dönemde 2000 yılında bankacılık sektörünün faaliyetlerine ilişkin düzenleme ve denetim otoritesi olarak BDDK kurulmuştur.

Kasım 2000 ve ardından Şubat 2001 de yaşanan finansal krizlerin ardından, 2001 yılında IMF ve Dünya Bankası'nın desteği ile *Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı* ortaya konulmuştur. Söz konusu program çerçevesinde dört ana alanda onbeş yasal düzenleme yapılmıştır: Bunlar, (i) Mali Sektörün Yeniden Yapılandırılması (ii) Devlette Şeffaflığın Artırılması ve Kamu Finansmanının Güçlendirilmesi (iii) Ekonomide Rekabetin ve Etkinliğin Artırılması (iv) Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi alanlarıdır (TCMB, 2001). GEG Programı öncesinde yaşanan krizler bankacılık sisteminin likidite, faiz ve kur riskini artırmış; krizde çok sayıda banka, öz kaynaklarının erozyonu sebebiyle TMSF bünyesine alınmış, bankaların sermayelerinin güçlendirilmesi konusu önem kazanmıştır. Bu itibarla alınan önlemler arasında bankacılık sistemine ilişkin düzenlemeler önemli bir yer tutmuş; GEG programının önemli bir bileşeni olmak üzere, 2001 yılı Mayıs ayında BDDK tarafından, *Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı* hazırlanmıştır. Programın temel unsurları kamu bankalarının yeniden yapılandırılması, TMSF'na devredilen bankaların çözümlenmesi, özel bankacılık sisteminin daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ve gözetim ve denetim çerçevesinin güçlendirilmesi ve sektörde etkinliğin artırılmasıdır (BDDK, 2003). Söz konusu programın gözetim ve denetim ayağında; sermaye yeterliliği, risk, kredi ve iştirak sınırlamaları ile karşılıkları, muhasebe

standartları, bağımsız denetim devir ve birleşmeleri, banka sermayelerinin güçlendirilmesini, özel finans kurumlarını ve yabancı ülkelerle yapılan denetim ve işbirliği konularında ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır (Güçlü, 2004).

1980-1994 arası muhasebe alanına ilişkin temel gelişmeler aşağıda özetlenmektedir:

- ✓ 1980'lerin başından itibaren, Türkiye'ye uluslararası bağımsız denetim firmalarının gelmesi,
- ✓ 1989 yılında, 3568 sayılı ⁴⁹ Meslek Yasası ile TÜRMOB⁵⁰'un kurulması ve ulusal muhasebe sisteminin yasal bir temele kavuşması (Uçma, 2012, s.171),
- ✓ 1992 yılında, Maliye Bakanlığı tarafından Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nin yayımlanması,
- ✓ 1994 yılında küreselleşme olgusunun getirdiği standardizasyon açısından da önemli bir adım olarak (Uçma, 2012, s. 171) Tekdüzen Hesap Planı'nın kabulü.

Bankaların mali tablolarında uygulanmak üzere 2002'de Uluslararası Muhasebe Standartları'nın temel ilkelerini benimseyen Muhasebe Uygulama Yönetmeliği ve bu yönetmeliğe ilişkin 18 adet tebliğ yürürlüğe girmiş, ayrıca bankacılık sektöründe bağımsız denetim uygulamasını düzenlemek üzere 31 ocak 2002 tarihinde yayımlanan Bağımsız denetim ilkelerine ilişkin yönetmelik yayımlanmış, sözkonusu yönetmelik ile, bağımsız denetçilere denetimlerinde, içsel kontrol ve risk yönetim sistemlerinin yanı sıra, piyasa risklerini ve kredi portföylerini de inceleme zorunluluğu getirilmiştir. BDDK 2006'da bankacılık sektörü için TFRS uygulamalarını zorunlu hale getirmiştir. Türkiye'de yaşanan bu gelişmeler, finansal raporlama alanında standardizasyon yönünden, global dünyada yaşanan gelişmelerden bağımsız değildir. Uluslararası açıdan 1973 yılından itibaren (FASB ve IASC'nin kuruluşu kastediliyor) örgütlenen meslek kuruluşları bünyesinde, standardizasyon çalışmaları artan bir şekilde devam etmiştir (Uçma, 2012, s. 171).

(Tablo-5)'de görüleceği üzere, Türkiye'de 1980'li yıllara kadar muhasebe düzenlemeleri, daha çok, vergi ve TTK uyumlu gitmiştir. Bunun sebebi, muhasebe düzenlemelerinin amacının daha çok, Hazine'nin menfaatlerini korumak amaçlı olmasıdır (Balsarı ve Varan, 2014, s. 375). 1980'li yıllardan itibaren ise, dışa açılma ve yabancı sermayenin Türkiye'ye gelmesi beklentisi ile de olsa gerek, geleneksel muhasebe sistemine paralel olarak uluslararası standartlara uygun bir finansal raporlama sistemi inşa edilmeye çalışılmıştır.

⁴⁹ 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu(01.06.1989)

⁵⁰ Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği

Tablo 5. Türkiye’de Muhasebe Sistemlerinin Gelişimi

	1923-1960	1960-1980	1980-1990	1990-2000	2000-2010	2010-Bugüne
Özel Sektör	Vergi ve TTK esası	Vergi ve TTK esası	Vergi ve TTK esası	THP	THP	UFRS (Belirli şirk.)
İDT	Devlet Bütçe ve Fin. Rapor.	İDT TDMS	İDT TDMS	N/A	N/A	N/A
Borsaya Kote Şir.	N/A	N/A	SGHP (SPK)	SGHP(SPK)	UFRS	UFRS
Banka/ Fin. Sek.	N/A	N/A	Banka THP	Banka. THP	UFRS	UFRS

Kaynak:Balsarı ve Varan (2014)

SPKr.’nda Yapılan Çalışmalar:Tasarruf açığı olan, yabancı sermaye yatırımlarını ülkesine çekmek isteyen ve aynı zamanda AB’ne üyelik hedefi olan Türkiye’de, 2002 yılından itibaren, sermaye piyasasında faaliyet gösteren kurum ve ihraççıların, UFRS’na göre finansal tablo düzenlemesi yönünde çalışmalar yapılmıştır. Bu amaçla, SPKr.’nca birbirini takip eden, üç tebliğ düzenlenmiştir (Tablo-6). Bunlardan ilki olan Seri:XI, No:25 Tebliğ ile, 2005 yılından itibaren, Avrupa Birliği ile aynı zamanda, borsa şirketlerinin UMS/UFRS’ye göre finansal tablo düzenlemesi zorunlu kılınmıştır. 2008 yılında, UMS/UFRS’nin güncel haline göre finansal raporlama yapılmasını düzenleyen Seri:XI, No:29 Tebliğ uygulamaya konulmuştur. 2013 yılında ise, Seri II-14.1 Tebliği yürürlüğe girmiş olup, bu yeni tebliğ uyarınca, KGK tarafından yayımlanan TMS/TFRS⁵¹’nin esas alınması hüküm altına alınmıştır.⁵² Seri II-14.1 Tebliğ halen yürürlüktedir⁵³. Sözkonusu düzenlemeler, halka açık şirketler ile sermaye piyasasında menkul kıymet ihraç eden halka açık/kapalı şirketler için zorunlu olarak uygulanacaktır.

⁵¹ Türkiye Muhasebe Standartları (TMS), UMS/UFRS'nin Türkçeye çevrilmiş hali olup, aynı anlamdadır.

⁵² Esasen, SPKr.'nun faaliyet göstermeye başladığı 1982 yılından itibaren, SPKr.'nca kabul edilen düzenlemelere göre, finansal tablolar uluslararası standartlar göz önüne alınarak hazırlanmış olmakla birlikte, bu düzenlemeler UMS/UFRS'ye sınırlı bir geçişi ifade etmekte olup, UMS/UFRS'ye tam olarak geçişe ilişkin yasal zemin, 2003 yılında Seri: XI, No: 25 sayılı Tebliğin yürürlüğe girmesi ile olmuştur. Sözkonusu düzenleme 2003 yılında kabul edilmiş olmakla birlikte, 2005 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Seri XI, No: 25 sayılı tebliğin yürürlüğe girmesi ile UMS/UFRS'yle uyumlu 33 adet finansal raporlama standardı yayımlanmıştır.

⁵³SPK'nca yayımlanan üç düzenleme, bu çalışmada değerlendirme yönünden tek bir düzenleme olarak kabul edilmiştir.

Tablo 6. Türk Sermaye Piyasasındaki Muhasebe Standartlarına İlişkin Düzenlemeler

Düzenlemenin Adı	Tarihi
Seri: XI, No: 1 Sermaye Piyasası'nda Mali Tablo ve Raporlara İlişkin Tebliğ	1982
Seri: XI, No: 19 sayılı "Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmelerinin Muhasebesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ (UFRS'na Uygun olarak hazırlanmıştır.)	2001
Seri: XI, No: 20 Yüksek Enflasyon Döneminde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ (UFRS'na Uygun olarak hazırlanmıştır.)	2001
Seri: XI, No: 21 SP'nda Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ (UFRS'na Uygun olarak hazırlanmıştır.)	2001
Seri: XI, No: 25 Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ	2003
Seri: XI, No: 29 Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ	2008
Seri II-14.1 Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği	2013

Kaynak: www.spk.gov.tr

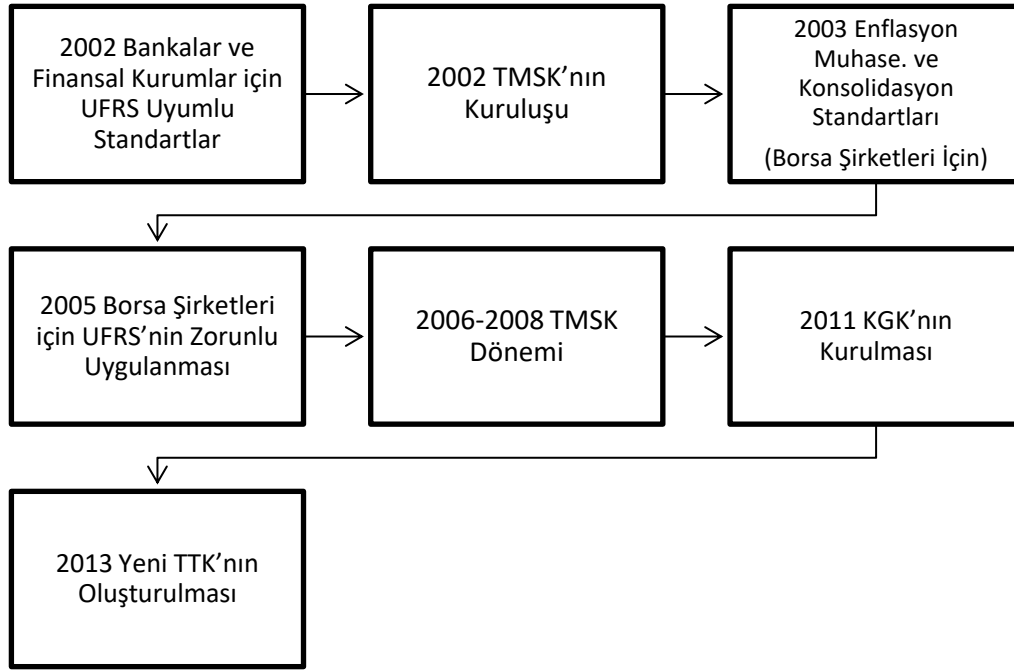
KGK'da Yapılan Çalışmalar: Türkiye'de muhasebe standartlarının farklı kuruluşlarca hazırlanmasının sakıncaları da dikkate alınarak, UFRS'nin bağımsız bir kuruluş bünyesinde hazırlanması çalışmalarını yürütmek üzere idari ve mali özerkliğe sahip bir kuruluş olarak 1999 yılında TMSK kurulmuş ve 2002 yılında faaliyete geçmiştir. Öte yandan, 2000'li yılların başından itibaren, ABD ve diğer gelişmiş ülkelerde çok sayıda muhasebe ve bağımsız denetim skandalı ortaya çıkmıştır. Bu skandalların ardından, gelişmiş ülkeler, halka açık şirketlerdeki denetim ve gözetim yapılarını yeniden gözden geçirmişler ve bu süreçte, 2002 yılında ABD'de yayımlanan Sarbanes Oxley Yasası ile yürürlüğe giren Halka Açık Şirketler Muhasebe Denetim Kurulu (US Public Company Accounting Oversight Board-PCAOB) kurulmuştur. ABD'den sonra AB'de de benzeri çalışmalar yapılmıştır. Ülkemizde de, dünyadaki bu gelişmeler dikkate alınarak, muhasebe standartlarının bağımsız bir otorite tarafından oluşturulması tercih edilmiş ve bir geçiş dönemi kurumu olan TMSK, 2011 yılında 660 sayılı KHK ile⁵⁴ lağvedilerek yerine, uluslararası finansal raporlama ve bağımsız denetim standartlarının uygulanmasına ilişkin esasları belirlemek üzere, düzenleyici ve denetleyici kurum niteliğinde, idari özerkliğe sahip bir kamu kurumu olan (KGK)⁵⁵ kurulmuş; TMSK'nın görev ve yetkileri KGK'na devredilmiştir⁵⁶.

⁵⁴ 660 sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Resmi Gazete tarihi: 02.11.2011, sayısı 28103

⁵⁵ 660 sayılı KHK'nın 32. maddesi ile KGK, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun Ek'i olan Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar III Sayılı Cetvel'e 9. sıra eklenmiştir.

⁵⁶KGK'nın yapısı ve faaliyetleri için bkz. bölüm 3.3

Şekil 5. Türkiye’de UMS/IFRS Uygulamasının Gelişimindeki Önemli Olaylar

Kaynak: Balsarı ve Varan 2014, s.379

Temmuz 2012’de yasalaşan yeni TTK ile uluslararası denetim ve finansal raporlama standartlarına ve şirketlerde açıklık, rekabet, şeffaflık, adillik, sorumluluk ve dürüstlük gibi ilkeleri içeren kurumsal yönetim uygulamalarına geçilmesi benimsenmiştir. TTK’da yapılan düzenleme ile, finansal tabloların KGK tarafından revize edilen Türkiye Muhasebe Standartları’na (TMS/IFRS) göre hazırlanması zorunluluğu getirilmiştir (TTK Geçici md.1). KGK, yasa ile belirlenen bu temel görevler doğrultusunda, uluslararası muhasebe standartlarıyla uyumlu, Türkiye Muhasebe Standartlarını (TMS) ve uluslararası denetim standartlarıyla uyumlu Türkiye Denetim Standartlarını (TDS) yayınlamaktadır. KGK ayrıca, TMS’nin uygulamasına yönelik ikincil düzenlemeleri yapmak ve gerekli kararları almak, bu konuda kendi alanları itibarıyla düzenleme yetkisi bulunan kurum ve kuruluşların yapacakları düzenlemeler hakkında onay verme yetkisine sahiptir. SPKr., BDDK gibi kendi alanlarında düzenleme yapma yetkisi bulunan kurum ve kuruluşlar KGK’dan onay almadan muhasebe standartları konusunda farklı düzenlemeler yapamazlar (Karasu, 2014, s. 97).

1.4.4.4. Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Onay ve Değişiklik Süreçleri

Standartların onay sürecine ilişkin UFRS Vakfı’nın yapmış olduğu açıklamalarda Vakfın öncelikli amacının, “kamu yararını” gözeten uygun, yüksek kalitede, anlaşılabilir, denetlenebilir

ve global olarak kabul edilen, açık bir şekilde ifade edilmiş prensiplere dayanan bir finansal raporlama standart setini geliştirmek olduğu ifade edilmektedir (IFRS Foundation, 2013, s.5). Bu doğrultuda, standartların onaylanması ve gözden geçirilmesi sürecinde “şeffaflık”, “tam ve adil danışmanlık” ve “hesap verebilirlik” olmak üzere birkaç prensip çerçevesinde detaylı çalışmalar yapılmaktadır. "Şeffaflık" prensibine göre; süreçlerin mümkün olduğu ölçüde paylaşılmasına dönük kamu toplantıları, eğitimler ve çalışmalar yapılmakta, "danışmanlık" prensibi çerçevesinde; bir standardın oluşturulması sürecinde standartlarla ilgili kesimlerle, uluslararası kurumlara danışılmakta, saha çalışmaları yapılabilmekte, hesap verebilirlik prensibi çerçevesinde; uygulamanın maliyet ve faydalarını değerlendirmeye dönük “etki analizleri” yapılabilmekte, mevcut bir standardın uygulamaya alınmasından 2-3 yıl sonraki uygulamasındaki olası aksaklıklara dönük değerlendirmeler (PIR) yapılmaktadır (IFRS Foundation, 2013). Standartların ilgili ülkelerde uygulanması, farklı olabilmektedir. Örneğin, AB’nde yeni bir standart bir ön inceleme ve onay sürecinden geçirilmekte dolayısıyla da bazı standartlar daha geç uygulamaya alınabilmektedir. Türkiye’de ise, IASB tarafından yayımlanan yeni bir standart, KGG’nın kendi termini içinde Türkçeye çevrilerek IASB tarafından yayımlandığı şekliyle, “*Türkiye Muhasebe Standartları*” olarak yayınlanmaktadır (Ek/2).

Yukarıdaki çalışmalar standartların oluşturulması sürecinde detaylı çalışmalar yapıldığını göstermektedir. Standartların sağlıklı bir şekilde oluşturulmasında, IASB’nin yapısı ve sistemi önemli bir belirleyicidir. Bununla birlikte IASB’nin yapısı ve sistemi ile mali açıdan gelişmiş ülkelere ve büyük bağımsız denetim firmalarına olan bağımlılığı tartışmalı bir konudur. Standartların onay sürecinde ulusal ve uluslararası düzenleyiciler ve arkalarında hükümetler vardır. IASB, devletin zorlayıcı gücüne sahip olmamakla birlikte, temel menfaat sahiplerinden finansal destek ve standartları belirleyebilmek üzere personel ve teknik desteklerine ihtiyaç duymaktadır (Bean, 2016, s.32). IASB’nin gelir kaynakları (Ek/3)’de özetlenmektedir. Sözkonusu tablodan da görüleceği üzere, IASB ağırlıklı olarak mali desteği, gelişmiş ülkelere ve büyük bağımsız denetim firmalarından almaktadır. AB, ABD’nin ve uluslararası kuruluş olarak IOSCO’nun IASB’nin kararları üzerinde baskı yapma yetkisi bulunmaktadır (Jamburia & Lankevičiūtė, 2015, s.33). Bu yapılar (IASB, FASB kastediliyor) bağımsız standart koyucu birimler olduklarını, şeffaf bir süreç sonunda standartların belirlendiğini ve ilgili tüm kesimlerle, açık bir fikir alış veriş sonucunda standartlarda uzlaşma sağlandığını ifade etmektedirler⁵⁷. Ancak, ifade edilen bu hususların, bağımsızlık başta olmak üzere detaylı olarak irdelenmesi ve gerçekliklerinin bilimsel olarak ortaya konulması gerektiği düşünülmektedir

⁵⁷ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.ifrs.org/how-we-develop-standards/Pages/how-we-develop-standards.aspx>IFRS

(Zencirkıran, 2015, s. 64). Kaya ve Pillhofer (2013) çalışmasında, IASB'nin organizasyonel yapısı ve politik bir meşruiyeti olmayan hükümet dışı bir organizasyon olarak bağımsızlığının sorgulanmasına sebep olan, IASB'nin fon sağlama yönünden üyelerine bağımlı olması, IASB'nin gözetim yapısının (gözetim kurulu) bağımsız olamaması, IASB üzerindeki politik baskılar, IASB'nin ülkelerin denetimi üzerinde etkisinin olmaması sebebiyle ülkelerin standartları farklı kalitede uygulamaları neticesinde heterojen bir yapının oluşması gibi sorunlara işaret edilmektedir.

Diğer taraftan, standartların ilgili ülkelerdeki uygulama aşaması ülkeden ülkeye fark gösterebilmektedir. Bir görüşe göre, uluslararası finansal raporlama standartlarının uygulanmasındaki temel problem, IASB tarafından geliştirilen standartların, *kamu yararına, yüksek kalitede ve denetlenebilir* olmasına ilişkin hedeflerin (IASB, 2006, s.3) soyut olmasından kaynaklanmaktadır (Eberlein ve Richardson, 2012, s.19). IASB'nin ortaya koymuş olduğu standartlar, "ilke bazlı"⁵⁸ olup, düzenleme etkililiği için yeterli "denetim", "gözetim" ve "eğitim" uygulamaları önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalarda standartları uygulayan ülkelerde uygulamanın denetimi, eğitimler, çevirilerin anlaşılabilirliği gibi sebeplerle uygulama sonuçlarının ülkeden ülkeye fark ettiği görülmektedir (bkz. bölüm 2.5). Türkiye'de standartların uygulanması, KOBİ niteliğini haiz olan şirketler için kolaylaştırılmış olmakla birlikte; standartların sektörler bazında uygunluğu, etkileri, yatırımcı vb kullanıcılar nezdinde ihtiyaçlara cevap verip vermediği, anlaşılabilirliği gibi konuların detaylı etki analizi vb. çalışmaları ile değerlendirilmesinin standartlardan beklenen fayda düzeyini artıracığı düşünülmektedir.

⁵⁸ Standartların nasıl uygulanacağını, "kesin kurallarla (kural bazlı)" düzenlenmesi yerine, ilkelerin belirlenmesi; IASB'nin standartları, "ilke bazlı" iken; Amerikan Muhasebe Standartları (US GAAP) "kural bazlı" dır.

2. BÖLÜM

DÜZENLEMELERİN ETKİLİLİĞİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın önceki bölümlerinde düzenleme kavramına ilişkin teorik yaklaşımlar ve sermaye piyasasında düzenleme amaç ve türleri ve ilgili kurumlar ve uygulamalar bazında UMS/UFRS düzenlemeleri incelenmiştir. Bu bölümde ise, düzenlemelerin değerlendirilmesine ilişkin genel bir çerçeve çizilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla öncelikle, düzenlemelerin değerlendirilmesine ilişkin temel kavramlar, düzenleme uygulaması ve düzenleme yönetimine ilişkin konular, düzenlemelerin değerlendirilmesinde karşılaşılan problemler ve bunların çözümüne ilişkin araç ve yöntemler incelenecektir.

2.1. DÜZENLEMELERİN ETKİLİLİĞİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ İLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

i) Düzenleme Kalitesi Kavramı ve Etkililik Prensibi İle İlişkisi

Düzenlemeler ülkelere önemli maliyetler getirmektedir. Bu sebeple düzenleme sonuçlarının hedeflendiği gibi olup olmadığı son yıllarda önem kazanan bir konudur. Düzenlemelerin değerlendirilmesi için kullanılan kavramlardan biri de *düzenleme kalitesi ve etkililik* kavramlarıdır.

Düzenleme kalitesi kavramı, dünyada son yirmi yılın önemli tartışma konusudur ve hükümetler bu alana önemli yatırımlar yapmaktadırlar (Mousmouti, 2014 b, s. 15). Düzenleme alanındaki literatür incelendiğinde, düzenleme kalitesi ile *etkililik* kavramları arasında yakın bir ilişki kurulduğu görülmektedir. OECD, düzenleme kalitesinin, düzenlemenin *etkin ve etkili (verimli)* olmasını, uyum maliyet ve yüklerinin minimize edilmesini, şeffaf ve ulaşılabilir olmasını içeren bir kavram olduğunu ifade ederken (OECD, 2014: 59), bir başka tanımlamada, *etkililik*, düzenleme kalitesini karakterize eden değer ve prensiplerin ayrılmaz bir parçası olarak ifade edilmektedir (Mousmouti, 2014 b, s. 17). Geniş anlamıyla, bir kural hedefine ulaşabiliyorsa etkilidir (Black ve Jacobsen, 2009, s.95-122); etkililik kavramı, amaçlara ne derecede ulaşıldığını ve belirlenen problemlerin ne derecede çözüldüğünü göstermektedir (Başbakanlık Uzmanları Derneği Çalıştay Sonuç Raporu, 2014, s. 4). Bu tanımlardan, etkililiğin, günlük hayatta da sıkça kullandığımız, amaçlanan bir hedefle sonucun başarılı olması arasında bağlantı kuran bir kavram olduğu anlaşılmaktadır.

Etkililiğin iki boyutu vardır (Mousmouti, 2014 b, s.17): düzenlemenin formüle edildiği ve taslak haline getirildiği boyutu (birinci boyut) ve düzenlemenin uygulandığı gerçek hayat boyutu. Birinci boyutta, düzenlemenin istenen politika etkilerine yardım edip etmeyeceği sorusunun cevabı açıklanırken (Düzenleme istenen sonuçları elde edebilecek mi?); ikinci boyutta, hedef kitlenin tutum ve davranışlarının hangi noktaya kadar düzenleyici tarafından öngörüldüğü açıklanır (Düzenleme istenen sonuçları kazanmış mıdır?). Bu durum; düzenleme etkinliğine ulaşılmasında, düzenleme öncesindeki tasarlama aşamasının ve düzenlemenin yürürlüğe girmesinden sonraki uygulama aşamasının bir bütün olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir.

O halde düzenleme etkinliğinin incelenmesinde hangi unsurlara bakılacaktır? Mousmouti (2014b, s. 17-18), etkili bir düzenlemede dört özellik olması gerektiğini öne sürmektedir; düzenlemenin amacı, düzenlemenin temel içeriği ve düzenlemenin anlatımı, yeni düzenleme konularının yasal sisteme nasıl entegre edileceği (yeni bir düzenleme mi, mevcut düzenlemede bir değişiklik mi) ve düzenlemenin gerçek yaşam sonuçlarının öğrenilebilmesi için değerlendirilmesi konularındır.

Öncelikle, düzenlemenin amacının düzenleme tasarlarken iyi bir şekilde oluşturulması ve bu amacın ilgili kesimlere açık olması *etkililiğin* kazanılmasında istenen bir özelliktir. Düzenleme amacının sağlıklı ve ölçülebilir bir kriterlere göre belirlenmesi, değerlendirme aşamasında da sağlıklı sonuçlar alınmasını sağlayacaktır. "Amaç" beyanları, düzenleme için açık bir karşılaştırma kriteri sağladığı zaman, etkinlik değer kazanır (Mousmouti, 2014b, s. 18). Düzenleme amacı, kamunun düzenlemeye müdahale edebilmesi için gerekli olan gerekçeyi de verir. Çalışmanın 1.3. bölümünde de açıklandığı üzere düzenleme etkinliği, "Kamu Yararı Teorisi'nin savunduğu, "Kamu Yararı" kavramı ile ilişkilidir. Devletler, topluma müdahale gerekçelerini (meşruluk) toplumdan/kamudan alırlar. Bu sebeple düzenleme gerekçesinin topluma iyi anlatılması gerekmektedir. Thomadakis (2007,s.2), iyi düzenlemenin amacının açık bir şekilde anlaşılması gerektiğini, bunun için de *düzenleyiciler*, *düzenlenen toplum* ve *düzenlemeden faydalananlar* arasında üç yönlü bir dialog olması gerektiği görüşündedir. Düzenleyici yönetim perspektifinden bakıldığında düzenleyici rejim de, bu hedefi gerçekleştirmek üzere, problem çözme ve koordinatörlük fonksiyonunu üstlenecektir (Bauschke, 2010, s. 60).

İkinci bir özellik, düzenlemenin temel içeriği ile ilgilidir: Düzenlemelerin bir problemi çözmek amacıyla uygulamaya konulmaları; düzenleme tekniklerinin seçimi, denetim mekanizmaları ve istenen amaçlara en iyi hizmet edecek düzenleme ifadeleri ile olur (Mousmouti, 2014 b).

Üçüncü bir özellik, düzenlemenin başarılı olup olmadığının değerlendirilmesi için, başlangıçta öngörülen amacın gerçekleşip gerçekleşmediğinin ölçülmesidir. Düzenleme sonuçlarının değerlendirilmesi etkililik için önemlidir. Düzenlemenin gerçek yaşamda ortaya çıkan etkileri ve sonuçlarının öğrenilmesi, düzenlemenin başlangıçta öngörülen amacı ile gerçek yaşamdaki etkilerinin yan yana getirilmesini sağlar. Sonuçlarla ilgili bilgi alınmadığında etkililik değerlendirilemez, düzenleme hataları tanımlanamaz ve hataların neden kaynaklandığı ortaya çıkarılamaz (Mousmouti, 2014b, s. 21-22).

Dördüncü özellik, yeni konuların yasal sistemle nasıl etkileşim içinde olacağıdır. Bir düzenlemenin oluşturulması, mevcut bir düzenlemenin değiştirilmesi, mevcut malzemeleri fonksiyonel bir kodifikasyonda birleştirmek, yeni bir düzenlemenin etkililiği üzerine yapılacak olan seçimleri etkiler (Mousmouti, 2014, s.22). Bu yapılmaz ise; aynı düzenleme alanını içeren birden fazla düzenlemenin olması uygulamada karmaşa yaratabilecektir.

Kaliteli düzenlemelerin oluşturulmasında etkililik ile birlikte kullanılan bir başka prensip de, *etkinlik* prensibidir. Etkililik ve etkinlik prensipleri, bir düzenlemenin sonucunun başarılı olup olmadığının değerlendirilmesinde, genellikle, birlikte kullanılan, birbirini tamamlayan ancak, anlam olarak birbirlerinden farklı olan kavramlardır. Etkinlik, belirlenen çıktılarının minimum maliyet, zaman ya da emek kullanılarak üretilmesi için kaynakların optimum düzeyde kullanılmasıdır (Başbakanlık Uzmanları Derneği Çalıştay Sonuç Raporu, 2014, s. 4). Avrupa Birliği'nin *İyi Düzenleme* anlayışında, iyi düzenleme konusu; *düzenleme etkinliği* problemi olarak görülmekle birlikte, daha karar verici ve öncü soru: bir düzenlemenin amacına ulaşmış ulaşmadığı konusu olup, düzenleme kalitesi etkililiğin kazanılmasına bağlıdır (Bauschke, 2010, s.60).

ii) İyi Düzenleme Prensipleri

Düzenleme kavramı, geçtiğimiz yirmi yılda, kuralsızlaştırmadan, düzenleme reformuna ve düzenleme yönetimine, buradan da düzenleme politikası vasıtasıyla "iyi düzenlemeye", bir başka deyişle düzenleyici çevrenin sürekli iyileştirmesini sağlayacak olan politikaya odaklanmıştır (Baldwin vd., 2012, s.318). İyi Düzenleme (Better Regulation) kavramı⁵⁹, Avrupa Birliği ve OECD'nin öncülük ettiği bir kavram olup, mevzuat kalitesini artıran usul, yöntem ve stratejiler bütünü olarak tanımlamak mümkündür (Karaer, 2010, s.9). İyi düzenleme kavramı ile ilgili olarak, çeşitli kurumlar tarafından geliştirilen belli başlı prensipler (Tablo-7)'de

⁵⁹ İyi düzenlemeye ilişkin, AB, OECD ve IOSCO'nun önerileri daha detaylı olarak, bölüm 2.2.'de incelenmektedir.

verilmektedir.⁶⁰ Tablonun incelenmesiyle etkililiğin, önemli bir *iyi düzenleme* prensibi olarak kabul edildiği görülmektedir.

Tablo 7. İyi Yönetişim ve Düzenleme Prensipleri

Avrupa Komisyonu (2001) Yönetişim Üzerine Beyaz Kitap (White Paper) ⁶¹	Better Regulation Task Force (BRTF) (2003)	İrlanda (2004)	Kanada (2004)
Açıklık (Şeffaflık)	Orantılılık	Gereklilik	Etkililik
İştirak	Hesap verebilirlik	Etkililik	Maliyet-Etkinlik
Hesap Verebilirlik	Tutarlılık (consistency)	Orantılılık	Zamanlılık
Etkililik	Şeffaflık	Şeffaflık	Şeffaflık
Tutarlılık	Odaklanma	Hesap Verebilirlik	Hesap Verebilirlik
		Tutarlılık	

Kaynak: Bauschke, 2010

Bauschke (2010, s. 62-65), etkililiğin düzenlemenin nihai hedefini temsil ederken, düzenleme süreci ile ilgili diğer prensiplerin de etkililiğin kazanılmasına yardımcı olabileceğini öne sürmekte olup, bahsi geçen prensiplerin etkililik kavramı ile ilişkisi (Tablo-8)'de özetlenmektedir .

Tablo 8. Düzenleme Etkililiğinin Avrupa Birliğinin Yönetişim Prensipleriyle İlişkisi

Açıklık (Şeffaflık)	Düzenlemenin etkili olabilmesi için, kurumlar daha <i>şeffaf</i> bir tarzda çalışmalıdır. Toplumun ulaşabileceği ve anlayabileceği bir dil kullanılmalıdır.
İştirak	Düzenlemenin <i>kalitesi, ilgililiği ve etkililiği</i> politika zincirinin tüm aşamalarında (kavramlaştırmadan, uygulamaya kadar olan tüm aşamalar) <i>geniş katılımın sağlanmasına</i> bağlıdır. İştirakin artması, sonuçlara duyulan güveni artıracaktır; politika sonuçlarının başarılı olmasını sağlar, dolayısıyla da etkililiği artırır.
Hesap Verebilirlik	Düzenleme sürecinde hangi görevden kimin sorumlu olduğu daha açık bir şekilde belli olması, düzenlemenin uygulanması için bazı önemli etkiler yaratır.
Tutarlılık	Politikalar ve uygulama tutarlı olmalı ve kolayca anlaşılır olmalıdır. Farklı fakat iç içe girmiş olan düzenleyici politikaların ve düzenleme sistemindeki tüm ilgili aktörlerin birbirleriyle uyum sağlamasını ifade eder. Yeni bir düzenlemelerin etki edebileceği, önceki düzenlemelere uyarlamak etkililiğe katkı yapacaktır.
Orantılılık	Düzenleme otoriteleri yalnızca gerekli olduğunda müdahale etmelidirler. Uygulanan çözümler, <i>öngörülen riskle orantılı</i> olmalıdır.
Odaklanma	Bu kriter kısmen tutarlılık prensibine benzemekle birlikte, müdahalenin spesifik bir düzenleme problemine odaklanmasını ifade eder. Böylece düzenleme alanında istenmeyen etkilerden kaçınılması sağlanır. Spesifik bir düzenleme problemini dikkate alan müdahaleye odaklanarak <i>etkililiğe</i> katkıda bulunur.

Kaynak: Bauschke (2010, s. 62-65)

⁶⁰ Bu kriterlere ek olarak, AB'nde geçerli olan subsidiarity=yetki devri-yerinde hizmet ilkesi de AB kurallarının üye ülkelerde uygulanmasına ilişkin esasları belirleyen özel bir prensip olup, AB'ye özel bir prensip olduğu için burada belirtilmemiştir.

⁶¹ Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan ve belirli bir konudaki Birlik eylemine yönelik somut öneriler içeren belgelerdir. Beyaz Kitaplar, bazı durumlarda, Avrupa düzeyinde bir tartışma ve danışma sürecini başlatmayı amaçlayan Yeşil Kitap'ların devamı niteliğindedir ve Yeşil Kitapta varılan sonuçları önerilere dönüştürürler (Kaynak: www.ab.gov.tr).

Bu hususların değerlendirilmesiyle iyi düzenleme prensiplerinin etkililiği desteklediği sonucuna ulaşılmaktadır.

iii) Kanıt Dayalı Düzenleme Kavramı

İyi Düzenleme kavramı ile ilişkili olarak belirtilmesi gereken önemli bir kavram, düzenlemenin kanıt dayalı olması (Evidence Based Better Regulation) görüşüdür. AB'ne göre değerlendirme; bir müdahalenin etkili ve etkin olup olmadığı, amaçlar ve kendi ihtiyaçları ile ilgili olup olmadığı, içsel olarak ve diğer AB politika müdahaleleri ile tutarlı olup olmadığı ve AB katma değerinin kazanılıp kazanılmadığı konularında kanıt dayalı hüküm verilmesi olarak tanımlanmaktadır (European Commission, 2015, s.253). “Kanıt, hem mevcut müdahalelerin değerlendirilmesi, hem de, yeni bir müdahaleye ihtiyaç olup olmadığının anlaşılabilmesi için gereklidir. Objektif bilgi, menfaat sahiplerine danışılması yoluyla elde edilen fikirlerle eşit önemde olup, mümkün olduğu ölçüde kantitatif yöntemler kullanılması önemlidir” (EC, 2015, s.14). AB Komisyonu'nun “Yönetişim Üzerine Beyaz Kitap (2001)” isimli temel dökümanında, daha fazla kanıt dayalı karar vermenin önemine işaret edilmiş, iyi yönetimin önemli bir prensibi olarak *etkililik* oluşturulmuş olmakla birlikte, düzenlemelerin ex-post değerlendirilmesi konusu henüz yeterince ilgi görmemiştir (Mastenbroek, Voorst ve Meuwese, 2015, s. 3).

iv) Düzenleyici Yönetim ve Düzenleme Politikası Kavramları

Devletin, düzenlemeleri tasarlamak, gerçekleştirmek ve sonuçlarını izlemek üzere, kişiler, kurumlar ve araçlardan oluşan bir örgüt yapısı oluşturması gereklidir. Bu yapı, düzenleyici yönetim ve düzenleyici politika kavramları içinde yerini bulmaktadır. *Düzenleyici yönetim* kavramı; düzenlemenin etkisinin değerlendirilmesi için yöntemler ve araçların uygulanması ve dizaynını, şeffaflık, hesap verebilirlik, etkinlik, adapte edebilme ve tutarlılık prensiplerini kapsar (OECD, 2002). Düzenleyici Yönetim, düzenleyici politika, düzenleyici araçlar ve kurumları içerir. *Düzenleyici politikalar* ise; düzenleyici kurumu oluşturan genel nitelikteki organizasyonel ve çevresel nitelikler, düzenleme ile ilgili kurallar, prosedürler ve uygulamalar olarak ifade edilebilir (Coglianese, 2012, s.10). Düzenleyici politika kavramı; düzenleme taslakları için kamunun görüşünün alınması, düzenleme kararının verilmesinden önce düzenleyici etki analizi, maliyet-fayda analizi, düzenlemenin toplumun farklı kesimlerine (KOBİ'ler, bölgesel yönetimler v.b.) olan etkilerine dönük analizler veya düzenleme maliyetlerinin (paperwork burden) azaltılmasına dönük çalışmalar gibi belirli planlama ve analiz tipleri için süreçleri içerebilir (Coglianese, 2012, s.10). Düzenleyici politikalar, düzenlemenin etkinliğini ve etkililiğini maksimize etmek için dizayn edilmiştir (OECD, 2002,

s.10). Bu tanımlamalardan; düzenleyici yönetimin; düzenleyici politikaları da içeren, daha geniş bir çerçeveyi kapsadığı, düzenleyici politikaların ise; düzenleyici kurumun organizasyonel ve çevresel özelliklerini ve kural, prosedür ve uygulamalarını kapsayan, daha alt bir kavram olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

v) **Düzenleme Başarısızlığı Kavramı**

Düzenleme başarısızlığı, genellikle düzenleme ile istenen sonuçların elde edilememesi anlamında kullanılan bir terimdir. Düzenleme başarısızlığı, üzerinde görüş birliği sağlanamamış bir kavramdır. Genel olarak düzenleyiciler, yaptıkları düzenlemenin maliyetinin faydasının üzerinde olması durumunda başarısız kabul edilirler. Bir düzenleyici sistemin hatalı olup olmadığının değerlendirilmesinde, öncelikle, "ne ile karşılaştırıldığında hatalı kabul edilebilir?" sorusunun sorulması gereklidir (Baldwin vd., 2012, s. 69). Düzenleme sonuçlarının başarılı olup olmadığının değerlendirilmesinde hangi verinin esas alınabileceği, hangi veriye ne ölçüde ağırlık verilebileceği konusunda tek bir doğru yoktur. Lodge (2015) tarafından yapılan sınıflandırmada, düzenleme başarısızlığının ilgili olduğu beş durumdan sözedilmektedir: Buna göre, düzenleme başarısızlıkları, *analitik* (durumun analiz edilmesindeki eksiklik); *müdahale* (düzenleyici faaliyetin teşhis edilen problem veya durumunun yanlış algılanması); *koordinasyon* (düzenleyici müdahale fikrinin farklı kurumların görevlerinin birbiriyle çakışması veya hukuken mümkün olmaması nedeniyle başarısız olması); *politik* (belirli politik koşullarda erken müdahalenin uygun olmaması) ve son olarak da *dizayn* (yasal tabanın, düzenleyicinin kaynaklarının belirli bir problemi tespit etmekte yetersiz kalması) yetersizlikleri ile ilişkilidir. Baldwin vd. (2012, s.70), problemin tanımlanması ile ilgili konuların; yetersiz düzenleme (düzenlemenin amaçları ile ilgili risklerin yeterince tanımlanamaması) ve aşırı düzenleme (yeniliği azaltan aşırı kuralcı düzenleme) ve ikincisine bağlı olarak, endüstri ile işbirliği ve sağlıklı ilişkilerin kurulmasını engelleyen aşırı cezalandırma ve denetim yöntemleriyle ilgili olabileceği görüşündedir. Düzenleme başarısızlığının sebepleri arasında, düzenlemeye "*şeklen uyum-yaratıcı uyum*" da sayılabilir (Baldwin vd., 2012, s.70). Değerlendirmenin arzu edilen sonuçlarının elde edilememesi, düzenleyicinin kendi performansını değerlendirememesi ve yeni problemlerle mücadele stratejisini belirleyememesi de, düzenleme sonuçlarının başarısız olmasına yol açan bir başka faktördür. Geri bildirimlerin ve veri toplamanın yetersiz olması, bu sonucu ortaya çıkarmaktadır (Baldwin vd., 2012, s.71). Düzenleme başarısızlıklarının çözümlenmesi için farklı düzenleme otoriteleri arasında koordinasyon, organizasyonel reform ve öğrenme ile, farklı görüşler arasında denge kurulması önerilmektedir (Baldwin v.d., 2012, s.78- 81).

2.2. İYİ DÜZENLEMeye İLİŞKİN AB, OECD VE IOSCO'NUN ÖNERİLERİ

2.2.1. Avrupa Birliğinin İyi Düzenleme Yaklaşımları

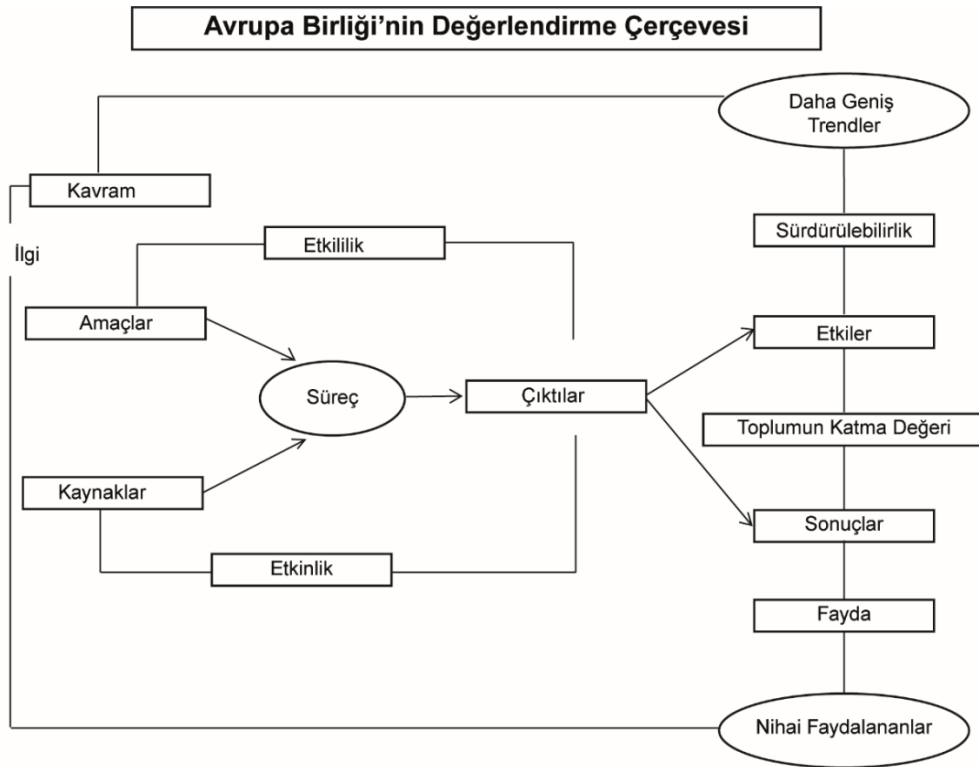
İyi Düzenleme anlayışı konusunda AB’nde 2010 yılında, dönemin Avrupa Komisyonu başkanı olan Barroso tarafından *Akıllı Düzenleme (Smart Regulation)* prensipleri gündeme getirilmiştir⁶². Avrupa Birliği’nde 2010 yılından önceki düzenleme anlayışında; ağırlıklı olarak düzenleyici etki analizi yapılarak, planlanan düzenlemenin potansiyel sosyal, ekonomik ve çevresel sonuçlarının analiz edilmesi yeterli iken, 2010 yılından sonraki düzenleme anlayışında; düzenlemenin yürürlüğe konulmasından sonraki aşamada, performansı takip edilmekte ve düzenleyici yüklerin azaltılması ve mevcut yasaların basitleştirilmesi amacıyla Düzenleyici Uygunluk ve Performans Programı (REFIT) ve bir sektör için önerilen düzenleyici çerçevenin amaca uygunluğunun detaylı politik değerlendirmesini amaçlayan, Uygunluk Kontrolü (Fitness Check) çalışması yapılmaktadır. Bir düzenlemenin *akıllı düzenleme* olarak kabul edilebilmesi için sonuçlara önem verilmeli ve toplum düzenleme sürecine gerçekten müdahil olmalıdır (Montin, 2012, s.2). Akıllı Düzenlemenin araçları; *düzenleyici etki analizi, idari yüklerin azaltılması ve ölçümü, menfaat sahiplerine danışılması, düzenleme sonrası (Ex-post) değerlendirme, düzenlemeye ilişkin görüş bildirebilme* gibi konulardır (Montin, 2012, s.3).

AB’de düzenlemelerin değerlendirilmesinde metodolojik bir çerçeve modeli önerilmekte, değerlendirmenin değişik basamaklarına atıf yapılmakta ve araştırma vasıtasıyla veri toplama, görüşmeler, odak gruplar ve durum çalışması gibi spesifik yöntemler önerilmektedir. Düzenlemelerin değerlendirilmesinde, düzenleme amacı ve sonuçları arasında bağlantıyı kuran düzenleme etkililiği temel olmakla birlikte, değerlendirmede etkililiğin yanısıra, diğer prensiplere dönük sorular da sorulmaktadır (Şekil-6). AB’nin değerlendirme çerçevesine göre⁶³; tüm değerlendirmelerde *etkililik, etkinlik, tutarlılık, ilgililik* ve müdahalenin *AB katma değerine olan katkısına* ilişkin değerlendirme kriterleri kullanılmaktadır. Belirtilen prensiplerin dışında, fayda, tamamlayıcılık, koordinasyon, eşitlik, sürdürülebilirlik ve kabul edebilirlik gibi diğer konu başlıklarından da sorular sorulabilmektedir (Better Regulation Toolbox, 2015).

⁶² *İyi Düzenleme ve Akıllı Düzenleme* kavramları AB düzenleme jargonunda yaygın olarak, aynı anlamda kullanılmaktadır (AB Smart Regulation Rehberi).

⁶³ OECD'nin yayınladığı çalışmalarda da (OECD, 2015, s.202) benzer şekilde, fayda (sonuçlar, amaçları karşılıyor mu?), *şeffaflık* (yeterli ölçüde kamuya duyuru yapılmış mıdır?), *meşruluk* (politika araçları onaylanmış mıdır?), *eşitlik ve kapsama* (fayda ve maliyetlerin hedef gruplar arasında adil dağıtılması, hangi menfaat grubunun politika yapma sürecine dahil olabileceği ve bilgiye eşit düzeyde ulaşıp ulaşılamadığı), *dayanıklılık ve sürdürülebilirlik* (politika müdahalesinin yapısal etkilerinin ve politika müdahalesi ile yapısal etkiler arasında sebep-sonuç ilişkisinin olup olmadığı, Düzenleme Yönetiminin politika amaçlarına ulaşırken, hangi ilerlemeyi yaptığı) sorularının da cevabının aranması önerilmektedir.

Şekil 6. Avrupa Birliği'nin Değerlendirme Çerçevesi

Kaynak: CSES, 2012, s.3

a) Etkililik; AB Komisyonu'na göre *etkililik*: amaçlar ve sonuçlar arasında bağlantı kurulmasını bir başka deyişle, düzenlemenin hangi noktaya kadar kendi operasyonel, spesifik ve global amaçlarını karşıladığını göstermektedir (CSES, 2012). Etkililik analizi, bir düzenlemenin başlangıçta öngörülen amacını yerine getirmekte ne kadar başarılı olduğunu ölçer. Etkililiği, sonuçları ölçerek değerlendirmek mümkündür ancak, bu her zaman kolay değildir (Gibson, Howsam, Kibblewhite, Pollard ve Rees,2011).

b) Etkinlik; AB Komisyonu'na göre *etkinlik*, müdahalede kullanılan kaynaklar ile, müdahale ile ortaya çıkan (pozitif veya negatif) değişiklikler arasındaki bağlantıyı ifade etmektedir; tipik etkinlik analizini, idari ve düzenleyici yük analizini ve tüm değerlendirmelerde (özellikle REFIT programında) önemli olan basitleştirmeyi içerir (European Commission, 2015, s.272). Bir başka ifade ile, etkinlik ile; *aynı düzeyde sonuç daha az girdi ile elde edilebilir mi?* sorusunun cevabı aranmaktadır (CSES, 2012). Etkinlik analizi, AB müdahalelerinin farklı menfaat gruplarına getirdiği fayda ve maliyetlerine yakından bakılmasıdır.

c) İlgililik; Düzenlemelerde "ilgililik", toplumdaki ihtiyaçlar ve problemlerle, müdahalenin amaçları arasındaki bağlantının araştırılmasıdır. Örneğin; etki değerlendirilmesi aşamasında problem yaratan

konular yanlış belirlenmiş olabilir, ya da sebepler ve etkileri arasındaki ilişkilerin varsayımları doğru olmayabilir (Better Regulation Toolbox, 2015, s.272.).

d) Tutarlılık; Değişik düzenleme konularının, birbirleriyle uyumlu ve tutarlı çalışıp çalışmadığı ile ilgili konuları kapsamaktadır. *İçsel tutarlılık* olarak düşünüldüğünde, AB müdahalesinin içsel unsurlarının düzenlemenin amaçlarını yerine getirmede birlikte çalışıp çalışamayacaklarına bakılır.

e) Katma değer: Düzenleme sonucunda elde edilen performansın düzenlemenin hedefiyle ilgili diğer çevre ülkelerle kıyaslandığında, bir değer katıp katmadığının çeşitli kriter kullanılarak incelenmesidir.

Tablo 9. Düzenlemelerin Değerlendirilmesinde Sorulan Sorular

Etkililik	<ul style="list-style-type: none"> • Amaçlar ne dereceye kadar başarılı olmuştur? • Müdahalenin sayısal ve niteliksel etkileri ne olmuştur? • Hangi noktaya kadar gözlemlenen etkiler, amaçlarla ilişkilidir? • Hangi noktaya kadar bu değişim, müdahalelere atfedilebilir? • Gözlemlenen kazanımları hangi faktörler etkilemiştir? • Gözlemlenen kazanımları hangi noktaya kadar farklı faktörler etkilemiştir? • Düzenlemenin ana etkileri ve sonuçları nelerden oluşmaktadır?
Etkinlik	<ul style="list-style-type: none"> • Kazanılmış değişikliklerle/etkilerle karşılaştırıldığında hangi noktaya kadar maliyetler gerekçelendirilebilmiştir? • Hangi noktaya kadar, kazanılmış faydalar maliyetlerin üzerindedir. Farklılıklara hangi faktörler etki etmektedir? • Elde edilen kazançlarla mukayese edildiğinde etkinliği etkileyen faktörler nelerdir? • Farklı menfaat gruplarının elde ettikleri faydalara göre, taşıdıkları maliyetler ne kadar yüksektir? • Müdahale hangi noktaya kadar maliyet etkilidir? • AB üyesi devletlerin arasında maliyetlerde (faydalarda) önemli farklar var ise, bunun sebepleri nelerdir ?
İlgililik	<ul style="list-style-type: none"> • Hangi noktaya kadar müdahale hala geçerlidir? • Hangi noktaya kadar orijinal amaçlar, müdahale sorularının uygun olduğunu göstermekte? • Hangi noktaya kadar, AB içindeki ihtiyaçlara hala karşı gelmektedir ? • Müdahale sonrası teknolojik veya bilimsel ilerlemelere ne kadar iyi uyum sağlanmıştır ? • AB müdahalesi, AB vatandaşları ile ne kadar ilgilidir ?
Tutarlılık	<ul style="list-style-type: none"> • Benzer amaçları olan diğer müdahalelerle uyumlu mudur? • İçsel olarak uyumlu mudur? • Daha geniş AB politikaları ile uyumlu mudur? • Uluslararası yükümlülüklerle uyumlu mudur?
Katma Değer	<ul style="list-style-type: none"> • Üye devletlerin ülke veya bölge düzeyindeki kazanımları ile mukayese edildiğinde AB müdahalesinden sağlanan ek değer nedir? • Hangi dereceye kadar müdahale ile hedeflenen konular, AB düzeyinde hareket edilmesini gerektirmektedir? • Mevcut AB müdahalesini durdurmanın ya da iptal etmenin en muhtemel sonucu ne olacaktır?.

Kaynak: Better Regulation Toolbox, 2015, s. 272-275

2.2.2. OECD ve IOSCO'nun İyi Düzenleme Yaklaşımları

OECD bünyesinde, üye ülkelerin düzenleme kalitesinin artırılmasına yönelik uzun yıllardır düzenli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar, üye ülkelerin düzenleme anlayışının gelişmesinde önemli katkı sağlamıştır. Daha İyi Düzenleme anlayışı OECD tarafından 1995 yılından beri desteklenmektedir. OECD'nin, düzenleyici karar alma sürecinde göz önünde bulundurulması gereken önemli noktalara ilişkin yayımladığı kontrol listesinde (Tablo-10), düzenleme faaliyeti ve düzenleyici politika yapımına ilişkin temel sorular sorulmaktadır.

Tablo 10. OECD (1995) Kamu Düzenlemelerinin Kalitesinin Artırılmasına Dönük Öneriler

İyi Yönetim Kriterleri

1. Problem açık olarak tanımlanmış mıdır?
2. Problemin çözümü için kamusal düzenlemeye ihtiyaç var mıdır ?
3. Düzenleme problemin çözümü için en iyi öneri midir?
4. Düzenleme için hukuki bir dayanak var mıdır?
5. İdarenin düzenleme için en uygun kurumu neresidir?
6. Düzenlemeden doğan fayda ve maliyetlerin tespit edilmesi ve karşılaştırılması
7. Düzenlemenin şeffaf bir şekilde yapılması, süreçlerin toplumla paylaşılması
8. Düzenlemenin kullanıcılar için açık, anlaşılır ve ulaşılabilir olması
9. İlgili taraflara düzenlemelerin hazırlanması aşamasında görüşlerini iletebilme imkanının sağlanması
10. Düzenlemeye nasıl uyum sağlanacağına planlanması

Kaynak: OECD (1995) "Recommendation of the Council of the OECD on Improving the Quality of Government Regulation, including the OECD Reference Checklist for Regulatory Decision Making", 9 Mart 1995,

(Tablo-11)'de ise, yukarıda bahsi geçen prensipler, daha geniş bir çerçevede değerlendirilmekte, ilaveten, düzenleme yapma sürecinde dikkate alınması gereken piyasanın ihtiyaçları, rekabet ve inovasyon gibi hususlara da dikkat çekilmektedir.

Tablo 11. OECD (2005) İyi Düzenlemenin Özellikleri

İyi Düzenlemenin Özellikleri

1. Açıkça belirlenmiş amaçlar ve bu amaçların elde edilmesinde *etkililik* sağlanması,
2. Sağlam bir yasal ve ampirik temelin olması,
3. Düzenlemelerin toplum içindeki dağıtımsal, ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri ve maliyetlerin etkilerini dikkate alan faydalar sağlanması,
4. Piyasa çarpıklıklarının ve maliyetlerin minimize edilmesi,
5. Piyasa teşvikleri ve hedef odaklı yaklaşımlar yoluyla inovasyonların artırılması,
6. Kullanıcılar için açık, sade ve pratik olması,
7. Diğer düzenleme ve politikalarla uyumlu olması,
8. Yerli ve uluslararası düzeyde ticaret, rekabet, ve yatırım faaliyetleri ile uyumlu olarak rekabet edilebilir olması,

Kaynak: OECD (2005)

İyi düzenleme prensiplerine ilişkin OECD tarafından yapılan çalışmalar, finansal alanda da devam ettirilmiştir. GFK'nden sonra gelişmiş ülkelerin finansal piyasalarının çökmesinde,

düzenleme hata ve eksiklerinin de olduğu görülmüştür. Bu çerçevede, OECD tarafından 2010 yılında, *Etkili ve Etkin bir Finansal Düzenleme İçin Politika Çerçevesi: Genel Rehberlik ve Yüksek Düzey Kontrol Listesi* çalışmasıyla finansal düzenlemeye ilişkin anahtar prensipler seti yayımlanmıştır (Ek/4). Sözkonusu çerçeve çalışmada, finansal düzenleme üzerine yüksek düzeyde on prensip ve önerilen prensiplerle uyumlu gözetim yapılarının olup olmadığının incelenmesi için öneriler geliştirilmiştir. GFK'de yaşanan düzenleme başarısızlıkları etkin bir düzenleyici politikanın önemini göstermiş olup, bu doğrultuda OECD'nin yaptığı çalışmalarda da düzenleyici yönetimin kapasitesinin güçlendirilmesi, düzenleme politikasının başarısı gibi unsurlara giderek daha fazla önem verilmeye başlanmıştır.

OECD'nin *Düzenleyici Politika ve Yönetim Üzerine Tavsiyeler* başlıklı çalışmasında (OECD, 2012a), düzenleyici kalite ve reformların kapasitesini güçlendirmek ve sağlamlaştırmak için uyulması önerilen tavsiyeler verilmektedir (Ek/5). Burada, düzenleyici yönetim kapasitesinin geliştirilmesi, düzenleyici politikanın güçlendirilmesi gibi konulara ağırlık verilmiş, bireysel düzenlemelerle ilgili düzenleyici etki analizinin yapılması ve mevcut düzenleme stoklarının maliyet ve fayda yönünden analiz edilmesinin önerildiği görülmektedir.

OECD tarafından 2014 yılında yapılan bir başka açıklamayla ise; düzenlemenin, bir düzenleme politikası içinde ele alınmasına ilişkin bir çerçeve önerilmiştir (Ek/6).

Son olarak, sermaye piyasalarının düzenleyici kurumlarının üst otoritesi olan IOSCO'nun GFK'den sonra yayımladığı ilkeler (Ek/1) içerisinde de, düzenleme çevresinin gözetimi, düzenlemede menfaat çatışmaları gibi konular öne çıkarılmıştır.

Düzenlemeye ilişkin yapılacak değerlendirmelerde; hem bireysel olarak düzenlemenin hem de, düzenleme yönetimine ilişkin değerlendirmenin yapılmasının bizi daha ileri bir noktaya götüreceği düşünülmektedir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, düzenlemelerin uygulanması aşamasında karşılaşılan sorunlar, düzenleme yönetimlerinin ve düzenleme sürecine dahil olan diğer aktörlerin bu süreçteki rolleri incelenecektir.

2.3. DÜZENLEME UYGULAMASINA İLİŞKİN KONULAR VE BAĞIMSIZ DÜZENLEYİCİ KURUMLAR

Düzenlemelerin amacına ulaşmasında uygulama aşaması önemlidir. Düzenlemeler iyi dizayn edilse bile, iyi uygulanmıyorsa istenen amaçlara ulaşamayacaktır (Suntrayuth, 2011, s.41). Bu

sorunların bir kısmı düzenleme yönetimlerinin kendisinden kaynaklanmakta; bir kısmı da, düzenleme yönetimlerinin düzenlemeden etkilenen kesimlerle olan karşılıklı iletişiminden kaynaklanmaktadır. Bu itibarla, düzenlemelerin uygulamada başarısını etkileyen faktörlerin belirlenebilmesi için, düzenleme yönetiminin uygulamalarını etkileyen unsurların ve düzenleme uygulamalarından etkilenen kesimlerin, düzenlemeye karşı tutumlarının değerlendirilmesi gereklidir.

2.3.1. Düzenleme Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar ve Düzenleme Yönetiminin Rolü

John G. Francis'in (1993) çalışmasında, düzenleme uygulamalarında başarılı olunabilmesi için, düzenleme sürecinde, düzenleme kurumlarını ve düzenleyici politikaları ilgilendiren dört farklı soruna dikkat çekilmektedir (akt. içinde Bauschke, s. 68-70):

1. Düzenlemelerin Yetersiz veya Etkisiz Olması: Düzenlemelerin ekonomik ve sosyal hayatta zaman içinde gerçekleşen değişikliklere adapte olamaması ve bunun neticesinde güncelliğini kaybetmesi sözkonusu olabilir.

2. Düzenleme tuzağı potansiyeli: Düzenleme tuzağı potansiyeli, düzenleyicinin içinde bulunduğu sektörle ilgili olarak yeterli bilgisinin olmaması neticesinde, düzenleme yapma sürecinde sektörün lehine düzenlemeler yapması ve bu durumun, düzenleme ile ilgili diğer kesimlerin (örneğin tüketicilerin) aleyhine sonuçlanması ihtimalidir.

3. Düzenlemenin ekonomik performansa olumsuz etkisi: Düzenlemelerin teknolojinin gelişim hızına uyamaması ve endüstrinin gelişimine engel olması

4. Aşırı düzenleme sorunları: Düzenlemenin spesifik bir amaçtan çok daha fazla etki yaratacak şekilde yapılması neticesinde, hem kamunun düzenleme ve gözetim maliyetlerinin artması hem de, düzenlemeden etkilenen kişi ve kurumlar açısından yaratılan maliyetler sözkonusu olabilecektir.

Yukarıda bahsi geçen konular, düzenlemenin uygulama aşamasında karşılaşılan sorunlarda düzenleme yönetiminin önemine işaret etmektedir. OECD (2002, s.29) çalışmasında, etkili düzenleme politikasının oluşturulmasında, karşılıklı olarak birbirini etkileyen üç temel unsura işaret edilmektedir :

- ✓ Düzenleyici politikalara yüksek düzeyde uyumun sağlanması: Hükümetin politika amaçlarına ve hedeflerine ulaşmada çalışacağını gösteren teşviklerinin ve vaatlerinin olması (politikanın şeffaflaşmasını sağlayan standartların olması),
- ✓ Düzenleme politikalarının içeriğinin açık ve ölçülebilir düzenleyici kalite standartları içermesi (OECD'nin 1995 çalışmasında da belirtilen karar süreçlerinin daha amprik hale gelmesi, düzenleyici etki analizi, danışmanlık gibi düzenleyici kalite araçlarının artması),
- ✓ Yönetim Kapasiteleri: düzenleme politikalarının sürekliliği olan, düzenleyici yönetim kapasitesinin sağlanması (yeterli insan ve finansal kaynak yapısı, uzmanlık, otorite vb.).

Yukarıda belirtilen düzenleme yönetimine ve düzenleme politikalarına ilişkin unsurlar, düzenlemelerin etkili sonuçlar üretmesi için önem arz etmektedir.

2.3.2. Düzenleme Etkililiğinin Sağlanmasında Menfaat Çatışmalarının Önlenmesi

Düzenleme yapma sürecinde kurumsal etkililiğe engel olan bir diğer konu; düzenlemeden etkilenecek menfaat sahipleri ile, düzenleme kurumları arasındaki *menfaat çatışmasıdır*. Düzenlemeyi ve düzenleyici kurumu ele geçirilmekten korumak için; politik, kurumsal, şahsi ve özel menfaatlerin kontrol edilmesi gerekir (Bauschke, 2010, s.74). Düzenleyici rejimi etkileyebilecek üç tür davranıştan sözedilebilir (Lodge 2004: 26; aktaran Bauschke, 2010, s.74):

- ✓ Düzenlenen aktörün kendi yararına kontrolden kaçınmasından dolayı, *Kurumun sürüklenmesi*,
- ✓ Düzenlemenin çok seçici veya ön yargılı olarak bütçe maksimizasyonu stratejilerine bakılarak, düzenleyici ve bürokratik otoriteler tarafından denetlenmesi, *bürokratik sürüklenme*,
- ✓ Koalisyon tarafından ortaya konan politik tercihlerin yönetimde olan koalisyon tarafından, bu kanunların ötesine geçme konusundaki teşebbüsü ifade eden *koalisyonel sürüklenme*.

Düzenleme kurumları ile, düzenlenenler arasında Asil-Vekil Teorisinde olduğu gibi bir menfaat ilişkisi bulunmaktadır. Düzenleme etkililiği, *yetki devrinden* birkaç şekilde olumsuz olarak etkilenmektedir: ilk olarak; düzenlenmiş endüstriler düzenlemeye uymayı reddedebilmekte, ikinci olarak; düzenleyici kendi yararını takip edebilmekte, üçüncü olarak; *politik asil* kısa dönem menfaatlerini korumak için düzenlemenin uzun vadeli hedeflerini terk edip, kısa vadeli menfaatleri tercih edebilmektedir (Bauschke, 2010, s. 74).

Düzenleme uygulamalarını iyileştirmek için düzenlemelerin düzenleme otoritesince yeterince denetlenmesi ve uygulanması gereklidir. Düzenlenenler ise düzenleyicinin idari ve yargısal gözden geçirmesine tabi tutulmalıdır (OECD, 2002). Anthony Ogus (2002) düzenlemede hesap verebilirliğin temel kavramlarını, OECD ile tutarlı olarak oluşturmuştur (akt. içinde Bauschke, 2010, s.75). Bunlar:

1. Düzenleyiciler kendi düzenleme bütçelerine bağlı kalmalıdır (Finansal hesap verebilirlik),
2. Düzenleyiciler halkın, düzenleme kararlarını takip edebilmesini sağlamalıdır (Prosedürel hesap verebilirlik),
3. Düzenleme müdahalelerinin, maliyet fayda analizine göre yapılması zorunlu kılınmalıdır. (Devamlı hesap verebilirlik).

2.3.3. Düzenlemeye Uyumun Sağlanmasında Denetimin Rolü

Düzenleme kurumlarının düzenleme yapma stratejisinde önem vermeleri gereken bir diğer konu, düzenlenen kesimlerin düzenlemeye uyum yeteneğinin geliştirilmesidir. Düzenleme uygulamalarında düzenlemeye uyum sağlayıcı çalışmalar, genellikle ihmal edilmektedir. Bu konunun, düzenlenen kesimlerle ve daha çok, düzenleyici ile ilgili çeşitli yönleri vardır. Düzenlemede uyum dört düzeyde olur; düzenleme zorunluluklarının bilinmesi ve anlaşılması, düzenlenen kesimlerin uyum yeteneği, uyum isteği ve devletin düzenlemeleri uygulama ve denetleme kapasitesi.

Düzenlemeye başarılı bir şekilde uyum sağlanabilmesi için, düzenlenen kesimlerin düzenlemelere uyum isteğini belirleyen faktörlerin bulunması gereklidir. Öncelikle, düzenlenen kesimlerin düzenlemeye uyum isteğinin artırılabilmesi için, *düzenlemenin anlaşılır hale getirilmesi* gerekir. Bu anlamda, düzenleme otoritesinin, düzenleme ile ilgili yeterli döküman, eğitim ve bilgilendirme altyapısını da oluşturması önem kazanmaktadır. Diğer taraftan, düzenlemeye uyum maliyetlerinin yüksek olması halinde gönüllü uyum düşük olacaktır (OECD, 2002, s. 75-76). Bunun ötesinde düzenlenen kesimlerin düzenlemeye ilişkin olumlu kabul düzeylerinin yüksek olması gereklidir. Bu durum, bir taraftan düzenlemenin içeriği ve getireceği faydalarla ilgili bilgilendirmeyi içerirken diğer taraftan da, düzenleyici kuruma duyulan *güven* ile de ilgilidir. Düzenleyici kuruma duyulan güveni sağlamak üzere, düzenleme kurumlarının düzenleme yapma süreçlerinin şeffaflık, hesap verebilirlik ilkelerine göre oluşturulması önem taşımaktadır. Hesap verebilirlik ile ilgili temel araçlar, idari prosedür yasaları, bağımsız ve standardize temyiz süreçleri v.b. dir (OECD, 2002, s.72). Ayrıca bu uyumun sağlanabilmesi için, düzenleme kurumlarının yeterli

insan ve maddi kaynağın yanısıra, yeterli gözetim ve denetim stratejisine de sahip olması gerekir (OECD, 2002). Diğer taraftan düzenlemeye uyumda toplumun ilgili kesimlerinin düzenleme sürecine katılımları da önemli katkılar sağlayacaktır.

Düzenleme ile hedeflenen amaçların karşılanmasında bazen, "yaratıcı uyum-sahte uyum" sorunu ile karşılaşmak da mümkündür. Bu durumda, düzenlemeden etkilenen kesimlerin gerçek iradeleri ile, düzenlemeye uyuma dönük görünen davranışları, farklı olabilmektedir. Bu tür bir uyumda düzenlemeden etkilenen kişiler görünürde kuralları çiğnemekten kaçınmakla birlikte, özünde kuralı hala çiğnemektedirler (Baldwin vd., 2012, s. 232).

Düzenlemeye uyumda hedef kitlenin yapısının doğru analiz edilmesi önemlidir. Örneğin; küçük ölçekli firmalarla büyük ölçekli firmaların aynı düzenlemeye tabi tutulmaları, bu iki farklı yapı arasındaki kaynak, maliyet, yönetim yapısı v.b. sebeplerden kaynaklanan farklılıklar nedeniyle doğru olmayabilecektir. Bu iki grubun düzenlemeye uyum yeteneğindeki farklılıklar sebebiyle, farklı yaklaşımlar sözkonusu olabilecektir. Küçük boyutlu firmalara geçiş sürecinin tanınması, ya da bazı hükümlerden muaf olmaları sözkonusu olabilir. Böylelikle, kamunun sınırlı kaynaklarıyla yapacağı denetim ve gözetim fonksiyonlarının da doğru bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır. Hedef kitlenin ve düzenleme ihtiyacının doğru belirlenmesi, aşırı düzenleme veya yetersiz düzenleme gibi sorunların da oluşmasını engelleyecek ve düzenlemeye uyum başarısını yükseltecektir. Diğer taraftan, düzenlemenin uygulamada başarılı olması için önemli olan faktörlerden biri de *denetimdir*. Düzenleyici amaçlar açıklıkla oluşturulsa bile, uygulamada ortaya çıkabilecek olan sorunların, özellikle düzenlemeden yararlanacak olanların düzenlemeye karşı olan tepkilerinin değerlendirilmesi gerekir. Bu konular geniş anlamada denetlemenin konusuna girmektedir. (Baldwin vd., 2012, s.228-232) çalışmasında düzenlemelerin sahada denetlenmesi ile ilgili olarak beş aşamalı bir çerçeve önerilmektedir (Tablo 12).

Tablo 12. Düzenleyici Görevlerle İlgili Çerçeve

SORUŞTURMA	YANIT VERME	DENETLEME	DEĞERLENDİRME	DEĞİŞİKLİK
Düzenleyicinin istenmeyen ve uyumsuz davranışlar hakkında bilgi toplama aşaması	Tespit edilen problemlerle alakalı politika, kural ve araçların geliştirilmesi	Politikaların, kuralların ve araçların sahada uygulanması	Denetim faaliyetlerindeki başarı ve hataların ölçülmesi	Problemlerli davranışları hedefleme ve uyumun iyileştirilmesi amacıyla araç ve stratejilerin değişikliği

Kaynak: Baldwin, vd., 2012

Denetleme aşaması, düzenleme sonuçlarının sağlıklı bir şekilde görülebilmesi için en önemli aşamadır. Düzenlemelerin amaca uygun ve sağlıklı süreçlerde oluşturulmuş olması, kamunun denetim maliyetlerinin de düşük olmasını sağlayacaktır. Düzenleme sonuçlarına dönük yapılacak bir denetim sonucunda düzenlemeye uyumu sağlamak üzere, yasal denetim ve yaptırımın yanı sıra eğitim, danışmanlık, ikna etme, görüşmeler yolu kullanılabilir (Baldwin vd., 2012, s. 238).

2.3.4. Bağımsız Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Ortaya Çıkış Sebepleri ve Fonksiyonları

Bağımsız Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar (BDK),⁶⁴ devletin klasik özelliklerinin getirdiği etkisizliklere karşı ideal bir düzenleyici yapı olarak 1980'li yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu kurumlar, kamunun düzenleme, gözetim ve denetim fonksiyonlarını yerine getirmek üzere, devletin geleneksel kurumlarından farklı olarak; finansal piyasalar ve elektrik, su, enerji ve doğalgaz gibi ekonominin *doğal tekel* özelliğini taşıyan belirli alanlarını düzenlemek ve denetlemek üzere oluşturulmuş uzman kurumlardır. BDK'nın görev ve yetkileri, izin verme, kural koyma, izleme-denetleme, yaptırım uygulama (idari para cezalarının kesilmesi, faaliyetlerin sürekli veya geçici olarak durdurulması gibi), kamuoyunu bilgilendirme, görüş verme, danışmanlık, anlaşmazlıkları çözme, araştırma geliştirme ve eğitim, bilgi isteme şeklinde sayılabilir (Sezen, 2003, s.143).

1970'li yıllar, ABD ve İngiltere'de *neo liberal* ekonomik politikaların hakim olduğu, devletin ekonomide üretici sıfatı ile yeralmayı bırakıp, verimsiz kamu ekonomik teşekküllerinin özelleştirildiği ve rekabete açıldığı yıllar olmuştur.⁶⁵ Bu kuruluşların devletin geleneksel hantal yapısı ile gözetim ve denetimleri de yetersiz kalmıştır. Devletin özelleştirmeler ve yeniden yapılandırmalar yoluyla ekonomik hayattan çekilmesinin ardından, özellikle elektrik, su, telekomünikasyon, ulaşım, doğalgaz, altyapı sektörleri, finansal piyasalar gibi doğal tekel özelliği taşıyan piyasaların düzenlenmesi ve denetlenmesine dönük olarak *bağımsız düzenleyici ve denetleyici kuruluşların* oluşturulması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Alt yapı sektörüne ilişkin bu reformların başarısı, kısmen, bu sektörleri gözeticek olan *etkili düzenleme kurumlarının* oluşturulmasına bağlı hale gelmiştir (Joskow, 1998, s. 3). Türkiye'de, bağımsız

⁶⁴ Düzenleyici ve denetleyici kurumlar, literatürde bağımsız idari otoriteler, bağımsız düzenleyici kurumlar, üst kurullar, özerk kurumlar gibi kavramlarla da adlandırılmaktadır (bkz.Sezen, 2003, s.136). Örneğin SPKr, BDDK, KGK gibi.

⁶⁵ Ülkemizde de, Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT) ya da biraz daha farklı bir yapıyla, İktisadi Devlet Teşekkülü (İDT) olarak adlandırılan yapılar

düzenleyici ve denetleyici kurumların⁶⁶ gelişim süreci ağırlıklı olarak Dünya Bankası ve IMF ile yapılan görüşmelerden sonra hız kazanmış, tütün, enerji ve telekomünikasyon gibi bazı sektörlerde bağımsız düzenleyici kurumların kurulması taahhüt edilmiştir. BDK, doğal tekel özelliği gösteren enerji, finans, elektrik, telekomünikasyon, altyapı v.b. sektörlerde, devletin geleneksel kurumlarının düzenleme, gözetim ve denetim gibi fonksiyonları yeterince yerine getirememesi nedeniyle ortaya çıkmıştır.

İyi bir düzenleme kurumunun uygulamada başarılı olması için, dizayn aşamasında; bağımsızlık, şeffaflık, hesap verebilirlik, uzmanlık ve kredibilite gibi bazı temel özelliklere sahip olması gerekir (Joskow, 1998, s. 29). Trebilcock ve Iacobucci, (2010) çalışmasında ise, bu kurumlarda bulunması gereken on temel özelliğin; bağımsızlık ve hesap verebilirlik, uzmanlık ve tarafsızlık, şeffaflık ve güvenilirlik, idari etkinlik ve onay süreçleri, öngörülebilirlik ve esneklik olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu ilkeler, kamuda iyi yönetişimin temel ilkeleridir. Yüzügüllü (2011) Bağımsız Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların *idari bağımsızlık ve düzenleme* olmak üzere iki temel fonksiyonu bulunduğunu ifade etmektedir (s. 179).

1. Bağımsız Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların İdari Bağımsızlık Fonksiyonu

Bağımsız Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların idari bağımsızlığını, organik bağımsızlık ve işlevsel bağımsızlık olarak iki grupta incelemek mümkündür (Yüzügüllü, 2011, s.15). *Organik anlamda bağımsızlık*, özellikle karar mercilerinde yer alan kişilerin bazı statü güvenceleri ile donatılmaları anlamına gelmektedir (Ulusoy, 2003, s.15). Bu tür güvencelere örnek olarak; atanan üyelerin siyasi iktidara bağlı olmaksızın görüşlerini oluşturmaları durumunda görevden alınamamaları olarak ifade edilebilir. *İşlevsel anlamda bağımsızlık*, bu kurumların işlem ve eylemleri üzerinde yürütme organına dahil birimlerin, bu eylem ve işlemlerin geçersizliği sonucunu doğuran işlemleri onaya tabi tutma, işlemin yürürlüğünü engelleme veya geciktirme gibi hiçbir doğrudan yetkiye sahip olmaması, hiçbir kurum, kuruluş, makam ve merciin bu işlemlerin değiştirilmesi ve yürürlüğe sokulmaması yönünde emir ve talimat verememesi anlamına gelmektedir (Ulusoy, 2003, s.5). Bununla birlikte, bu kuruluşların ülkemizde de olduğu gibi faaliyetlerinin sonuçları ile ilgili olarak yargısal denetime tabi oldukları görülmektedir. BDK'nın faaliyetleri ile ilgili olarak yargısal denetim dışında, hiyerarşi veya vesayet türü bir idari denetime tabi olmadıkları kabul edilmektedir (Tan, 2002, s.16).

⁶⁶5018 sayılı Kanun'un 3/b maddesine göre, düzenleyici ve denetleyici kurumlar, Sermaye Piyasası Kurulu, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Rekabet Kurumu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Telekomünikasyon Kurumu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu, Kamu İhale Kurumu ve Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'dur.

2. Bağımsız Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Düzenleme Fonksiyonu

BDK'nın *düzenleme fonksiyonu* olup, ayrıca *denetleme* ve denetleme sonuçları üzerine *idari yaptırım* uygulama yetkisi vardır (Yüzüğüllü, 2011, s. 21-22). Bu kurumların temel amacı, görev alanlarındaki piyasaların etkin bir şekilde işleyişlerinin sağlanması için, gerekli düzenleme fonksiyonlarını yapmalarıdır. Temel fonksiyonları düzenleme olan bu kurumlar, ikinci aşamada piyasa katılımcılarının, düzenlemenin getirdiği piyasa kurallarına uygun davranıp davranmadığının anlaşılması için, denetim yapmakta; üçüncü aşamada ise, düzenlemeye aykırı davranışlar hakkında yaptırım uygulanmaktadır.

2.4. DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Değerlendirme, siyaset bilimciler tarafından genellikle kamu politikalarının etkililiğinin, verimliliğinin ve değerinin takdir edilip saptanması biçiminde tanımlanmaktadır (Usta, 2014, s. 1). OECD'ye göre *değerlendirme*, bir konunun (politikalar, düzenlemeler, organizasyonlar, fonksiyonlar, programlar, yasalar, projeler vb.) ve değerinin (bulguların kullanılabilirliği ve güvenilirliğini araştırma maksadı ile) önemli noktalarına işaret ederek, sistematik ve analitik olarak takdir edilmesi anlamına gelir. Düzenlemelerin, geriye veya ileriye dönük olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bir başka deyişle değerlendirme faaliyeti, düzenleme uygulamaya geçmeden önce (ex-ante) veya yürürlüğe girdikten sonra geriye dönük olarak (ex-post), ya da uygulama esnasında (interim) olabilir. OECD (2015, s. 193) çalışmasında, bir düzenlemenin etkilerinin ve sonuçlarının, doğrudan veya dolaylı etkileri, istenen veya istenmeyen sonuçlarının tam anlamıyla uygulamadan sonra değerlendirilebileceği ifade edilmektedir.

Voradej (1984), bir projenin etkililiğinin değerlendirilmesinde hedefe ulaşma düzeyi, toplumun katılım düzeyi, toplumun memnun olma düzeyi ve projenin risk seviyesi olmak üzere dört temel indikatör önermiştir (akt. içinde Suntrayuth, 2011, s. 47).

Vedung (1997) çalışmasında, devlet politikasının etkililiğini değerlendirmek üzere kullanılacak değerlendirme modelinde, değerlendirme yapanların kendi kriterlerini koymaktan kaçınmaları gerektiği görüşüyle etkililik değerlendirmesi için yeterlilik kriteri önerilmiş olup (Tablo-13), bu kriterin alt kriterleri; “Yeterliliğin Tanımlayıcı Kriteri” ve “Yeterliliğin Sıkı Kurallar Koyan Kriteri”dir (akt. içinde Suntrayuth, 2011, s. 47-49).

Tablo 13. Etkililiğin Değerlendirilmesi İçin Yeterlilik Kriterleri

1.Yeterliliğin tanımlayıcı kriterleri	
Hedefe ulaşma başarısının değerlendirilmesi	Müdahale amaçlarının ne ölçüde kazanıldığı
Müşteri endişeleri, beklentileri ve kalite kriteri	Müşterilerin beklentilerinin karşılanması temel değerdir.
Uzman değerlendirmesi	Bazı alanlardaki değer yapısı karmaşık olması durumunda uzmanların ve profesyonellerin değerlendirmeleri.
Vatandaşların beklentileri ve değerleri	İştirakçi demokrasinin bakış açısıyla, değerlendiriciler yerel vatandaşların kamu hizmetleri üzerine görüşlerini bilmek isterler.
Farklı menfaat sahipleri kriteri	Bu kriter gereğince değerlendirme tüm menfaat sahiplerinin hedeflerini, beklentilerini ve endişelerini dikkate almalıdır.
Hedefsiz değerlendirme	Değerlendirme potansiyel alıcılara raporlanır ve değer kriterinin uygulanması, ayıklanması ve seçimini kendi kendilerine yapmak onlara bağlıdır.
2.Yeterliliğin sıkı kurallar koyan kriteri	
	Tanımlayıcı kriter kullanmanın problemlerinden kaçınmak için kuralcı stratejiler , önerilmektedir. Kuralcı stratejilerin birinci unsuru; problem çözmeye katkıda bulunmaktır. İkincisi; kısıtlayıcı kriterlerden biri olan müşteri ihtiyaçları, üçüncüsü; eşit dağılım, dördüncüsü; kamu yararadır.

Suntrayuth (2011)'den özetlenmiştir.

Nakamura ve Smallwood (1980) çalışmasında, etkililiği değerlendirmek üzere beş kriter önerilmiştir: Bunlar, amaçlanan politika hedefinin kazanılıp kazanılmadığına ilişkin uygulamanın maddi sonuçlarının ölçülmesi (Programın, amaçlanan hedefin kazanılmasında bir etki yapıp yapmadığı); ikinci olarak programla ilgili maliyetlerin ölçülmesi (Girdi ve çıktı, gayret ve kontrol, harcama ve gelir, maliyet ve maliyetin sonuçları arasındaki ilişkiye dayanılarak etkinliğin ölçülmesi), üçüncüsü; farklı seçim gruplarının tatmin düzeyi ile ilgili etkililiğini ölçmek için *seçim kriteri* getirilmesi, dördüncüsü; müşteri tatmininin ve müşteri yanıtlarının ölçülmesi, son olarak da; makro ve mikro ölçeklerin her ikisinde de politika uygulamasının etkililiğini değerlendirmek için önemli bir kriteri temsil eden sistemin muhafazası kriterleridir (akt. içinde Suntrayuth 2011, s. 48).

Coglianesi'nin çalışmasında, düzenlemenin üç temel unsuru olan düzenleme, davranış ve sonuçlara bakılarak üç tür değerlendirme önerilmektedir (Coglianesi, 2012, s.14); düzenleyici yönetime dönük yapılacak değerlendirmede, kamu görevlilerinin bir düzenleme veya düzenleyici politikayı ne kadar iyi uyguladıkları sorusunun cevabı aranır (örneğin yapılan denetim sayısı, yapılan araştırmalar veya uygulanan cezalar gibi); düzenlemeye davranışsal uyuma dönük yapılacak değerlendirmede düzenleme sonucunda davranışların değiştirilip değiştirilmediği araştırılabilir; sonuç performansının değerlendirilmesi yaklaşımında ise, düzenlemenin ne kadar iyi uygulandığı veya uyum derecesine bakılmaksızın doğrudan sonuçlara odaklanılmaktadır (Coglianesi, 2012, s.15).

Düzenleme kalitesinin ölçümünde prosedürel yaklaşımlar ve değerlendirme önemlidir. Bir kalite unsuru olarak etkililiğin ölçümü hükümetler veya diğer yetkili kurumlar tarafından sürekli, sistematik ve yoğun bir veri toplanması ve analizini gerektirir. Düzenleme etkililiğini ölçmek için (ex-post) etki değerlendirmesi benzeri raporlar kullanılabilir. Şikayete dayanan veri, algı verileri ve en çok istatistiki veri, düzenleme etkililiği için özellikle önemlidir. Ancak bu uygulamalar konusunda AB de dahil olmak üzere, bu tür veriler konusunda ortak bir yaklaşım sözkonusu değildir (Mousmouti, 2012, s. 200).

Çalışmanın bu bölümünün devamında, düzenlemelerin değerlendirilmesine ilişkin konular ele alınacaktır. Öncelikle, düzenlemenin aşamalarını ve hangi kurumlarla bağlantılı olduğunu gösteren bir çerçeve değerlendirilecek, daha sonra değerlendirme yöntemleri incelenecektir.

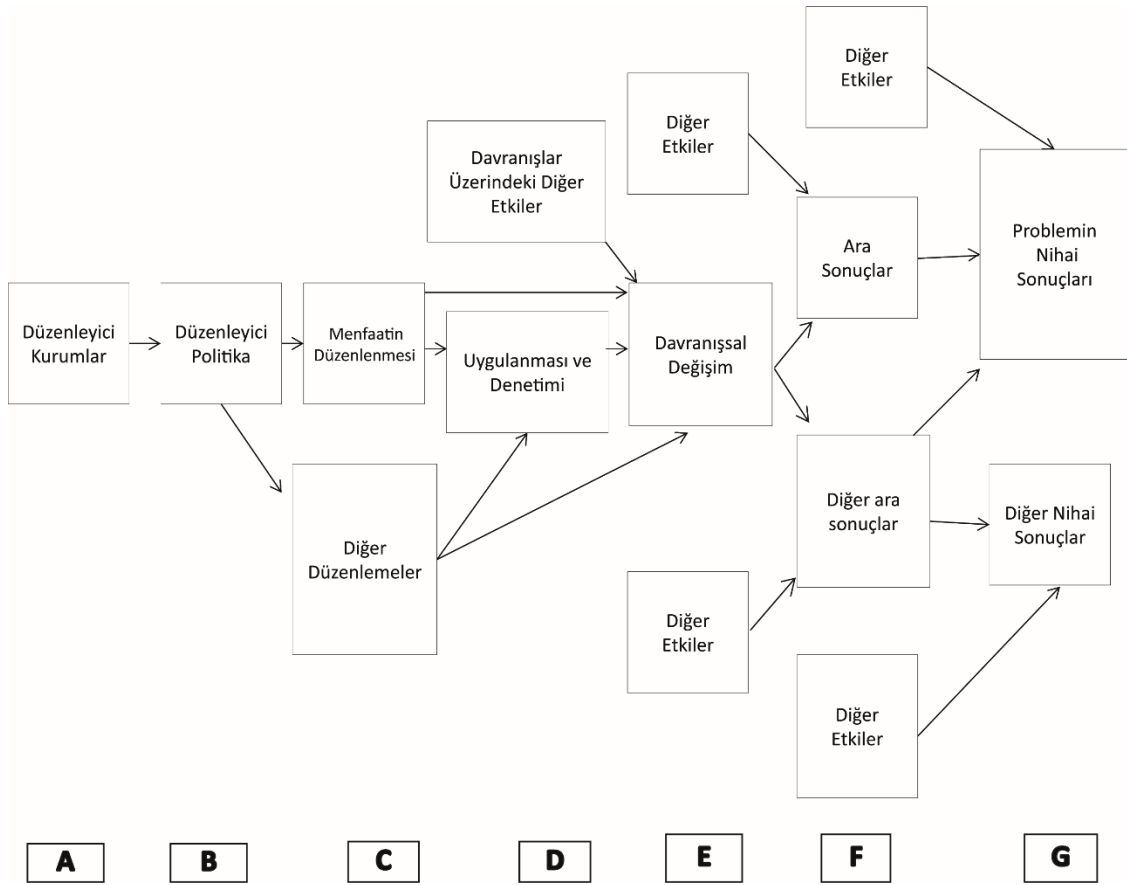
2.4.1. Düzenlemeler ve Etki Çerçevesi

Düzenlemeler ve etkileri arasındaki bağlantı (Şekil-8)⁶⁷'de gösterilmektedir (Coglianese, 2012, s.13). Düzenlemenin üç adımı; düzenlemenin değişiklik yapmak üzere uygulanması, düzenleme ile hedeflenen varlıkların veya kişilerin davranışlarını değiştirmeyi hedeflemesi ve en son aşamada da sonuçlardaki değişikliği veya diğer dünya koşullarındaki pozitif değişikliği veya temel alınan bir problemdeki değişikliği hedeflemesidir (Coglianese, 2012, s.8).

(Şekil-7)'de bir düzenlemenin nasıl çalıştığına, hangi kişi ve kurumların sürece dahil olduğuna ilişkin sebep sonuç zincirini göstermektedir. Düzenleme kurumu bir düzenleme kararı vermekte ve uygulamaya koymakta (A-adımı), daha sonra (B) adımında düzenleyici politika düzenleyicinin faaliyetlerini çevrelemekte, "Faydanın Düzenlenmesi" başlığı altında (C-adımı) değerlendirmenin ilk adımını oluşturulmakta, bu aşamadan sonra, "Uygulama ve Denetim" (D-adımı) ve bunun sonucu da oluşan "İlk Etkiler ve Davranışsal Değişim" (E-adımı) gerçekleşir. Buradaki etkiler, *istenen* veya *istenmeyen* etkiler olabilir. Davranışsal değişim aynı zamanda, davranışı etkileyen sosyal baskılar gibi başka unsurlarla da ilgili olabilir (OECD, 2015). Bu aşamanın ardından "Ara Sonuçlar" (F-adımı) ve "Nihai Sonuçlar" (G-adımı) gerçekleşmektedir.

⁶⁷ Şekilde "A adımı", düzenleyici kurumu; "B adımı" düzenleyici politikayı; "C adımı" düzenlemeyi; "D adımı" uygulamayı; "E adımı", davranışsal değişimi; "F adımı", ara sonuçları ve son olarak "G adımı", " nihai sonuçları yani düzenleme ile hedeflenen problem kaynağının azaltılması veya çözülmesini ifade etmektedir.

Şekil 7. Düzenlemeler ve Etkileri

Kaynak: Coglianese, 2012

Düzenlemenin değerlendirilmesi için verilen bu genel çerçeveden sonra bir sonraki bölümde; bir düzenlemenin tasarlanması aşamasından, yürürlüğe konulduktan sonraki süreçlerde nasıl değerlendirildiği, kullanılan araç ve yöntemler kısaca açıklanacaktır.

2.4.2. Düzenlemenin Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Araç ve Programlar

Bir düzenlemenin yürürlüğe konulmasından önce nasıl tasarlandığı, yürürlükte olduğu sürede nasıl değerlendirildiği ve yürürlükten kaldırılırken hangi unsurlara göre değerlendirildiği konusunda çok çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Son yıllarda OECD ve AB'nin desteğiyle düzenlemelerin oluşturulmasına ve değerlendirilmesine ilişkin benzer yaklaşımlar geliştirilmiştir. Düzenlemelerin değerlendirilmesine ilişkin önerilen yönetim araç ve programları şunlardır (Baldwin vd., 2012, s. 319):

- ✓ Düzenleyici Etki Değerlendirmeleri,
- ✓ Danışmanlık ve Şeffaflık Uygulamaları,

- ✓ İdari ve Düzenleyici Basitleştirmeleri amaçlayan çalışmalar (Red Tape),
- ✓ Denetim Rehberleri,
- ✓ Geleneksel düzenleme anlayışına karşı alternatifler,
- ✓ Düzenlemenin belli bir süre sonra yürürlükten kaldırılması (Sunset Provision),
- ✓ Düzenleyici Politikalar ve gözden geçirmeler.

2.4.2.1. Düzenlemelerin Etki Analizleri

Düzenleyici Etki Analizi (DEA) düzenlemelerin, seçilmiş bazı alanlardaki olumlu/olumsuz muhtemel etkileri ve bu etkilerin toplum kesimleri arasında dağılımının, sistematik ve tutarlı olarak incelenmesi ve bilginin karar alıcılara ulaştırılması için kullanılan, bilgi temelli bir yöntem olarak tanımlanabilir (Karaosmanoğlu, 2006: 11). 17. 02. 2006 tarihinde yayınlanan “Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik uyarınca düzenleyici etki analizi, düzenleyici işlemlerinin taslaklarının bütçeye, mevzuata, sosyal, ekonomik ve ticarî hayata, çevreye ve ilgili kesimlere etkilerinin ne olacağını göstermek üzere hazırlanan ön değerlendirmeyi ifade etmektedir (md. 3/c). Düzenleyici etki analizi, hesap verilebilirliğin ve karar alma sürecinin kalitesinin artırılmasına yardımcı olur (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2007). 2007 yılında çıkarılan bir rehber ile yapılacak bir düzenleyici etki analizi çalışmasının unsurları tanımlanmıştır. Buna göre, problemin tanımı ve taraflarının tespiti, problem alanı ile ilgili olarak mevcut hükümet politikaları ve yasal düzenlemelerin tespiti, hedeflerin belirlenmesi ve alternatif çözüm yollarının araştırılması, düzenlemeden etkilenen grupların ve alanların tespiti ile fayda ve maliyet değerlendirmeleri, alternatif çözüm yollarının araştırılması, danışma, uygulama izleme ve değerlendirme gibi hususların tespit edilerek bir rapora bağlanması ifade edilmektedir (Başbakanlık Genelgesi 2007/6).

Türkiye’de *İyi Düzenleme* uygulamaları özellikle, 2004 yılından itibaren hız kazanmıştır (Karaer, 2010, s.34). Türkiye’de *iyi düzenlemenin* temel araçları olarak *danışmanlık* ve *düzenleyici etki analizi* en çok bilinen araçlardır.

2.4.2.2. Düzenlemelerin Gözden Geçirilmesi Çalışmaları

Düzenlemelerin gözden geçirilmesi çalışmalarını, İdari ve Düzenleyici Basitleştirmeyi Amaçlayan Çalışmalar (Red-Tape) ve Düzenleme Sonrası (Ex-post) Değerlendirme Çalışmaları olmak üzere iki grupta incelemek mümkündür:

2.4.2.2.1. İdari ve Düzenlemeyi Basitleştirmeyi Amaçlayan Çalışmalar

Basitleştirme; düzenlemenin temel hedefleri muhafaza edilirken, idari süreçlerin etkinleştirilmesi ile vatandaş, iş dünyası ve kamu yönetiminin uyum maliyetlerinin azaltılması için mevcut düzenlemelerin yeniden yapılandırılması sürecidir (Kızılcık, 2007, s.12). İdari basitleştirmede kullanılan araçlar; Standart Maliyet Modeli (Yönetmeliklerin Azaltılması), Basitleştirme ve E-Devlet uygulamalarıdır (Karaer, 2010, s.14):

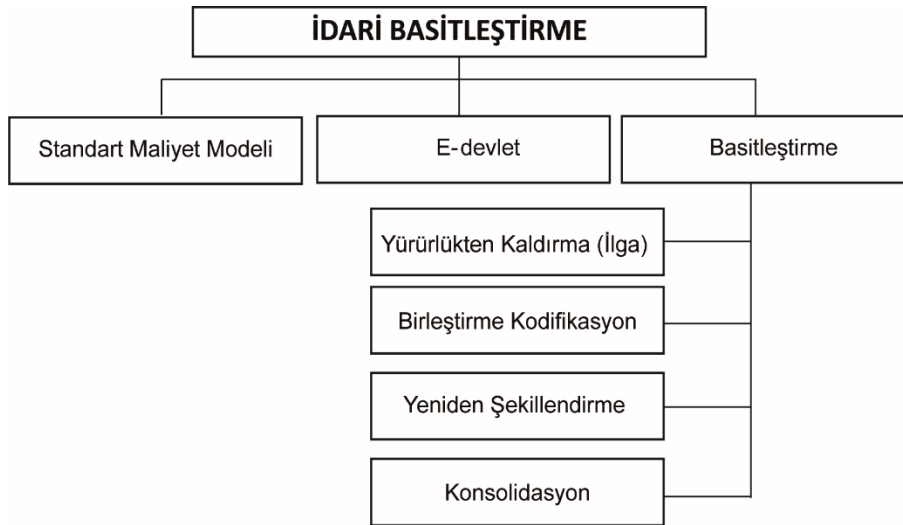
1. Standart Maliyet Modeli; düzenlemelerden kaynaklanan bilgi yükümlülüklerine uyum amacıyla özel sektör ve vatandaşların katlanmak zorunda kaldığı maliyetlerin ölçülmesini sağlayan bir yöntemdir (Karaer, 2010, s.14). OECD ülkelerinde yapılan araştırmada; bir çok OECD ülkesinin idari basitleştirme ve yük azaltma programlarını adapte ettiği, *standart maliyet modeli* yaklaşımını kullandığı, Hollanda, Almanya ve Yeni Zelanda gibi bazı ülkelerde ise, düzenleyici maliyetlerin bir parçası olan *idari yüklerin* daha ötesine giden, *uyum maliyetlerinin* ölçümünün de yapıldığına ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır (OECD, 2014).

2. Düzenlemelerin Basitleştirilmesi; Zaman içinde kültürel ve politik koşulların değişmesi sonucunda güncelliğini kaybeden konular sebebiyle, düzenlemenin güncellenip sadeleştirilmesi ve basitleştirilmesi çalışmaları yapılabilir. Böylece, düzenlemelerin iş dünyası ve vatandaşlar için fayda üreterek, ülke ekonomisinin rekabet düzeyinin de artırılmasına katkıda bulunulur. Basitleştirme yaklaşımında uygulanan yöntemleri; ilga (repeal), kodifikasyon (codification), yeniden şekillendirme (recasting) ve konsolidasyon (consolidation)⁶⁸ olarak sıralayabiliriz (Karaer, 2010, s.16).

3. E-Devlet Uygulamaları; Devletin vatandaşlara karşı yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında hızlı, kolay kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesidir (Arifoğlu, Körnes, Yazıcı, Akgül ve Ayvalı, 2002). Bu konuda Türkiye’de son yıllarda yapılan önemli uygulamalar: E-Türkiye Uygulaması, MERNİS ve ADNKS, DTVT ve Hizmet Envanteri, UYAP, TAKBİS , BİMER gibi uygulamalardır.

⁶⁸İlga; ihtiyaçlara cevap vermeyen, artık kullanılmayan ve yetersiz nitelikteki düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması; Kodifikasyon; farklı zamanlarda yapılmış mevzuat değişikliklerinin tek bir kanun metninde toplanması; Yeniden Şekillendirme; düzenlemenin bazı bölümlerini değiştirmek yerine, yapılması gereken yeni değişikliklerin, geçmişte yapılmış olan eski değişikliklerle birlikte aynı konsolide metinde yer alacak şekilde yapılması; Konsolidasyon; temel düzenleme ile birlikte, ancak kodifikasyondan farklı olarak, resmi bir karar alınmasına gerek olmadan, onunla ilgili değişiklik yapan diğer bütün düzenlemelerin tek bir metinde toplanmasıdır (Karaer, 2010, s.16-17).

Şekil 8. İdari Basitleştirme Araçları

Kaynak: Çalıştay Sonuç Raporu 2014

Ülkemizde bir düzenlemenin yürürlüğe girmesinden sonra başarılı olup olmadığı konusunda sistematik bir değerlendirme bulunmamaktadır. Bununla birlikte son yıllarda, Başbakanlık bünyesinde geçerliliği kalmayan düzenlemelerin yürürlükten kaldırılmasına, basitleştirilmesine ilişkin kodifikasyon ve ilga benzeri çalışmaları bu kapsamda yapılan çalışmalar saymak mümkündür.

Yukarıdaki açıklamaların değerlendirilmesiyle; iyi düzenleme stratejisinde tespit edilen hedeflere ulaşmak için kullanılan araçların birbirine alternatif olması yerine, birbirlerini tamamlayıcı araçlar olarak görmek daha uygundur. Bu araçların işlevleri açısından farklılaştıkları alanlar da mevcuttur, örneğin; düzenleyici etki analizi ve standart maliyet modelinde düzenlemelerin etkilerinin hesaplanması özelliği ön plana çıkarken, basitleştirme ve e-devlet uygulamalarında ise yönetsel yüklerin doğrudan azaltılması öne çıkmaktadır (Karaer, 2010, s. 25).

2.4.2.2.2. Düzenleme Sonrası Değerlendirme Çalışmaları

Düzenleme sonrasında yapılan değerlendirme çalışmaları, düzenleme kültürüne nispeten yeni girmiş bir konu olup, halihazırda, düzenleme kültürünün gelişmiş olduğu sınırlı sayıda ülkede uygulanmaktadır.⁶⁹ Düzenlemelerin gerçek etkileri, genelde, düzenlemelerin yürürlüğe girmesinden sonra ortaya çıkmaktadır. Bu etkilerin içinde düzenlemenin maliyeti, düzenleyici yükler, doğrudan ve dolaylı etkiler, daha az olmakla birlikte, öngörülmeven sonuçlar gibi hususlar da yer almaktadır.

⁶⁹ Düzenleme sonrası gözden geçirme çalışmaları, İngiltere ve Avustralya'da "Post Implementation Review" olarak, Avrupa Birliği'nde "Ex-post Review", "Evaluation" gibi başlıklarla ifade edilmektedir.

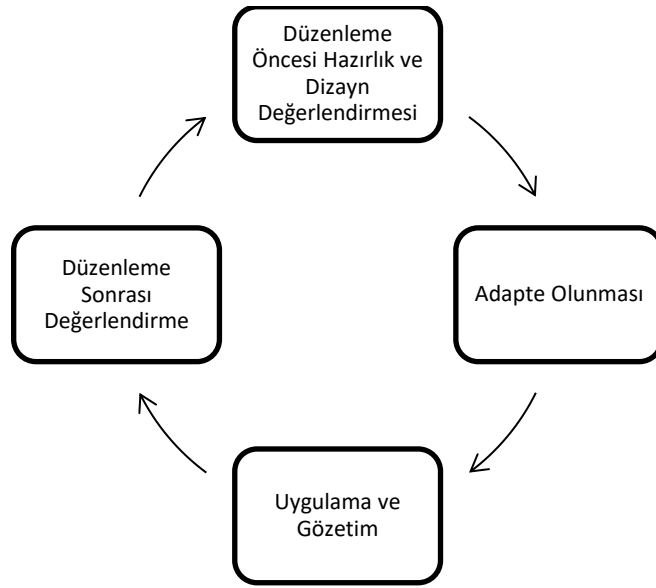
Diğer taraftan, düzenlemeler, koşullar değiştikçe güncelliğini kaybedebilmekte, bu olasılığa karşı düzenlemelerin gözden geçirilme sine ihtiyaç duyulmaktadır (OECD, 2012 b).

Düzenleme sonrası değerlendirme çalışmaları, DEA'ya çok benzeyen çalışmalardır. Bu çalışmalarda, DEA'da olduğu gibi problem ve amaçlar belirtilerek, kanıtların bulunup analiz edilmesi, danışmanlıktan elde edilen bulguların sunulması ve bir sonuca ulaşılması amaçlanmaktadır. İki çalışma arasındaki temel farklılık, düzenleme sonrası değerlendirme çalışmalarında, DEA'dan farklı olarak, varsayımlardan ziyade, düzenlemenin gerçek etkilerinin incelenmesidir. Değerlendirmede, yapılan müdahalenin (düzenleme veya uygulamaya konan programlar kastediliyor) çalışıp çalışmadığına ilişkin olarak etki değerlendirmesinde (DEA) kullanılan önceki varsayımlar kullanılır (Better Regulation Toolbox, 2015, s.254). OECD (2015, s. 197), üye ülkelere önemli düzenlemelerin güncel olup olmadığının, maliyetlerinin gerekçelendirilip gerekçelendirilmediğinin, maliyet etkili ve istikrarlı olup olmadığının, politikanın amaçlarının düzenlemelerle yerine getirilip getirilmediğinin sistematik olarak gözden geçirilmesini tavsiye etmektedir. Özellikle:

- ✓ Geriye dönük analizin politika yapma sürecinin tüm boyutlarına entegre olması,
- ✓ Uygulama sonrası gözden geçirmelerin, karar verme sürecini sürekli bilgilendirmek üzere yeterince planlanması,
- ✓ Bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ile, idari basitleştirme önlemleri ve düzenleyici gözden geçirme arasında bir bağlantı kurulması,
- ✓ Bu tür değerlendirme programlarının sektörel düzenleyiciler için öngörülmesi, vatandaşların ve menfaat sahiplerinin görüşlerini aktarabilmelerine açık olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Düzenleme öncesi ve sonrasında yapılan değerlendirmeler birbiri ile çok yakın bağlantılıdır (Şekil-10). Düzenleyici politika döngüsünde değerlendirmenin her iki safhasının birbiriyle karşılaştırılması gerekir. Özellikle bir düzenlemenin amacına ulaşıp ulaşmadığına ilişkin olarak yapılacak çalışmada, düzenlemenin amacını oluşturan unsurların anlaşılması için düzenleyici etki analizi ile bağlantı kurulması gerekir. OECD (2015, s. 212-214) çalışmasında düzenlemenin değerlendirilmesi öncesinde *Niçin Değerlendirme Yapılacağı, Neyin Değerlendirileceği ve Ne Zaman değerlendirileceği* gibi soruların cevaplarının aranması önerilmektedir.

Şekil 9. Düzenleyici Politika Döngüsünün Aşamaları

Kaynak: OECD (2012 b)

İyi düzenleme kavramı, politikanın dizaynı ve hazırlanması, adaptasyonu, uygulanması ve denetimi, değerlendirilmesi ve revizyonundan oluşan bir politika döngüsüne dayanır. Her bir politika döngüsü aşaması olan planlama, etki değerlendirmesi, menfaat sahiplerine danışılması, uygulama ve değerlendirme için ayrı ayrı düzenleme prensipleri, amaçları, araçları ve prosedürleri vardır (AB Smart Regulation Rehberi). Menfaat sahiplerinden alınan bilgiler her türlü değerlendirme, etki değerlendirmesi ve politik kararlar için geri bildirim ve kanıt sağlar.

Düzenleme sonrası ex-post değerlendirmeler; bir düzenlemenin etkin ve etkili olup olmadığına ilişkin yapılan bir değerlendirme olup, değerlendirmelerin yapısı, kullandığı araç ve yöntemler farklılık arzdebilmektedir (OECD, 2015, s.234). Düzenleme sonrası ex-post değerlendirme çalışmaları düzenleme kültürüne nispeten yeni girmiş bir konudur. Düzenlemelerin değerlendirilmesi konusu, uzun yıllar düzenlemelerin getirdiği "düzenlemeye uyum maliyetlerinin" gözden geçirilmesi şeklinde anlaşılmuş, bunun dışında düzenlemelerin faydalarının maliyetleri ile karşılaştırılması, hangi sektörler ve kesimler üzerine nasıl etkilerinin olduğu, istenen etkilerin yanısıra istenmeyen etkilerin de olup olmadığı, düzenlemenin amacına ulaşıp ulaşmadığı gibi konular yeterince değerlendirilmemiştir.

2.4.2.3. Düzenleme Sürecinde Menfaat Sahiplerine Danışılması

İyi düzenlemede kullanılan bir başka araç da; menfaat sahipleri olarak adlandırılabilen olan, vatandaş, iş dünyası, sivil toplum kuruluşları gibi unsurların düzenleme sürecinde katkılarının alınmasını sağlayan sivil katılım/danışmanlık uygulamalarıdır. Menfaat sahipleri genelde toplum olabileceği gibi, KOBİ'ler, sivil toplum kuruluşları, tüketici organizasyonları v.b. olabilir.

Sivil katılımın sağlanmasında, *Bilgilendirme, Danışma ve Aktif Katılım* olmak üzere üç temel yöntem söz konusudur (OECD, 2002, s.151). Bu yöntemlerden bilgilendirmede; kamu otoritesi vatandaşlara ürettiği bilgiyi sunmakla yetinmekte, danışmanlıkta; bilgi sunmanın dışında vatandaşların görüşleri de alınmakta, aktif katılımı ise, son karar mercii yine kamu otoritesi olmakla birlikte, düzenleme yapım sürecine vatandaşların daha fazla katılımı sağlanmaktadır (Karaer, 2010 , s.22).

Düzenlemelerde menfaat sahiplerinin ve uzmanların görüşlerine danışılması, iyi düzenleme stratejisi kapsamında OECD ve AB'nde yaygın olarak kullanılan araçlardır. Özellikle AB'nde danışmanlık uygulaması *kanıta dayalı politika* yapmanın anahtar şartı olarak görülmektedir. Bu suretle daha şeffaf ve daha iyi tasarlanmış düzenlemelere ulaşılmaktadır. Menfaat sahiplerine danışılması, gerek düzenleme öncesinde DEA'nin bir aşaması olarak gerekse de, düzenlemelerin değerlendirilmesi aşamasında esastır (OECD, 2014).

Danışmanlık uygulaması, bir düzenlemenin oluşturulmasından önceki safhada da, mevcut bir düzenlemenin değerlendirilmesinde geriye dönük yapılan inceleme aşamasında da olabilir. Danışmanlık sürecinde kullanılan araçlar: anketler, odak gruplarla görüşmeler, menfaat sahipleri ile yapılan anketler, uzman grupları ile yapılan çalışmalar, paneller, konferanslar gibi çalışmalar olabilir.

AB uygulamalarında bir düzenlemenin değerlendirilmesine ilişkin danışmanlık uygulamasında asgari beş zorunlu değerlendirme kriteri (müdahalenin etkililiği, kullanılan kaynaklarla ilgili olarak müdahalenin etkinliği, müdahalenin çözmeyi amaçladığı problem ve ihtiyaçlarla problemlerin ilgililiği, müdahalenin ortak amacını paylaşan diğer müdahalelerle tutarlılığı ve öngörülen müdahale ile yaratılacak katma değer kriterleri) üzerinden sorulan sorularla düzenlemeler değerlendirilmektedir.

Türkiye’de de düzenleme yapma sürecinde, danışmanlık uygulaması yararlanılan yöntemlerden birisidir. Örneğin; sermaye piyasası alanında önemli etki yapması beklenen kanun ve tebliğ tasarıları ile ilgili olarak yasalaşmadan belli bir süre önce, önemli kurumların görüşleri alınmakta, taslak metinler SPK’nın web sitesinde paylaşılmakta ve menfaat sahiplerinin görüşlerini SPK’na iletmelerine imkan verilmektedir.

Yukarıda belirtilen çalışmaların hangi düzeyde yapıldığı ülkelerin gelişmişliğine, düzenleme kapasitesine (uzmanlık, kaynaklar, vb.) göre farklılaşabilmektedir. *Şeffaflık* ve *Hesap Verme* kültürünün gelişmiş olduğu ülkelerde genellikle, düzenlemenin yürürlüğe konulmasından önce düzenleyici etki analizi çalışması yapılmakta, mevcut düzenleme stoğu periyodik olarak gözden geçirilmekte, daha sınırlı olarak da, düzenlemenin yürürlüğe girmesinden belirli bir süre sonra, geriye dönük olarak değerlendirme çalışmaları yapılmaktadır. OECD üyesi ülkelerde 2014 yılında yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre (Ek/7); birçok ülkede düzenleme öncesinde düzenleyici etki analizi çalışmasının yapıldığı, toplumdaki ve ilgili menfaat gruplarından danışmanlıklar alındığı görülmektedir. Sözkonusu çalışmanın sonuçlarına göre; ülkelerin 20’si Düzenleyici Etki Analizlerini, 21’i İdari Basitleştirme ve Yük Azaltma programlarını, 8’i Taslak Düzenlemelere İlişkin Danışmanlık sürecini ve sadece 4’ü Mevcut Düzenlemelere İlişkin Ex-Post Analizi ile ilgili değerlendirme raporunu yayımlamıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre; çok az OECD üyesi ülkede ex-post değerlendirme aracı sistematik olarak kullanılmaktadır. Bu tabloya göre Türkiye’de danışmanlık ve idari basitleştirme süreci kapsamında çalışma yapılmaktadır.

Türkiye’de düzenleyici etki analizinin yapılmasına ilişkin çalışmaların geçmişi 2006 yılına dayanmaktadır. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun, “Gelir ve Giderleri Etkileyecek Kanun Tasarıları” başlıklı 14’üncü maddesine istinaden ⁷⁰ önemli kanun tasarılarının bütçesel yükünün analiz edilmesine ilişkin olarak etki analizi benzeri bir çalışmanın yapılması gerekmektedir. Bilahare düzenlenen ve 17. 02. 2006 tarihinde yayımlanan

⁷⁰ 5018 sayılı Kanunun 5. Maddesi “g” bendi uyarınca Kamu idarelerinin mal ve hizmet üretimi ile ihtiyaçlarının karşılanmasında, ekonomik veya sosyal verimlilik ilkelerine uygun olarak maliyet-fayda veya maliyet-etkinlik ile gerekli görülen diğer ekonomik ve sosyal analizlerin yapılması esastır. İlgili kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, kamu maliyesi ilkelerinin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığınca belirlenir ve izlenir. Aynı Kanun md 14: Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri; kamu gelirlerinin azalmasına veya kamu giderlerinin artmasına neden olacak ve kamu idarelerini yükümlülük altına sokacak kanun tasarılarının getireceği malî yükü, orta vadeli program ve malî plan çerçevesinde, en az üç yıllık dönem için hesaplar ve tasarılarla eklerler.

“Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları” hakkında Yönetmelik’in⁷¹ 24’üncü maddesi uyarınca⁷² ise, yürürlüğe konulması hâlinde yıllık muhtemel toplam etkisi otuzmilyon Türk Lirasının altında kalan kanun ve kanun hükmünde kararname taslakları için (Milli Güvenliği ilgilendiren konular, acil müdahaleyi gerektiren olaylara ilişkin düzenlemeler, milletlerarası antlaşmaların uygun bulunmasına ilişkin kanun taslakları ile Bütçe ve Kesin Hesap Kanunları hariç olmak üzere, kanun ve kanun hükmünde kararnameler ile Başbakanlıkça uygun görülecek diğer düzenleyici işlemler için) *kısmi düzenleyici etki analizi*, yıllık muhtemel toplam etkisi otuz milyon Türk Lirasını *aşan* kanun ve kanun hükmünde kararname taslakları için de *tam düzenleyici etki analizi* yapılır. 64. Hükümet Planı 2016 Eylem Planı⁷³nda üç ay içerisinde gerçekleştirilecek eylemler arasında, her türlü mevzuat düzenlemelerinde düzenleyici etki analizi uygulamasının etkili bir şekilde hayata geçirilebilmesine yönelik bir tedbire yer verilmiştir (BÜMKO, 2016). DEA ‘ne ilişkin olarak Başbakanlık bünyesinde altyapıyı düzenleyen birimler olmakla birlikte, uygulamada bu tür çalışmaların yeterli ölçüde yapılamadığı düşünülmektedir. Nitekim, bu konu AB ilerleme raporlarında da eleştiri konusu⁷⁴ yapılan bir husustur. “Türkiye’de kamu politikalarının değerlendirilmesi konusunda ilke ve uygulamalarda çeşitli sosyal, politik engellerle karşılaşmaktadır. Bu tür engeller önemlidir ve bu tür engeller karşısında değerlendirme yapmak oldukça güçtür, çünkü davranışları, kurumsal gelenekler ve kurumsal kültür etkilemektedir. Türk parlamentosunun ve Türk yargısının yürütme erkini denetlemedeki yetersizliği, parlamentoda başarılı çalışmalar yapabilecek gerekli komisyonların kurulamaması, dördüncü güç sayılabilecek medyanın yetersizliği, aşırı merkezîyetçi yapı, değerlendirme faaliyetlerinin önünde birer engel olarak kabul edilebilir” (Usta, 2014, s.24).

⁷¹ 2/4/2007 tarihli ve 2007/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi ekinde yayımlanan ‘Düzenleyici Etki Analizi Rehberi’nde kısmi ve tam DEA’nın içeriği hususunda ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

⁷² Yönetmeliğin «Düzenleyici Etki Analizi» başlıklı 24 üncü maddesinde yapılan değişiklikler 19/3/2016 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁷³ 10.12.2015 tarihinde açıklanan 64.Hükümet 2016 yılı Eylem Planı

⁷⁴ AB 2016 İlerleme Raporu: “..Avrupa bütünleşmesi ile ilgili konularda, Avrupa Birliği Bakanlığı, ilgili bakanlıklardaki AB birimleri ile birlikte, müktesebata uyumu yönlendirmek üzere iyi işleyen bir sistem kurmuştur. Bununla birlikte, mevzuat ve politikalar müktesebata uyum amacıyla yapılsa dâhi sistematik olarak **kapsayıcı ve kanıta dayalı bir politika geliştirme sürecinin** sonucu olarak ortaya çıkmamaktadır. Hukuki gerekliliklere rağmen, politika ve kanun tasarıları çoğu zaman **kamuyula istişare** edilmemektedir. Politika ve kanun tasarıları için orta vadeli maliyet tahminleri ve mali etki analizleri yapılması yönündeki hukuki gerekliliğe, sistemli bir biçimde riayet edilmemiştir. Düzenleyici etki analizleri çoğu zaman TBMM’ye gönderilmemekte ya da yayımlanmamaktadır. Tüm kamu kurumları tarafından sistematik şekilde düzenleyici etki analizleri yapılmasını sağlamak amacıyla Mart’ta yeni bir yönetmelik yayımlanmıştır. Yönetmeliğin uygulamasına yönelik değerlendirme yapılması gerekmektedir.”

2.4.3. Düzenlemelerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler

Bu bölümde; düzenlemelerin değerlendirilmesine ilişkin uygulanabilecek yöntem ve araçların genel bir çerçevesi çizilecektir. Öncelikle, düzenlemelerin maliyet ve faydalarının tanımlanmasına ve hesaplanmasına ilişkin yöntemler anlatılacak, ardından da düzenlemelerin değerlendirilmesinde kullanılabilir araç ve yöntemlerden bahsedilecektir.⁷⁵ Belirtilen yöntemlerin düzenleme öncesi veya mevcut bir müdahalenin geriye dönük olarak analizinde kullanılması mümkündür (Better Regulation Toolbox, 2015, s.337).

2.4.3.1. Düzenlemelerin Maliyet ve Faydaları

Düzenlemelerin değerlendirilmesi için kullanılan yöntemlerden biri, parasallaştırılabildikleri ölçüde maliyet ve faydaların tespit edilmesidir. (Şekil-10)'da düzenlemeye ilişkin maliyet ve faydaların neler olduğu görülmektedir.

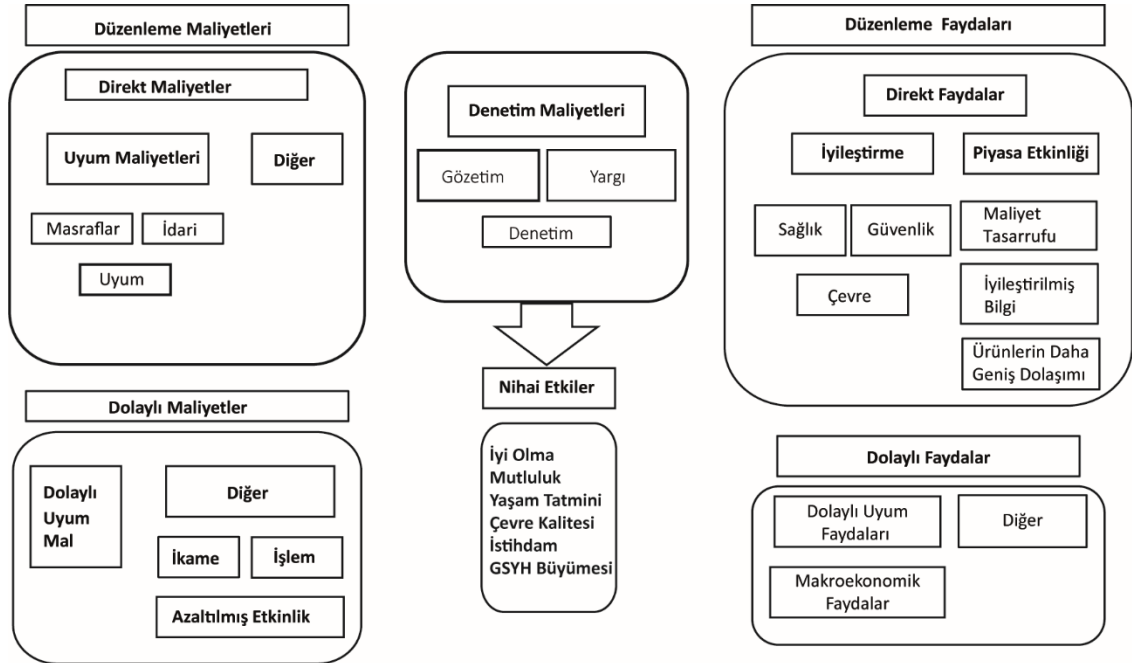
Düzenleyici Maliyetler; doğrudan, dolaylı ve denetim maliyetleri olarak üç ana başlıkta incelenebilir. Düzenleyici maliyetler, uyum maliyetlerinin de ötesinde önemli maliyetleri içermekte olup, tahmin edilmeleri ile ilgili olarak önemli zorluklar vardır. Doğrudan maliyetleri, harçlar, vergiler, ücretler, idari yükler gibi bireylere doğrudan yüklenen maliyetlerdir. Dolaylı maliyetler, düzenlemenin doğrudan hedefinde olmayan kişilerin maruz kaldığı maliyetler olup , daha çok fiyat, kalite değişiklikleri yoluyla bireylere yansıtılmaktadır. Denetim maliyetleri, düzenleme ile ilgili yapılan denetim ve gözetim maliyetleri olup, denetim personelinin harcamaları, bilgi sistemleri, bina ve alt yapı yatırımları gibi harcamalar bu grupta sayılabilir.

Düzenlemenin Faydaları, doğrudan ve dolaylı faydalar olmak üzere iki ana başlıkta incelenebilir. Doğrudan faydalar: düzenlemenin etkilemeyi hedeflediği kesimlere sağlaması beklenen faydalar olup, sağlık, güvenlik, çevre gibi devletin temel görev alanlarına giren konulardaki iyileştirmeler ile, piyasa etkinliğinin artmasına yol açan maliyet tasarrufları, negatif dışsallıkların azalması, rekabetin artırılması gibi hususlar sayılabilir. Dolaylı faydalar ise doğrudan fayda sağlayanlar dışındaki kesimlere sağlanan sosyal faydalar olarak belirtilebilir. GSYH'nın iyileştirilmesi, daha yüksek istihdam oranları, ekonomik istikrarın artması gibi

⁷⁵ Bu bölümde düzenlemelerin değerlendirilmesine ilişkin anlatılan araç ve yöntemler konusunda, "Better Regulation Toolbox (2015)", "Renda, Schrefler, Luchetta ve Zavatta, 2013" ve "European Commission Directorate-General for the Budget: Evaluating EU Activities: A practical Guide for EU Services (2004)", "OECD (2014b)" başlıklı çalışmalardan yararlanılmıştır.

makro ekonomik faydalar sayılabilir. (Düzenlemenin maliyet ve faydalarının daha geniş bir özeti için bkz. Ek/8).

Şekil 10. Düzenleme Maliyet ve Faydaları Haritası

Kaynak: Renda vd., 2013

2.4.3.2. Değerlendirmelerde Önerilen Araç ve Teknikler

Çalışmanın bu bölümünde AB'nin resmi yayınlarında yer alan ve düzenlemelerin değerlendirilmesinde kullanılabilecek araç ve yöntemler, genel bir fikir vermesi amacıyla (Tablo-14)'de özetlenmektedir. Değerlendirmelerde çok sayıda yöntemin kullanılması mümkün olmakla birlikte, incelenen çalışmalarda kullanılan yöntemlerin; düzenlemenin niteliklerine, eldeki verilere, zamana göre v.b. değişebildiği anlaşılmaktadır.⁷⁶

⁷⁶ AB'nde düzenlemelerin uygulamaya girdikten sonra değerlendirilmesini içeren çalışmaların metodolojik kalitesini inceleyen bir çalışmada (Mastenbroeken vd. 2015): düzenlemelere ilişkin yapılan değerlendirmelerin yalnızca % 43'ünün asgari koşulları karşılayabildiği; bir çok raporun problemi açık bir şekilde tanımlamadığı; çalışmaların çoğunluğunun sağlam bir metodolojiyi içermediği, tüm bu sebeplerle çalışmaların sonuçlarının objektifliğinin değerlendirilmesinin güç olduğu; çalışmaların % 39'unda menfaat sahiplerinin görüşlerinin alınmadığı, değerlendirme sonuçlarının şeffaflığının kamuya sınırlı ölçüde duyurulduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tablo 14. Değerlendirmelerde Önerilen Araç ve Teknikler

1.Değerlendirme Safhasındaki Araç Teknikler	Müdahale Mantığı Analizi ⁷⁷	SWOT Analizi ⁷⁸			
2. Veri Toplamak Araç Teknikleri	Anket Araştırması	Anahtar Kişilerle Görüşmeler	Müdahaleden Etkilenecek(odak) Gruplarla Görüşmeler	Durum Çalışmaları	
3. Veri Analizi İçin Araç ve Teknikler	1.Niteliksel Verilerin Analiz. Araç ve Tekar: Kodlama, Ayırıştırma, Veri Matrisi. Sıklık Sayımları, Zaman Serisi	2.Sayısal Veri Analiz. Teknik Çok Değ. Anl, Faktör Anl., Varyans Anl	3.Mukayese Grupları: Anahtar değişkenin gelişimini, hem müdahaleden etkilenen gruplar, hem de etkilenmeyen bir diğer grup açısından mukayese etmektedir.	4. Ekonometrik ve Girdi Çıktı Model: Genellikle, gelecekte yapılacak müdahalenin temel etkilerinin tahminine dönük muhtemel analizler için kullanılır.	5.Uzman Panel: Delphi arş. gibi, uzman kişilerin, gelişime aktif biçimde değer katmalarına olanak sağlayan çalışmalardır.
4. Karar Verme Safhasındaki Araç ve Teknikler	Maliyet/Fayda Analizi	Çoklu Kriter Analizi	Maliyet Etkililik Analizi	Karşıdurum Analizi	Analitik Modellerin Kullanılması

Kaynak: EC DG for the Budget, 2004, s. 85-90 ve Better Regulation Toolbox, 2015'da önerilen çalışmalardan tarafımızca oluşturulmuştur.

i) Seçenekleri Karşılaştırmak veya Performansı Değerlendirmek İçin Kullanılan Analitik Yöntemler: Geriye dönük değerlendirmenin önemli bir bölümünde mevcut bir politika müdahalesinin performansı belirlenir. Benzer bir şekilde yeni bir insiyatif sözkonusu olduğunda etki değerlendirmesi, politika tercihlerini karşılaştırabilmek ve sıralıyabilmek amacıyla kullanılabilir (Better Regulation Toolbox, 2015, s.380).

1. Maliyet Fayda Analizi; Yeni bir müdahalenin analizi veya tahmini aşamasında, ya da değerlendirmelerinde kullanılır (Better Regulation Toolbox, 2015, s.380). Yöntemin en önemli özelliği; maliyetlerin de, faydaların da, parasallaştırılmasının gerekmesidir. Maliyet-fayda analizinde en yaygın metodoloji, *maliyet etkililik* analizi ile birlikte kullanılan, *net faydaların* hesaplanmasıdır (Better Regulation Toolbox, 2015).

⁷⁷ Müdahale mantığı, müdahalenin global amaçlarını sağlama beklentisini tanımlamak amacıyla varsayımsal olarak sebep ve etkileri arasında bağlantı kurmak olarak tanımlanabilir. Eğer bir düzenlemeye dar anlamda odaklanılıyor ise (daha az miktarda veri varsa), veya değerlendirme sınırlı aşamada bir karmaşıklık gösteriyorsa, bu tip analizleri yapabilmek için mantıksal müdahale çerçeveleri kullanılabilir (Kaynak: European Commission Directorate-General for the Budget, 2004: 85)

⁷⁸ SWOT Analizi: Fırsatlar, Üstünlükler, Tehditler, Zayıflıklar analizi. Bu analiz bir bölge, bir sektör veya bir organizasyonun kuvvetli ve zayıf taraflarını inceler ve gelecekte yapılması gereken fırsat ve tehditleri gösterir (Kaynak: European Commission Directorate-General for the Budget, 2004: 85)

Tablo 15. Maliyet Fayda Analizinin Aşamaları

1.adım	Alternatif Politika Tercihleri Nedir ?
2.adım	Hangi maliyet ve faydalar ölçülmelidir ?
3.adım	Kısmi mi, Genel Denge Analizi mi yapmak gereklidir?
4.adım	Tüm alternatifler için doğrudan maliyetlerin parasallaştırılması,
5.adım	Tüm alternatifler için doğrudan faydaların parasallaştırılması,
6.adım	Dolaylı Etkilerin Değerlendirilmesi
7.adım	Parasal etkilerin iskonto edilmesi
8.adım	Etkilerin sunulması, tercihlerin karşılaştırılması
9.adım	Sonuçların ne kadar sağlam olduğunun incelenmesi
10.adım	Dağıtımsal ve topyekun etkilerinin dikkate alınması

Kaynak: Renda vd., 2013

2. Çoklu Kriter Analizi; Nicel ve nitel etkileri ifade edilebilen fayda ve maliyetleri karşılaştırmaktadır. Yöntem, farklı teknikler kullanılarak alınan kararların, fayda ve maliyetlerini tek bir çerçevede içinde birleştirmektedir. Birden fazla ve birbiriyle çelişebilen hedeflerin olduğu durumlarda kullanılabilen, belirlenen kriterler çerçevesinde alternatifler karşılaştırılmaktadır (Güngör ve Evren, 2009, s.9).

3. Maliyet Etkililik Analizi; En basit tanımıyla, planlanan hedeflere ulaşmada seçenekler arasında en iyi ve en etkili seçimi yapıp, maliyeti minimize ve hizmet sonucunu maksimize etmek için bir bütçe yapma yoludur (Balçık ve Şahin, 2013, s.124). Maliyet etkililik analizi, bir para birimi ile ortaya çıkan maliyete karşı, toplumun faydalarını sayısallaştırmaya (parasallaştırmaya değil) dayanan bir yöntemdir. Böylece, oluşacak maliyet fayda oranı ile seçeneklerin karşılaştırılması sağlanır. Maliyet etkililik analizi ile maliyet fayda analizi yakından bağlantılı olmakla birlikte, artan yaşam beklentisi ve eğitim başarısı gibi diğer ölçüleri kullanır.

4. Karşı Durum Analizi; İnceleme konusu olan müdahale ile ilgili yararın önceden oluşturulan boyutu ile ilgili, bazı istenen etkilerin sayısallaştırılmasına dayanan istatistiksel yöntemlerdir (Better Regulation Toolbox, 2015, s.382). Kamu müdahalelerinin etkilerinin incelenmesinde kullanılan yöntemlerden biridir. Söz konusu yöntem temel olarak, “Müdahalenin net etkisi nedir?” sorusuna cevap aramaktadır. Karşıt durum etki değerlendirmesinde; desteklerden faydalanmış olan müdahale grubu ile, desteklerden faydalanmamış olan karşılaştırma grubunun mukayesesi yapılarak, müdahalenin etkisi ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır (Meydan, 2014).

5. Değerlendirmelerde veya Etki Değerlendirmesinde Analitik Modellerin Kullanılması Modeller, ex-ante veya ex-post politika tercihlerinin etkilerinin arasında analiz ve soruşturma yapabilmek üzere bir çerçeve oluşturulmasını sağlar. Bu tür bir çalışma, karar vericilere destek

sağlamak amacıyla yapılır. Doğru modellerin seçimi önemlidir. Kullanılabilecek modeller "Hesaplanabilir Genel Denge Modelleri", "Ekonometrik Modeller", "Kısmi Denge Modelleri", "Mikro Simülasyon Modelleri", "Girdi Çıktı Modelleri" ve "Bütünleşik Modeller" olabilir (Better Regulation Toolbox, 2015, s.388).

ii) Düzenleme Kalitesinin Ölçülmesinde Kullanılan Göstergeler

Göstergeler, ülkeler tarafından düzenleyici reform politikalarının kalitesinin değerlendirilmesi ve ölçülmesi için kullanılır (Radaelli ve Fritsch, 2012, s.11). Gösterge, belirlenmiş bir hedefi kazanmaya ne kadar yakın olduğunu gösteren sayısal veya niteliksel bir ölçüdür (Better Regulation Toolbox, 2015, s.248). Düzenlemenin çalışıp çalışmadığının (düzenlemenin getirdiği pozitif/negatif sonuçlarla ilgili olarak) değerlendirilmesinde, sonuçları tüm yönüyle çözecek bir gösterge seçilebilir.

Düzenleme kalitesinin değerlendirilmesinde göstergeler sıklıkla kullanılan veriler olmakla birlikte, düzenleme sonuçlarının tam anlamıyla değerlendirilmesinde sınırlı bir işlev görürler. Göstergeler en çok, uyum kültürü, soruşturma ve denetim stratejileri gibi prosedürel kalite düzenleme öznelerinin davranışlarından ziyade, tekil ölçüler şeklindedir (Radaelli ve Francesco, 2007/2010). Örneğin, *Dünya Bankası, Yönetim ve Kurumsal Kalite Göstergeleri*; geniş bir yönetim çerçevesinde düzenleyici sonuçların kalitesine, *Doing Business Göstergeleri* ise; iş dünyası ile ilgili düzenleme göstergelerine odaklanır. OECD'nin, hükümetlerin yüksek kalitede düzenleme üretmesine ilişkin göstergeleri vardır (Mousmouti, 2012, s.198).

Yukarıda belirtilen yöntemler daha çok, devlet kurumlarının düzenlemelerinin değerlendirilmesinde kullanabilecekleri yöntemleri içermektedir. Çalışmanın uygulama bölümünde Türkiye'de UMS/UFRS standartlarının kabul edilmesine ilişkin düzenlemelerle ilgili olarak BİST'in mali işler yöneticilerinin algılarının ölçülmesi konusunda uygulama çalışması yapılacak ve anket yöntemi kullanılacaktır. Düzenlemeleri uygulayan kesimlerin algılarının anket yoluyla ölçülmesi yöntemi, gerek yukarıdaki tabloda görülebileceği üzere kamu kurumlarının yaptığı çalışmalarda, gerekse akademik çalışmalarda tercih edilen bir yöntem olduğu için seçilmiştir. Aynı şekilde anket yöntemi ile elde edilen verilerin, regresyon analizi, faktör analizi gibi analitik modeller kullanılarak analiz edilmesi de kullanılan yöntemlerdir. Öte yandan bu tür bir çalışmada, düzenlemenin maliyetlerinin şirketlerce üstlenilmesine, buna karşın faydalarının finansal tabloları kullanan yatırımcılar, kreditorler v.b. farklı kişilerde toplanması sebebiyle maliyet/fayda analizinin yapılması anlamlı

bulunmamıştır. Göstergelere dayanılarak yapılacak bir inceleme de, düzenleme sonuçlarının tam anlamıyla değerlendirilmesinde sınırlı bir işlev göreceği düşünülerek tercih edilmemiştir.

2.4.4. Düzenlemelerin Değerlendirilmesine İlişkin Problemler

Düzenleme kalitesinin değerlendirilmesinde karşılaşılabilecek problemler üç ana başlıkta özetlenmektedir (Baldwin vd., 2012, s. 35- 36):

1-Değerlendirmede esas alınan kriterlerin dışında kalan, değerlendirmeyi etkileyen, ancak *hesaba katılmayan başka unsurların* da olması değerlendirme sonuçlarını etkileyebilecek olup, değerlendirilmesi güçtür.

2-Değerlendirmede karşılaşılan ikinci bir problem alanı, *düzenlemenin hangi yönünün ölçüleceğine ilişkindir*: Düzenleyici tarafından yapılan soruşturmaların mı, yapılan düzenlemelerin kalitesinin mi, düzenleyicinin performansının mı, düzenlemenin girdi, süreç, çıktı ve sonuçlar gibi farklı yönlerinden hangisinin ölçüleceği belli değildir. Bu konuda birbirleriyle çelişen farklı görüşler olabilir.

3-Değerlendirme başarısının ölçümünde karşılaşılan üçüncü bir problem alanı, *kimin/neyin düzenleme performansının değerlendirileceği* konusudur. Düzenleme süreçlerine birden fazla düzenleyici kurum, kontrol aracı ve politika müdahil olmaktadır. Bir düzenlemenin başarılı olup olmamasının birden fazla kişi ve kurumu ilgilendirmesi durumunda, düzenleme başarısı ya da başarısızlığının tam olarak hangi kurumdan kaynaklandığını ortaya çıkarmak kolay değildir.

Konunun bir diğer boyutu, yapılan çalışmaların kalitesidir. Nitekim, bir çok ülkede düzenleyici etki analizi gibi çalışmalarının daha çok masa başı çalışmalar olduğu, danışmanlık alınması v.b. çalışmaların düzenli olarak yapılması konusunda ise, sistemli bir bakış açısının bulunmadığı, düzenlemelerin etkilerine, amaçlarına ulaşıp ulaşmadığına ilişkin olarak sağlıklı değerlendirmelerin yapılmadığı anlaşılmaktadır. Değerlendirmeye imkan verecek sağlıklı bir veri oluşturulması düzenlemelerin değerlendirilmesinde en önemli sorunlardan biridir.

2.5. DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN ÇALIŞMALAR

Çalışmanın bu bölümünde, yapılacak uygulamanın konusu, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına ilişkin düzenlemelerin "etkililiği" olduğu için öncelikle, UMS/UFRS düzenlemelerinin adapte edilmesi ve düzenlemelere uyumla ilgili örnekler, ikinci alt bölümde ise, düzenlemeye ilişkin amprik çalışmalardan örnekler verilecektir.

2.5.1. Uluslararası Finansal Raporlama Düzenlemelerinin Adapte Edilmesi ve Uyumuyla İlgili Çalışmalar

2.5.1.1. Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Adapte Edilmesini İnceleyen Çalışmalar

Son yıllarda yapılan birçok çalışmada, ülkelerin UMS/UFRS'yi adapte etmesinin sebepleri incelenmiştir. Bu çalışmalardan örnekler aşağıda verilmektedir:

Finansal raporlama standartlarının adaptasyonunun gelişmekte olan ülkeler arasında farklı sonuçlarının olduğunu gösteren çalışmalar vardır: Ramanna ve Sletten (2009) çalışmasında, 2002-2007 yılları arasında 102 adet Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkenin finansal raporlama standartlarını adapte etme kararları incelenmiştir. Buna göre, ülkeler kendi coğrafi bölgelerindeki benzer ülkeler hangi standartları adapte ediyorlarsa, kendileri de o standartları adapte etmekte, benzer şekilde ülkenin ticari partnerleri de, standartları adaptasyon kararından etkilenmektedirler. Çalışmada çok değişkenli regresyon analizi kullanılmıştır.

Judge ve diğerleri (2010) çalışmasında, bazı ülkelerde UMS/UFRS çok hızlı bir şekilde benimsenirken, bazılarında kısmen benimsendiği, ya da bazı ülkelerin sözkonusu standartları benimsemeye neden direndiği incelenmiştir. 132 adet gelişen, geçiş döneminde ve gelişmiş ülkede 2003-2007 yılları arasındaki dönem için araştırılmış ve çalışmanın sonucunda, *zorlayıcı* (GSYH'nın belli bir yüzdesi olarak yabancı yardımlar), *taklitçi* (GSYH'nın belli bir yüzdesi olarak ithalat) ve *normatif* (orta eğitime ulaşma düzeyi ile ölçülen) kurumsal isomorfik baskıların belirleyici olduğu amprik olarak ortaya konmuştur.

Clements, Neill ve Stowall (2010) çalışmasında, 61 adet gelişmiş ve gelişen ülkede, ülke büyüklüğü ve kültürel çeşitliliğin, UMS/UFRS adaptasyonuna olan etkisi amprik olarak

incelenmiştir. Sonuçlar, UMS/UFRS'yi adapte eden ve etmeyen ülke arasında önemli bir kültürel farklılığın olmadığını göstermiştir.

Shima ve Yang (2012) çalışmasında, politik ve ekonomik bağlar, dış kaynaklı borca bağımlılık, hukuk sistemi ile ilgili faktörler, adaptasyonla ilgili bağlayıcı etkiler yapmakta, diğer taraftan, daha fazla ekonomik büyüme ile alakalı sermaye yatırımları ihtiyacı, daha yüksek okur yazarlık oranı gibi kriterler, adaptasyon için belirleyici olmaktadır. Buna karşın, sermaye piyasalarının büyüklüğü, vergileme, enflasyon gibi faktörler olumsuz yönde etki yaratmaktadır.

Kossentini ve Othman (2014) çalışmasında zorlayıcı, kurumsal ve taklitçi isomorfizm, ekonomik büyüme, ülkenin yasal sistemi, sermaye piyasasının büyüklüğü, muhasebe ve vergi sistemi, eğitim düzeyi gibi değişkenler kullanılarak ekonometrik bir model kurulmuş ve 2001-2011 yılları arasındaki veriler üzerinden 50 adet gelişmekte olan ülkede UMS/UFRS'nin uyumlaştırılmasını belirleyen etkenler regresyon analizi yapılarak incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda; UMS/UFRS adaptasyonunda, zorlayıcı ve de taklitçi isomorfizmin pozitif yönde, normatif isomorfizmin ise negatif yönde etkilerine rastlanmıştır. Söz konusu çalışmada, Dünya Bankası, IMF, IFAC, IOSCO, Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası kuruluşların, çok uluslu şirketler ve bu şirketlerin ticari stratejilerinin, profesyonel muhasebe firmalarının standartların ülkeler arasında uygulama kapsamının gelişiminde katkılarının olduğunu gösteren çalışmalardan örnekler verilmektedir.

Ritsumeikan (2011) çalışmasında, 46 adet gelişen ülkede yapılan incelemede UMS/UFRS'ye geçiş kararları ile, bu ülkelerin kurumsal çevreleri arasında bir ilişki olduğu linear regression ve logit model kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada, gelişen ülkelerde UMS/UFRS adaptasyonunun büyük ölçüde, uluslararası toplumda meşruiyet kazanmaya dönük kurumsal baskılarla ilgili olduğu öne sürülmüştür.

Diğer taraftan, UMS/UFRS'lerin gelişen ülkelerde uygulanmasına ilişkin etkilerini inceleyen çeşitli çalışmalar vardır. Örneğin, Albu, N., Albu, C., Bunea, Calu ve Girbina (2011) çalışmasında, dünyaca kabul edilen dört büyük muhasebe firmasının Romanya'da, muhasebenin globalizasyonunda önemli bir rol oynadığını (Normatif-Kuralcı Eşbiçimlilik) öne sürmüştür. Muniandy ve Ali (2012) çalışmasında ise; Malezya Muhasebe Standartları Kurulu'nun UMS/UFRS adaptasyonunda önemli bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.5.1.2. Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Uygulanmasını İnceleyen Çalışmalar

UMS/IFRS'na ilişkin düzenlemeleri inceleyen çalışmalar, genellikle, bu standartların uyarlanması ve ülkeler arasında yaygınlaşması üzerine odaklanmış olup, standartların yürürlüğe girdikten sonraki uygulama aşaması genellikle ihmal edilmiş bir konudur (Eberlein ve Richardson, 2012, s.1). Standartların, bir çok az gelişmiş ülke tarafından, global düzeyde finansman yatırım v.b. ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için, *kurumsallaşmış bir yapıda olduklarına dair* bir mekanizma olarak adapte edildiği görülmüştür. Standartlar IASB tarafından *gönüllü* olarak belirlenmiş olup, ülkelerin standartlara uyum sağlama ve denetime ilişkin düzenleme yapmaması halinde *zorlayıcılıkları* bulunmamaktadır. Bu durum, uygulamadan kaynaklanan konuların düzenleme başarısını etkilediğini göstermektedir.

Mosley (2010) çalışmasında, ülkelerin uluslararası standartlara uyumunu inceleyen Estandards Forum ile, Dünya Bankası veya IMF tarafından hazırlanan ROSCS raporları gibi göstergelere bakarak ülkelerin finansal raporlama standartlarına uyumunu incelemiştir; ilgili ülkeler arasında standartlara uyumun farklı olmasının nedenlerini değerlendirmiştir. Çalışmada düzenlemelere uyum yönünden dört gruba ayrılan ülkeler arasında Türkiye ikinci en kötü grupta sıralanmıştır

Diğer taraftan, UMS/IFRS'nin gelişmiş ülkelerde uygulanmasına ilişkin çok sayıda çalışma olmakla birlikte, düzenlemenin gelişmekte olan ülkelerde adaptasyonuna ilişkin sınırlı sayıda çalışma vardır. Tyrrall, Woodward ve Rakhimbekova (2007) çalışmasında, bu ülkelerde uygulama ve uyumlaştırma ile ilgili çeşitli problem ve açıklara işaret etmektedir. Walter (2008) çalışmasında, güneydoğu asya ülkelerinde kurumsal yönetim, muhasebe standartları, bankacılık gibi alanlarda yapılan düzenlemelerin ülke içindeki sonuçlarına çok az etki edecek olan "*sahte uyumun*" sözkonusu olduğu; global düzenlemelere karşı ülke içindeki mukavemetin, global finansal krizden sonra yeniden yapılandırma ile uğraşan firmaların karşılaştıkları problemlerle ilgisinin olabileceği ifade edilmiştir.

Eberlein ve Richardson (2012, s.11-12) çalışmasında, finansal raporlama standartlarını uygulayan 162 ülkede düzenlemenin adaptasyon davranışı ile uygulama için önemli olan ülkeye özgü kurumsal değişkenler arasındaki ilişki regresyon analizi⁷⁹ yapılarak incelenmiştir. Sözkonusu çalışmada, uluslararası standartlara ülkelerin uyumu ile ilgili olarak uyumun

⁷⁹Bağımsız değişkenler: Rekabet edebilirlik (Yasal orijin, sermaye piyasasının olup olmadığı, ticaret serbestisi, yatırım özgürlüğü); kapasite (mülkiyet hakları, hükümetin etkililiği, düzenleme kalitesi ve muhasebe standardı belirleme) Bağımlı değişken ise, UMS/IFRS uygulama indeksi

maliyet ve faydaları ile, standartları uygulamak ve uyumu gözetmek üzere, hükümetlerin düzenleyici kapasitesinin yeterliliği olmak üzere iki açıklayıcı faktörün bulunduğu; standartlara ilişkin yeterli eğitim ve yetiştirme imkanlarının olmamasının, standartları kullananların karmaşık standartları anlamasını güçleştirdiği ve son olarak, “kural belirsizliğinin” farklı uyum, yorum ve davranış kalıplarının geliştirilmesine sebep olabildiği sonucuna varılmaktadır. Çalışmanın sonucunda, standartları yüksek düzeyde uygulayacağını açıklayan bir çok ülkede gerçekte yeterli düzenleme kapasitesi olmadığı için, düzenlemenin etkili uygulanamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Düzenlemelerin başarılı sonuçlar üretmesi için, düzenleme çevresinin etkili olduğunu öne süren çalışmalardan, Glaum, Shimdt, Street, Vogel (2012) çalışmasında, AB ülkeleri arasında UFRS 3⁸⁰ ve UMS 36⁸¹ standartlarına uyum düzeyini inceleyen çalışmasında, uyum düzeyinin şirketlere özgü değişkenlere (standartlarla ilgili tecrübe düzeyi, bağımsız denetçinin türü, denetim komitesinin olup olmadığı, şirketin ortaklık yapısı, sermaye piyasası aracı ihraç edip etmediği) ve ülke düzeyindeki değişkenlere (denetim sisteminin güçlüğü, hisse piyasasının büyüklüğü ve ulusal kültür) göre farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tyrrall, vd. (2007) çalışmasında, ilgili ülkelerde uygulama ve uyumlaştırma ile ilgili çeşitli problem ve açıklara işaret etmektedir.

UMS/UFRS Uygulamasının Sermaye Piyasaları Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çalışmalar: UMS/UFRS’ye göre finansal tablo düzenlenmesinin, şirketlerin finansal tablolarının daha şeffaf, daha fazla karşılaştırılabilir olmasını sağlayıp sağlamadığını ayrıca, bu standartlara göre finansal tablo düzenleyen ve borsada işlem gören şirketlerin sermaye piyasalarındaki performansına olumlu yönde etkide bulunup bulunmadığına ilişkin çok sayıda amprik çalışma yapılmıştır.⁸² Bu çalışmaların bir kısmında UMS/UFRS uygulamasının finansal tablolar ve sermaye piyasaları üzerindeki etkilerine ilişkin olumlu sonuçlara ulaşıldığı gibi, olumsuz sonuçlara da ulaşılmaktadır. Bu çalışmalardan Hope, Jin ve Kang, 2006 çalışmasında, 38 adet gelişmiş ve gelişmekte olan ülke üzerinden yapılan analizle, ülkelerin finansal raporlama standartlarını uygulama kararlarının arkasında *yatırımcının korunması ve sermaye piyasasına ulaşılması* konularının etkileri üzerine odaklanılmıştır.

⁸⁰ İşletme birleşmeleri ile ilgili standart

⁸¹ Varlıklarda değer düşüklüğü ile ilgili standart

⁸² UFRS’ye geçişin finansal tablolar üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar hakkında daha detaylı bilgi almak üzere bkz. Sultanoğlu (2014) ve European Commission (2015a).

UMS/UFRS'nın Adapte Edilmesinde ve Uygulanmasında Politik Faktörleri Öne Çıkaran Çalışmalar: UMS/UFRS düzenlemelerinin ülkeler tarafından uygulamaya konulmasından etkili bir şekilde uygulanmasını engelleyen çeşitli siyasi baskıların ve lobi gruplarının etkileri sözkonusu olabilmektedir. Beresford (2001) ve Ball (2006) çalışmalarında artan globalleşmeye rağmen, finansal raporlama uygulamaları üzerinde pek çok lokal politik ve ekonomik etkinin kalmaya devam ettiği görüşü verilmiş, özellikle uluslararası denetim kurumlarının rolüne işaret edilmiştir. Colbert ve Murray (2003) çalışmasında, çeşitli grupların kendi menfaatlerini artırmak üzere, düzenleme sürecine tesir etmeye çalışacaklarına ve politikacıların bu gruptan en fazla kendi çıkarlarına hizmet edecek olanlara yanıt vereceklerine işaret edilmiştir. Deegan (2009, s.133) çalışmasında, Avustralya'da Sarbanes-Oxley Yasası'nın ardından yapılan düzenleme çalışmalarına karşı çıkan profesyonel kuruluşların, özel menfaat teorisinde de belirtildiği gibi düzenleme sürecini ele geçirdikleri görüşü savunulmaktadır. Finansal raporlama standartlarının belirlenmesi ve uygulanması sürecinde şirketler, ticari menfaat grupları ve düzenleyiciler arasındaki karşılıklı iletişimin neticesinde, bu menfaat gruplarının düzenlemeleri kendi lehlerine çevirecek şekilde davrandıklarını ortaya koyan çalışmalar vardır (Cohen ve Hamman (2003); Cortese ve Irvin (2010). Gipper, Lombardi ve Skinner (2013, s.16-30) çalışmasında, 1980'li yıllarda ABD'nin finansal raporlama standartlarını belirleyen kuruluş olan FASB'nin standart belirleme çalışmalarına müdahale etmek isteyen lobilerin etkilerini inceleyen ampirik çalışmalar yapılmıştır. Bengtsson (2011) çalışmasında, IASB'nin şirketlerin finansal tablolarında, vadeli işlemlerinden kaynaklanan kar ve zararlarını yansıtmasını gerektiği yönünde hazırladığı taslak düzenlemenin, AB'ndeki bankacılık ve çeşitli lobilerin kendi hükümetlerine baskı yapmaları suretiyle engellendiği sonucuna varılmıştır. Zülch ve Hoffmann (2010) çalışmasında, Almanya'da muhasebe standartlarının belirlenmesi sürecinde, parlamenterler ile menfaat grupları arasındaki bağlantılarını kanıtlamak üzere *içerik analizi* yöntemi olarak adlandırılabilir niteliksel bir çalışma kullanılmıştır. Buna göre, hükümet otoritelerinin finansal raporlama düzenlemelerine ilişkin açıklamaları ile, lobi gruplarının beyanları arasındaki benzerlikler incelenmiştir.

Potter (2013) çalışmasında *Kamu Yararı* yaklaşımı ile hareket eden düzenleme kurumları ile, etkili düzenleme uygulamaları arasında bağlantı olup olmadığını analiz etmek üzere; üç düzenleyici kurumun, üç tür düzenleyici harekete (teknik, müşterisel ve kamu yararı müdahaleleri) odaklanılarak, değişik düzeylerdeki etkililiği ve düzenleme stillerindeki farklılık ile düzenleme kurumunun etkililiği arasındaki bağlantı analiz edilmiştir. Sözkonusu çalışmanın sonucunda, düzenleme kurumunun *kamu yararı* motivasyonu ile, *etkili gözetim* yeteneği arasında bir bağlantı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada düzenleyicinin "kamu yararı

(tüketici odaklı)” motivasyonu ile hareket ettiği zaman, gözetim altına aldığı kurum ile, “ele geçirilme” türü ilişkilere girmediği, “müşterisel odaklı” politikalarda; düzenlenen kurumların müşterileri (düzenledikleri kesimler) ile olan yakın ilişkileri sonucu, “düzenleme tuzağına” düşme ihtimallerinin daha yüksek olduğu görüşüne ulaşılmıştır. Potter (2013) çalışmasında finansal kurumlarda karşılaşılan *düzenleme tuzağına* ilişkin yapılan bazı çalışmalardan örnekler verilmektedir.

UMS/UFRS'nin Uygulanmasında Kurumsal Faktörleri Öne Çıkaran Çalışmalar:

Ülkeler aynı standartları kullanmalarına rağmen yayımlanan finansal tabloların kalitesi ülkeden ülkeye fark etmektedir. UMS/UFRS düzenlemelerinin faydalarının istenen düzeyde olması için ülkelerin kurumsal mekanizmalarının, denetim, eğitim gibi faktörlerin etkilerini gösteren çalışmalar vardır.

Leuz (2010) çalışmasında, ülkelerin finansal raporlama düzenlemesine yaklaşımlarındaki farklılıklar incelenmiş ve ülkeler arasında düzenleyici ve kurumsal farklılıklar olduğu, “kurumsal tamamlayıcılar” kavramının, şirketlerin raporlamaları (finansal raporlamalar dahil) ve diğer düzenlemelere ilişkin, ülkeler arasındaki, farklılığı açıkladığı sonucuna ulaşılmaktadır. Leuz (2010, s.3) çalışmasında, dışarıdan sermayeye ihtiyacı olan ülkelerde, ülkenin “yatırımcının korunması”, daha güçlü finansal raporlama (denetim ve kurallar) gibi konularda daha olumlu imaj vermek eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Nurunnabi (2015) çalışmasında, Kurumsal Teori'nin bakış açısıyla, gelişmekte olan bir ülkede, Bangladeş'te, UMS/UFRS'nin uygulanmasında kültürel faktörlerin etkisi “anket” yöntemi kullanılarak ve denetim dökümanları ve mahkeme kararları üzerinden araştırılmıştır. Çalışmada, “zorlayıcı”, “taklitçi” ve “kuralcı-normatif” baskıların etkili ve denetimlerin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmada ayrıca, *eğitimlerin yetersiz olmasının*, UMS/UFRS uygulamasının başarısını etkilediği sonucuna varılmakta; diğer taraftan, Bangladeş'teki yüksek düzeydeki sistem çürümesinin, (borsaya kote şirketlerin politik güçlerini kullanarak ceza almaktan kurtulması, bağımsız denetçiler ve muhasebecilerin mesleki etik yetersizliği v.b.) standartların uygulanması üzerinde negatif etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Eberlein ve Richardson (2012) çalışmasında, UMS/UFRS'yi adapte eden 162 ülkede standartların uygulama başarısını etkileyen *ülkeye özgü kurumsal değişkenlerle* (yasal sistem, ticaret ve sermaye bağımsızlığı, borsanın mevcudiyeti gibi rekabet ve mülkiyet hakları, hükümetin etkililiği, düzenleme kapasitesi ve muhasebe standartlarına ilişkin düzenlemeler gibi kapasite değişkenleri) adaptasyon davranışı arasındaki ilişki, regresyon çalışması ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, yüksek düzenleyici standartlarda UMS/UFRS'yi adapte ettiği izlenimi veren bir çok

ülkenin, etkili uygulama için *yeterli düzenleyici kapasitesinin olmadığı*, standartları geliştirmek ve denetlemek üzere etkili devlet araçları olmayan ülkelerin standartları uygulamada daha fazla taahhüt verdikleri, bunun sebebinin de; bu ülkelerin uluslararası ortamda meşruiyet sağlama amacı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hail, Leuz ve Wysocki (2010) çalışmasında, UMS/UFRS tartışmalarında, global muhasebe yaklaşması, *uygulama ve denetim* konularının pek tartışılmadığı ve bunun önemli bir problem olduğu görüşü savunulmaktadır. Dalton ve diğerleri (2013) ve Files (2012) çalışmasında, muhasebenin gelişmesi için sıkı denetimin zorunlu olduğu görüşü savunulmaktadır. Nurunnabi (2014) çalışmasında, gelişmekte olan bir ülkede (Bangladeş) UMS/UFRS'nin uygulanmasında politik etkiler ve muhasebe düzenlemesi arasındaki denge anket yapılarak incelenmiştir. Çalışma sonucunda, muhasebe standartlarının belirlenmesi sürecinde menfaat sahiplerinin görüşlerinin alınmadığı, denetim ve ceza verme mekanizmasının yetersizliği, hükümetle politik olarak bağlantılı olan firmalara hatalı uygulamaları ile ilgili olarak ceza verilmemesi, düzenleme sürecine politik müdahaleler, çoklu düzenlemeler sebebiyle uygulamanın etkisizliğine dikkat çekilmiş, "muhasebe düzenleme çerçevesinin yetersizliği" ve süreç üzerindeki politik etkilerin olmasının UMS/UFRS'nin etkili uygulanmasını engellediği sonucuna ulaşılmıştır. Berger (2010) çalışmasında, AB'de denetimin, standartların, ülkeler arasında uyumlu bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Finansal raporlama standartlarının başarılı bir şekilde adapte edilip uygulanmasında eğitimin önemli olduğunu öne süren çok sayıda çalışma bulunmaktadır; Belkaoui (1983), Zeghal ve Mhedhbi (2006) çalışmasında, şirketlerde hesap verebilirlik için talep ve politik farkındalığın eğitim düzeyindeki artışla sağlanabileceği görüşündedir.

Türkiye’de Standartların Uygulamasını İnceleyen Çalışmalardan Örnekler:

Türkiye’de yapılan bir çok çalışmada, Türkiye’de gerek şirketler, gerekse de bağımsız denetim şirketleri açısından, eğitim yetersizliğinin teknik ve karmaşık yapısı olan standartların anlaşılmasını güçleştirdiği görüşü öne çıkmaktadır. Örneğin: Akdoğan (2007); Gönen ve Uğurluel (2007); Bekçi (2007); Evcı (2008); Acar, Bayrı, Dalğar ve Özdemir (2009); Dalkılıç (2011); Çankaya ve Dinç (2012); Uyar ve Güngörmüş (2013). Bu çalışmalardan Çankaya ve Dinç (2012) çalışmasında, eğitim faktörü ile paralel olarak; "standartların anlaşılabilirliği" konusu da incelenmiş olup, mevcut standartların anlam bütünlüğü ve dilbirliği çerçevesinde tekrar gözden geçirilmesi (örneğin; aynı konunun farklı standartların içinde farklı kelimelerle

anlatılmasının getirdiği karmaşa) önerilmektedir. Alp ve Üstündağ (2009) çalışmasında Türkiye’de UMS/UFRS adaptasyonuna ilişkin temel problemin çeviri ve terminoloji problemleri, standartların karmaşıklığı, bilgi yetersizliği, denetim konuları, gerçeğe uygun değer ölçümü gibi teknik konular olduğu ifade edilmiştir. Daha yeni bir çalışma olan Balsarı ve Varan (2014) çalışmasında Türkiye’de finansal raporlama standartlarına uyuma ilişkin yapılan çalışmalar üzerinden, *eğitim, bilgilendirme, etik eksikliği* gibi konuların yanısıra, vergi standartları ile uluslararası finansal raporlama standartlarının yarattığı farklılıklara dikkat çekilmiştir.

Türkiye’de standartlara uyum yönündeki çalışmalarda olumlu görüş belirten çalışmaların yanı sıra, Atmaca ve Çelenk (2011); genelde uyumun yetersiz olduğu sonuçlarına ulaşılmaktadır: (Pekdemir ve Türel (2010); Pekdemir ve Yönet (2010); Bahadır ve Tolga (2013)). Ülkemizde yakın zamanda yapılan bir çalışmada, belirli standartlar bazında yapılan değerlendirmede, standartlara uyumun gelişmiş ülkelerin altında, ancak bir çok gelişmekte olan ülkenin üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Demir ve Bahadır, 2014). Söz konusu çalışmada, BİST’de işlem gören şirketler arasında uyum düzeyinin, şirketin faaliyet sonuçlarının kârlı olması, daha iyi firmalarca bağımsız denetime tabi tutulması durumunda olumlu düzeyde etkilenirken, borçluluk düzeyi yüksek olan firmalarda uyumun daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Bu görüş, uluslararası bazı çalışmalarla gelişmekte olan ülkelerde karşımıza çıkan, bir çok şirketin standartlara “*sahte uyum*” içinde olduğu konusunu çağrıştırmaktadır. Bahsi geçen çalışmada, Türkiye’de etkili bir gözetim ve denetimin olmadığı sonucuna varılmıştır.

2.5.2. Düzenleme Etkilerini ve Etkililiği İnceleyen Çalışmalar

Çalışmanın bu bölümünde, düzenlemelerin maliyet ve faydalarının araştırılması, uyum maliyetlerinin incelenmesi, düzenleyici etki analizi sonuçlarının incelenmesi, son olarak da, mevcut bir düzenlemenin etkilerinin incelenmesiyle ilgili çalışmalardan örnekler verilecektir.

Maliyet-Fayda Analizini Yapan Çalışmalar

Kılıç (2007) doktora çalışmasında, SPK’nun aracılık faaliyetlerine ilişkin düzenlemesine, Türkiye’deki aracı kurumların uyumuna ilişkin maliyetler, “standart maliyet modeli” kullanılarak, hesaplanmıştır. Çalışmada standart maliyet modeline göre maliyet ve fayda hesaplanmasının yanı sıra, 43 örnek kuruluştan anket yoluyla elde edilen veriler de

kullanılmıştır. Çalışmada, düzenlemelerin en fazla aracı kurumlar üzerine yük getirdiği sonucuna ulaşılmış, sektörün 2007 yılı itibariyle katlandığı uyum maliyeti tutarı 236 milyon ABD doları olarak hesaplanmıştır. Chittenden ve Ambler (2015) çalışmasında, düzenlemelerin KOBİ'ler üzerindeki etkileri incelenmiştir. İngiltere'de 1998-2009 yılları arasında yapılan etki değerlendirmesi (ex-ante) çalışmaları analiz edilmiştir. Maliyet ve fayda analizlerinin sonuçları fiili uyum maliyetleri ile karşılaştırılmıştır. Bazı çalışmalarda düzenleme maliyetlerinin küçük firmalar üzerinde daha fazla olduğunu inceleyen sonuçlara ulaşılmaktadır (Appleyard, Decker, Keyworth, Samra ve Yarrow (2004); Chittenden, Kauser ve Poutziouris (2003)). Harrington, Morgenstern ve Nelson (2000) çalışmasında, spesifik sosyal (çevresel) düzenlemelerin ex-ante ve ex- post maliyet varsayımları incelenmiş, düzenlemelerin maliyet ve faydalarına ilişkin tahmini çalışmalar, gerçekleşen maliyet ve faydalar ile karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda maliyet ve faydalara ilişkin varsayımların, gerçekleşenden daha fazla tahmin edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Düzenlemelere İlişkin Etki Analizlerinin Sonuçlarını İnceleyen Çalışmalar

Harrington (2006) çalışmasında, ABD'de federal düzenlemelere ilişkin düzenleyici etki analizi çalışmalarından yararlanılarak, düzenlemelerin maliyet ve faydalarına ilişkin tahmini çalışmalarda ulaşılan sonuçlar, gerçekleşen maliyet ve faydalar ile karşılaştırılmıştır. Çalışmanın bulguları, 2000 yılında yapılan aynı yazarın bir önceki çalışması ile karşılaştırılmış, önemli maliyet ve faydaların DEA çalışmalarında hesaplanmamış olması, çalışmaların belirli bir sisteme bağlı olmaksızın yapılması, kullanılan verilerin yetersizliği yönünden eleştirilmiştir.

Ellig ve Morrall (2010) ve Ellig (2016) çalışmalarında ABD'nde yapılmış olan önemli düzenlemelerle ilgili düzenleyici etki analizi çalışmalarının kalitesine dönük incelemeler yapılmıştır. Çalışmaların sonunda, düzenleme analizlerinin ortalama kalitesi düşük, ancak önceki çalışmalara göre daha iyi bulunmuş; "Kalitatif Scorecard Analizi", "En İyi-En Kötü Durum Analizi" "Senaryo Analizi", "Regresyon Analizleri" v.b. istatistikî çalışmalar kullanılmıştır.

Mastenbroek vd. (2015) çalışmasında AB Komisyonu tarafından 2000-2012 yılları arasında yapılan 216 adet ex-post düzenleme değerlendirmesi raporu incelenerek kapsamı ve metodolojik kalitesi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, AB'nde düzenleme değerlendirmelerinin % 43'ünün metodolojik kalite ve diğer kriterler açısından yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dört kalite değişkeni (Değerlendirme tipi, metodolojik kalite, süreç kalitesi, faydalılık) kullanılarak analitik bir çerçevede değerlendirme yapılmıştır.

Düzenlemelerin Etkililiğini İnceleyen Çalışmalar

Düzenlemelerin etkililiği konusu daha çok, telekomünikasyon, elektrik, enerji, doğalgaz gibi doğal tekel niteliğinde olan sektörlerdeki düzenlemeleri inceleyen çalışmalarda karşılaşılmaktadır. Örneğin; Galpaya, Samarijava ve (2009) çalışmasında, düzenleyici ve politik çevrenin etkililiğinin analizi için, telekom endüstrisine özgü yedi boyut kullanılarak oluşturulan bir anket, menfaat sahiplerine dönük olarak uygulanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, düzenleme çevresinin negatif ve pozitif yönleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bauschke (2010) doktora çalışmasında, ilaç sektöründe düzenleme yönetiminin etkililiğine ilişkin mevcut verilere, resmi dökümantasyon ve ikincil kaynaklara dayanarak niteliksel bir çalışma yapılmıştır.

Finansal düzenlemelerde etkililiği ölçen çalışmalar da vardır: Hüpkes ve Zibung (2008) çalışmasında, İsviçre’de iki adet finansal düzenlemenin oluşturulması ve geriye dönük olarak değerlendirilmesi süreci incelenerek, İsviçre’de düzenleme yapma süreci ile, etkin ve etkili bir düzenleme sürecinde yapılması gerekenler anlatılmaktadır. Sundrayuth (2011) doktora çalışması, sermaye piyasalarında düzenleme etkililiğini ölçmek üzere Tayland SPK’si’nin aracı kurumların gözetimine ilişkin düzenlemesinin uygulama etkililiğinin değerlendirilmesi için gözetim ve düzenlenen kurumların çalışanları ile anket yapılmış, sonuçlar birleştirilerek, denetleyici kurumun etkililiğini analiz etmek için beş değişken (düzenleyici amaçlar, kaynaklar, kapasite, düzenleyicinin yaklaşımı ve iletişim) kullanılmış, faktör analizi yapılmıştır. Gümüş (2012) doktora çalışmasında finansal düzenleme yapılarının bankacılık sektörünün sağlamlığına etkisini incelemek amacıyla ABD, Birleşik Krallık, Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda ve Avustralya orijinli 486 bankaya ait finansal veriler kullanılarak yapılmış niceliksel çözümlemeyi de içermektedir. Yapılan ANOVA ve Lojistik Regresyon analizleri sonucunda finansal düzenleme yapılarının bankacılık sektörünün sağlamlığını etkilediği gözlemlenmiştir. Zülfüoğlu (2013) doktora çalışmasında, finansal piyasalarda müdahale olmadığı takdirde görülen asimetric bilgi, ters seçim, ahlaki tehlike, dışsallıklar ve diğer piyasa başarısızlıkları finansal istikrarsızlığın kaynağı olabilmektedirler. Finansal piyasalarda yaşanan istikrarsızlıkların çok ciddi maliyetlerinin olması, bu piyasaları düzenlemenin kamusal bir mal olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Türk bankacılık sektöründe düzenlemelerin başladığı 2001 yılı sonrası dönem, düzenleme öncesi dönem ile karşılaştırılmış; yapılan zaman

serisi analizi ile sermaye yeterliliği ve aktif kalitesine yönelik düzenlemelerin finansal istikrara, likidite, karlılık ve gelir gider dengesine yönelik yapılan düzenlemelerin ise ekonomik büyümeye katkıda bulunabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Christensen, Luzi ve Leuz. (2016) çalışmasında AB'nin bazı düzenlemelerindeki⁸³ temel değişikliklerin farklı AB ülkelerinde farklı zamanlarda nasıl uygulandığı, önceki uygulama koşullarına, yeni kurallara, uygulamaya ve denetime göre değişip değişmediği analiz edilmektedir. Sözkonusu çalışmaya göre, her iki düzenlemede de, sermaye piyasalarındaki bilgi asimetrisinden kaynaklanan *ters seçim problemi* analiz edilmektedir. Çalışmada panel regresyon analizi kullanılmaktadır.

AB Komisyonu (2015) çalışmasında bir düzenlemenin geriye dönük olarak değerlendirilmesini içeren REFİT programı çerçevesinde; 2005 yılında yürürlüğe giren 1606/2002 sayılı UMS/UFRS'nin kabulüne ilişkin AB düzenlemesi değerlendirilmiştir. Söz konusu çalışmada, AB'nin düzenlemelerinin değerlendirilmesine ilişkin kullandığı etkililik, etkinlik, ilgililik, tutarlılık ve AB Katma değeri kriterleri kapsamında, düzenlemeden etkilenen menfaat sahiplerinin algılarını ölçen bir anket çalışması yapılmış, ayrıca düzenlemenin etkilerinin ölçülmesinde, bilimsel çalışmalar ve ilgili bulgular değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda düzenlemenin “etkili” olduğu değerlendirilmiştir.

Değerlendirme Konusundaki Çalışmalar

Kleemans, vd. (2007) çalışmasında, 21 adet değerlendirme raporunun (15 adedi düzenlemelerle ilgili) metodolojik kalitesi dört yönetime (içsel geçerlilik, tanımlayıcı geçerlilik, müdahalenin uygulanıp uygulanmadığını değerlendirmesi, değerlendiricilerin varsayımlarının gerçekçi olup olmadığı) göre analiz edilmiştir. Haarhuis ve Niemeijer (2009) çalışmasında, Hollanda'da 1998-2005 yılları arasında tamamlanmış olan 75 adet değerlendirme raporunun sonuçları, geliştirilen bir yöntemle (geçerlik güvenilirlik analizi, içerik analizi) metodolojik kalite yönünden incelenmiş ve değerlendirme sonucunda 59 adet raporun kalitesi yeterli bulunmuştur. Çalışma yukarıda bahsedilen Kleemans (2007) çalışmasının devamı niteliğindedir.

⁸³ Piyasa Bozucu Eylemler (İçeriden Öğrenenlerin Ticareti ve Manüpilasyon Direktifleri) ve Şeffaflık (Şirketlerin Finansal Raporlaması ve Kamuyu Aydınlatma) direktifleri

3. BÖLÜM

SERMAYE PİYASASINDA DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ UYGULAMASI: ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA DÜZENLEMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde, Türk Sermaye Piyasasının rakamlarla ekonomideki yeri, kurumsal ve düzenleme yapısına ilişkin bilgiler verilecek, Borsa İstanbul İmalat Sektörü'ndeki mali işler yöneticilerinin UMS/UFRS düzenlemelerinin etkililiğine ilişkin algılarını ölçen bir uygulama çalışması yapılacaktır.

3.1. TÜRK SERMAYE PİYASASINA İLİŞKİN RAKAMSAL GÖSTERGELER

3.1.1. Sermaye Piyasasının Ekonomideki Yeri

Türk sermaye piyasasının uluslararası piyasalar içindeki yerini anlayabilmek için, Türkiye'nin resmi menkul kıymetler borsa platformu olan Borsa İstanbul'un verilerinin diğer ülkeler içindeki yerine bakılması gerekir. Bu anlamda, borsaların karşılaştırılmasında, pay piyasası ve borçlanma araçları piyasasındaki göstergelere bakılması uygun olacaktır. Borsaların piyasa değerinin bu borsaların yer aldığı ülkelerdeki milli gelire oranı, ülke ekonomisi için sermaye piyasalarının önemini gösteren değerli bir bilgidir. 2015 yılında, Borsa İstanbul pay piyasasına kote olan halka açık şirketlerin piyasa değeri⁸⁴ bir önceki yıla göre % 29,5 oranında azalarak 189,8 milyar ABD dolarına (2014: 268,5 milyar ABD Doları) gerilemiş olup, piyasa değerinin GSYH içindeki payı 2015 yılında % 25,4 (2014 yılında % 27) olarak, gelişmiş ülke borsalarının oldukça altında gerçekleşmiştir (TSPB, 2016, s.9). 2015'te Dünya Borsalar Federasyonu (WFE)'ye üye borsaların toplam piyasa değerinin ilgili ülkelerdeki toplam GSYH'ya oranı % 96'dır. Borsa İstanbul'un piyasa değeri, Türkiye milli gelirinin sadece dörtte birine denk gelmektedir (TSPB, 2016, s. 9).

Diğer taraftan, Borsa İstanbul'da 31.12.2015 tarihi itibarıyla kote olan Şirket sayısı 393 adet olup, bu rakam Kore Borsası'nda 1.961, Bombay Borsası'nda 5.836 ve Londra Borsasında 2.685 adettir. 2015 yılında Borsa İstanbul kote şirket sayısında dünyada 24. sıradadır. Son yıllarda Türk sermaye piyasasında borçlanma araçları v.b. sabit getirili menkul kıymetler pazarında bir gelişme olmuştur. 2015 yılında Borsa İstanbul'da 180 milyar ABD doları tahvil

⁸⁴ Piyasa Değeri=Hisse senedi borsada işlem gören şirketlerin piyasa değerleri toplamı

işlem hacmi yaratılmış olup, işlemlerin neredeyse tamamı kamu tahvillerinde gerçekleşmiştir. Toplam 545 adet tahvil v.b. borçlanma aracı borsaya kote olmuş olup, bunların 464'ü özel sektör tarafından ihraç edilmiş likit olmayan araçlardır. ((TSPB, 2016, s. 10). Rakamlardan da görüleceği üzere, Türkiye'de sermaye piyasalarında yaratılan işlem hacminin, henüz gelişmiş ülkelerin düzeyinde olmadığı anlaşılmaktadır.

Türkiye'de finansal piyasalar bankacılık sistemi ağırlıklı olarak faaliyet göstermektedir. Türkiye'de bankacılık sektörü finansal sistem içinde finansal aracılık işlevini yerine getiren en büyük kesimdir. Türkiye ekonomisinde 2012 yılı sonu itibarıyla bankacılık sektörü finansal sistemin yaklaşık % 87'sini oluşturmaktadır (TCMB Finansal İstikrar Raporu, 2015). Aynı Tabloya göre, sermaye piyasası kurumlarının bilanço büyüklüğünün finansal sektör içindeki yeri % 5,5 dolayındadır.

Aktif toplamı itibarıyla Türk finansal sektörünün büyüklüğü 2015 yıl sonu itibarıyla, BİST dâhil, 3,6 trilyon TL, yaklaşık 1,2 trilyon ABD doları (2014: 3,2 trilyon TL, yaklaşık 1,4 trilyon ABD doları) düzeyine ulaşmıştır. GSYH'nin yaklaşık 1,8 katına ulaşan finansal sektör incelendiğinde, Türk bankacılık sektörünün finansal sistem içerisindeki payı 2015'te % 65,7 (2014'te % 63), toplam aktiflerin GSYH'ye oranı ise % 120.7 civarındadır (BDDK Faaliyet Raporu, 2015, s. 22).

3.1.2. Türkiye'de Sermaye Piyasalarına İlişkin Göstergeler

(Tablo-16)'da, Türkiye'deki sermaye piyasalarına ilişkin temel göstergeler toplu olarak verilmiştir.

3.1.2.1. Sermaye Piyasasından Fon Talep Edenler

i) Şirketler; Ülkemizde 2015 yılı sonu itibarıyla, 416'sı BİST A.Ş.'de işlem görmekte olan, toplam 514 adet şirket SPK kaydında halka açık şirket konumundadır. Bu şirketlere yatırım yapan toplam 4.153.676 hisse senedi yatırımcısı olan BİST A.Ş.'deki şirketlerin piyasa değeri 2015 yılı sonu itibarıyla, 189,8 milyar ABD doları civarındadır. Türkiye'de halka açık şirket sayısı Türkiye'deki anonim/limited şirket sayısı ile karşılaştırıldığında çok düşük kalmaktadır⁸⁵.

⁸⁵ 2014 yılı Haziran ayı itibarıyla Türkiye'de faaliyet gösteren toplam 1.351.212 adet şirketin 94.828 adedi anonim şirket; 713.861 adedi ise limited şirkettir (Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İç Ticaret Genel Müdürlüğü Şirket İstatistikleri Bülteni, 2014).

Tablo 16. Sermaye Piyasasına İlişkin Temel Göstergeler

	2014	2015
Sermaye Piyasası Kanunu'na Tabi Halka Açık Ortaklık Sayısı (Adet)	579	514
Borsa İstanbul'da İşlem Gören Şirketler (Adet)	422	416
Borsa İstanbul'da İşlem Gören Şirketlerin Piyasa Değeri (Milyar USD)	268.5	189, 8
Merkezi Kayıt Kuruluşu'nda Kayıtlı Yatırımcı Hesap Bilgisi (Sayı)	3.999.335	4.153.676
Pay Senedi	1.081.241	1.064.754
Devlet İç Borçlanma Senetleri	21.441	28.058
Özel Sektör Borçlanma Araçları	137.825	136.756
Yatırım Fonu	2.751.820	2.916.854
Borsa Yatırım Fonu	841	2.773
Yapılandırılmış Ürünler	2.997	2.898
Diğer Sermaye Piyasası Araçları	618	1.583
Sermaye Piyasası Kurumları Portföy Değerleri (milyon TL)		
Yatırım Fonları 484 adet (2014'de 524 adet)	36.000	39.000
Emeklilik Yatırım Fonları 250 adet (2014'de 246 adet)	37.800	48.200
Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları 9 adet (2014'de 9 adet)	282	250
Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları 31 adet (2014 'de 31 adet)	21.600	21.500
Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıkları 13 adet (2014'de 12 adet)	1.500	1.300
Portföy Yönetim Şirketleri 51 adet (2014'de 44 adet)	81.800	98.400
Diğer Sermaye Piyasası Kurumları (Adet)		
Bağımsız Denetim Şirketleri	92	100
Gayrimenkul Değerleme Şirketleri	130	132
Derecelendirme Kuruluşları	10	8
Sermaye Piyasasındaki Yetkili Kuruluşlar (Adet)	140	113
Bankalar	43	41
Aracı Kurumlar	97	72

Kaynak: MKK, SPK 2015 Faaliyet Raporu

Türkiye'de ihraç edilen sermaye piyasası araçlarının büyük bir bölümü pay senedi ihracı şeklindedir. Son yıllarda enflasyonun düşmesi ile borçlanma aracı ihraçları da artmış ancak, pay senedine göre hala çok düşük tutarlarda kalmıştır. Ayrıca, varlık teminatlı menkul kıymetler (kira sertifikası) gibi farklı türde yeni sermaye piyasası aracı ihracına dönük imkanlar artmıştır. Bununla birlikte bu tür nitelikli sermaye piyasası araçlarına şirketlerin yeterli düzeyde talep göstermediği düşünülmektedir (Tablo-17).

Tablo 17. Merkezi Kaydi Sistemde Bulunan Menkul Kıymet Bilgileri

	2014		2015	
	Milyon TL	Milyon USD	Milyon TL	Milyon USD
Pay Senedi	640.643	274.824	563.594	192.794
Borsada İşlem Gören Paylar	248.965	106.802	226.340	77.426
Borsada İşlem Görmeyen Paylar	391.678	168.022	337.254	115.368
Özel Sektör Borçlanma Aracı	45.288	19.428	47.196	16.145
Yatırım Fonu Katılma Bilgileri	36.093	15.483	38.784	13.267
Varlık Teminatlı Menkul Kıymetler	1.672	717	1.598	547
Kira Sertifikaları (Kamu, Özel)	946	406	1.669	571
Borsa Yatırım Fonu	192	82	124	42
Devlet İç Borçlanma Senetleri	210.063	90.114	185.591	63.487
Diğer Menkul Kıymetler	478	205	370	127
Toplam	985.375	401.759	838.926	286.979

Kaynak: MKK, SPK 2015 Faaliyet Raporu

ii) Sermaye Piyasasının Temel Kurumları; Yatırım ortaklıkları (ortaklığa dayalı model) ve yatırım fonları (güvenilir kişi modeli) profesyonel ve bilgili kişiler tarafından yönetilirler ve aynı anda birbirinden farklı risk ve getiri bileşimine sahip olan sermaye piyasası aracına yatırım yaparak, riskin dağıtılması suretiyle bir portföyün oluşturulması sağlanır. Bu itibarla, özellikle, küçük yatırımcılar tarafından tercih edilirler. Portföy yönetim şirketleri, 2012 yılında yürürlüğe giren 6362 sayılı yeni Sermaye Piyasası Kanunu⁸⁶ ile sermaye piyasasına yeni bir kurum olarak girmiştir. Portföy yönetim şirketleri, yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarının portföylerini yönetmek üzere kurulmuş sermaye piyasası kurumlarıdır.

3.1.2.2. Sermaye Piyasalarında Fon Arzedenerler (Yatırımcılar)

Yatırımcıları, gerçek kişi yatırımcılar ve kurumsal yatırımcılar (yatırım fonları, yatırım ortaklıkları, portföy yönetim şirketleri gibi) olarak ikiye ayırmak mümkündür. Kurumsal yatırımcıların sermaye piyasalarında sayısının ve payının artması, piyasaların istikrarı açısından istenen bir durumdur. Bu kuruluşlar bir taraftan, yönettikleri fonların portföyüne sermaye piyasası araçlarını dahil ederek kurumsal talep yaratmakta, diğer taraftan da, ihraç ettikleri hisse senedi katılma belgesi gibi araçlarla da fon talebinde bulunmaktadır. Merkezi Kayıt Kuruluşu'nda kayıtlı, sermaye piyasası araçlarına yatırım yapan yatırımcı sayısı 2014 yılında 3.999.335 kişi iken, bu sayı 2015 yılında 4.153.676 kişi olmuştur. Diğer taraftan yerli ve yabancı yatırımcı oranı incelendiğinde, Borsa İstanbul'da işlem gören şirketlerin halka açık kısmı için, yabancı yatırımcılara ait payların saklamadaki toplam paylara ait oranının 2011-2015 yılları arasındaki dönemde % (62-66) aralığında gerçekleştiği görülmektedir (SPK Faaliyet Raporu, 2015, s. 77).

Öte yandan, yatırımcıların tasarruflarının ne ölçüde sermaye piyasasına aktarıldığını da incelemekte fayda görülmektedir. Türkiye'de toplam (yurt içi ve yurt dışı) tasarrufların, 2015 yılı sonunda bir önceki yıla göre % 9.7 oranında artarak, 1,991 milyar TL'ye ulaştığı görülmektedir. Yurt içi ve yurt dışı yerleşiklerin tasarruflarının para ve sermaye piyasalarında plase edilmesine ilişkin tercihler farklılık arz etmektedir. 2015 yılında yurt içi yerleşikler ağırlıklı olarak tasarruflarını mevduat ve kamu borçlanma senetlerine yatırmakta, pay senedine yatırılan fonlar ise, çok düşük düzeyde kalmakta; yurt dışı yerleşikler ise, ağırlıklı olarak hisse senedine ve kamu borçlanma senetlerine yatırım yapmaktadır (Tablo 18).

⁸⁶ Türkiye'de sermaye piyasasının resmi olarak kuruluşu 28.07.1981 tarih ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile başlamaktadır. Söz konusu yasada, daha sonraki yıllarda önemli değişiklikler olmuş ve son olarak 2499 sayılı Kanun lağvedilerek yerine 30.12.2012 tarihli 6362 sayılı SPKn yürürlüğe girmiştir.

Tablo 18. Türkiye’de Yurtiçi Tasarruflar

(Milyar TL)	2011	2012	2013	2014	2015
Toplam Tasarruf Dağılımı	1, 222	1, 458	1, 607	1, 815	1, 991
Mevduat (katılım fonları dahil)	695.5	772.2	945.8	1.052.7	1.244, 9
TL	460	520.4	594.1	661.3	714.9
Döviz	221.2	233.2	330.8	375.1	519.0
Kıymetli Madenler	14.3	18.6	20.9	16.2	11.0
SGMK	386.7	472.5	466.1	513.8	519.9
DİBS	365.8	437.8	422.1	459.9	464.6
Özel Sektör Borçlanma Senedi	13.7	28.1	36.1	44.8	46.8
Eurobond	7.2	6.6	7.9	9.0	8.5
Pay Senedi	139.7	213.2	195.2	248.9	226.3
Yurtiçi Yerleşikler	1.042.4	1.170.5	1.317.5	1.471.4	1.663.8
Mevduat (katılım fonları dahil)	667.7	737.6	891.0	990.4	1.160.9
TL	453.1	512.2	584.0	650.4	701.9
Döviz	200.3	207.1	286.4	324.1	448.4
Kıymetli Madenler	14.2	18.3	20.6	15.9	10.6
SGMK	321.9	360.2	353.5	391.3	417.8
DİBS	302.1	327.4	311.7	340.2	364.5
Özel Sektör Borçlanma Senedi	13.2	26.8	34.6	43.6	45.8
Eurobond	6.5	6.0	7.2	7.5	7.5
Pay Senedi	52.9	72.7	73.0	89.7	85.1
Yurtdışı Yerleşikler	179.5	287.4	289.6	344.0	327.3
Mevduat (katılım fonları dahil)	27.8	34.6	54.8	62.3	84.0
TL	6.8	8.2	10.0	11.0	13.0
Döviz	20.9	26.0	44.4	51.0	70.6
Kıymetli Madenler	0.1	0.3	0.4	0.3	0.4
SGMK	64.9	112.3	112.6	122.4	102.1
DİBS	63.702	105.253	105.033	115.283	
Özel Sektör Borçlanma Senedi	0.5	1.3	1.5	1.2	1.0
Eurobond	0.6	0.6	0.7	1.5	0.9
Pay Senedi	86.9	140.5	122.2	159.2	141.2
Kaynak: Türkiye Sermaye Piyasası 2015 Raporu, 2016: 34					

3.2. TÜRK SERMAYE PİYASASININ KURUMSAL YAPISI

i) Sermaye Piyasası Kurulu ve Borsa İstanbul A.Ş.’nin Kuruluşu

Türkiye’de sermaye piyasasının geçmişi 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar uzanmaktadır. İlk menkul kıymetler piyasası, Kırım Savaşı’nı takiben 1866 yılında Osmanlı İmparatorluğu zamanında kurulmuş olan “*Dersaadet Tahvilat Borsası*”dır. Cumhuriyet döneminde, Türkiye’de bir borsanın kurulması yönünde düşünce ve çabalar olmuş, ancak o dönemlerde tasarruf birikiminin çok düşük olmasından dolayı, bu çabalar yetersiz kalmış ve devlet ağırlıklı kalkınma modeli benimsenmiştir. Türkiye’de şirketlerin kurulması ve özel teşebbüsün ortaya çıkması da, 1950’li yıllardan itibaren ağırlık kazanmıştır. 1980’li yıllara gelindiğinde, “*Banker Skandalı*” olarak bilinen, devlet tahvillerinin ve hazine bonolarının ikinci el satışına ilişkin gayri resmi olarak oluşturulan ve tasarruf sahiplerinin ellerindeki fonları bankerlere yatırmaları

karşılığında, üst limiti olmayan yüksek faizli “mevduat sertifikası” olarak adlandırılan, yeterli yasal zemini olmayan, araçları almalarına dayanan bir piyasa ortaya çıkmıştır. Bu piyasada gerekli yasal düzenlemelerin olmaması, zamanla yatırmış oldukları tasarruflarını bankerlerden geri alamayan tasarruf sahiplerini büyük zararlara uğratmış, süreçte bankacılık sistemi ve sistemin içinde yeralan ve bankerlerden fon sağlayan şirketler de büyük zarar görmüştür. Yatırımcılar ve bir bütün olarak ekonomide büyük bir güven kaybı ve maliyet yaratan bu krizin neticesinde, sermaye piyasası alanında yasal düzenleme yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Banker skandalının ardından, SPKn.’nun 1981 yılında kabulünden sonra, piyasanın düzenleyici otoritesi olarak 1982 yılında SPKr. ve ihraç edilen menkul kıymetlerin işlem göreceği ikincil piyasa olarak da İMKB, 1986 yılında kurulmuştur. Nisan 2013’de Altın Borsası, Vadeli İşlem Borsası ve İMKB birleştirilerek borsanın ismi Borsa İstanbul BİST A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Borsanın % 49’u T.C. Hazinesi ne aittir.

Şekil 11. Sermaye Piyasası Kurumları

Kaynak: FHÖİK Raporu (2014) , s.39

ii) Sermaye Piyasasının Diğer Temel Kurumları (Şekil-11)

➤ **Merkezî Saklama Kuruluşları:** Sermaye piyasası araçlarının merkezî saklanması ve bunlara ilişkin hakların kullanımı hizmetlerini veren anonim ortaklık şeklindeki, özel hukuk tüzel kişiliğine haiz kurumlardır. *Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK)*, SPKr. tarafından kaydileştirilmesine karar verilmiş olan sermaye piyasası araçları için Türkiye’nin Merkezi Saklama Kuruluşu’dur. MKK, sermaye piyasası araçlarının kayden ihracının yapıldığı, hak sahibi bazında açılan hesaplarda kaydedildiği ve bunlar üzerindeki hakların izlenmesini üstlenen bir merkezi yapıdır.

➤ **Merkezi Takas Kuruluşu:** Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde işlem gören sermaye piyasası araçlarının teslimi, bedellerinin ödenmesi ve bu işlemlere ilişkin

teminat yükümlülüklerinin ifası ile ilgili işlemleri yürüten anonim ortaklık şeklindeki özel hukuk tüzel kişiliğine haiz kurumdur. Takasbank, BİST bünyesinde, mevcut piyasalarda gerçekleşen işlemlerin nakit ve menkul kıymet takasını teslim etme ve teslim alma taahhütleri ile, alım-satıma konu olan menkul kıymet karşılığındaki ödeme taahhütlerini sonuçlandırmak üzere yetkilendirilmiştir.

➤ **Yatırımcı Tazmin Merkezi:** Yatırım kuruluşlarının, sermaye piyasası faaliyetinden kaynaklanan nakit ödeme veya sermaye piyasası araçlarının tesliminin yerine getirilememesi veya kısa sürede yerine getirilemeyeceğinin tespit edilmesi hâlinde, yatırımcıları tazmin kararı alır.

➤ **Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği:** Sermaye piyasalarında faaliyet gösteren, özellikle, yatırım şirketleri ve kollektif yatırım şirketleri olmak üzere, Kurulca uygun görülen diğer sermaye piyasası kurumlarının da üye olacağı bir meslek örgütüdür.

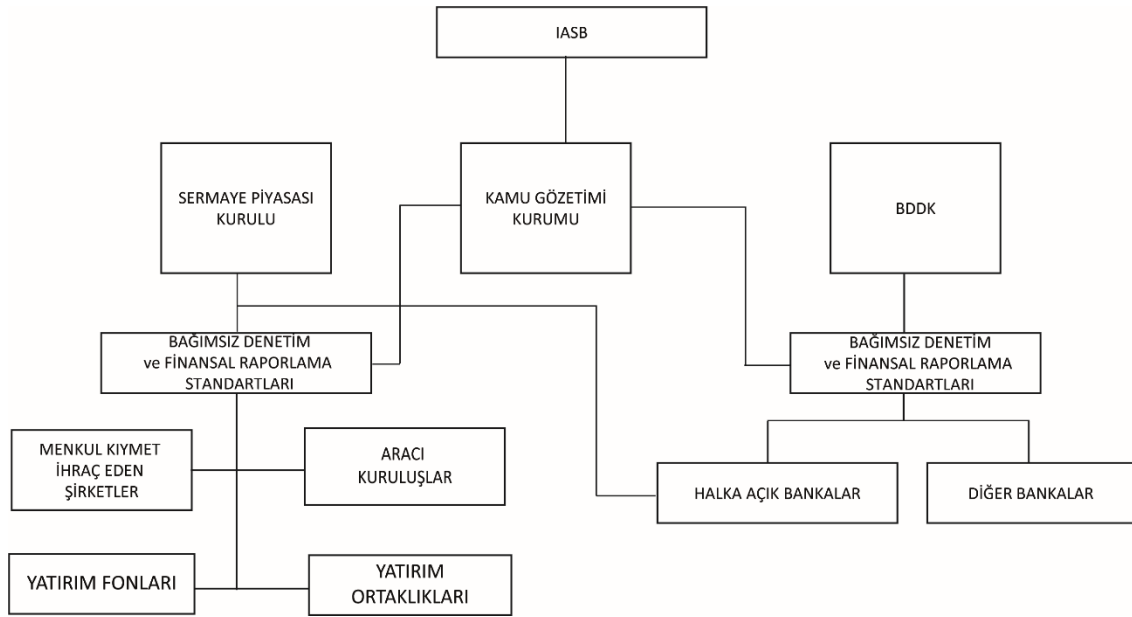
3.3. TÜRK SERMAYE PİYASASINDA FİNANSAL RAPORLAMAYA İLİŞKİN DÜZENLEME YAPISI

3.3.1 Sermaye Piyasası Kurulu ve Kamu Gözetimi Kurumu'nun Görev ve Yetkileri

Türkiye'de finansal piyasaların düzenlenmesi ile sorumlu olan birden fazla kurum bulunmaktadır: SPKr. sermaye piyasasının ve BDDK'da bankalar ve diğer finansal kuruluşların düzenlenmesi ve denetlenmesi ile görevlidir. KGK ise; bağımsız denetim, muhasebe ve denetim standartlarının belirlenmesi alanında belirleyici kuruluştur.

Türk Sermaye Piyasasının düzenleme, denetim ve gözetim kurumu SPKn. uyarınca SPKr.'dur. 2011 yılında KGK'nın kurulmasıyla birlikte, Türk sermaye piyasasında finansal raporlama ve bağımsız denetime ilişkin düzenleme yapma yetkisi SPKr.'nun ve KGK'nun birlikte düzenlediği bir yetki alanı olarak ortaya çıkmıştır (Şekil-12).

Şekil 12. Türkiye’de Finansal Raporlamaya İlişkin Düzenleme Yapısı

Tablo tarafımızca hazırlanmıştır.

i) Sermaye Piyasası Kurulu'nun Görev ve Yetki Alanı

SPKr. sermaye piyasasında tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını düzenlemek ve denetlemek amacıyla 2499 sayılı SPKn. ile 1981 yılında kurulmuş Türkiye'nin ilk bağımsız düzenleyici ve denetleyici kurumudur. SPKr.'nun görev, yetki ve sorumlulukları 6362 sayılı SPKn.'nun 128. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre SPKr.'nun görev alanı, piyasanın etkin bir şekilde işlemlerini sağlayacak kararları almak ve görevleri yerine getirmektir. Kurumun temel fonksiyonları; düzenleme, denetim, gözetim ve faaliyetlere ilişkin diğer fonksiyonlardır (Tablo-19).

6362 sayılı SPKn., bir taraftan yatırımcının korunmasını gerektiren ilkeler açısından menkul kıymet düzenlemelerini, diğer taraftan da, sermaye piyasasında faaliyet gösteren bankalar ve aracı kuruluşların faaliyetlerine ilişkin finansal düzenlemeleri içermektedir. GFK sonrasında sistemik riskin bu piyasalarda önemi dikkate alınarak, SPKr.'nin görev alanlarına yeni tanımlamalar getirilmiştir.

Tablo 19. Sermaye Piyasası Kurulu'nun Temel Fonksiyonları

Düzenleme	Sermaye piyasası araç ve kurumlarına dönük piyasanın etkin bir şekilde işleyişine yatırımcıların haklarının korunmasına yönelik düzenlemeler
İzahname Onayı	İhraç olunacak sermaye piyasası araçlarına ilişkin izahname vb. belgelerin onaylanması
İzin verme	Sermaye piyasası kurumlarına ihraççı şirketlere verilen faaliyet ve kuruluş izinleri
Gözetim	Halka açık anonim ortaklıklar ile sermaye piyasası işlemlerinin ve kurumlarının gözetimi ve izlenmesi (halka açık şirketlerin finansal tablolarının gözetimi, kamuya duyurulan bilgi ve açıklamaların izlenmesi, genel kurul toplantılarına katılması); piyasanın gözetimi ve denetimi
Denetim	Sermaye piyasası faaliyetlerinin, araç ve kurumlarının hesap, işlem ve faaliyetlerinin mevzuat çerçevesinde denetlenmesi
Tedbir ve Yaptırım Uygulama	Piyasanın etkin bir şekilde işleyişini etkileyecek usulsüz fiil ve işlemler ile ilgili olarak cezai yaptırımların uygulanması
Fin. Raporlama ve Bağımsız Denetim	İhraççıların ve sermaye piyasası kurumlarının finansal tablolarının TMS'na göre yayımlanmasına ilişkin alt düzenlemeler yapılması; denetimin TDS'na göre yapılmasının sağlanması
Uyuşmazlık Çözümü	Borsa üyeleri ile müşterileri arasındaki borsa uyuşmazlıklarının çözümü ile, meslek kuruluşlarının üyeleri ile ilgili aldığı kararlarda Kurula karşı itiraz edilebilmesine dönük işlemler
Lisanslama Faal.	Sermaye piyasası alanındaki mesleki faaliyetlerin lisanslanması

Kaynak: SPK İnternet Sitesi

ii) Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'nun Görev ve Yetki Alanı

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), 2011 yılında 660 sayılı KHK ile, uluslararası finansal raporlama ve bağımsız denetim standartlarının uygulanmasına ilişkin düzenleme ve denetim yapma yetkisi ile bağımsız bir düzenleyici ve denetleyici kamu kurumu olarak kurulmuştur. KGK, kamu tüzel kişiliğini haiz ve idari özerkliğe sahip, Başbakanlıkla ilişkili, idari özerkliğe sahip bir Üst Kuruldur. Bu kurumun yapısı, Sarbanes Oxley Yasası'nın ardından 2002 yılında ABD'de oluşturulan PCAOB'ye benzemektedir.

KGK'nın kurulmasından önceki dönemde, Türkiye'de SPKr. ve BDDK'nın kendi gözetim ve denetim alanlarında bulunan şirketlerin/finansal kurumların uygulayacağı finansal raporlama ve denetim standardını belirledikleri, bu piyasalarda faaliyet gösterecek olan bağımsız denetim kuruluşlarını ayrı ayrı yetkilendirdikleri çok başlı bir sistem vardı. Ayrıca, bu iki kurumun faaliyet alanında yer almayan Türkiye çapındaki binlerce şirket ise daha çok, Maliye Bakanlığı'nın gözetiminde oluşturulan ve uluslararası finansal raporlama standartlarına uygun olmayan *Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği*'ni uygulamaktaydı. Diğer taraftan, ülkemizde bağımsız denetim uygulaması daha çok, finansal piyasalarda faaliyet gösteren sınırlı sayıda şirket/kurumla sınırlı bir uygulama alanı bulmuş olup, bunların dışında kalan şirketlerin büyük bir kısmı zorunlu bağımsız denetim uygulamasının kapsamı dışındaydı. 2011

yılında 6102 sayılı yeni TTK'nın kabul edilmesiyle, Türkiye'de faaliyet gösteren şirketlerin kurumsallaşması amacıyla kurumsal yönetim ilkelerini uygulamalarına, finansal raporlarının Uluslararası Muhasebe Standartlarına uygun hale getirilmesine ve sözkonusu raporların bağımsız denetim şirketlerince denetlenmesine ilişkin düzenlemeler kabul edilmiştir.

TTK'nın yasalaşması ile birlikte, 660 sayılı KHK ile, Türkiye'nin bağımsız denetim ve finansal raporlama standartlarını belirleme, bağımsız denetim şirketlerini yetkilendirme, bu alanda düzenleme, gözetim ve denetim yapma konusunda yetkili otorite olarak KGK'nın kurulmasına karar verilmiştir. KGK'nın temel görev ve yetkileri 660 sayılı KHK'nın 9. maddesinde sıralanmış olup; bunlar uluslararası standartlarla uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarını oluşturmak ve yayımlamak, uluslararası denetim standartlarıyla uyumlu ulusal denetim standartlarını oluşturmak ve yayımlamak, bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşlarının kuruluş şartlarını ve çalışma esaslarını belirlemek, bu kuruluşları yetkilendirmek, bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşlarının faaliyetleri ile denetim çalışmalarının Kurumca yayımlanan standart ve düzenlemelere uyumunu gözetmek ve denetlemek olarak sayılabilir.

KGK'nın gerekçesinde; ülkemizde mali tabloların hazırlanması ve bağımsız denetim alanındaki farklı düzenlemeler sebebiyle oluşan karmaşanın giderilmesi, yeknesaklık sağlanarak kalitenin artırılması, kayıt dışı ekonomiyle mücadele, daha güçlü ve şeffaf bir sermaye piyasasının oluşturulması, uluslararası sermayenin Türkiye'ye çekilmesi gibi gerekçeler ifade edilmektedir.

660 sayılı KHK'nın 27. maddesinin 3. fıkrası uyarınca; kanunlarla belirli alanları düzenlemek ve denetlemek üzere kurulmuş bulunan kurum ve kurullar (SPK ve BDDK), KGK'nın onayını almak ve KGK tarafından yayımlanan standartlarda yer alan esaslara uygun olmak kaydıyla, Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları'na ek olarak, kendi alanları için geçerli olacak ayrıntıya ilişkin sınırlı düzenlemeler yapabileceklerdir.

6102 sayılı TTK çerçevesinde, KGK'nın finansal raporlama standartlarını yayınlama ve bu standartlara TMS'leri uygulayacak şirketleri belirleme yetkisi vardır. SPKr.'nun, muhasebe standartları alanında, Türkiye Muhasebe Standartları ile uyumlu ikincil düzenlemeler yapma görev ve sorumluluğu bulunmaktadır. Bu kapsamda, fon dışı ihraççılar ve sermaye piyasası kurumları ve fonlar için ayrı ayrı olmak üzere, asgari hususları belirleyen finansal tablo ve

dipnot formatları ilan edilmiş olup, kamuya açıklanan finansal tablolar bu formatlara uygun olarak düzenlenmektedir.

3.3.2. Sermaye Piyasası Kurulu ve Kamu Gözetimi Kurumu'nun Nitelikleri

i) Bağımsızlık ve Hesap Verebilirlik

"Bağımsızlık" düzenleyici ve denetleyici kurulların sahip olmaları gereken en temel özelliklerden birisidir. Bağımsızlık, bir kurumun düzenleme yapma sürecinde ve diğer faaliyetlerinde siyasi otoritenin ve düzenlemeden etkilenecek olan menfaat gruplarının etkilerinden uzak olması (*işlevsel bağımsızlık*) ve kurumun özellikle karar verici statüsünde yer alan kişilerin, bazı güvencelerle donatılmasını (*organik bağımsızlık*) gerektirir. SPK ve KGK'nın ilgili olduğu yasal düzenlemeler incelendiğinde; "organik" ve "işlevsel" bağımsızlığı temin eden gerekli niteliklere yasal olarak, haiz oldukları görülmektedir:

SPK'r, görev ve yetkilerini kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak kullanan, idari ve mali özerkliğe sahip, düzenleme ve denetim yapma yetkisi olan bir kamu kurumudur (SPKn. md: 117). Kurumun ilgili olduğu bakan, Başbakan tarafından görevlendirilir. Kurul, Karar Organı ve Başkanlık teşkilatından oluşur. Kurul Karar Organı, biri başkan, biri ikinci başkan olmak üzere yedi üyeden oluşur. Kurul başkanı ve Kurul Karar Organı'nın üyeleri Bakanlar Kurulu tarafından *5 yıllık süre ile atanır* (SPKn. md:120). Kurul Başkan ve üyelerinin görev süreleri dolmadan (*organik bağımsızlık*) herhangi bir nedenle görevlerine son verilemez (SPKn. md, 120, f.2.). SPK'nın Kurul Karar Organı'nın üye yapısında bağımsızlığı ve sektörle ilgili bilgi sahibi olan kişilerden oluşan bağımsız bir yapının oluşturulması amaçlanmıştır.

Kurul, bu Kanun ve mevzuatla kendisine verilen görev ve yetkileri kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır. Kurulun kararları yerindelik denetimine tabi tutulamaz. Bir başka deyişle, bir üst makam, Kurulun almış olduğu kararların yerinde olup olmadığı, ya da kamu yararı taşıyıp taşımadığı gibi unsurlar yönünden inceleme yapamaz. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi Kurulun kararlarını etkilemek amacıyla emir ve talimat veremez (SPKn. md.117, f.2). Bununla birlikte, SPK'r.'nun aldığı kararların yargıya götürülmesi imkanı her zaman vardır (SPKn. md. 134). Dolayısıyla Kurul kararlarında hesap verebilirlik vardır.

Kurulun mali özerkliği, sahip olduğu gelir kaynaklarını görev ve amaçları çerçevesinde bağımsız bir şekilde kullanması ile ilgilidir: SPKr., SPKn.’nun 130’ncu maddesi çerçevesinde ihraçlardan ve ihraççılardan elde edilen çeşitli gelir kaynaklarına sahiptir. Sözkonusu gelir kaynaklarını SPKn’nun 117’nci maddesine göre, görev ve yetkilerinin gerektirdiği ölçüde, kendi bütçesinde belirlenen usul ve esaslar dâhilinde serbestçe kullanabilir.

SPKn. nun 129 ve 130’ncu maddelerinde de SPKr.nun, “Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik” esasları ile “Kurulun bütçesi, harcama ve işlemlerinin denetimi” konusunda düzenlemeler yer almaktadır. Bunun yanısıra, 17. 08. 2011 tarih ve 28028 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Avrupa Birliği Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki 649 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname’nin 45. maddesi ile, ilgili Bakanın, üst kurulların her türlü faaliyet ve işlemlerini denetlemesi imkanı getirilmiştir.

KGK’nın tabi olduğu düzenlemelerde de benzer hükümler yer almaktadır; 660 sayılı KHK’nın 3. maddesine göre; KGK, Kararnamede belirtilen görevleri yerine getirmek üzere kamu tüzel kişiliğine ve idari özerkliğe sahip bir kamu kurumudur. Kurumun ilgili olduğu Bakanlık 26. 11. 2011 tarih ve 28124 sayılı RG’de yayımlanan tezkere ile Maliye Bakanlığıdır.

KGK’da kararlar, karar organı olan kurul tarafından alınmaktadır. Kurul üyeleri, başkan ve diğer üyelere oluşur. Kurul üyeleri; Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı’nın önerdiği ikişer kişi, Hazine Müsteşarlığı, SPKr. ve BDDK’nın bağlı olduğu bakanlıklar ile TÜRMOB ve TOBB tarafından önerilecek birer kişi olmak üzere, Bakanlar Kurulu tarafından atanan dokuz üyeden oluşmaktadır (KHK md.4). KHK’nın 5’inci maddesi uyarınca Kurul başkan ve üyelerinin görev süresi 6 yıl olup, süreleri dolmadan herhangi bir nedenle görevlerine son verilemez.

KGK’nın yönetiminde, bu üye yapısı ile, sektör temsilcileri ve özel sektörü temsilen TOBB’da olmakla birlikte, yönetim ağırlığı siyasi erkin elindedir. KGK’nın dokuz üyeden oluşan kurulunun yedi üyesinin doğrudan ilgili Bakanlıklar tarafından önerilmesi ve dokuz üyenin de Bakanlar Kurulu tarafından atanması, kurulun biçimsel ve örgütsel olarak hükümete bağlılığına neden olmaktadır (Karasu, 2014, s. 91).

660 sayılı KHK’nın 8’inci maddesinin birinci fıkrasında, Kurulun görevini yaparken bağımsız olduğu, hiçbir organ, makam, merci ve kişinin, Kurulun kararını etkilemek amacıyla emir ve talimat veremeyeceği ifade edilmektedir. Diğer taraftan, 660 sayılı KHK’nın 19. maddesi

uyarınca, Kurumun gelirleri; hazine yardımı, muhasebe ve denetim standartlarının telif hakları ve diğer gelirlerden oluşur. Ancak, genel bütçeden Kuruma Hazine yardımı yapılabilir. 660 sayılı KHK'nın 20'nci maddesi KGK'nın iç ve dış denetimini düzenlemektedir. 660 sayılı KHK'nın 30. maddesine göre, Kurul kararları kesindir. Kurulun idari yaptırım kararlarına karşı yetkili idare mahkemesinde dava açılabilir. Kurul kararlarına karşı açılan her türlü dava öncelikli işlerden sayılır. KGK'nın çeşitli özel çıkar grupları karşısında olduğu gibi, karar organlarını oluşturan üyelerin siyasi etkiler karşısında da bağımsız çalışmasını sağlayacak bir statüye sahip olması gerekir.

Yukarıdaki hususların değerlendirilmesiyle, her iki kurumun da *organik bağımsızlığı* temin eden yasal düzenlemelerle büyük ölçüde donatıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte, uygulamada, düzenleme yapma sürecinde ve diğer faaliyetlerinde siyasi otoritenin ve düzenlemeden etkilenecek olan menfaat gruplarının etkilerinden uzak olması *işlevsel bağımsızlığı* getirecektir. Bu özellik şeklen sağlanmakla birlikte, uygulamada bu tür atamalarda siyasi etkilerin olabilmesi mümkündür. Siyasi otoriteye karşı bağımsızlığın sağlanamaması halinde, değişen siyasi iradenin finansal piyasalara etkisi artacak ve Türkiye'de yatırım yapmayı düşünen yabancı şirketlerin Türkiye denetim pazarına karşı olumsuz bir kanaate sahip olmalarına neden olacaktır (Karasu, 2014, s. 92). Yatırımcıların Türkiye'de yatırım yapmaları için düzenleyici kurulların ileride en azından radikal biçimlerde değişmeyeceğinden emin olmaları gerekir (Karasu, 2014, s. 92).

ii) Uzmanlık ve Tarafsızlık

Bağımsız düzenleyici kurumların faaliyet gösterdikleri alanda başarılı olmak için, kararların sektör ihtiyaçlarını ve taleplerini bilen, sektörü iyi tanıyan uzman kadroları bünyesinde barındırması, bu kurumların uzmanlığı açısından önemli bir konudur. Bu kurumların yönetim ve uzmanlık yapılarının yeterli olması, aynı zamanda daha sağlıklı kararları getirecektir. Kamu kurumlarının, düzenledikleri alanlarla ilgili olarak; özel menfaat gruplarının talepleriyle karşılaşabildikleri ve sektörle ilgili asimetrik bilgiye sahip olabildikleri kabul edilmektedir.

Kamunun, bilgi asimetrisinin azaltılabilmesi ve sektöre ilişkin uzmanlaşabilmesi için, sektör hakkında bilgi sağlama mekanizmalarının artırılması (sektörel toplantılar, eğitimler, v.b.) uygun olacaktır. Örneğin: muhasebe alanında da, mali müşavirler, şirketler, denetim şirketleri, danışmanlar, ticaret odaları, birlikler gibi özel menfaat grupları açısından muhasebe alanında

yapılacak olan düzenlemelerin, kendi istedikleri yönde oluşturulması için düzenleme kurumlarının yönetimlerine müdahale etmek isteyebileceklerdir. Bu sebeple, KGK ve SPKr. bu baskı gruplarına karşı tarafsızlığını ve uzmanlığını koruyabilecekleri bir yapıda olmalıdırlar.

iii) Şeffaflık ve Güvenilirlik

Bağımsız düzenleyici kurumların almış olduğu kararların ve düzenlemelerin uygulamada kabul görmesi önemli bir konudur. Bu durum bir yönüyle, düzenlemeye tabi olan şirketleri ve denetim şirketlerini, bir yönüyle de, bu kurumların hizmetlerinden yararlanan üretici ve tüketiciyi ilgilendirmektedir. Bağımsız Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların da dahil olduğu 5018 sayılı "Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu", kamu kurumlarının, daha hesap verebilir, şeffaf ve sorumluluk ilkelerine uygun olarak yönetilmeleri konusunda önemli yenilikler getirmiştir. Buna göre, gerek SPKr., gerekse KGK yıllık faaliyet raporlarını yayımlamakta ve yıl içinde de faaliyetlerini düzenli olarak kamuya paylaşmaktadır. Düzenleme süreçlerinin şeffaflık ve güvenilirlik ilkelerini gözeterek kamuya açık olması, bir taraftan da süreçlere menfaat sahiplerinin görüşlerinin ve katılımlarının da dikkate alınması gibi hususlarda yerleşik uygulamaların olması beklenmektedir.

iv) İdari Etkinlik ve Onay Süreçleri

SPKr ve KGK kararları kamuoyuna duyurulmaktadır. Kararların gerekçeleri ilgili kişi ve kurumlara yansıtılır. Alınacak kararların azami sürelerine ilişkin kanuni süreler belirtilmiştir.

v) Öngörülebilirlik ve Esneklik

Kurumların kararlarının öngörülebilirliği önemli bir konudur. Uygulamada genel olarak düzenlemelerin yönlendirdiği şekilde davranıldığı görülmekle birlikte, mevzuatın karmaşıklığının, kişi ve kurumlar nezdinde öngörülebilirliği olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

Yukarıda BDK'ların özelliklerine ilişkin olarak SPKr. ve KGK üzerinden yaptığımız özet değerlendirmede; sermaye piyasalarında finansal raporlama standartlarına ilişkin *düzenleme*, piyasanın *gözetimi ve denetimini* yapan temel kurumlar olan KGK ve SPKr.'nin bağımsız düzenleyici ve denetleyici kurumların sahip olması gereken şeffaflık, uzmanlık, bağımsızlık,

idari etkinlik gibi temel niteliklerde eksikliklerine rağmen önemli bir mesafe alındığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, 2000’li yıllardan itibaren finansal piyasaların bir kısım alanlarındaki düzenleme fonksiyonlarının standartlaştırılması (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, Uluslararası Denetim Standartları, ISO Kalite Standartları gibi); bir başka deyişle, düzenleme kurallarının finansal raporlama ve denetim alanında oluşturulan uluslararası kurumlar tarafından konulması sözkonusudur. Standartlaşma, bu kurumların düzenleme, denetim ve gözetim fonksiyonlarını bir ölçüde kolaylaştırmakla birlikte, aynı ölçüde de zorlaştırmıştır. Bahsi geçen kuruluşların, düzenlemelerin ülkeye özgü şartlarını daha iyi değerlendirmelerini ve piyasanın etkin denetimi için daha fazla çaba göstermelerini gerektirmiştir. Bunun sağlanabilmesi de, bu kuruluşların başta uzmanlık olmak üzere, şeffaflık, bağımsızlık, idari etkinlik gibi temel niteliklerini koruyabilmesi ve geliştirebilmesine bağlıdır.

Çalışmanın 3.4 bölümünde Türkiye’de uluslararası finansal raporlama standartlarına ilişkin düzenlemelerin etkili olup olmadığına ilişkin bir değerlendirme çalışması yapılacaktır.

3.4. ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA DÜZENLEMELERİNİN ETKİLİLİĞİNE İLİŞKİN UYGULAMA

Çalışmanın bu bölümünde, önceki bölümlerde yapılan teorik açıklamalar çerçevesinde, sermaye piyasasının en önemli kamuyu aydınlatma düzenlemelerden biri olan, Türkiye’de UMS/UFRS standartlarının kabul edilmesine ilişkin düzenlemelerle ilgili olarak BİST’in mali işler yöneticilerinin algılarının ölçülmesi konusunda uygulama çalışması yapılacaktır. Çalışmada, UMS/UFRS'ye ilişkin düzenlemelerin etkililiği konusu incelenmektedir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Türkiye’de Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının kabulüne ilişkin düzenlemeler (Tablo 6), birbirinin devamı olup, sonuncusu halihazırda yürürlüktedir. Dolayısıyla fiili olarak düzenlemenin etkileri devam etse bile, bu çalışmada ulaşılan sonuçların, anketin sona erdirildiği tarih itibarıyla ölçüldüğünün kabul edilmesi uygun olacaktır.

3.4.1. Araştırmanın Modeli ve Hipotezler

Çalışmanın bu bölümünde, UMS/UFRS düzenlemelerinin amacına ulaşmasına (etkililiğine) etki eden temel faktörler incelenecek ve araştırmaya ilişkin hipotezler geliştirilecektir. Önerilen

modelde, bir düzenlemenin amacına ulaşmasının nelere bağlı olduğu belirlenmeye çalışılacaktır.

3.4.1.1. Araştırma Problemi ve Araştırma Soruları

Araştırma Problemi: UMS/UFRS düzenlemelerinin amacına ulaşıp ulaşmadığına ilişkin, BİST imalat sanayi sektöründeki şirketlerin mali işler yöneticilerinin algılarını ölçmek; düzenleme başarısına etki eden etkililik ile, etkinlik, tutarlılık, ilgililik ve katma değer arasındaki ilişkiyi ortaya koyarak, düzenleme başarısına etki eden unsurlar arasında karşılaştırma yapmaktır.

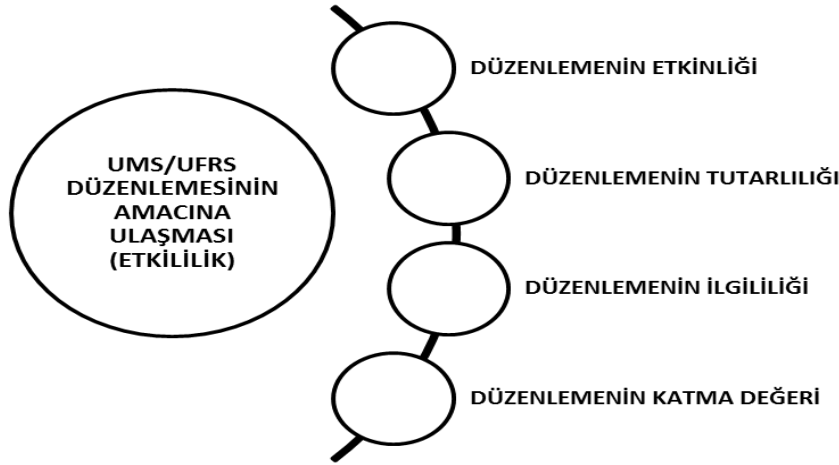
Araştırma Soruları; Bu araştırma, aşağıdaki sorulardan yola çıkılarak kurgulanmıştır.

- ✓ UMS/UFRS düzenlemelerinin amacına ulaşıp ulaşmadığı (etkililik) konusunda Borsa İstanbul İmalat Sanayi sektöründeki mali işler yöneticilerinin algıları nasıldır?
- ✓ UMS/UFRS düzenlemelerinin amacına ulaşmasını sağlayan faktörler nelerdir?
- ✓ UMS/UFRS düzenlemelerinin amacına ulaşması ile, etkinlik, ilgililik, tutarlılık ve katma değer faktörleri arasında ilişki var mıdır?
- ✓ UMS/UFRS düzenlemelerinin amacına ulaşması ile, etkinlik, ilgililik, tutarlılık ve katma değer faktörleri arasında en yüksek ilişki hangi faktördedir?
- ✓ UMS/UFRS'ye göre finansal tablo düzenleyen mali işler yöneticilerinin mesleki tecrübeleri ile UMS/UFRS düzenlemelerinin amacına ulaşması arasında bir ilişki var mıdır?
- ✓ UMS/UFRS'ye göre finansal tablo düzenleyen mali işler yöneticilerinin mesleki tecrübeleri ile, UMS/UFRS düzenlemelerinin etkinliği, ilgililiği (uygunluğu), tutarlılığı ve katma değer faktörleri arasında bir ilişki var mıdır?
- ✓ UMS/UFRS düzenlemelerinin etkinliği ile ilgililik, tutarlılık ve katma değer faktörleri arasında bir ilişki var mıdır?

3.4.1.2. Değişkenler ve Araştırma Modeli

Önerilen modelde, bir düzenlemenin başarılı sonuçlar getirmesinin nelere bağlı olduğu UMS/UFRS'na ilişkin düzenlemeler örneği ile belirlenmeye çalışılacaktır.

Şekil 13. UMS/IFRS Düzenlemelerinin Nihai Amacına Ulaşmasını Sağlayan Faktörler

Bu çalışmada “Düzenlemenin Etkinliği”, ”Düzenlemenin Tutarlılığı”, “İlgililiği ” ve “Katma Değeri” faktörlerinin düzenlemenin amacına ulaşma düzeyine (etkililik) katkı sağladığı düşünülmektedir.

3.4.1.3. Hipotezlerin Geliştirilmesi

Hipotezler, problemin cevabına ilişkin bilgiye dayalı tahminlerdir (Baş, 2013, s.25). Bu çalışmanın hipotezleri aşağıda sıralanmaktadır:

Hipotez 1: Türkiye’de UMS/IFRS düzenlemeleri ana amacına ulaşma düzeyinde başarılıdır (etkilidir).

Hipotez 2: Türkiye’de UMS/IFRS düzenlemelerinin amacına ulaşma (etkililik) düzeyi ile, düzenleme yönetiminin, düzenlemenin genel etkilerinin ve düzenlemenin sermaye piyasasına ilişkin etkilerinin arasında bir ilişki vardır.

Hipotez 3: Türkiye’de UMS/IFRS düzenlemelerinin amacına ulaşması (etkililik) ile etkinlik, ilgililik, tutarlılık ve katma değer faktörleri arasında ilişki vardır.

Hipotez 4: Türkiye’de UMS/IFRS düzenlemelerinin etkinliği ile ilgililik, tutarlılık ve katma değer faktörleri arasında ilişki vardır.

Hipotez 5: Türkiye’de UMS/IFRS düzenlemelerinin amacına ulaşması (etkililiği) ile BİST imalat sanayi sektöründe çalışan yöneticilerin mesleki tecrübeleri arasında bir ilişki vardır.

Hipotez 6: Türkiye’de UMS/UFRS düzenlemelerinin etkinlik, ilgililik, tutarlılık ve katma değer faktörleri ile BİST imalat sanayi sektöründe çalışan yöneticilerin mesleki tecrübeleri arasında bir ilişki vardır.

Hipotez 7: Türkiye’de büyük ve küçük şirketlerin çalışanları arasında UMS/UFRS düzenlemelerinin amacına ulaşması (etkililik), etkinlik, ilgililik, tutarlılık ve katma değer faktörleri açısından fark vardır.

Çalışmada olağan hipotez H_0 hipotezi olup; değişkenler arasında herhangi bir ilişki olmadığını ifade etmektedir. Diğer taraftan çalışmada yukarıda da belirtildiği üzere H_1 hipotezi kullanılmış olup, bu hipotez değişkenler arasında ilişki olduğunu, bir başka deyişle değişkenlerin birbirini etkilediğini ifade etmektedir.

3.4.2. Uygulama Hazırlık Çalışmaları

3.4.2.1. Araştırmanın Amacı, Konusu ve Önemi

Araştırmanın Amacı; Düzenlemeler; devletin toplumsal faaliyetleri istenen şekilde yönlendirmek için kullandığı araçlardan biridir. Düzenlemeler toplumun tüm kesimlerini ilgilendirebilecek önemli fayda ve maliyetler getirmekte ve çoğu zaman düzenlemelerin, fayda ve maliyetleri, amacına ulaşıp ulaşmadığı, tutarlılığı, düzenleme alanına getirdiği katma değer açısından yeterince değerlendirilmemektedir. Ülkemizde bu konuda uygulama eksikliği olduğu düşünülmektedir. Bu araştırma ile, Türk Sermaye Piyasası’nda uluslararası finansal raporlama düzenlemelerinin başarılı olup olmadığını; etkinlik, tutarlılık, ilgililik ve katma değer kriterlerine göre ortaya konulması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Konusu; UMS/UFRS düzenlemelerine göre finansal raporlama yapan BİST’in imalat sektöründeki halka açık şirketlerin UMS/UFRS raporlamasından sorumlu olan mali işler yöneticilerinin, UMS/UFRS düzenlemelerinin amacına ulaşıp ulaşmadığına (etkililik) ve yukarıda belirtilen diğer kriterlere ilişkin algıların ölçülmesidir.

Araştırmanın Önemi; Düzenlemelerin değerlendirilmesi, son yirmi yılda önem kazanan bir konu olup, AB’nin ve OECD’nin, ülkelerin daha etkin ve kaliteli düzenlemeler yapmalarını destekleyen çeşitli çalışmaları bulunmaktadır. Bu araştırma, Türkiye’de mevcut bir düzenlemenin amacına ulaşıp ulaşmadığını AB’nin değerlendirme mantığı ile değerlendiren ilk çalışmadır. Bu anlamda, Çalışmanın, Türkiye’de sermaye piyasası alanındaki düzenlemelerin değerlendirilmesine ilişkin, genel bir çerçeve

oluşturacağı, gelecekte düzenleyici uygulamayı belirleyecek unsurların tanımlanmasına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Benzer bir çalışma 2015 yılında AB Komisyonu tarafından yapılmış olup; sözkonusu çalışmada AB'ndeki şirketlerin UMS/UFRS uygulamasına ilişkin düzenlemelerin başarılı olup olmadığının *etkililik, etkinlik, tutarlılık, ilgililik, AB katma değeri* kriterlerine göre değerlendirilmesini içeren bir anket çalışması yapılmıştır.

3.4.2.2. Yöntem

Çalışma kapsamında UMS/UFRS düzenlemelerin etkililiğine ve diğer kriterlere ilişkin olarak düzenlemeden etkilenen menfaat sahiplerinin görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Bu tür çalışmalarda anket yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Bu amaçla, BİST imalat sektörü mali işler yöneticilerinin, her şirketten bir yönetici olmak üzere, algılarını ölçen bir anket çalışması yapılmıştır.

3.4.2.3. Araştırmanın Sınırları

Araştırmanın sınırlarını, BİST İmalat Sektörü'nde yer alan şirketlerin UMS/UFRS raporlamasından sorumlu olan mali işler yöneticileri oluşturmaktadır. Çalışmada, neden mali işler yöneticileri (muhasebe müdürleri, finansal raporlama sorumlusu, v.b.) ile anket yapılmasının tercih edildiğinin açıklanmasında fayda görülmektedir: mali işler yöneticileri, düzenlemenin uygulayıcılarıdır ve düzenlemenin tüm aşamalarının içinde yer almaktadırlar. Bir başka deyişle, bağımsız denetim tarafını da, yatırımcı tarafını da gözlemleyebilecek bir konumdadırlar. Ayrıca, anket yapılacak şirket yöneticilerinin imalat sanayii sektöründen seçilmesinin bir diğer sebebi de, bu sektörde standartların daha fazla kullanılmasından dolayı, yöneticilerin daha geniş bir uygulama tecrübesi kazandıkları varsayılmaktadır.

Çalışmanın, BİST'te işlem gören tüm şirketlerin yöneticilerini içermesi, ayrıca, finansal raporları okuyan ve yararlanan yatırımcılar, aracı kurumların çalışan ve yöneticileri, bağımsız denetçiler, kamuda görevli uzmanlar, öğretim üyeleri gibi farklı kesimlerin görüşlerini de dahil edecek şekilde genişletilmesi mümkün olmakla birlikte, kapsamı bu kadar genişletmenin sağlıklı veri almayı güçleştirmesi, üst sayısı belli olmayan bir hedef kitlenin söz konusu olması, yatırımcıların ve aracı kurumların, teknik bir düzenleme alanı olan UMS/UFRS standartlarını ve bu konudaki kamu otoritesinin uygulamalarını değerlendirmede sıkıntılar yaşayabilecekleri gerekçesi ile, anket uygulamasına bu kesimler dahil edilmemiştir. Mali işler yöneticilerinin anket sorularını değerlendirmede yukarıda bahsi geçen kesimlerin de UMS/UFRS konusunda yaşayabilecekleri olumlu ve olumsuz gelişmeleri gözlemleyebilecek durumda oldukları düşünülmektedir.

3.4.2.4. Anketin Hazırlık Süreci ve Kullanılan Yöntemler

Veri Toplama Yöntemi: Bu çalışmadaki araştırma yöntemi, *tarama yöntemidir*. Veri toplama yöntemi ise, *ankettir*.⁸⁷ Çalışmada birincil ve ikincil veri toplama yöntemleri uygulanacaktır. Araştırmayı yapmak için, birincil araştırma anket yöntemi kullanılacaktır. İkincil araştırma için literatür gözden geçirilecektir. Birincil ve ikincil veriler bir araya getirilerek değerlendirilecektir.

Ana Kütle ve Örneklem Seçimi: Kamuyu Aydınlatma Platformu'nda⁸⁸, BİST'te işlem gören şirketlerin dahil oldukları sektörler, dahil olduğu pazara göre sınıflandırılması yapılmaktadır. BİST'in, Pay Piyasası'nın ilgili pazarlarında işlem göre halka açık şirket sayısı 421 adet olup, ayrıca 159 adet borçlanma aracı ihraç eden şirket bulunmaktadır. Halka açık şirketler ve sermaye piyasasında menkul kıymet ihraç eden diğer şirketler UMS/UFRS'ye göre raporlama yapmaktadır. Araştırmanın ana kütleleri olarak KAP tarafından BİST'in imalat sektöründe sınıflandırılan 191 adet halka açık şirketin, her bir şirketten bir kişi olmak üzere, UMS/UFRS raporlaması yapan 191⁸⁹ yöneticisi seçilmiştir.

Tablo 20. Ankete Dahil Edilen Şirket Sayısı

İmalat Sanayindeki şirket sayısı	191
Borçlanma piyasasında işlem gören Umur Basım ..A.Ş.	1
Borsa İstanbul'un "Piyasa Öncesi İşlem Platformu"nda işlem gören şirketler(-) ⁹⁰	8
Yakın İzleme Pazarı'nda (Gözaltı Pazarı) olan şirketler (-) ⁹¹	15
KALAN ŞİRKET SAYISI	167

⁸⁷ Anket yönteminde, araştırmanın problemini çözecek ve ele alınan hipotezleri test edecek bilgileri sistematik biçimde toplama ve saklama amaçlanmaktadır (İslamoğlu, 2009, s.113).

⁸⁸ Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP), sermaye piyasası ve Borsa mevzuatı uyarınca kamuya açıklanması gerekli bildirimlerin elektronik imzalı olarak iletildiği ve kamuya duyurulduğu resmi elektronik sistemdir (www.kap.gov.tr).

⁸⁹ Bu sayı 26.12.2016 itibarıyla 186'ya düşmüştür. Ancak çalışmanın başladığı ve bittiği dönemde imalat sanayindeki şirket sayısı 191 adet olduğu için bu sayı değiştirilmemiştir. Diğer taraftan çalışmanın yapıldığı tarihte, imalat sanayi sektöründe yeralan 191 şirketten 141 adedine ulaşılmış olup; bu şirketlerden Haznedar Refrakter San. A.Ş. Aralık ayında Borsa Kotu'ndan çıkmış olup, sözkonusu şirket uygulama tamamlandıktan sonra borsa kotundan çıktığı ve hala UMS/UFRS'ye göre finansal tablo düzenlediği için ankette kullanılan tablolardan ve hesaplamalardan çıkarılmamıştır.

⁹⁰Piyasa Öncesi İşlem Platformu:Halka açık statüde olup, payları Borsada işlem görmeyen şirketlerden, SPK tarafından bu platformda işlem görmesine karar verilenlerin payları Piyasa öncesi işlem platformunda işlem görecektir (eski uygulamadaki Serbest işlem platformu); Asil Çelik,Ayes Çelik Hasır,Balat Balataçılık,Baştaş Başkent Çimento, ORMA Orman Mahsulleri, Sodaş Sodyum Sanayii A.Ş.,YİBİTAŞ Yozgat İşçi Birliği, Yonga Mobilya olmak üzere 8 şirket

⁹¹Yakın İzleme Pazarı: Belirli gelişmelerin oluşması halinde Yıldız Pazar, Ana Pazar, Gelişen İşletmeler Pazarı ve Kolektif Yatırım Ürünleri ve Yapılandırılmış Ürünler Pazarı'ndan çıkarılan şirketlerin paylarının Borsa İstanbul bünyesinde işlem görebileceği pazardır. Bakanlar Medya A.Ş.,Taraf Gazetecilik, Selçuk Gıda, Dardanel, Ekiz Kimya, Egeplast, Esem Spor Giyim, Feniş Alüminyum, Frigo Pak, Gediz İplik, İdaş, Karsusan, Mensa Mensucat, Mert Gıda, Serve Kırtasiye olmak üzere 15 şirket

(Tablo-20)'de yer alan şirketlerden, borçlanma piyasasında işlem gören ve halka açık olmayan Umur Basım A.Ş.'nin finansal tabloları ile, Yakın İzleme Pazarı'nda bulunan ve finansal tablolarının sağlıklı olmaması, faaliyetlerinin olmaması v.b. sebeplerle bu pazarda işlem gören 15 firma ile Piyasa Öncesi İşlem Platformu'nda işlem gören 8 şirket, bu şirketlere ulaşmanın güç olması sebebi ile kapsam dışında tutulmuştur. Sonuçta her ne kadar Borsa İstanbul İmalat sanayi sektöründe 191 adet şirket bulunmakla birlikte, bu şirketlerin 167 adedi imalat sanayinde olan ve fiilen faaliyette olan şirketlerdir. Bununla birlikte bu bölümün devamında yeralan “örneklem sayısı “ hesaplandığında asgari 128 adet şirketin analize dahil edilmesi gerekmekte olup, ankete yapılan şirket sayısı (141 adet) asgari sayının (128 adet) çok üzerindedir.

Anket Sorularının Hazırlanma Süreci: Anket sorularının hazırlanması sürecinde öncelikle, düzenlemelerin değerlendirilmesine ve UMS/UFRS üzerine yazılan, yurt içinde YÖK'ün web sitesinde yer alan doktora ve yüksek lisans tezleri ile yurt içinde ve yurt dışında yapılan çeşitli anket çalışmaları ve ilgili literatür incelenmiştir. Bu çalışmalarda, üniversitelerin resmi veri tabanlarından yararlanılmıştır. Ayrıca, anket sorularının oluşturulması öncesinde konunun gerçek seviyesinin anlaşılabilmesi için, muhasebe alanında uzmanlaşmış olan üç öğretim üyesi ile ve KGK ve SPKr.'dan uzmanlarla görüşülerek, UMS/UFRS ile ilgili kavram çerçevesini içeren konular tartışılmıştır. Anket sorularının hazırlanmasında UMS/UFRS düzenlemelerini, düzenleme mantığı ile değerlendiren bir çalışma olan, AB'nde 1606/2002 sayılı UMS/UFRS düzenlemesinin⁹² değerlendirilmesine ilişkin çalışmadaki (European Commission 2015b) anket sorularından da önemli ölçüde yararlanılmıştır. Çalışmanın amacı, mevcut bir düzenlemenin geriye dönük olarak incelenmesi olduğu için anket sorularının belirlenmesinde, AB anketinde olduğu gibi, düzenlemenin amacına ulaşp ulaşmadığı (etkililik), etkinlik (maliyet-fayda karşılaştırılması), tutarlılık, ilgililik, katma değer gibi konu başlıklarından sorular oluşturulmuştur. Bununla birlikte, hazırlanan Anket taslağında, AB Anketinde yeralan tüm sorular alınmamıştır. Bunun sebebi; soruların çok fazla olması durumunda Anket katılımcılarının sağlıklı cevaplar verme konusunda isteksiz davranabilecekleri düşüncesidir. Bu amaçla en uygun soruların seçimine gayret gösterilmiştir. Anket sorularının seçiminde; finansal tabloların amacını tablolarda yer alan bilgilerin yararlılığını belirleyen niteliksel özelliklerini, tabloları oluşturan unsurların tanım, tahakkuk ve ölçümleme esasları gibi hususları açıklayan *Finansal raporlamaya ilişkin Kavramsal Çerçeve*⁹³ 'deki açıklamalar ve ülkemizde UMS/UFRS standartlarının kabulüne ilişkin SPK ve KGK'nın düzenlemelerindeki unsurlar da

⁹² Regulation (EC), No 1606/2002 of The European Parliament and of the Council of 19 July 2002 on the application of international accounting standards

⁹³ Kaynak: http://www.kgk.gov.tr/contents/files/F_R_I_K_C_1_.pdf

incelenerek doğru soruların oluşturulması amaçlanmıştır. Bu çerçevede Anket'de, *Kavramsal Çerçeve*'deki düzenlemenin amacı olarak belirlenmiş olan konulara (karşılaştırılabilirlik, anlaşılabilirlik, şeffaflık, sermaye maliyeti, ticari işlem ve ilişkilerin artması gibi) ilişkin sorulara “*Etkililik*” başlığı altında yer verilmiştir. Standartların etkilerini araştıran çeşitli çalışmalarda, tarafımızca hazırlanan anket sorularında da yer alan; karşılaştırılabilirlik, anlaşılabilirlik, şeffaflık, sermaye maliyeti, ticari işlem ve ilişkilerin artması, eğitim gibi münferit sorulara rastlanmıştır. Sonuç olarak, çalışmada kullanılacak anket soruları, Kavramsal Çerçeve, AB Anketi ve Türkiye koşulları dikkate alınarak, düzenlemelerin değerlendirilmesi mantığına göre oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılan anket formu, ekte (Ek/9) sunulmaktadır. Anket soruları Likert ölçeğine göre oluşturulmuştur. Sorular 5’li likert şeklinde hazırlanmıştır. Cevap şıklarına "Hiç Katılmıyorum" dan “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneğine doğru, 1’den 5’e kadar uzanan sayılar verilmiştir.

Kullanılan Yöntemler⁹⁴

Güvenilirlik ve Geçerlik Analizleri: Anket sorularına ilişkin kullanılan Güvenilirlik teknikleri ve yapılan işlemler Tablo 21’de geçerlik teknikleri ve yapılan işlemler de Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 21. UMS/UFRS’ye İlişkin Soruların Güvenilirlik Teknikleri ve Yapılan İşlemler

Güvenilirlik Tekniği	Güvenilirlik Tekniği İçin Yapılan İşlem
Ölçmenin Standart Hatası	Standart Hatayı Saptama
İç Tutarlılık Katsayısı	Cronbach Alpha katsayısı hesaplama
Madde Analizi	Madde-toplam korelasyon katsayısı için Pearson Momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplama

Tablo 22. UMS/UFRS’ye İlişkin Soruların Geçerlik Teknikleri ve Yapılan İşlemler

Geçerlik Tekniği	Geçerlik Tekniği İçin Yapılan İşlem
Kapsam Geçerliği	Uzman görüşü alma
Yapı-Kavram Geçerliliği	Açıklayıcı Faktör Analizi yapma Faktör yapısının belirlenmesinde Ortogonal Varimax rotasyonu kullanma

⁹⁴ Anket sorularının *dil eşdeğerliğinin* sağlanmasına yönelik olarak, sorular Türkçeye çevrildikten sonra, Türkçeleştirilen form, içerik geçerliliği açısından 6 kişilik uzman görüşüne sunulmuş, alınan görüşlere göre sorulara son şekil verilmiştir. Ayrıca Anket sorularının *Kapsam Geçerliği* sağlanmasına yönelik olarak da, soruların oluşturulan Türkçe formu bu kez de, kapsam geçerliliği açısından değerlendirmeleri için konu ile ilgili 6 uzman tarafından Waltz ve Bausell (1981) tarafından geliştirilmiş *Kapsam Geçerliği İndeksi (CVI)* ile değerlendirilmiştir.

Anket Uygulanması ve Verilerin Analizi

Anket ana kütlede yer alan işletmelerdeki yöneticilerle yüz yüze görüşmeler, mail ya da telefon ile yönetilmiş, 141 şirketten olumlu dönüş olmuş ve tüm yanıtlar güvenilir bir şekilde alınmıştır. Ankete katılan yöneticilerin çalıştıkları şirketler ekte verilmektedir (Ek/10). (Tablo-23)'de de, BİST İmalat Sanayi'nin hangi sektörlerinde yer alan şirket yöneticilerin ankete katıldığına ilişkin bilgi verilmektedir.

Tablo 23. Ankete Katılan Yöneticilerin Çalıştıkları Sektörleri

Adet	Şirket Sayısı	AnketKatılımcılarının Çalıştıkları Şirketler
Gıda, İçki ve Tütün	29	20
Dokuma,Giyim Eşyası ve Deri	27	18
Orman Ürünleri ve Mobilya	4	4
Kağıt ve Kağıt Ürünleri, Basım ve Yayın	16	13
Kimya, Petrol Kauçuk ve Plastik Ürünler	35	27
Taş ve Toprağa Dayalı	28	25
Metal Ana Sanayi	18	12
Metal Eşya, Makine ve Gereç Yapım	30	19
Diğer İmalat Sanayii	4	3
Toplam	191	141

Çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için IBM SPSS Statistics 22 (IBM SPSS, Türkiye) programı kullanılmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (Ortalama, Standart sapma, Frekans) kullanılmış ve parametrelerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro Wilks testi ile değerlendirilmiştir. Anket sorularının geçerliği için *Açıklayıcı Faktör Analizi*⁹⁵ uygulanmış ve kapsam geçerliği için uzman görüşleri alınarak *Kapsam Geçerliği İndeksi* hesaplanmıştır. Güvenilirlik analizinde, iç tutarlılık analizi için *Cronbach alfa çözümlemesi*, madde toplam puan korelasyonu için *Pearson korelasyon analizi* kullanılmıştır. Verilerin karşılaştırılmasında normal dağılım gösteren parametrelerin, iki grup arası karşılaştırmalarında *Student t test*, ikiden fazla grup arası karşılaştırmalarında ise, *Tek Yönlü ANOVA* kullanılmıştır. Farklılığa neden olan grubun tespitinde ise *Tukey HSD* ve *Tamhane T2* testleri kullanılmıştır. Normal dağılım göstermeyen verilerin iki grup arası karşılaştırmalarında *Mann Whitney U Testi*, ikiden fazla grup arası karşılaştırmalarında ise *Kruskall Wallis Testi* kullanılmıştır. Farklılığa neden olan grubun tespitinde ise yine *Mann Whitney U Testi* kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin değerlendirilmesinde *Pearson korelasyon analizi* kullanılmıştır. Niteliksel verilerin değerlendirilmesinde *Ki-Kare Testi*, *Continuity(Yates) Düzeltmesi* ve *Fisher Kesin Ki-Kare*

⁹⁵ **Faktör analizi**, başlıca amacı aralarında ilişki bulunduğu düşünülen çok sayıdaki değişken arasındaki ilişkilerin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmak için daha az sayıdaki temel boyuta indirgemek veya özetlemek olan bir grup çok değişkenli analiz tekniğine verilen genel bir isimdir.

Testi kullanılmıştır. UMS/UFRS düzenlemelerinin başarıya ulaşp, ulaşmadığını etkileyen faktörlerin değerlendirilmesinde *Backward Regresyon Analizi*⁹⁶ kullanılmıştır. Anlamlılık $p < 0,05$ ⁹⁷ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Örneklem Sayısının Hesaplanması: Çalışma kriterlerine uyan 191 şirket olduğu gözönünde bulundurulduğunda⁹⁸; Minimum **n= 128** şirket çalışmaya dahil edilmelidir. Çalışma kapsamında 141 şirketin 141 çalışanı ankete olumlu cevap vermiştir.⁹⁹

$$n = \frac{Nt^2 pq}{d^2 (N - 1) + t^2 pq}$$

$$n = \frac{(191)(1,96)^2 (0,50)(0,50)}{(0,05)^2 (191 - 1) + (1,96)^2 (0,50)(0,50)}$$

$$n = 127,79$$

3.4.3. Bulgular ve Araştırma

3.4.3.1. Araştırma Verilerine İlişkin Betimsel İstatistikler

3.4.3.1.1. Şirketlere İlişkin Demografik Bilgilerin Dağılımı

Çalışmada ankete katılan Şirket temsilcilerine ilişkin demografik bilgiler aşağıda özetlenmektedir : Şirket temsilcilerinin;

- ✓ %33,3'ünün (n=47) kadın, %66,7'sinin (n=94) erkek olduğu; Şirket temsilcilerinin %0,7'sinin (n=1) lise veya lise dengi okullardan mezun olduğu, %75,9'unun (n=107)

⁹⁶ **Regresyon Analizi (Nedensellik Analizi):** Regresyon analizi, iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkiyi ölçmek için kullanılan analiz metodudur. Eğer tek bir değişken kullanılarak analiz yapılıyorsa buna tek değişkenli regresyon, birden çok değişken kullanılıyorsa çok değişkenli regresyon analizi olarak isimlendirilir.

⁹⁷ p değeri istatistikte anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Eğer $p < 0,05$ ise hipotezimizin anlamlı olduğu sonucuna varabiliriz.

⁹⁸ Bkz. 89 nolu dipnot

⁹⁹ N: Ana kütle, n: Örneklem alınacak uygulama sıklığı, p: İncelenen olayın görülüş sıklığı, q: İncelenen olayın görülmeşiş sıklığı, t: Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosunda bulunan teorik değer, d: Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen \pm sapma

üniversite veya meslek yüksekokulu mezunu olduğu, %22'sinin (n=31) yüksek lisans mezunu olduğu ve %1,4'ünün (n=2) doktora mezunu olduğu,

- ✓ %14,2'sinin (n=20) 1-9 yıl arasında, %19,9'unun (n=28) 10-14 yıl arasında, %26,2'sinin (n=37) 15-20 yıl arasında, %14,2'sinin (n=20) 20-24 yıl arasında ve %25,5'inin (n=36) 25 yıl ve üzerinde muhasebe veya mali işlerde çalıştığı,
- ✓ %5,7'sinin (n=8) çok yüksek, %56,7'sinin (n=80) yüksek, %36,9'unun (n=52) orta ve %0,7'sinin (n=1) düşük düzeyde UMS/UFRS'ye ilişkin bilgilerinin olduğu ,
- ✓ Şirketlerin %2,1'inin (n=3) 1-9 yıl arasında, %2,1'inin (n=3) 10-14 yıl arasında, %2,1'inin (n=3) 15-20 yıl arasında, %5,7'inin (n=8) 20-24 yıl arasında ve %87,9'unun (n=124) 25 yıl ve üzerinde faaliyet gösterdiği,
- ✓ %50,4'ü (n=71) şirketlerin aktif büyüklüklerine göre büyük şirketlerde, %49,6'sı (n=70) küçük şirketlerde çalıştığı tespit edilmiştir.

3.4.3.1.2. Etkililik Sorularına İlişkin Sonuçların Dağılımı

ETKİLİLİK SORU 1.“UMS/UFRS'ye göre düzenlenen finansal tablolar, faydalı finansal bilginin niteliksel özelliklerinden ihtiyaca uygunluğu önceki uygulamaya göre daha fazla karşılamaktadır.” Şirket temsilcilerinin % 0,7'si (n=1) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 0,7'si (n=1) “katılmıyorum”, % 0,7'si (n=1) “fikrim yok”, % 58,2'si (n=82) “katılıyorum” ve %39,7'si (n=56) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 2. “UMS/UFRS'ye göre düzenlenen finansal tablolar, faydalı finansal bilginin niteliksel özelliklerinden gerçeğe uygun sunumu (güvenilirliği) önceki uygulamaya göre daha fazla karşılamaktadır.” Şirket temsilcilerinin % 0,7'si (n=1) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 1,4'ü (n=2) “katılmıyorum”, % 61'i (n=86) “katılıyorum” ve % 36,9'u (n=52) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 3. “UMS/UFRS'na geçildikten sonra, şirketlerin finansal tabloları aynı veya benzer sektördeki yurt içi ve/veya yurt dışı şirketlerle, önceki uygulamaya göre daha fazla karşılaştırılabilir hale gelmiştir.” Şirket temsilcilerinin % 0,7'si (n=1) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 2,8'i (n=4) “katılmıyorum”, % 1,4'ü (n=2) “fikrim yok”, % 41,8'i (n=59) “katılıyorum” ve % 53,2'si (n=75) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 4. “Finansal tabloların UMS/UFRS’na göre hazırlanması, faydalı finansal bilginin zamanında sunumunu engellememektedir.” Şirket temsilcilerinin %2,1’i (n=3) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 4,3’ü (n=6) “katılmıyorum”, % 2,1’i (n=3) “fikrim yok”, % 62,4’ü (n=88) “katılıyorum” ve % 29,1’i (n=41) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 5. “UMS/UFRS standartlarına geçildikten sonra, finansal tabloların sağladığı bilgi, önceki uygulamaya göre, kullanıcı tarafından daha iyi anlaşılabilir hale gelmiştir.” Şirket temsilcilerinin % 0,7’si (n=1) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 8,5’i (n=12) “katılmıyorum”, % 4,3’ü (n=6) “fikrim yok”, % 58,2’si (n=82) “katılıyorum” ve % 28,4’ü (n=40) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 6. “UMS/UFRS standartlarına geçildikten sonra, finansal tablolar, UFRS uygulamasından önceki döneme göre, daha şeffaf (sayısal ve içeriksel olarak daha fazla bilgi açıklanması, hesapların ve kamuyu aydınlatmanın faydalı olması) hale gelmiştir.” Şirket temsilcilerinin % 0,7’si (n=1) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 1,4’ü (n=2) “katılmıyorum”, % 1,4’ü (n=2) “fikrim yok”, % 48,2’si (n=68) “katılıyorum” ve % 48,2’si (n=68) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 7. “Türkiye’de, finansal tabloların UMS/UFRS’ye göre düzenlenmesi, uygulanmadığı döneme göre, sermaye piyasasına daha fazla güven duyulmasına yol açmıştır.” Şirket temsilcilerinin % 7,1’i (n=10) bu ifadeye “katılmıyorum”, % 17’si (n=24) “fikrim yok”, % 44’ü (n=62) “katılıyorum” ve % 31,9’u (n=45) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 8. “UMS/UFRS’ye göre düzenlenen finansal tablolar kullanıcıların (yatırımcılar/kreditörler v.b.) daha sağlıklı kararlar almasına yardımcı olmuştur.” Şirket temsilcilerinin %0,7’si (n=1) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 2,1’i (n=3) “katılmıyorum”, % 7,1’i (n=10) “fikrim yok”, % 53,9’u (n=76) “katılıyorum” ve % 36,2’si (n=51) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 9. UMS/UFRS’nin Türkiye’de uygulanmaya başlanması, UMS/UFRS uygulayan şirketlere yurt içinden ve/veya yurtdışından sermaye girişini (borç veya öz sermaye) artırmıştır.” Şirket temsilcilerinin % 0,7’si (n=1) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 12,1’i

(n=17) “katılmıyorum”, % 34’ü (n=48) “fikrim yok”, % 36,9’u (n=52) “katılıyorum” ve % 16,3’ü (n=23) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 10. “UMS/UFRS’nin Türkiye’de uygulanmaya başlanması, UMS/UFRS’yi uygulayan şirketlerin (diğer unsurları hariç tutarak) borçlanma maliyetini düşürmüştür.” Şirket temsilcilerinin % 0,7’si (n=1) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 34’ü (n=48) “katılmıyorum”, % 36,2’si (n=51) “fikrim yok”, % 26,2’si (n=37) “katılıyorum” ve % 2,8’i (n=4) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 11.“Finansal tabloların UMS/UFRS’na göre hazırlanması, şirketlerin uluslararası ticari işlem ve ilişkilerini artırmasına katkı sağlamıştır.” Şirket temsilcilerinin % 0,7’si (n=1) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 5,7’si (n=8) “katılmıyorum”, % 14,9’u (n=21) “fikrim yok”, % 55,3’ü (n=78) “katılıyorum” ve % 23,4’ü (n=33) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 12. “UMS/UFRS içerik olarak Türkiye koşullarına uygundur.” Şirket temsilcilerinin % 0,7’si (n=1) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 14,2’si (n=20) “katılmıyorum”, % 7,1’i (n=10) “fikrim yok”, % 63,1’i (n=89) “katılıyorum” ve % 14,9’u (n=21) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 13.“UMS/UFRS’nin Türkiye’de uygulanmasından önce kamu tarafından onaylanmasına ilişkin onay kriterleri getirilmelidir.” Şirket temsilcilerinin %2,8’i (n=4) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 24,1’i (n=34) “katılmıyorum”, % 15,6’sı (n=22) “fikrim yok”, % 43,3’ü (n=61) “katılıyorum” ve % 14,2’si (n=20) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 14. UMS/UFRS düzenlemeleri ile, UMS/UFRS’na göre finansal tablo düzenleme zorunluluğu getirilmemiş olsaydı; UMS/UFRS’yi uygulamayı tercih ederdim.” Şirket temsilcilerinin %1,4’ü (n=2) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 14,9’u (n=21) “katılmıyorum”, % 7,1’i (n=10) “fikrim yok”, % 53,9’u (n=76) “katılıyorum” ve % 22,7’si (n=32) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 15. “Kamu Otoritelerinin UMS/UFRS standartları ile öngörülen amacın sağlanmasına katkıda bulunmak üzere, şirketler ve bağımsız denetim şirketleri üzerindeki

denetimi yeterlidir.” Şirket temsilcilerinin % 2,2’si (n=3) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 25,5’i (n=36) “katılmıyorum”, % 15,6’sı (n=22) “fikrim yok”, % 46,8’i (n=66) “katılıyorum” ve % 9,9’u (n=14) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 16. “UMS/UFRS düzenlemelerinin yürürlüğe girmesi ile birlikte, UMS/UFRS ile öngörülen amacın sağlanmasına katkıda bulunmak açısından üniversite ve meslek odaları tarafından düzenlenen eğitimlerin sayısının ve içeriği yeterlidir.” Şirket temsilcilerinin % 8,5’i (n=12) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 49,6’sı (n=70) “katılmıyorum”, % 19,9’u (n=28) “fikrim yok”, % 19,1’i (n=27) “katılıyorum” ve % 2,8’i (n=4) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİLİLİK SORU 17. “UMS/UFRS’na dönük kamu otoriteleri tarafından (KGK, SPK, BDDK) yapılan açıklama ve bilgilendirmeler yeterlidir.” Şirket temsilcilerinin % 2,1’i (n=3) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 40,4’ü (n=57) “katılmıyorum”, % 8,5’i (n=12) “fikrim yok”, % 42,6’sı (n=60) “katılıyorum” ve % 6,4’ü (n=9) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

3.4.3.1.3. Etkinlik Sorularına İlişkin Sonuçların Dağılımı

ETKİNLİK SORU 1. “UMS/UFRS’na göre finansal tablo düzenlenmesi, önceki muhasebe uygulamalarına (MSUGT) göre getirdiği maliyetler gereksiz değildir.” Şirket temsilcilerinin % 3,5’i (n=5) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 21,3’ü (n=30) “katılmıyorum”, % 9,2’si (n=13) “fikrim yok”, % 53,9’u (n=76) “katılıyorum” ve % 12,1’i (n=17) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

ETKİNLİK SORU 2. “UMS/UFRS’yi uygulamanın UMS/UFRS yaklaşımlarında öngörüldüğü gibi başka faydaları var mıdır?” Şirket temsilcilerinin % 82,3’ü (n=116) bu ifadeye “evet” cevabını verirken, % 17,7’si (n=25) “hayır” cevabını vermiştir.

ETKİNLİK SORU 3. “Muhasebe sisteminin yansıtması gereken ticari faaliyetlerin karmaşıklığını da dikkate alarak; UMS/UFRS’nin uygulanması ile elde edilen faydalar, UMS/UFRS’nin uygulanması ile katlanılan maliyetin üzerindedir.” Şirket temsilcilerinin % 19,9’u (n=28) bu ifadeye “katılmıyorum”, % 17,7’si (n=25) “fikrim yok”, % 46,1’i (n=65) “katılıyorum” ve % 16,3’ü (n=23) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

3.4.3.1.4. İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değerle İlgili Sorulara İlişkin Sonuçların Dağılımı

İLGİLİLİK, TUTARLILIK VE KATMA DEĞER SORU 1. “UMS/UFRS düzenlemelerinin başlangıçta öngörülen amaçları bugün için geçerlidir.” Şirket temsilcilerinin % 9,2’si (n=13) bu ifadeye “katılmıyorum”, % 11,3’ü (n=16) “fikrim yok”, % 68,1’i (n=96) “katılıyorum” ve % 11,3’ü (n=16) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

İLGİLİLİK, TUTARLILIK VE KATMA DEĞER SORU 2. “UMS/UFRS’ nin Türkçe çevirileri makul düzeyde anlaşılmalıdır.” Şirket temsilcilerinin % 4,3’ü (n=6) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 33,3’ü (n=47) “katılmıyorum”, % 5,7’si (n=8) “fikrim yok”, % 54,6’sı (n=77) “katılıyorum” ve % 2,1’i (n=3) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

İLGİLİLİK, TUTARLILIK VE KATMA DEĞER SORU 3. “UMS/UFRS’ ye göre düzenlenen tablolar, diğer ilgili mevzuatla (sermaye piyasası, vergi, Türk Ticaret Kanunu v.b; kar dağıtımı, yedek akçeler, sermaye artırımı, karşılıklar v.b. açısından) uyumludur.” Şirket temsilcilerinin % 6,4’ü (n=9) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 41,8’i (n=59) “katılmıyorum”, % 5,7’si (n=8) “fikrim yok”, % 39,7’si (n=56) “katılıyorum” ve % 6,4’ü (n=9) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

İLGİLİLİK, TUTARLILIK VE KATMA DEĞER SORU 4. “SPK’nın ve KGK’nın kararları ile, UMS/UFRS’nin Türkiye’deki uygulama kapsamı (uygulandığı şirket büyüklükleri ve yapıları, konsolide/solo v.b.) uygundur.” Şirket temsilcilerinin % 0,7’si (n=1) bu ifadeye “hiç katılmıyorum”, % 12,8’i (n=18) “katılmıyorum”, % 12,1’i (n=17) “fikrim yok”, % 65,2’si (n=92) “katılıyorum” ve % 9,2’si (n=13) “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir.

3.4.3.2. Araştırma Verilerine İlişkin Geçerlilik ve Güvenilirlik Sonuçları

Tablo 24. UMS/UFRS Sorularına İlişkin Uzman Görüşleri ve Kapsam Geçerliliği Sonuçları

Sorular		Uygun Değil	Maddenin Revizyonu Gerekli	Uygun Ancak Ufak Değişiklik Gerekli	Son derece Uygun	Kapsam Geçerlik Oranları
	M1	0	0	1	5	1,000
	M2	0	0	0	6	1,000
	M3	0	0	1	5	1,000
	M4	0	1	1	4	0,833
	M5	0	0	2	4	1,000
	M6	0	1	0	5	0,833
	M7	0	3	1	2	0,500
Etkililikle İlgili Sorular	M8	0	1	1	4	0,833
	M9	0	2	0	4	0,667
	M10	0	0	2	4	1,000
	M11	0	0	2	4	1,000
	M12	0	2	1	3	0,667
	M13	0	1	0	5	0,833
	M14	0	1	1	4	0,833
	M15	0	0	0	6	1,000
	M16	0	0	1	5	1,000
	M17	0	0	2	4	1,000
Etkinlikle İlgili Soruları	M1	0	4	1	1	0,333
	M2	0	1	2	3	0,833
	M3	0	0	1	5	1,000
İlgililik Tutarlılık ve Katma Değerle İlgili Sorular	M1	0	1	3	2	0,833
	M2	0	0	1	5	1,000
	M3	1	1	1	3	0,667
	M4	1	0	1	4	0,833
Uzman sayısı				6		
Kapsam geçerlik indeksi				0,854		

Uzman Görüşü Derecelendirmesi: (A) Son derece Uygun, (B) Uygun Ancak Ufak Değişiklik Gerekli, (C) Maddenin Revizyonu Gerekli, (D) Uygun Değil Kapsam Geçerlik Oranı= (A+B)/Uzman Sayısı

UMS/UFRS sorularına ilişkin uzman görüşleri ve kapsam geçerliği sonuçları Tablo 24'te verilmiştir. Etkililikle ilgili 17 sorunun kapsam geçerlik oranları 0,500 ile 1,000 arasında değişmekte olup, bu soruların etkililiği ölçmek için amaca uygun sorular olduğu gözlenmiştir. Etkinlikle ilgili 3 sorunun kapsam geçerlik oranları sırasıyla 0,333, 0,833 ve 1,000 olarak saptanmıştır. Genel olarak bu sorular etkinliği ölçmek için amaca uygun olduğu saptanmıştır. Fakat 1. sorunun kapsam geçerlik oranının diğer sorulara göre düşük geçerliği olduğu gözlenmiştir. Son olarak ilgililik, tutarlılıkla ve katma değerle ilgili 3 sorunun kapsam geçerlik oranları 0,667 ile 1,000 arasında değişmekte olup, bu soruların ilgililik, tutarlılıkla ve katma değerle ilgili özellikleri ölçmek için amaca uygun sorular olduğu gözlenmiştir. Tüm UMS/UFRS sorularına ilişkin içerik geçerliği indeksi (CV=0,833), genel kabul gören standart

düzeiden (0,800 ve yukarısı) yüksek bulunmuştur. Uzmanlar tüm UMS/UFRS sorularında anlaşma sağlamışlardır. Etkililik sorularına ilişkin içerik geçerliği indeksi (CV=0,882), genel kabul gören standart düzeiden yüksek bulunmuştur. Etkinlik sorularına ilişkin içerik geçerliği İndeksi (CV=0,720), genel kabul gören standart düzeiden bir miktar düşük bulunmuştur. Etkinlik soruları içerisinde 1. Maddenin oldukça düşük Kapsam Geçerliği Oranına sahip olduğu görülmektedir. Ancak bu değer 2'den düşük olmadığından bu madde Etkinlik sorularından çıkarılmamıştır. İlgililik, Tutarlılıkla ve Katma Değerle ilişkili sorulara ilişkin içerik geçerliği indeksi (CV=0,833), genel kabul gören standart düzeiden yüksek bulunmuştur. Uzman görüşleri ve kapsam geçerliliği değerlendirmeleri sonucunda, ilk etapta sorular içerisinde herhangi bir madde çıkarılmamıştır.

Tablo 25. Etkililik Sorularına İlişkin Madde Analizi Sonuçları

Etkililik Maddeleri	Min-Maks	Ort±SS (Medyan)	Madde-Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde İç Tutarlılık Katsayısı
Madde 1	1-5	4,35±0,61 (4)	0,621	0,778
Madde 2	1-5	4,32±0,62 (4)	0,632	0,777
Madde 3	1-5	4,44±0,73 (5)	0,589	0,777
Madde 4	1-5	4,12±0,81 (4)	0,154	0,802
Madde 5	1-5	4,05±0,86 (4)	0,533	0,778
Madde 6	1-5	4,42±0,67 (4)	0,642	0,775
Madde 7	2-5	4,01±0,88 (4)	0,491	0,781
Madde 8	1-5	4,23±0,73 (4)	0,598	0,776
Madde 9	1-5	3,56±0,93 (4)	0,443	0,784
Madde 10	1-5	2,96±0,87 (3)	0,348	0,791
Madde 11	1-5	3,95±0,82 (4)	0,298	0,794
Madde 12	1-5	3,77±0,9 (4)	0,450	0,783
Madde 13	1-5	3,42±1,09 (4)	0,043	0,817
Madde 14	1-5	3,82±1,00 (4)	0,390	0,788
Madde 15	1-5	3,37±1,04 (4)	0,230	0,801
Madde 16	1-5	2,58±0,99 (2)	0,280	0,796
Madde 17	1-5	3,11±1,08 (3)	0,324	0,794

İç tutarlılık için Cronbach Alfa Katsayısı kullanılmıştır.

Şirket temsilcilerinin Etkililik sorularına ilişkin verdikleri cevapların ortalamaları ve medyanları incelendiğinde; temsilcilerin çoğunluğunun sorulara “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını verdikleri tespit edilmiştir. Soruların madde toplam korelasyon değerlerine bakıldığında genel olarak maddelerin korelasyon değerlerinin yüksek olduğu görülmekle birlikte, 4. madde ve 13. maddenin madde toplam korelasyonunun oldukça düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca 13. maddenin standart sapması da diğer maddelere göre yüksek bulunmuştur. Tüm bu nedenlerden dolayı 4. madde ve 13. maddenin Etkililik sorularından çıkarılmasına karar verilmiştir. Etkililik sorularına ilişkin 17 maddenin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) 0,798 olarak bulunmuştur.

Sorulardan 4. madde ve 13. maddenin çıkarılmasıyla birlikte Etkililik sorularının iç tutarlılık katsayısı 0,822'ye yükselmiştir.

Etkililik sorularına ilişkin Kaiser Mayer Olkin (KMO) örneklem yeterlilik değeri 0,804 olarak bulunmuş olup, bu değer örneklemin açıklayıcı faktör analizi için yeterli olduğunu göstermektedir. Barlett Sphericity testi sonucu ($\chi^2=722,849$; $df=105$, $p=0,001$; $p<0,01$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu da verilerin açıklayıcı faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir.

4. madde ve 13. madde çıkarılarak 15 madde üzerinden değerlendirilen Etkililik soruları 3 faktör altında toplanmaktadır. Yapılan açıklayıcı faktör analizinde Varimax rotasyonu kullanılmıştır. Birinci faktör tek başına toplam varyansın % 33,435'ini, iki faktör birlikte %44,752'sini ve üç faktör birlikte %53,159'unu açıklamaktadır.

Tablo 26. Etkililik Sorularının Rotasyon Sonrası Faktör Analizi Yük Değerleri

Etkililik Maddeleri	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
1	0,812	0,137	0,059
2	0,801	0,088	0,122
3	0,719	0,197	0,092
5	0,650	0,042	0,218
6	0,766	0,036	0,246
7	0,497	0,051	0,319
8	0,735	-0,075	0,257
12	0,398	0,348	0,278
14	0,486	0,271	-0,035
15	0,100	0,731	-0,069
16	0,002	0,686	0,214
17	0,163	0,778	-0,027
9	0,249	0,185	0,621
10	0,061	0,105	0,835
11	0,225	-0,161	0,586

Varimax Rotasyonu kullanılmıştır.

Yapılan açıklayıcı faktör analizinde tüm maddeler üç faktör altında toplanmıştır. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 12 ve 14 numaralı maddeleri içeren faktöre “**Düzenlemenin Genel Etkileri**” boyutu; 15,16 ve 17 numaralı maddeleri içeren faktöre “**Düzenleme Yönetiminin Etkileri**”; 9,10 ve 11 numaralı maddeleri içeren faktöre ise “**Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri**” boyutu adı verilmiştir.

Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutundaki maddelerin iç tutarlılık katsayısı 0,845, Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutundaki maddelerin iç tutarlılık katsayısı 0,626 ve Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutundaki maddelerin iç tutarlılık katsayısı 0,675 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 27. İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değerle İlgili Sorulara İlişkin Madde Analizi Sonuçları

İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değerle İlgili Maddeler	Min-Maks	Ort±SS (Medyan)	Madde-Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde İç Tutarlılık Katsayısı
Madde 1	2-5	3,82±0,75 (4)	0,349	0,593
Madde 2	1-5	3,17±1,06 (4)	0,412	0,547
Madde 3	1-5	2,98±1,16 (3)	0,467	0,506
Madde 4	1-5	3,70±0,84 (4)	0,413	0,551

İç tutarlılık için Cronbach Alfa Katsayısı kullanılmıştır.

Şirket temsilcilerinin İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değerle ilgili sorulara verdikleri cevapların ortalamaları ve medyanları incelendiğinde; temsilcilerin çoğunluğunun sorulara “fikrim yok” ve “katılıyorum” cevaplarını verdikleri tespit edilmiştir. Soruların madde toplam korelasyon değerlerine bakıldığında genel olarak maddelerin korelasyon değerlerinin yüksek olduğu görülmektedir. İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değerle ilgili soruların iç tutarlılık katsayısı 0,623 olarak bulunmuştur.

Tablo 28. İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değerle İlgili Sorulara İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Etkililik Maddeleri	İlk Özdeğerler (Initial Eigenvalues)			Kare Yükleri Toplamının Çıkarılması (Extraction Sums of Squared Loadings)		
	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif (%)	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif (%)
1	1,895	47,364	47,364	1,895	47,364	47,364
2	0,829	20,717	68,081			
3	0,716	17,909	85,991			
4	0,560	14,009	100,000			

Ekstraksiyon yöntemiyle: Temel Bileşenler Analizi

İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değerle ilgili sorulara ilişkin Kaiser Mayer Olkin (KMO) örneklem yeterlilik değeri 0,675 olarak bulunmuş olup, bu değer örneklemin açıklayıcı faktör analizi için yeterli olduğunu göstermektedir. Barlett Sphericity testi sonucu ($\chi^2=63,627$; $df=6$, $p=0,001$; $p<0,01$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu da verilerin açıklayıcı faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Yapılan açıklayıcı faktör analizinde tüm maddeler tek faktörde toplanmıştır. Bu faktör toplam varyansın %47,364’ünü açıklamaktadır. 1, 2, 3 ve 4 numaralı maddeleri içeren bu faktöre “**İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer**” boyutu adı verilmiştir.

Tablo 29. Etkililik Alt Boyutları ile, İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutundan Alınabilecek En Düşük ve En Yüksek Puanların Dağılımı

	Soru Sayısı	Min-Maks
Düzenlemenin Genel Etkileri	9	9-45
Düzenleme Yönetiminin Etkileri	3	3-15
Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri	3	3-15
Etkililik Toplam	15	15-75
İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer	4	4-20

Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutunda 9 sorunun yer aldığı ve puanlarının 9 ile 45 arasında değiştiği, Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutunda 3 sorunun yer aldığı ve puanlarının 3 ile 15 arasında değiştiği, Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutunda 3 soru olduğu ve puanlarının 3 ile 15 arasında değiştiği, Etkililik boyutunda toplam 15 soru olduğu ve puanlarının 15 ile 75 arasında değiştiği ve İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutunda 4 soru olduğu ve puanlarının 4 ile 20 arasında değiştiği saptanmıştır.

Tablo 30. Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutundan Alınan Puanların Dağılımı

	Min-Maks	Ort±SS	Medyan
Düzenlemenin Genel Etkileri	12-45	37,40±4,74	38
Düzenleme Yönetiminin Etkileri	5-15	9,06±2,35	9
Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri	5-15	10,48±1,93	10
Etkililik Toplam	25-75	56,94±6,90	58
İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer	8-20	12,66±2,64	14

Şirket katılımcılarının *Düzenlemenin Genel Etkileri* alt boyutundan aldıkları puanlar 12 ile 45 arasında değişmekte olup, ortalaması 37,40±4,74 ve medyanı 38'dir.Şirket katılımcılarının *Düzenleme Yönetiminin Etkileri* alt boyutundan aldıkları puanlar 5 ile 15 arasında değişmekte olup, ortalaması 9,06±2,35 ve medyanı 9'dur.Şirket katılımcılarının *Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri* alt boyutundan aldıkları puanlar 5 ile 15 arasında değişmekte olup, ortalaması 10,48±1,93 ve medyanı 10'dur.Şirket katılımcılarının *Etkililik boyutundan* aldıkları toplam puanlar 25 ile 75 arasında değişmekte olup, ortalaması 56,94±6,90 ve medyanı 58'dir.Şirket katılımcılarının *İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer* boyutundan aldıkları puanlar 8 ile 20 arasında değişmekte olup, ortalaması 12,66±2,64 ve medyanı 14'tür.

3.4.3.3. Araştırma Verilerine İlişkin Değerlendirmeler

Tablo 31. Eğitim Düzeylerine Göre Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi

Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu	Eğitim Düzeyi		T	P
	Üniversite/Meslek	Lisansüstü		
	Yüksek Okulu/Lise			
	Ort±SS	Ort±SS		
Düzenlemenin Genel Etkileri	37,16±4,78	38,21±4,58	-1,121	0,264
Düzenleme Yönetiminin Etkileri	9,14±2,37	8,79±2,32	0,750	0,455
Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri	10,41±1,87	10,70±2,10	-0,755	0,452
Etkililik Toplam	56,70±6,89	57,70±6,98	-0,723	0,471
İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer	13,71±2,73	13,48±2,33	0,433	0,666

Student t Testi

Eğitim düzeylerine göre Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu, Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutu, Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu ve Etkililik boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Eğitim düzeylerine göre İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Sonuç olarak eğitim düzeylerine göre “Etkililik” ile, “İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer” boyutuna verilen cevaplar arasında herhangi bir ilişki saptanmamıştır.

Tablo 32. Eğitim Düzeylerine Göre Etkinlik Sorularının Değerlendirilmesi

Sorular	Cevaplar	Eğitim Düzeyi		χ^2	P
		Üniversite/Meslek	Lisansüstü		
		Yüksek Okulu/Lise			
		n (%)	n (%)		
Etkinlik: Soru 1	Hiç katılmıyorum	3 (%2,8)	2 (%6,1)	2,748	0,601
	Katılmıyorum	24 (%22,2)	6 (%18,2)		
	Fikrim yok	9 (%8,3)	4 (%12,1)		
	Katılıyorum	57 (%52,8)	19 (%57,6)		
Etkinlik: Soru 2	Kesinlikle katılıyorum	15 (%13,9)	2 (%6,1)	0,495	0,482
	Evet	87 (%80,6)	29 (%87,9)		
Etkinlik: Soru 3	Hayır	21 (%19,4)	4 (%12,1)	2,592	0,459
	Katılmıyorum	21 (%19,4)	7 (%21,2)		
	Fikrim yok	21 (%19,4)	4 (%12,1)		
	Katılıyorum	51 (%47,2)	14 (%42,4)		
	Kesinlikle katılıyorum	15 (%13,9)	8 (%24,2)		

Ki-Kare Testi ve Continuity (Yates) Düzeltmesi

Etkinlik Soru 1, Etkinlik Soru 2 ve Etkinlik Soru 3 ifadelerine, eğitim düzeylerine göre verilen cevapların dağılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır

($p>0,05$). Sonuç olarak eğitim düzeyleri ile etkinliğe ilişkin sorulara verilen cevaplar arasında herhangi bir ilişki saptanmamıştır.

Tablo 33. Mali İşlerde Çalışma Sürelerine Göre Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi

Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu	Muhasebe/Mali İşler Alanında Çalışma Süresi					F	P
	1-9 yıl	10-14 yıl	15-20 yıl	20-24 yıl	25 yıl ve üzeri		
	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS		
Düzenlemenin Genel Etkileri	38,65±3,01	37,14±3,59	37,19±4,66	36,95±3,65	37,39±6,65	0,425	0,790
Düzenleme Yönetiminin Etkileri	8,40±2,52	9,29±1,88	8,97±2,20	9,25±2,59	9,22±2,63	0,540	0,707
Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri	10,90±1,52	10,14±1,69	10,27±1,95	9,80±2,09	11,08±2,05	2,136	0,080
Etkililik Toplam	57,95±5,28	56,57±5,28	56,43±6,56	56,00±6,57	57,69±9,16	0,371	0,829
İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer	13,30±2,72	14,07±2,14	14,16±2,79	13,05±2,72	13,36±2,74	0,979	0,421

Tek Yönlü ANOVA

“Düzenlemenin Genel Etkileri”, “Düzenleme Yönetiminin Etkileri” ve “Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri” alt boyutları ve Etkililik boyutu toplam puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bu durum, Türkiye’de UMS/UFRS düzenlemelerinin etkililiği ile BİST imalat sektöründe çalışan yöneticilerin mesleki tecrübeleri arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir. Diğer taraftan benzer bir şekilde mali işler alanında çalışma süreleri arasında İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 34. Mali İşlerde Çalışma Sürelerine Göre Etkinlik Sorularının Değerlendirilmesi

Sorular	Cevaplar	Muhasebe/Mali İşler Alanında Çalışma Süresi					χ^2	P
		1-9 yıl	10-14 yıl	15-20 yıl	20-24 yıl	25 yıl ve üzeri		
		n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)		
Etkinlik: Soru 1	Hiç katılmıyorum	0 (%0)	0 (%0)	3 (%8,1)	1 (%5)	1 (%2,8)	17,984	0,325
	Katılmıyorum	2 (%10)	4 (%14,3)	11 (%29,7)	6 (%30)	7 (%19,4)		
	Fikrim yok	2 (%10)	6 (%21,4)	1 (%2,7)	1 (%5)	3 (%8,3)		
	Katılıyorum	15 (%75)	14 (%50)	17 (%45,9)	10 (%50)	20 (%55,6)		
	Kesinlikle katılıyorum	1 (%5)	4 (%14,3)	5 (%13,5)	2 (%10)	5 (%13,9)		
Etkinlik: Soru 2	Evet	17 (%85)	22 (%78,6)	26 (%70,3)	20 (%100)	31 (%86,1)	8,691	0,069
	Hayır	3 (%15)	6 (%21,4)	11 (%29,7)	0 (%0)	5 (%13,9)		
Etkinlik: Soru 3	Katılmıyorum	3 (%15)	4 (%14,3)	10 (%27)	3 (%15)	8 (%22,2)	12,969	0,371
	Fikrim yok	5 (%25)	6 (%21,4)	8 (%21,6)	3 (%15)	3 (%8,3)		
	Katılıyorum	9 (%45)	4 (%14,3)	3 (%8,1)	2 (%10)	11 (%30,6)		
	Kesinlikle katılıyorum	3 (%15)	4 (%14,3)	3 (%8,1)	2 (%10)	11 (%30,6)		

Ki-Kare Testi

Etkinlik Soru 1, 2 ve 3 ifadelerine, mali işler alanında çalışma sürelerine göre verilen cevapların dağılımları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bu durum UMS/UFRS düzenlemesinin etkinliği ile imalat sektöründe çalışan yöneticilerin mesleki tecrübeleri arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Tablo 35. UMS/UFRS'ye İlişkin Bilgi Düzeyine Göre Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi

Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu	UMS/UFRS'ye İlişkin Bilgi Düzeyi		T	P
	Çok Yüksek/Yüksek	Orta/Düşük		
	Ort±SS	Ort±SS		
Düzenlemenin Genel Etkileri	37,76±5,22	36,81±3,77	1,155	0,250
Düzenleme Yönetiminin Etkileri	9,36±2,47	8,55±2,05	2,020	0,045*
Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri	10,60±2,00	10,26±1,80	1,010	0,314
Etkililik Toplam	57,73±7,61	55,62±5,34	1,768	0,079
İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer	13,73±2,65	13,55±2,65	0,391	0,696

Student t Testi * $p<0,05$

UMS/UFRS'ye ilişkin bilgi düzeyine göre etkililiğin alt boyutlarından olan “Düzenlemenin Genel Etkileri”, ”Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri” alt boyutları ve Etkililik boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Benzer bir şekilde UMS/UFRS'ye ilişkin bilgi düzeyine göre İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bu durum, standartlara ilişkin farklı düzeyde bilgi sahibi olan mali işler yöneticileri arasında bu etkilere bakış açısından farklılık bulunmadığını göstermektedir. Buna karşın UMS/UFRS'ye ilişkin bilgi düzeyi çok yüksek veya yüksek olanların Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutu puan ortalaması, UMS/UFRS'ye ilişkin bilgi düzeyi orta veya düşük olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir ($p:0,045$; $p<0,05$). Bu durum eğitim düzeyi daha yüksek olanların Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutuna daha fazla önem verdiğini göstermektedir.

Tablo 36. UMS/UFRS'ye İlişkin Bilgi Düzeyine Göre Etkinlik Sorularının Değerlendirilmesi

Sorular	Cevaplar	UMS/UFRS'ye İlişkin Bilgi Düzeyi		χ^2	P
		Çok Yüksek/Yüksek	Orta/Düşük		
		n (%)	n (%)		
Etkinlik: Soru 1	Hiç katılmıyorum	2 (%2,3)	3 (%5,7)	8,806	0,066
	Katılmıyorum	21 (%23,9)	9 (%17)		
	Fikrim yok	4 (%4,5)	9 (%17)		
	Katılıyorum	48 (%54,5)	28 (%52,8)		
Etkinlik: Soru 2	Kesinlikle katılıyorum	13 (%14,8)	4 (%7,5)	0,252	0,616
	Evet	74 (%84,1)	42 (%79,2)		
Etkinlik: Soru 3	Hayır	14 (%15,9)	11 (%20,8)	8,078	0,044*
	Katılmıyorum	16 (%18,2)	12 (%22,6)		
	Fikrim yok	11 (%12,5)	14 (%26,4)		
	Katılıyorum	42 (%47,7)	23 (%43,4)		
	Kesinlikle katılıyorum	19 (%21,6)	4 (%7,5)		

Ki-Kare Testi ve Continuity (Yates) Düzeltmesi

* $p < 0,05$

UMS/UFRS'ye ilişkin bilgi düzeyine göre Etkinlik Soru 1 ve 2 ifadelerine, verilen cevapların dağılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > 0,05$). Diğer taraftan UMS/UFRS'ye ilişkin bilgi düzeyine göre Etkinlik Soru 3 ifadesine verilen cevapların dağılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p < 0,044$; $p < 0,05$). Buna göre, bilgi düzeyi çok yüksek veya yüksek olanlarda bu ifadeye “katılıyorum” (%47,7), UMS/UFRS'ye ilişkin bilgi düzeyi orta veya düşük olanlarda da bu ifadeye “katılıyorum” (%43,4) cevabını verenlerin oranı yüksektir.

Tablo 37. Şirketlerin Faaliyet Sürelerine Göre Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi

Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu	Şirketlerin Faaliyet Süresi		Z	P
	25 yıl altı	25 yıl ve üzeri		
	Ort±SS (Medyan)	Ort±SS (Medyan)		
Düzenlemenin Genel Etkileri	39,24±3,65 (40)	37,15±4,82 (37,5)	-1,637	0,102
Düzenleme Yönetiminin Etkileri	9,65±2,69 (10)	8,98±2,30 (9)	-0,944	0,345
Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri	11,06±2,22 (11)	10,4±1,88 (10)	-1,158	0,247
Etkililik Toplam	59,94±7,09 (60)	56,52±6,80 (57,5)	-1,833	0,067
İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer	15,12±3,08 (16)	13,46±2,52 (14)	-2,319	0,020*

Mann Whitney U Testi

* $p < 0,05$

Şirketlerin faaliyet sürelerine göre Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu, Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutu, Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu ve Etkililik boyutu toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > 0,05$). Bu durum, faaliyet süreleri 25 yılın altında ve üstünde olan şirketlerde çalışan yöneticiler arasında etkililiğin alt boyutlarına ve “etkililik” boyutuna verdikleri cevapların

arasında farklılığın bulunmadığını göstermektedir. Öte yandan faaliyet süresi 25 yılın altında olan şirketlerin, İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu puanları, faaliyet süresi 25 yıl ve üzerinde olan şirketlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir ($p:0,020$; $p<0,05$). Bu durum, faaliyet süresi 25 yılın altında olan şirketlerin, bu boyuta daha yüksek oranda olumlu cevap verdiklerini göstermektedir.

Tablo 38. Şirketlerin Faaliyet Sürelerine Göre Etkinlik Sorularının Değerlendirilmesi

Sorular	Cevaplar	Şirketlerin Faaliyet Süresi		χ^2	p
		25 yıl altı n (%)	25 yıl ve üzeri n (%)		
Etkinlik: Soru 1	Hiç katılmıyorum	1 (%5,9)	4 (%3,2)	1,155	0,885
	Katılmıyorum	3 (%17,6)	27 (%21,8)		
	Fikrim yok	1 (%5,9)	12 (%9,7)		
	Katılıyorum	9 (%52,9)	67 (%54)		
Etkinlik: Soru 2	Kesinlikle katılıyorum	3 (%17,6)	14 (%11,3)	4,088	0,082
	Evet	11 (%64,7)	105 (%84,7)		
Etkinlik: Soru 3	Hayır	6 (%35,3)	19 (%15,3)	6,164	0,104
	Katılmıyorum	3 (%17,6)	25 (%20,2)		
	Fikrim yok	6 (%35,3)	19 (%15,3)		
	Katılıyorum	4 (%23,5)	61 (%49,2)		
	Kesinlikle katılıyorum	4 (%23,5)	19 (%15,3)		

Ki-Kare Testi ve Fisher Kesin Ki-Kare Testi

Şirketlerin faaliyet sürelerine göre, yukarıda belirtilen Etkinlik Soru 1, 2 ve 3 ifadelerine verilen cevapların dağılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bu durum, faaliyet süreleri 25 yılın altında ve üstünde olan şirketlerde çalışan yöneticilerin etkinlik ifadelerine verdikleri cevapların arasında farklılık olmadığını göstermektedir.

Tablo 39. Şirket Aktif Büyüklüğüne Göre Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi

Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu	Aktif/ Şirket Büyüklüğü		t	P
	Büyük Şirketler Ort±SS	Küçük Şirketler Ort±SS		
Düzenlemenin Genel Etkileri	37,76±4,70	37,04±4,78	0,899	0,370
Düzenleme Yönetiminin Etkileri	9,28±2,39	8,83±2,30	1,146	0,254
Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri	10,58±1,98	10,37±1,87	0,634	0,527
Etkililik Toplam	57,62±7,12	56,24±6,65	1,187	0,237
İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer	13,82±2,45	13,50±2,83	0,711	0,478

Student t Testi

Etkililik alt boyutları olan Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu, Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutu, Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu ve Etkililik boyutuna

Şirketlerin aktif büyüklüklerine göre verilen cevapların toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bu durum UMS/UFRS düzenlemesinin etkililiği ile yöneticilerin farklı büyüklükteki şirketlerde çalışmaları arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir. Benzer bir şekilde, şirketlerin aktif büyüklüklerine İlgilik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bu durum da UMS/UFRS düzenlemesinin İlgilik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu ile yöneticilerin farklı büyüklükteki şirketlerde çalışmaları arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Tablo 40. Şirketlerin Aktif Büyüklüklerine Göre Etkinlik Sorularının Değerlendirilmesi

Sorular	Cevaplar	Aktif/ Şirket Büyüklüğü		χ^2	P
		Büyük Şirketler n (%)	Küçük Şirketler n (%)		
Etkinlik: Soru 1	Hiç katılmıyorum	1 (%1,4)	4 (%5,7)	3,474	0,482
	Katılmıyorum	14 (%19,7)	16 (%22,9)		
	Fikrim yok	7 (%9,9)	6 (%8,6)		
	Katılıyorum	38 (%53,6)	38 (%54,3)		
	Kesinlikle katılıyorum	11 (%15,5)	6 (%8,6)		
Etkinlik: Soru 2	Evet	65 (%91,5)	51 (%72,9)	7,210	0,007**
	Hayır	6 (%8,5)	19 (%27,1)		
Etkinlik: Soru 3	Katılmıyorum	12 (%16,9)	16 (%22,9)	2,710	0,439
	Fikrim yok	10 (%14,1)	15 (%21,4)		
	Katılıyorum	36 (%50,7)	29 (%41,4)		
	Kesinlikle katılıyorum	13 (%18,3)	10 (%14,3)		

Ki-Kare Testi ve Continuity (Yates) Düzeltmesi

*** $p<0,01$*

Etkinlik Soru:1 ifadesine Şirket aktif büyüklüklerine göre verilen cevapların dağılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Etkinlik Soru:2 ifadesine Şirket aktif büyüklüklerine göre verilen cevapların dağılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p:0,007$; $p<0,01$). Büyük şirketlerin bu ifadeye evet cevabını verme oranı (%91,5), küçük şirketlerden (%72,9) yüksektir. Etkinlik Soru:3 ifadesine Şirket aktif büyüklüklerine göre bu ifadeye verilen cevapların dağılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Yukarıdaki ifadelere verilen cevaplardan Etkinlik Soru:2 ifadesine büyük şirketlerin evet cevabını verme oranı (%91,5), küçük şirketlerden (%72,9) yüksek saptanmıştır. Bu durum bize, büyük şirketlerde çalışan yöneticilerin düzenlemenin başka faydalarının olduğuna inandığını, bir başka değişle ,düzenlemenin üzerine düşülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, Etkinlik Soru 1 ve Etkinlik Soru 3'e verilen cevaplara göre Türkiye'de büyük ve küçük şirketler arasında UMS/UFRS düzenlemelerinin etkinliği açısından fark bulunmamaktadır.

Tablo 41. Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutundan Alınan Puanların Korelasyon Değerlendirmesi

Etkililik Alt Boyutları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu	Düzenleme Genel Etkileri		Düzenleme Yönetiminin Etkileri		Düzenleme Sermaye Piyasası Etkileri		Etkililik Toplam		İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer	
	r	p	r	p	R	p	r	p	r	p
Düzenlemenin Genel Etkileri	1	-								
Düzenleme Yönetiminin Etkileri	0,289	0,001**	1	-						
Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri	0,448	0,001**	0,147	0,082	1	-				
Etkililik Toplam	0,910	0,001**	0,580	0,001**	0,637	0,001**	1	-		
İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer	0,392	0,001**	0,447	0,001**	0,192	0,022*	0,475	0,001**	1	-
<i>Pearson Korelasyon Analizi</i>			<i>*p<0,05</i>		<i>**p<0,01</i>					

Yukarıdaki tabloda pearson korelasyon analizi¹⁰⁰ kullanılarak değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve şiddeti incelenmiştir. Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu ile, Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutu puanları arasında pozitif yönde, % 28,9 düzeyinde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır (r:0,289, p:0,001; p<0,01). Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu ile, Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu puanları arasında pozitif yönde, % 44,8 düzeyinde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır (r:0,448, p:0,001; p<0,01). Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu ile, Etkililik boyutu toplam puanları arasında pozitif yönde, % 91 düzeyinde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır (r:0,910, p:0,001; p<0,01). Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu ile, İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu puanları arasında pozitif yönde, % 39,2 düzeyinde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır (r:0,392, p:0,001; p<0,01).

Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutu ile, Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (p>0,05). Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutu ile, Etkililik boyutu toplam puanları arasında pozitif yönde, % 58 düzeyinde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır (r:0,580, p:0,001; p<0,01). Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutu ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu puanları arasında pozitif yönde, % 44,7 düzeyinde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır (r:0,447, p:0,001; p<0,01).

¹⁰⁰ Korelasyon analizi, iki sayısal ölçüm arasında doğrusal bir ilişki olup olmadığını, varsa, bu ilişkinin yönünün ve şiddetinin ne olduğunu belirlemek için kullanılan bir istatistiksel yöntemdir. verilerin normal dağılıma sahip olması durumunda kullanılan *pearson korelasyon analizi* katsayısı tercih edilir.

Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu ile, Etkililik boyutu toplam puanları arasında pozitif yönde, % 63,7 düzeyinde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır (r:0,637, p:0,001; p<0,01). Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu puanları arasında pozitif yönde, % 19,2 düzeyinde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır (r:0,192, p:0,022; p<0,05).

Yukarıda belirtilen sonuçlar bize Türkiye’de UMS/UFRS düzenlemelerinin amacına ulaşma (etkililik) düzeyi ile, etkililiğin alt boyutları olan düzenleme yönetiminin etkileri (% 58), düzenlemenin genel etkileri (% 91) ve düzenlemenin sermaye piyasasına ilişkin etkiler (% 63,7) arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Etkililik boyutu toplam puanları ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu puanları arasında pozitif yönde, %47,5 düzeyinde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır (r:0,475, p:0,001; p<0,01). Bu durum, Türkiye’de UMS/UFRS düzenlemelerinin etkililiği ile ilgililik, tutarlılık ve katma değer faktörleri arasında ilişki olduğunu göstermektedir.

Tablo 42. Etkinlik Sorularına Göre Düzenlemenin Genel Etkileri Alt Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi

Sorular	Cevaplar	Düzenlemenin Genel Etkileri	χ^2/Z	P
		Ort±SS (Medyan)		
Etkinlik: Soru 1	Hiç katılmıyorum	39,40±3,44 (41)	13,407	10,009**
	Katılmıyorum	36,83±5,32 (37)		
	Fikrim yok	34,00±7,20 (34)		
	Katılıyorum	37,47±3,97 (37,5)		
Etkinlik: Soru 2	Kesinlikle katılıyorum	40,12±3,16 (40)	-2,262	20,024*
	Evet	38,03±3,70 (38)		
Etkinlik: Soru 3	Hayır	34,48±7,38 (36)	21,264	10,001**
	Katılmıyorum	34,75±6,36 (36)		
	Fikrim yok	36,76±2,76 (36)		
	Katılıyorum	37,71±4,36 (38)		
	Kesinlikle katılıyorum	40,49±3,13 (41)		

¹Kruskall Wallis Testi

²Mann Whitney U Testi

*p<0,05

**p<0,01

Etkinlik Soru:1 ifadesine verilen cevaplar arasında Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p:0,009; p<0,01). Farklılığın hangi cevaptan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda; bu ifadeye “kesinlikle katılıyorum” cevabını verenlerin; Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu puanları, “katılmıyorum” (p:0,020), “fikrim yok” (p:0,001) ve “katılıyorum” (p:0,015) cevabını verenlerden anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur (p<0,05; p<0,01). Bu ifadeye, “fikrim yok” cevabını verenlerin Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu puanları, “hiç

katılmıyorum” (p:0,045) ve “katılıyorum” (p:0,040) cevabını verenlerden anlamlı şekilde düşüktür (p<0,05). Bu ifadeye verilen diğer cevaplar arasında “Düzenlemenin Genel Etkileri” alt boyutu puanları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05). Etkinlik Soru:2 ifadesine evet cevabını verenlerin Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu puanları, hayır cevabını verenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir (p:0,024; p<0,05). Etkinlik Soru:3 ifadesine verilen cevaplar arasında Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p:0,001; p<0,01). Farklılığın hangi cevaptan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda; bu ifadeye “kesinlikle katılıyorum” cevabını verenlerin Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu puanları, “katılmıyorum” (p:0,001), “fikrim yok” (p:0,001) ve “katılıyorum” (p:0,005) cevabını verenlerden anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur (p<0,01). Bu ifadeye verilen diğer cevaplar arasında Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu puanları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05). Bu durum, Türkiye’de UMS/UFERS düzenlemelerinin etkinliği ile etkililiğin alt boyutlarından olan, düzenlemenin genel etkileri alt boyutu arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir .

Tablo 43. Etkinlik Sorularına Göre Düzenleme Yönetiminin Değerlendirilmesi Alt Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi

Sorular	Cevaplar	Düzenleme Yönetiminin Etkileri	χ^2/Z	P
		Ort±SS (Medyan)		
Etkinlik: Soru 1	Hiç katılmıyorum	9,40±2,61 (10)	0,240	¹ 0,993
	Katılmıyorum	9,07±2,38 (9)		
	Fikrim yok	8,92±2,47 (9)		
	Katılıyorum	9,08±2,27 (9,5)		
	Kesinlikle katılıyorum	8,94±2,75 (9)		
Etkinlik: Soru 2	Evet	9,16±2,39 (9)	-0,952	² 0,341
	Hayır	8,60±2,12 (9)		
Etkinlik: Soru 3	Katılmıyorum	8,36±2,00 (8)	4,625	¹ 0,201
	Fikrim yok	9,44±2,29 (10)		
	Katılıyorum	9,02±2,36 (9)		
	Kesinlikle katılıyorum	9,61±2,68 (10)		

¹Kruskall Wallis Testi

²Mann Whitney U Testi

Etkinlik Soru 1 ve 2 ifadelerine, verilen cevaplar arasında Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutu puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05). Etkinlik Soru 3 ifadesine verilen cevaplar arasında Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutu puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05). Bu durum, Türkiye’de UMS/UFERS düzenlemelerinin etkinliği ile etkililiğin alt boyutlarından olan, düzenleme yönetiminin etkileri alt boyutu arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Tablo 44. Etkinlik Sorularına Göre Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri Alt Boyutu Puanlarının Değerlendirilmesi

Sorular	Cevaplar	Düzenlemenin Sermaye Piyasası Amaçları	χ^2/Z	P
		Ort±SS (Medyan)		
Etkinlik: Soru 1	Hiç katılmıyorum	11,00±2,00 (10)	2,598	¹ 0,627
	Katılmıyorum	10,73±1,68 (11)		
	Fikrim yok	9,77±2,24 (10)		
	Katılıyorum	10,36±1,93 (10)		
	Kesinlikle katılıyorum	10,94±2,05 (11)		
Etkinlik: Soru 2	Evet	10,67±1,80 (10,5)	-2,387	²0,017*
	Hayır	9,56±2,24 (9)		
Etkinlik: Soru 3	Katılmıyorum	9,79±2,06 (10)	11,030	¹0,012*
	Fikrim yok	9,88±1,74 (10)		
	Katılıyorum	10,69±1,66 (11)		
	Kesinlikle katılıyorum	11,35±2,27 (12)		

¹Kruskall Wallis Testi²Mann Whitney U Testi

*p<0,05

Etkinlik Soru 1 ifadesine verilen cevaplar arasında Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Etkinlik Soru 2, ifadesine evet cevabını verenlerin Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu puanları, hayır cevabını verenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir (p:0,017; p<0,05).

Etkinlik Soru 3 ifadesine verilen cevaplar arasında Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p:0,012; p<0,05). Farklılığın hangi cevaptan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda; bu ifadeye “kesinlikle katılıyorum” cevabını verenlerin Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu puanları, “katılmıyorum” cevabını verenlerden anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur (p:0,019; p<0,01). Bu ifadeye “fikrim yok” cevabını verenlerin Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu puanları, “katılıyorum” (p:0,034) ve “kesinlikle katılıyorum” (p:0,021) cevabını verenlerden anlamlı şekilde düşüktür (p<0,05). Bu ifadeye verilen diğer cevaplar arasında Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu puanları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05). Etkinlik Soru 2 ve Etkinlik Soru 3’e verilen cevaplar üzerinden, Türkiye’de UMS/UFRS düzenlemelerinin etkinliği ile etkililiğin alt boyutlarından olan, Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu; Etkinlik Soru 1’e verilen cevaplar üzerinden ise, Etkinlik Soru:1 ile, Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Tablo 45. Etkinlik Sorularına Göre Etkililik Boyutu Toplam Puanlarının Değerlendirilmesi

Sorular	Cevaplar	Etkililik Toplam		χ^2/Z	P
		Ort±SS (Medyan)			
Etkinlik: Soru 1	Hiç katılmıyorum	59,80±1,92 (60)		7,211	¹ 0,125
	Katılmıyorum	56,63±7,61 (58,5)			
	Fikrim yok	52,69±9,71 (54)			
	Katılıyorum	56,91±6,11 (58)			
Etkinlik: Soru 2	Kesinlikle katılıyorum	60,00±6,12 (58)		-2,391	² 0,017*
	Evet	57,86±5,85 (58)			
Etkinlik: Soru 3	Hayır	52,64±9,50 (55)		19,720	¹ 0,001**
	Katılmıyorum	52,89±8,14 (54)			
	Fikrim yok	56,08±4,68 (55)			
	Katılıyorum	57,42±6,30 (59)			
	Kesinlikle katılıyorum	61,43±6,24 (60)			
¹ Kruskall Wallis Testi		² Mann Whitney U Testi		*p<0,05	**p<0,01

Etkinlik Soru 1 ifadesine verilen cevaplar arasında Etkililik boyutu toplam puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Etkinlik Soru 2 ifadesine evet cevabını verenlerin Etkililik boyutu toplam puanları, hayır cevabını verenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir ($p:0,017$; $p<0,05$). Etkinlik Soru 3 ifadesine verilen cevaplar arasında Etkililik boyutu toplam puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p:0,001$; $p<0,01$). Farklılığın hangi cevaptan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda; bu ifadeye “kesinlikle katılıyorum” cevabını verenlerin Etkililik boyutu toplam puanları, “katılmıyorum” ($p:0,001$), “fikrim yok” ($p:0,002$) ve “katılıyorum” ($p:0,025$) cevabını verenlerden anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($p<0,05$; $p<0,01$). Bu ifadeye “katılıyorum” cevabını verenlerin Etkililik boyutu toplam puanları, “katılmıyorum” cevabını verenlerden anlamlı şekilde yüksektir ($p:0,003$; $p<0,01$). Bu ifadeye verilen diğer cevaplar arasında Etkililik boyutu toplam puanları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Etkinlik Soru 2 ve Etkinlik Soru 3’e verilen cevaplar üzerinden, Türkiye’de UMS/UFRS düzenlemelerinin etkinliği ile etkililik boyutu arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu; Etkinlik Soru 1’e verilen cevaplar üzerinden ise iki boyut arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Tablo 46. Etkinlik Sorularına Göre İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Puanlarının Değerlendirilmesi

Sorular	Cevaplar	İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer	χ^2/Z	P
		Ort±SS (Medyan)		
Etkinlik: Soru 1	Hiç katılmıyorum	13,40±1,95 (14)	1,168	¹ 0,883
	Katılmıyorum	13,60±2,62 (14)		
	Fikrim yok	14,15±2,27 (14)		
	Katılıyorum	13,46±2,73 (14)		
	Kesinlikle katılıyorum	14,35±2,78 (15)		
Etkinlik: Soru 2	Evet	13,62±2,70 (14)	-0,095	² 0,924
	Hayır	13,84±2,39 (14)		
Etkinlik: Soru 3	Katılmıyorum	12,36±2,93 (12)	10,011	¹ 0,018*
	Fikrim yok	13,92±2,38 (14)		
	Katılıyorum	13,68±2,53 (14)		
	Kesinlikle katılıyorum	14,91±2,29 (15)		

¹Kruskall Wallis Testi²Mann Whitney U Testi

*p<0,05

Etkinlik Soru 1 ve Etkinlik Soru 2 ifadelerine verilen cevaplar arasında İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05). Etkinlik Soru 3 ifadesine verilen cevaplar arasında İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p:0,018; p<0,05). Farklılığın hangi cevaptan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda; bu ifadeye “katılmıyorum” cevabını verenlerin İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu puanları, “katılıyorum” (p:0,046) ve “kesinlikle katılıyorum” (p:0,003) cevabını verenlerden anlamlı şekilde düşük bulunmuştur (p<0,05; p<0,01). Bu ifadeye verilen diğer cevaplar arasında İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu puanları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05). Etkinlik Soru 1 ve Etkinlik Soru 2’ye verilen cevaplar üzerinden, Türkiye’de UMS/UFRS düzenlemelerinin etkinliği ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu arasında bir ilişki olmadığı; Etkinlik Soru 3’e verilen cevaplar üzerinden ise UMS/UFRS düzenlemelerinin etkinliği ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde (Tablo 47-50) regresyon analizi ile bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi ifade eden bir model oluşturulmaya çalışılacaktır. Daha önce yapılan korelasyon analizi sonuçları dahilinde UMS/UFRS düzenlemelerinin etkinliği ile etkinliği ve İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutları arasında bir ilişki olduğu saptanmıştı. Regresyon analizi ile birlikte bu ilişki sebep-sonuç ilişkisi dahilinde değerlendirilecek ve boyutların birbirleri üzerindeki etkileri araştırılacaktır.

Tablo 47. Düzenlemenin Genel Etkileri Alt Boyut Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi Değerlendirilmesi

Düzenlemenin Genel Etkileri ¹⁰¹	B	SH	Beta	t	P	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
(Sabit Terim)	24,72 9	2,008	-	12,313	0,001**	20,758	28,700
İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer	0,678	0,134	0,378	5,048	0,001**	0,413	0,944
Etkinlik: Soru 2	3,161	0,967	0,256	3,270	0,001**	1,249	5,072
Etkinlik: Soru 3	1,297	0,773	0,133	1,679	0,095	-0,230	2,825
<i>Backward Regresyon Analizi</i>	<i>SH: Standart Hata</i>				<i>**p<0.01</i>		

Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu puanlarına etki eden faktörleri *regresyon analizi* ile değerlendirdiğimizde; modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (p:0,001; p<0,01). Modelde İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer alt boyutu (p:0,001) ve Etkinlik Soru 2 ifadesi olan UMS/UFRS'yi uygulamanın UMS/UFRS yaklaşımlarında öngörüldüğü gibi başka faydaları olduğunu düşünme durumları (p:0,001) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,01). Etkinlik Soru 3 ifadesi olan “Muhasebe sisteminin yansıtması gereken ticari faaliyetlerin karmaşıklığını da dikkate alarak; UMS/UFRS'nin uygulanması ile elde edilen faydalar, UMS/UFRS'nin uygulanması ile katlanılan maliyetin üzerindedir.” görüşüne katılma durumu ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamakla birlikte, regresyon modelinde kalmıştır (p>0,05). “B” çoklu regresyon modelindeki diğer bağımsız değişkenlerin etkileri sabit tutulduğunda, herhangi bir bağımsız değişkendeki bir birimlik artışın bağımlı değişkende (Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu puanı) meydana getireceği değişimi göstermektedir. Model incelendiğinde; İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutunun 0,678 kat ve Etkinlik ifadelerinden olan UMS/UFRS'yi uygulamanın UMS/UFRS yaklaşımlarında öngörüldüğü gibi başka faydaları olduğunu düşünme durumunun 3,161 kat Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutu puanlarını arttırıcı etkisi bulunmaktadır. Bu durum, Etkinlik Soru 2 ifadesinin 3,161 kat; İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutunun ise, 0,678 kat etkililiğin alt boyutlarından olan Düzenlemenin Genel Etkileri alt boyutunu olumlu yönde artırdığı sonucuna ulaşılmaktadır.

¹⁰¹B:Standart olmayan katsayı(sabit), Beta:Standardize katsayı, SH:Standart Hata

Tablo 48. Düzenleme Yönetiminin Değerlendirilmesi Alt Boyut Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi Değerlendirilmesi

Düzenleme Yönetiminin Etkileri	B	SH	Beta	T	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
(Sabit Terim)	3,614	0,949	-	3,847	0,001**	1,757	5,472
İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer	0,398	0,068	0,477	5,899	0,001**	0,265	0,532
<i>Backward Regresyon Analizi</i>	<i>SH: Standart Hata</i>				<i>**p<0.01</i>		

Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutu puanlarına etki eden faktörleri regresyon analizi ile değerlendirdiğimizde; modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (p:0,001; p<0,01). Modelde, İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer alt boyutu (p:0,001; p<0,01). “B” çoklu regresyon modelindeki diğer bağımsız değişkenlerin etkileri sabit tutulduğunda, herhangi bir bağımsız değişkendeki bir birimlik artışın bağımlı değişkende (Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutu puanı) meydana getireceği değişimi göstermektedir. Model incelendiğinde; İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutunun 0,398 kat Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutu puanlarını arttırıcı etkisi bulunmaktadır. Bu durum, İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutunun, 0,398 kat etkililiğin alt boyutlarından olan Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutunu olumlu yönde arttırdığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 49. Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri Alt Boyut Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi Değerlendirilmesi

Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri	B	SH	Beta	t	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
(Sabit Terim)	7,667	0,892	-	8,594	0,001**	5,903	9,431
İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer	0,123	0,060	0,168	2,053	0,042*	0,005	0,241
Etkinlik: Soru 2	0,845	0,429	0,168	1,969	0,049*	0,004	1,695
Etkinlik: Soru 3	0,703	0,343	0,177	2,047	0,043*	0,024	1,381
<i>Backward Regresyon Analizi</i>	<i>SH: Standart Hata</i>				<i>*p<0,05</i>	<i>**p<0.01</i>	

Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu puanlarına etki eden faktörleri regresyon analizi ile değerlendirdiğimizde; modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (p:0,001; p<0,01). Modelde İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer alt boyutu (p:0,042), Etkinlik Soru 2 ifadesi olan UMS/UFRS’yi uygulamanın UMS/UFRS yaklaşımlarında öngörüldüğü gibi başka faydaları olduğunu düşünme durumları (p:0,049) ve Etkinlik Soru 3 ifadesi olan “Muhasebe sisteminin yansıtması gereken ticari faaliyetlerin karmaşıklığını da dikkate alarak; UMS/UFRS’nin uygulanması ile elde edilen faydalar, UMS/UFRS’nin uygulanması ile katlanılan maliyetin üzerindedir.” görüşüne katılma durumu (p:0,043) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,01). “B” çoklu regresyon modelindeki diğer bağımsız değişkenlerin

etkileri sabit tutulduğunda, herhangi bir bağımsız değişkendeki bir birimlik artışın bağımlı değişkende (Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu puanı) meydana getireceği değişimi göstermektedir. Model incelendiğinde; İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutunun 0,123 kat, Etkinlik Soru 2 ifadesi olan UMS/UFRS’yi uygulamanın UMS/UFRS yaklaşımlarında öngörüldüğü gibi başka faydaları olduğunu düşünme durumunun 0,845 kat ve Etkinlik soru 3 ifadesi olan “Muhasebe sisteminin yansıtması gereken ticari faaliyetlerin karmaşıklığını da dikkate alarak; UMS/UFRS’nin uygulanması ile elde edilen faydalar, UMS/UFRS’nin uygulanması ile katlanılan maliyetin üzerindedir.” görüşüne katılma durumunun 0,703 kat Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri alt boyutu puanlarını artırıcı etkisi bulunmaktadır.

Tablo 50. Etkililik Boyutu Toplam Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi Değerlendirilmesi

Etkililik Toplam	B	SH	Beta	t	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
(Sabit Terim)	35,09 6	2,789	-	12,585	0,001**	29,582	40,611
İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer	5,500	1,265	0,306	4,348	0,001**	2,999	8,001
Etkinlik: Soru 2	1,268	0,184	0,485	6,902	0,001**	0,904	1,631
<i>Backward Regresyon Analizi</i>	<i>SH: Standart Hata</i>		<i>**p<0.01</i>				

Etkililik boyutu toplam puanlarına etki eden faktörleri regresyon analizi ile değerlendirdiğimizde; modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (p:0,001; p<0,01). Modelde İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer alt boyutu (p:0,001) ve Etkinlik ifadelerinden olan UMS/UFRS’yi uygulamanın UMS/UFRS yaklaşımlarında öngörüldüğü gibi başka faydaları olduğunu düşünme durumları (p:0,001) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,01). “B” çoklu regresyon modelindeki diğer bağımsız değişkenlerin etkileri sabit tutulduğunda, herhangi bir bağımsız değişkendeki bir birimlik artışın bağımlı değişkende (Etkililik boyutu toplam puanı) meydana getireceği değişimi göstermektedir. Model incelendiğinde; İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutunun 5,500 kat ve Etkinlik Soru 2 ifadesi olan UMS/UFRS’yi uygulamanın UMS/UFRS yaklaşımlarında öngörüldüğü gibi başka faydaları olduğunu düşünme durumunun 1,268 kat Etkililik boyutu toplam puanlarını artırıcı etkisi bulunmaktadır. Bu durum, İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutunun 5,5 kat; Etkinlik Soru 2 ifadesinin 1,268 kat; etkililiği olumlu yönde artırdığı sonucuna ulaşılmaktadır.

3.5. ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yukarıdaki istatistiki çalışmaların değerlendirilmesiyle ulaşılan sonuçlar aşağıda özetlenmektedir.

3.5.1. Kriterler Bazında Yapılan Değerlendirmeler

3.5.1.1.Etkililik Kriteri Bazında Yapılan Değerlendirmeler

Düzenlemenin etkililiği konusu, düzenlemelerin amacına ulaşip ulaşmadığının değerlendirilmesini içermektedir. Türkiye’de UMS/UFRS düzenlemesinin amacını ortaya koymak üzere, UMS/UFRS’nin *Kavramsal Çerçevesi*¹⁰², AB’nin UMS/UFRS düzenlemesinde açıklanan düzenleme amaçları ve SPKr.’nin UMS/UFRS düzenlemelerinde öngördüğü amaçlar aşağıda verilmektedir:

i) Kavramsal Çerçeve’nin A2 Paragrafı’nda Genel Amaçlı Finansal Raporlama’nın amacı açıklanmaktadır: “mevcut ve potansiyel yatırımcılara, borç verenlere ve kredi veren diğer taraflara (kullanıcılara), raporlayan işletmeye kaynak sağlama kararlarını verirken faydalı olacak finansal bilgiyi sağlamak...tır.” Bir başka deyişle, UMS/UFRS standartlarının temel amacı, kullanıcılarına *faydalı finansal bilgi* sunmaktır. Finansal tablolar aracılığı ile aktarılan bir finansal bilginin faydalı olabilmesi için de, temel niteliksel özellikler olan *ihtiyaca uygun* olması ve açıklamayı amaçladığı hususu gerçeğe uygun bir şekilde sunması gerekir (Kavramsal Çerçeve NÖ4). *Karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum ve anlaşılabilirlik*, ihtiyaca uygun ve gerçeğe uygun bir şekilde sunulan bilginin faydasını arttıran niteliksel özelliklerdir (Kavramsal Çerçeve NÖ19). İhtiyaca uygun olan ve açıklamayı amaçladığı hususu gerçeğe uygun bir şekilde sunan finansal bilginin raporlanması, kullanıcıların daha güvenle karar vermelerine yardımcı olur. Bunun sonucunda, *sermaye piyasaları daha verimli işler* ve bir bütün olarak ekonomide daha düşük *sermaye maliyeti* oluşur. Ayrıca, bireysel yatırımcılar, borç verenler ya da kredi veren diğer taraflar, daha bilinçli kararlar vererek bundan fayda sağlarlar (Kavramsal Çerçeve NÖ37).

¹⁰² Kavramsal çerçeve, ilgililerin kullanımı için hazırlanan ve sunulan finansal tabloların tabi olacakları usul ve esasları belirleyen; finansal raporlamanın amacı, faydalı finansal bilginin niteliksel özellikleri, finansal tabloları oluşturan unsurların tanım, tahakkuk ve ölçümleme esaslarını, sermaye ve sermayenin devamlılığı (korunması) kavramlarını açıklayan standart niteliğinde olmayan ve IASB tarafından yayımlanan metin.

ii) Diğer taraftan, AB'nin UMS/UFRS düzenlemesinin 1. maddesinde, standartların kullanılma ve adaptasyon amacının; “.....finansal tabloların yüksek düzeyde *şeffaflığını ve karşılaştırılabilirliğini* artırmak için, şirketler tarafından sunulan finansal bilginin uyumlaştırılmasının...” (diğer amaç; yüksek kalitede tek bir muhasebe setinin kabul edilmesi), böylece, AB'nin *sermaye piyasalarının ve iç piyasanın etkin bir şekilde fonksiyon göstermesinin sağlanması* (düzenlemeden beklenen ve istenen etki)¹⁰³ olduğu ifade edilmektedir (European Commission 2015a, s.12).

iii) SPKr.'nun UMS/UFRS düzenlemelerine ilişkin gerekçeleri¹⁰⁴ ise, aşağıda özetlenmektedir:

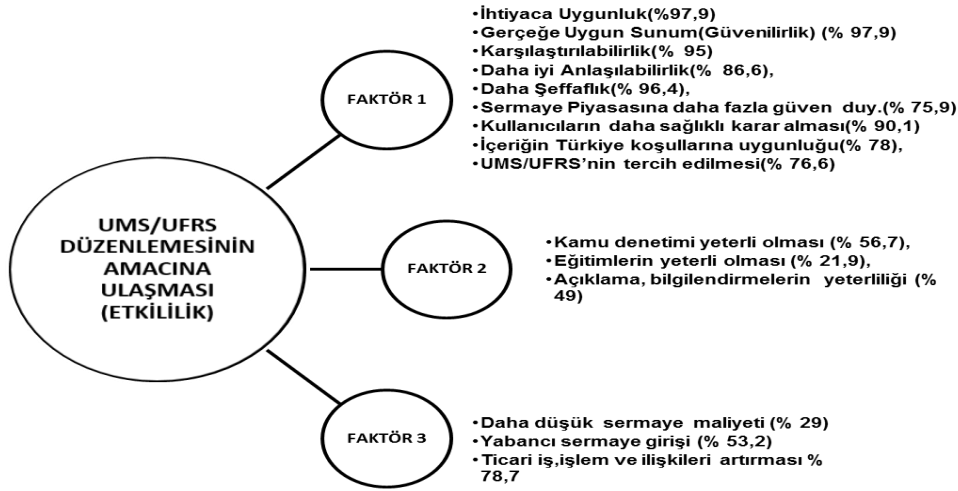
- ✓ “Sermaye Piyasası'nın tam, zamanında, doğru ve güvenilir bir şekilde bilgilendirilmesi, yatırımcıların yatırım kararlarını alırken kullanacakları mali tablolarda, işletmelerin gerçek durumlarını yansıtmasına yönelik düzenlemeler yapmak,
- ✓ yatırımcıların finansal raporlama yoluyla elde edebilecekleri finansal bilgilerin tam olarak karşılaştırılabilirliğinin sağlanması,
- ✓ hisse senetleri borsada işlem gören şirketlerin hisse senetlerine, artan şeffaflık ortamı nedeniyle, yerli ve yabancı bireysel/kurumsal yatırımcı ilgi ve talebinin artması, yabancı sermayenin ülkemize çekilmesi,
- ✓ Finansal raporların hazırlanmasında AB mevzuatına uyumunun sağlanması (AB'nin finansal raporlamaya ilişkin düzenlemelerinin kabulü,
- ✓ Ülkemiz sermaye piyasalarının, AB başta olmak üzere, global piyasalara entegrasyonu açısından çok önemli bir adım atılması”.

Yukarıda, SPKr. düzenlemesinde belirtilen amaçların, *Kavramsal Çerçeve* ve AB düzenlemesinde belirtilen amaçlarla tutarlı olduğu görülmekte olup; buna göre, düzenleme ile, finansal raporların kullanıcılara faydalı bilgiler sunması; bunun için de finansal raporların karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, zamanında sunulan, anlaşılır, ihtiyaca ve gerçeğe uygun olması gibi özelliklerinin olması istenmektedir. *Nihai hedef, sermaye piyasasının etkin bir şekilde faaliyet göstermesi, sermaye maliyetinin düşmesi ve yabancı sermayenin ülkemize çekilmesi* olmaktadır. Anket sorularının belirlenmesinde de düzenlemenin amacı ile ilgili ortaya çıkan bu hususlar “Etkililik” başlığı altında dikkate alınmıştır. Ankette, “Etkililik” başlığı altında sorulan 1-17 sorulara verilen olumlu cevaplar (“katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” cevapların toplamı) (Şekil-14)'de, parantez içinde verilmektedir.

¹⁰³ Özellikle menkul kıymetlerin deniz aşırı ticaretinin önündeki engellerin kaldırılması, şirketler için sermaye maliyetinin azaltılması ve yatırımcının daha fazla korunması

¹⁰⁴ Seri:XI, No:25 ile, Seri:XI, No:29 Sayılı Tebliğin gerekçeleridir.

Şekil 14. UMS/IFRS Düzenlemelerinin Nihai Amacına Ulaşmasını Sağlayan Faktörler

Ankete verilen cevapların değerlendirilmesiyle UMS/IFRS düzenlemelerinin etkililiğini artıracak olan Faktör 1 altında sorulan sorulara, Ankete katılan yöneticilerin genellikle yüksek düzeyde olumlu cevap verdikleri görülmekle birlikte, Faktör 2 altında sıralanmış olan, düzenleme yönetiminin (KGK ve SPKr.'nun) uygulamaları (denetim, eğitim, açıklama ve bilgilendirmelerin yeterliliği) konusunda daha az olumlu düşündükleri görülmüştür: Buna göre,

- UMS/IFRS düzenlemelerine ilişkin kamu otoritelerinin (KGK, SPKr.) standartları uygulayan şirketler ve bu tabloların bağımsız denetimini yapan şirketlerin, denetimi konusunda yeterli olup olmadığına ilişkin verilen olumlu (% 56,7) cevaplar ile, kararsız ve olumsuz cevaplar (% 43,3), birbirine yakın çıkmıştır. Bu durum, kamunun şirketler ve bağımsız denetim şirketlerine ilişkin *denetimlerinin* yeterli olup olmadığına ilişkin olarak Anket katılımcılarının olumlu ve olumsuz görüşlerinin birbirine yakın çıkmasına karşın olumlu görüşlerin biraz daha yukarıda olduğu görülmektedir.
- Bunun yanı sıra, oldukça teknik ve karmaşık standartlar olan UMS/IFRS'lerin içeriğinin daha iyi anlaşılmasına dönük kamunun (KGK, SPKr.) desteğiyle verilen eğitimlerin sayısal ve içerik olarak yeterliliğine ilişkin cevaplara bakıldığında; eğitimlerin yetersiz bulunduğu; “Katılmıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” ve “ Fikrim Yok” cevabını verenlerin oranının % 78'i bulunduğu görülmüştür.
- Benzer bir şekilde, kamu otoriteleri tarafından UMS/IFRS standartlarına dönük kamu otoriteleri tarafından yapılan *açıklamaların yeterliliği* konusunda sorulan 17'nci soruya verilen cevaplarda olumlu görüşlerin oranı % 49'da kalırken, karşı görüştekilerin (“Katılmıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” ve “ Fikrim Yok” cevabını verenler) oranının % 51'i bulunduğu görülmüştür.

Anket katılımcılarının UMS/UFRS düzenlemelerinin etkililiğini artıracak olan Faktör 3 altında sorulan sorulara verdikleri cevapların değerlendirilmesiyle; UMS/UFRS düzenlemelerinin nihai amacı olan sermaye piyasasının etkinliğinin artmasını sağlayacak olan şirketlerin daha düşük sermaye maliyeti ile finansman sağlaması konusunda çok düşük oranda (%29) olumlu düşünürken, yabancı sermaye girişi konusunda biraz daha olumlu düşündükleri (%53,2) ve son olarak ticari ilişkilerin düzenleme öncesi uygulamaya göre önemli ölçüde (%78,7), olumlu yönde değiştiği kanaatinde oldukları anlaşılmaktadır.

Düzenlemenin etkililiğine ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerin değerlendirilmesi bahsini kapatmadan önce, Faktör 1 altında sorulan sorulardan, katılımcıların düzenlemeye ilişkin memnuniyet düzeyi de incelenmiştir: Buna göre yöneticiler, “UMS/UFRS standartlarına göre finansal tablo düzenleme zorunluluğu getirilmemiş olsaydı; UMS/UFRS’yi uygulamayı tercih edip etmeyeceklerine..” ilişkin sorulan 14’üncü soruya, büyük bir çoğunlukla olumlu (“Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” oranı %76,6) cevap vermiş olup; bu durum, yöneticilerin düzenlemenin etkililiği ile ilgili olarak yukarıda bahsedilen aksaklıklara rağmen UMS/UFRS’na dönük olumlu kabul düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Özetle Anket sonuçları, UMS/UFRS düzenlemelerinin nihai amacı olan şirketlerin sermaye maliyetinin azaltılıp, yabancı sermayenin daha fazla şirketlere talepte bulunması ve nihai olarak sermaye piyasasının etkinliğinin sağlanması ile ilgili olarak, henüz istenilen düzeyde sonuç alınmadığını (Faktör 3); düzenlemenin sermaye piyasası etkileri konusunda alınacak epey bir yol olmakla birlikte, düzenlemenin diğer amaçlarına (Faktör 1’de sıralanan) önemli ölçüde ulaşıldığı; bununla birlikte bulguların (Faktör 2), düzenleme etkililiğine katkıda bulunacak ve düzenlemelere uyum sürecini önemli ölçüde etkileyecek olan denetim, standartların içeriğine ilişkin yeterli açıklama ve bilgilendirmelerin yapılması ve standartların daha iyi anlaşılabilmesi için ayrıntılı eğitimler verilmesi, çevirilerin anlaşılabilirliği (tutarlılıkla ilgili) gibi alanlarda düzenleme yönetiminin daha etkin olması gerektiği; temel problemin standartlara ilişkin bilgi eksikliği olduğunu, bu konuda düzenleme yönetimlerinin çalışma yapması gerektiğini göstermektedir.

Anketin “etkililik” kapsamında sorulan sorularına verilen yukarıdaki cevapların, AB’nin 2015 yılında yapmış olduğu Anketteki benzer sorulara verilen cevaplarla karşılaştırıldığında, her iki ankete verilen cevapların benzer olduğu görülmüştür: AB anketine katılanların önemli bir bölümü, AB’nde UMS/UFRS uygulanmasının, uygulama öncesindeki döneme göre, şirketlerin finansal tablolarının AB içinde ve uluslararası düzeyde karşılaştırılabilirliğini ve finansal

tabloların şeffaflığını iyileştirdiği; ayrıca, büyük bir çoğunluğun UMS/UFRS'ye göre hazırlanan finansal tabloların *daha kolay anlaşıldığı*, şirketlerin muhasebe anlamında rekabet edebildiği ve AB düzeyinde ve uluslararası düzeyde sermayeyi daha kolay çekebildiği, şirketlerin el değiştirmesinin maliyetinin azalması yönünde olumlu etkisinin olduğu, finansal piyasalarda yatırımcıların daha iyi korunduğu ve bu piyasalara daha fazla güven duyulduğu görüşünde olduklarını ifade etmişler; ancak, sermaye maliyetinin topyekün azaltılmasında ve ülkelerin iç piyasalarında sermaye artırımının kolaylaşmasında daha az olumlu etki yarattığını belirtmişlerdir (European Commission 2015a , s.29).

3.5.1.2. Etkinlik Kriteri Bazında Yapılan Değerlendirmeler

Düzenlemenin etkinliği kapsamında yapılan incelemede, düzenlemenin maliyetleri ile faydaları karşılaştırılmaktadır. Maliyet-Fayda Analizinde, temel konu, düzenlemenin maliyetlerinin ve faydalarının hesaplanması ve bu verilerin karşılaştırılabilmesidir. Bu çalışmada düzenlemenin maliyet ve faydalarının hesaplanması yerine, etkinliğe dönük algıları ölçen üç soru sorulmuş, ayrıca düzenlemenin maliyetleri ve faydaları hesaplanmamıştır. Bunun sebebi, UMS/UFRS düzenlemelerinin analizine dönük bir çalışmada maliyet ve faydaların farklı kesimlerin üzerinde toplanması sebebiyle karşılaştırılmasının güç olmasıdır.: Düzenlemenin kullanıcılara (yatırımcılar, kreditorler v.b.) ve toplumun bütününe sağladığı çeşitli faydalarının olduğu bilinmektedir. Buna karşın, düzenlemenin maliyetleri¹⁰⁵ daha çok, bu tabloyu hazırlayan ve kamuya sunan şirketlerin üzerinde kalmaktadır. Yapılan bazı çalışmalarda, düzenlemenin maliyetleri hesaplanmış ve çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin, ICAEW (2007) çalışmasında, UMS/UFRS'ye uyumun şirket başına maliyetleri, büyüklüğü 500 milyon euro'nun altında olan şirketler için cironun % 0,31'i, daha büyük şirketler için ise % 0,05'i olarak hesaplanmış, UMS/UFRS'nin sürekli maliyetlerinin ise, başlangıç maliyetlerine göre daha düşük olduğu hesaplanmıştır (% 0,01- % 0,06); (Akt. içinde European Commission 2015a, s.37).

Ankette “*Düzenlemelerin Etkinliği*” kapsamında, üç soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplar incelendiğinde, genel olarak katılımcıların algılarının olumlu olduğu anlaşılmaktadır: Etkinlik Soru 1’de, UMS/UFRS düzenlemelerine uyum için ortaya çıkan maliyetlerin *gereksiz* olmadığına ilişkin sorulan soruya verilen cevaplarda, “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” görüşünü verenlerin oranı % 66’dır; Etkinlik Soru 2’de

¹⁰⁵ Standartların ilk defa uygulanmasındaki başlangıç maliyetleri (bilgi sistemlerinin uyumlaştırılması, eğitim, denetim v.b.) ve standartların düzenli olarak uygulanmasından kaynaklanan sürekli maliyetler (bağımsız denetim, danışmanlık v.b.) bulunmaktadır.

UMS/IFRS'yi uygulamanın başka faydalarının olup olmadığına ilişkin ikinci soruya büyük ölçüde (% 82,3) olumlu cevap verilmiştir. Bu soruya verilen evet cevaplarının gerekçesi incelendiğinde; katılımcıların cevaplarını ağırlıklı olarak, UMS/IFRS 'ye göre finansal tablo düzenlenmesinin "Grup raporlamasına imkanı vermesi" ve "Grup denetim tasarruflarına imkan vermesi" ve "diğer" seçeneklerinde toplandığı görülmüştür. Diğer taraftan, AB'nin Anketinde de, düzenlemenin uygulama öncesi döneme göre diğer faydalarına ilişkin soruya yanıt verenlerin büyük bir bölümünün; "iyileştirilmiş grup raporlaması (sağlam bir muhasebe çerçevesi, idari ve grup denetim tasarrufları) ve "uluslararası ticari genişleme yeteneğinin artması", "finansal tabloların daha fazla kabul görmesi", "bu alanda çalışan profesyonellerin iş imkanlarının artırılması", "kurumsal yönetimin iyileştirilmesi", "şirketlerin daha kolay el değiştirmesi" gibi faydalara işaret edildiği görülmektedir (European Commission 2015a, s.39). AB Anketinde ayrıca, UMS/IFRS'nin finansal tabloların sağladığı faydalara ilişkin kullanıcılara sorulan soruya verilen yanıtlarda da, kullanıcıların gelecekteki nakit akışlarını daha başarılı bir şekilde tahmin edebildikleri görüşünde oldukları anlaşılmaktadır (European Commission 2015a, s.39).

Anket kapsamında sorulan Etkinlik Soru:3,"Muhasebe sisteminin yansıtması gereken ticari faaliyetlerin karmaşıklığını da dikkate alarak; UMS/IFRS'nin uygulanması ile elde edilen faydaların, maliyetlerin üzerinde olduğuna ilişkin soruya "Katılıyorum" ve "Kesinlikle Katılıyorum" cevabı verenlerin toplamı % 62,4 olup; bu oran, ankete katılanların, düzenlemelerin faydaları konusunda, olumlu düşündüklerini göstermektedir. Ankette, Düzenleme Etkinliği boyutunda sorulan Etkinlik Soru:2'ye özellikle, UMS/IFRS'yi uygulamada daha iyi teknik imkanlara (danışmanlık alınabilmesi, eğitimler, daha kaliteli denetim raporları v.b) sahip olması beklenen, büyük şirket çalışanı olan yöneticilerin UMS/IFRS'yi uygulamanın diğer faydalarına, diğer gruba göre(% 72,9), daha yüksek oranda (% 91,5) olumlu görüş bildirdikleri (Tablo-40), dolayısıyla da, uygulamanın genişletilmesinden yana oldukları anlaşılmaktadır. AB anketinde de, UMS/IFRS'nin maliyet ve faydalarının karşılaştırılmasına ilişkin soruya verilen cevapta, anketi cevaplayan farklı kesimlerin (finansal tabloları hazırlayanlar, kullanıcılar, akademisyenler, kamu otoriteleri v.b.) genel olarak faydaların maliyetlerin üzerinde olduğu görüşünde olduğu anlaşılmaktadır (European Commission 2015a, s. 41).

3.5.1.3. İlgililik Kriteri Bazında Yapılan Değerlendirmeler

Düzenlemelerin İlgililiği kriteri, değerlendirmeye konu olan düzenlemelerin yürürlüğe girdiği zaman öngörülen amaçların, halen geçerli olup olmadığına ilişkin yapılan değerlendirmeyi ifade etmektedir. Anket kapsamında yöneticilere, UMS/UFRS düzenlemelerinin başlangıçta öngörülen amaçlarının bugün için geçerli olup olmadığına ilişkin sorulan soruya verilen cevaplar büyük ölçüde olumludur¹⁰⁶ (“Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” cevabını verenlerin oranı % 79,4).

AB Anketinde de bu kapsamda sorulan soruya yanıt verenlerin yaklaşık % 95’inin düzenlemenin amaçlarının hala geçerli olduğu, hatta giderek globalleşen dünyada daha da arttığı, uluslararası yüksek kaliteli muhasebe standartlarında UMS/UFRS’nin başka bir alternatifinin olmadığı görüşünde oldukları anlaşılmaktadır (UFRS AB Staff Document, 2015, s. 29-30). Sözkonusu çalışmada, Anket sonuçlarına bakılarak, AB düzeyinde ihtiyacın devam ettiği, UMS/UFRS’nin ortak bir muhasebe dili sağladığı, AB’nde sermaye ve ticaretin akışı için hayati olduğu görüşü verilmiştir.

3.5.1.4. Tutarlılık Kriteri Bazında Yapılan Değerlendirmeler

Düzenlemelerin Tutarlılığı kapsamında sorulan soruların amacı, düzenlemenin içsel tutarlılığının ve düzenlemeyi uygulamanın (çevirisi, yazılış biçimi v.b.) tutarlılığının sağlanıp sağlanmadığı; düzenlemenin ilgili diğer düzenlemelerle tutarlı olup olmadığı gibi soruların cevabı aranmaktadır. Anket kapsamında UMS/UFRS düzenlemelerinin Türkçe çevirilerinin anlaşılabilirliğine ilişkin sorulan soruya(bölüm 3.4.3.1.4 soru 2) verilen olumlu (“Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” %56,7) ve olumsuz yanıtların (“Hiç Katılmıyorum”, “Katılmıyorum” ve “Fikrim Yok” %43,3) birbirlerine yakın olduğu anlaşılmaktadır. Bu sorunun cevabının *düzenleme yönetiminin değerlendirilmesi* ile de ilgili olduğu düşünülmektedir. Nitekim, bu soruya verilen olumlu yanıtların (%56,7), yönetimin değerlendirilmesine (eğitimler, açıklamalar, denetim) ilişkin diğer sorulara verilen cevaplara paralel olarak, diğer olumlu yanıtlara göre nispi olarak daha düşük olduğu görülmektedir.

Tutarlılık kriteri içinde değerlendirilen bir başka soru(bölüm 3.4.3.1.4 soru 3) ; UMS/UFRS'na göre düzenlenen finansal tabloların diğer ilgili mevzuatla (sermaye piyasası, vergi, TTK) uyumlu olup olmadığına ilişkin verilen cevaplar değerlendirildiğinde, ağırlıklı olarak olumsuz

¹⁰⁶ Bkz. bölüm 3.4.3.1.4 soru 1

yönde görüş verildiği (“Hiç Katılmıyorum”, ”Katılmıyorum” ve “Fikrim Yok” cevaplarının toplamı % 53,9) anlaşılmaktadır. Bunun temel sebebinin; Türkiye’de, Vergi Mevzuatı’na göre düzenlenen finansal tablolar ile, uluslararası finansal raporlama standartlarına göre düzenlenen finansal tablolar arasında farklılık bulunması olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede, şirketler, vergi standartlarına ve UFRS’na göre olmak üzere en az iki farklı finansal tablo hazırlamakta, bu da şirketler için zaman ve kaynak maliyeti getirmektedir. Bu farklılık, bir çok ülkede geçerli olup, temel sebebinin vergi mevzuatına göre düzenlenen finansal tabloların en etkin vergi tahsili esasına göre düzenlenmesi iken, uluslararası standartlara göre düzenlenen finansal tabloların kullanıcıların bilgi ihtiyacını karşılamak üzere ve şirketin gerçek performansını gösterecek şekilde düzenlenmesi olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan, UMS/UFRS’na göre düzenlenen finansal tablolarda yer alan bazı karşılık ve yedek akçe unsurlarının, SPK mevzuatında sermaye eklenmesi veya kar dağıtımına konu edilmesi de mümkün değildir. Bu durumun da, finansal tablolar arasındaki farklılıkların, olumsuz yönde algılanmasına sebep olduğu anlaşılmaktadır.

3.5.1.5. Katma Değer Kriteri Bazında Yapılan Değerlendirmeler

AB düzenlemelerinin değerlendirilmesi için temel alınan beş kriterden biri de, incelemeye konu olan düzenlemenin *katma değer* yaratıp yaratmadığının incelenmesidir. AB’nin değerlendirme anlayışında *katma değer*, düzenleme ile yapılan müdahale ile ortaya çıkan ve başka faktörlerle ilgili olmayan değişikliklerin araştırılmasıdır (Better Regulation Toolbox, 2015, s. 274). AB Katma Değeri’nin elde edilip edilmediği, etkililik, etkinlik kriterleri ile, uygulamanın farklılıkları azaltıp azaltmadığı, standartları yükseltip yükseltmediği, sinerji yaratıp yaratmadığı gibi unsurlara bakılarak değerlendirilmektedir (Better Regulation Toolbox, 2015, s.275).

Öncelikle, Ankete katılan yöneticilerin *etkililik* ve *etkinlik* kriterlerine ilişkin verdikleri olumlu cevapların yüksekliği sebebiyle "katma değer" kriterini olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Anket katılımcılarına sorulan, *UMS/UFRS düzenlemelerinin SPK’nun ve KGK’nun kararları ile, UMS/UFRS’nin Türkiye’deki uygulama kapsamının (uygulandığı şirket büyüklükleri ve yapıları, konsolide/solo v.b.) uygun olup olmadığına* ilişkin soruya((bölüm 3.4.3.1.4 soru 4) da, olumlu cevap verilmiştir (katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum % 74,4). Türkiye’de, UMS/UFRS düzenlemelerinin kapsamı ilk uygulamaların yapıldığı 2005 yılında BİST’da işlem gören şirketler için uygulanmak üzere sınırlı bir uygulama alanı bulmuş iken, düzenlemenin uygulama alanı daha sonraki yıllarda geliştirilmiş; bilahare, Türkiye’de şirketlerin UMS/UFRS’na göre finansal tablo hazırlama süreci ve bu tabloların bağımsız

denetime tabi tutulması uygulamalarının kapsamı TTK düzenlemelerinden itibaren giderek genişletilmiş, 2012 yılında, TTK'nda yapılan değişikliklerle, finansal tabloların 1 Ocak 2013'ten itibaren şirketler için UMS/IFRS ile uyumlu olan TMS 'ye göre hazırlanması zorunluluğu getirilmiştir. Ancak, düzenlemeye uyumu zaman alacak olan küçük şirketler içinde kademeli bir geçiş imkanı tanınmıştır¹⁰⁷:

Yukarıda belirtilen hususların değerlendirilmesiyle UMS/IFRS düzenlemelerinin "katma değer" yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. AB Anketinde de katılımcılara, UMS/IFRS düzenlemelerinin zorunlu olarak uygulanmasına ilişkin mevcut çerçevesinin yeterli olup olmadığına ilişkin sorulan soruya, katılımcıların yaklaşık 2/3'ünün, düzenlemenin uygulama kapsamının yeterli olduğu görüşünde oldukları ifade edilmiştir (European Commission 2015a, s. 22).

3.5.2. Kriterlerin Birbiriyle Bağlantısına Göre Değerlendirmeler

Çalışmada Tablo 41'de verilen Faktör 1, Faktör 2 ve Faktör 3'te sıralanan, "Etkililik Alt Boyutlarının" "Etkililik" üst boyutu ile olan korelasyonu incelendiğinde; "Etkililik" boyutu ile "Düzenlemenin Genel Etkileri (Faktör 1) alt boyutu arasında % 91 düzeyinde; "Düzenleme Yönetiminin Etkileri (Faktör 2)" alt boyutu ile % 58 düzeyinde ve "Düzenlemenin Sermaye Piyasası Etkileri (Faktör 3)" alt boyutu ile % 63,7 oranında istatistiksel olarak anlamlı pozitif ilişki bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, Düzenleme Etkiliğine en fazla olumlu yönde etki eden unsurların Faktör 1'de sıralandığını, daha sonra sırasıyla Faktör 2 ve Faktör 3'ün geldiği göstermektedir. Sözkonusu tabloda (Tablo 41), "İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer (Faktör 4)" Boyutunun, "Etkililik" boyutu ile olan korelasyonunun da pozitif yönde ve % 47,5 oranında olduğunu göstermektedir. Bu durum, etkililiğin (Faktör 4) başlığı altındaki unsurların gerçekleşmesinden olumlu yönde etkilendiğini göstermektedir. Diğer taraftan, Çalışmaya başlarken; ayrı bir faktör olması öngörülen ancak, analizler sonunda, ayrı bir faktörü oluşturmadan çalışmaya dahil edilen, Etkinlik sorularının, "Etkililik" boyutu ve Etkililik boyutunun alt boyutları ile olan korelasyonu incelenmiştir (Tablo 42, 43, 44, 45). Buna göre,

¹⁰⁷ KGK, 2014 yılında TMS uygulama kapsamını genel olarak Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlarla (KAYİK'ler) sınırlandırmıştır. Bunun yanı sıra, KAYİK'ler dışında kalan işletmelerin de isteğe bağlı olarak TMS uygulamalarına izin verilmiştir. TMS'leri uygulamayan işletmelerin ise Kurum tarafından bir belirleme yapıncaya kadar yürürlükteki mevzuatı uygulamalarına karar verilmiştir. Bu çerçevede TMS'leri uygulamayan işletmelerin finansal tablolarında uygulayacakları geçerli finansal raporlama çerçevesi Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) olarak belirlenmiş, ayrıca KGK MSUGT olmayan hususları ek kararlarla tamamlamıştır(www.kgk.gov.tr).

ankete katılan yöneticilerin her bir soru bazında yaptıkları değerlendirmede verdikleri cevapların ağırlığı değişmekle birlikte genel olarak, düzenlemenin etkinliği ile, etkililik alt boyutları ve etkililik boyutu arasında bir ilişki olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır. Tablo 46’da ise, *Etkinlik* boyutuna ilişkin sorulara göre, *İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer* boyutlarının puanları karşılaştırılmış ve genel olarak Etkinlik Soru 1 ve Etkinlik Soru 2’ye verilen cevaplar üzerinden, Türkiye’de UMS/UFRS düzenlemelerinin etkinliği ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu arasında bir ilişki olmadığı; Etkinlik Soru 3’e verilen cevaplar üzerinden ise UMS/UFRS düzenlemelerinin etkinliği ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, Faktör 1, Faktör 2 ve Faktör 3’te sıralanan, “Etkililik Alt Boyutlarının” ve “Etkililik” üst boyutunun, Etkinlik Soruları ve “İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer Boyutu” ile Regresyon ilişkisi incelenmiştir (Tablo 47, 48, 49, 50). (Tablo-50)’de Etkililik boyutu toplam puanlarına etki eden faktörleri regresyon analizi ile değerlendiren Model incelendiğinde; “İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutunun” 5,500 kat ve Etkinlik ifadelerinden olan UMS/UFRS’yi uygulamanın UMS/UFRS yaklaşımlarında öngörüldüğü gibi başka faydaları olduğunu düşünme durumunun 1,268 kat Etkililik boyutu toplam puanlarını artırıcı etkisi bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sonuç bize, bir düzenlemenin başarılı olması için, AB tarafından kabul edilen temel kriter olan etkililik kriterinin, etkinlik, İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer kriterleri ile yakından ilgili olduğunu göstermektedir.

3.5.3. Kriterlerin Çalışanların Nitel Özelliklerine Göre Değerlendirilmesi

Anket Çalışmasında, çalışanların nitel özelliklerine (eğitim düzeyleri, mali işlerde çalışma süreleri, UMS/UFRS’ye İlişkin bilgi düzeylerindeki farklılıklar ve çalıştıkları şirketlerin faaliyet süresi gibi) verilen cevaplar incelendiğinde; yöneticiler arasındaki bu tür niteliksel farklılıkların genel olarak verilen cevaplarda farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. (Detaylı bilgi için bkz. bölüm 3.4.3.3. Tablo 31-40 arasındaki değerlendirmeler) Burada Tablo 35’de incelenen; etkililiğin alt boyutlarından olan “Düzenleme Yönetiminin Etkileri” alt boyutu puan ortalamasının, bilgi düzeyi yüksek olanlarda, düşük olanlara göre daha yüksek olması bulgusu dikkat çekicidir. Bu durum eğitim düzeyi daha yüksek olanların Düzenleme Yönetiminin Etkileri alt boyutuna daha fazla önem verdiğini göstermektedir. Aynı durum, Etkinlik Soru 3 ifadesinin “düzenlemenin faydalarının maliyetlerinin üzerinde olmasına” ilişkin soruda da geçerlidir (Tablo-36). Benzer bir şekilde Ankete cevap veren yöneticilerden, çalıştıkları şirketlerin faaliyet süresi 25 yılın altında olanların, İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutuna daha yüksek oranda olumlu cevap verdikleri görülmüştür.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Finansal piyasalarda Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, piyasalardaki bilgi asimetrisine karşı “Kamu Yararı Teorisi” uyarınca ortaya konulmuş düzenlemelerdir. Standartlar, finansal piyasaların düzenlenmesi alanında son yıllarda giderek yaygınlaşan, *uluslararasılaşma* ve *standartlaşmanın* tipik örneklerinden biridir. Diğer taraftan, son yıllarda özellikle, gelişmekte olan ülkelerin finansal raporlama standartlarını adapte etme ve uygulama süreçlerini açıklamak üzere, “Yeni Kurumsal Teorinin” organizasyonlarda formal yapıların gelişiminin kurumsal çevreden etkilenebileceğini savunan görüşleri öne çıkmaktadır. Ülkeler, gelişmiş ülkelerin modellerini benimsemekte, bu süreçte uluslararası kurumların, ülkelere bu kural ve standartları adapte etmeleri yönünde baskıları sözkonusu olmaktadır. Bununla birlikte, uluslararası standartların ülkeler tarafından düzenleme olarak adapte edilmesi ve bilahare, düzenlemelerin uygulanması sürecinde yaşanan farklılıklar, aynı düzenlemeyi adapte eden ülkeler arasında, sosyo ekonomik faktörlerin etkisiyle düzenlemelerin başarısı yönünden farklı sonuçların alınmasına yol açmaktadır.

Bu çalışmada, “Kamu Yararı Teorisi” temelinde uluslararası finansal raporlama standartlarına ilişkin düzenlemelerin amacına ulaşip ulaşmadığı (etkililiği) değerlendirilmiştir. Bu amaçla, BİST İmalat Sanayi Sektörü’nde yeralan 141 şirketin mali işler yöneticileri ile bir anket çalışması yapılarak; 2005 yılından itibaren Türkiye’de yürürlüğe konulan Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına ilişkin düzenlemelerin amacına ulaşip ulaşmadığı değerlendirilmiştir. Sözkonusu çalışmanın bir benzeri, AB Komisyonu tarafından 2015 yılında yapılmıştır.

Anket sonuçlarına göre ;

-düzenlemenin nihai amacı (etkililik) olan, şirketlerin sermaye maliyetinin azaltılıp, yabancı sermayenin daha fazla şirketlere talepte bulunması ve nihai olarak sermaye piyasasının etkinliğinin sağlanması ile ilgili olarak, henüz istenilen düzeyde sonuç alınamadığı (Faktör 3) anlaşılmaktadır. Türkiye’de şirketlerin daha fazla yabancı sermayeyi çekebilmesi ve sermaye maliyetinin azaltılması için; sadece finansal raporlama standartlarının kalitesinin yeterli olmadığı, konunun başka boyutlarının da (ülke koşulları, uygulanan politikaların rolü gibi) olduğu düşünülmektedir. Bunun yanısıra, anket katılımcıları, UMS/UFRS kullanımının ticari iş ve ilişkilerini artırması konusunda olumlu düşünmektedirler (Bölüm 3.5.1.).

-Düzenlemenin sermaye piyasası etkileri konusunda alınacak epey bir yol olmakla birlikte, UMS/UFRS düzenlemelerinin diğer amaçlarına ulaşıp ulaşılmadığına ilişkin (Faktör 1’de sıralanan) sorulara, Ankete katılan yöneticilerin genellikle yüksek düzeyde olumlu cevap verdikleri görülmekle birlikte, bulguların Faktör 2 altında sıralanmış olan, düzenleme yönetiminin (KGK ve SPKr.’nun) uygulamaları (denetim, standartların içeriğine ilişkin yeterli açıklama ve bilgilendirmelerin yapılması ve standartların daha iyi anlaşılabilmesi için ayrıntılı eğitimler verilmesi gibi alanlarda) konusunda daha az olumlu düşündükleri, bu alanlarda düzenleme yönetiminin daha etkin olması gerektiği; temel problemin standartlara ilişkin bilgi eksikliği olduğu görüşünde olduklarını göstermektedir (Bölüm 3.5.1.).

- Anket sonuçları, diğer değerlendirme kriterleri olan, Türkiye’de UMS/UFRS’na ilişkin düzenlemelerin “etkinlik”, “ilgililik”, “katma değer” konusunda da bölüm 3.5.1’de açıklandığı üzere, genel olarak karşılandığı tutarlılık kriterinin ise yeterli düzeyde karşılanmadığını göstermektedir.

- Kriterlerin birbirleriyle bağlantısına bakıldığında (Bölüm 3.5.2), Faktör 1, Faktör 2 ve Faktör 3’te sıralanan, “Etkililik Alt Boyutlarının” “Etkililik” üst boyutu ile istatistiksel olarak anlamlı pozitif ilişki bulunduğu; Düzenleme Etkiliğine en fazla olumlu yönde etki eden unsurların Faktör 1’de sıralandığı, daha sonra sırasıyla Faktör 3 ve Faktör 2’nin geldiğini; “İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer (Faktör 4)” Boyutunun, “Etkililik” boyutu ile olan korelasyonunun da pozitif yönde ve % 47,5 oranında olduğunu göstermektedir.

- Aynı bağlamda Etkinlik sorularının, “Etkililik” boyutu ve Etkililik boyutunun alt boyutları ile olan korelasyonuna bakıldığında (Bölüm 3.5.2) ankete katılan yöneticilerin her bir soru bazında yaptıkları değerlendirmede verdikleri cevapların ağırlığı değişmekle birlikte genel olarak, düzenlemenin etkinliği ile, etkililik alt boyutları ve etkililik boyutu arasında bir ilişki olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır. Tablo 46’da ise, *Etkinlik* boyutuna ilişkin sorulara göre, *İlgililik*, *Tutarlılık* ve *Katma Değer* boyutlarının puanları karşılaştırılmış ve genel olarak Etkinlik Soru 1 ve Etkinlik Soru 2’ye verilen cevaplar üzerinden, Türkiye’de UMS/UFRS düzenlemelerinin etkinliği ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu arasında bir ilişki olmadığı; Etkinlik Soru 3’e verilen cevaplar üzerinden ise UMS/UFRS düzenlemelerinin etkinliği ile İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutu arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

-Ayrıca, Etkililik boyutu toplam puanlarına etki eden faktörleri regresyon analizi ile değerlendiren Model incelendiğinde; “İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer boyutunun” 5,500 kat ve Etkinlik ifadelerinden olan UMS/UFRS’yi uygulamanın UMS/UFRS yaklaşımlarında öngörüldüğü gibi başka faydaları olduğunu düşünme durumunun 1,268 kat Etkililik boyutu toplam puanlarını arttırıcı etkisi bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sonuç bize, bir düzenlemenin başarılı olması için, AB tarafından kabul edilen temel kriter olan *Etkililik* kriterinin, *Etkinlik, İlgililik, Tutarlılık ve Katma Değer* kriterleri ile yakından ilgili olduğunu göstermektedir (Bölüm 3.5.2).

- Anket Çalışmasında, çalışanların nitel özelliklerine (eğitim düzeyleri, mali işlerde çalışma süreleri, UMS/UFRS’ye İlişkin bilgi düzeylerindeki farklılıklar ve çalıştıkları şirketlerin faaliyet süresi gibi) verilen cevaplar incelendiğinde; yöneticiler arasındaki bu tür niteliksel farklılıkların genel olarak verilen cevaplarda farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmaktadır (Bölüm 3.5.3.)

Bu çalışmanın, UMS/UFRS düzenlemelerinin etkili olup olmadığına ilişkin, *düzenlemelerin değerlendirilmesi mantığı* içinde Türkiye’de yapılan ilk çalışma olduğu, bu anlamda düzenleme literatürüne bir katkı sağlandığı, ayrıca; düzenleme uyumunda önemli olan, düzenleme yönetiminin başta etkili denetim ve gözetim, eğitim, bilgilendirme gibi hususlardaki rolünü vurguladığı için, bu alandaki literatüre katkı sağladığı düşünülmektedir.

Bununla birlikte, Çalışmanın önceki bölümlerinde , düzenleme yapma süreçlerine çeşitli menfaat gruplarının müdahale ettiklerine dair ampirik çalışmalar vardır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, finansal raporlama alanına ilişkin düzenleme yapma sürecine etkide bulunabilecek unsurların (bağımsız denetim şirketleri, muhasebeci ve mali müşavir birlikleri, sivil toplum örgütlerinin), sürece etkilerinin de değerlendirilmesinin, konunun diğer boyutlarının görülmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın sonucunda, düzenlemelerle ilgili olarak dikkate alınabileceği düşünülen bazı konular aşağıda özetlenmektedir:

Öncelikle, ülkemizde düzenlemelerin hazırlanması ve uygulanması sürecinde, ilgili kamu kurumlarında gerekli altyapı çalışmaları yapılmakla birlikte, uygulamada gerçekçi düzenleyici etki analizlerinin yapılması, uygulama sonuçlarının düzenli olarak izlenmesi; düzenlemenin tasarlanması aşamasında meşru gerekçesini verecek olan düzenleme amacının, ölçülebilir,

gerçekçi ve makul bir şekilde belirlenmesini, denetim mekanizmalarının oluşturulmasını, düzenlemenin gerçek yaşam aşamasındaki sonuçlarının değerlendirilerek öngörülen düzenleme amaçları ile karşılaştırılmasını gerektiren etkililiğinin değerlendirilmesi gibi konularda yeterli uygulama bulunmamaktadır. Bu hususlar, AB İlerleme Raporlarında da eleştiri konusu yapılmaktadır. AB üyeliği konusu içinde bulunduğumuz süreçte tartışılmakla birlikte, bu konuya düzenlemelerin ülke ekonomisine olan maliyetlerinin azaltılması, etkin yönetim açısından bakmakta fayda görülmektedir.

Öte yandan, finansal raporlama standartların sağlıklı bir şekilde oluşturulmasında IASB'nin yapısı ve sistemi önemli bir belirleyicidir. Standartların IASB tarafından onay sürecinin bağımsız ve sağlıklı olup olmadığı konusunda tartışmalar vardır. Ülkemizde, finansal raporlama standartlarının uygulama alanı, yeni TTK'dan sonra giderek genişlemekte olup, düzenlemeye uyumun daha sağlıklı bir zeminde tartışılması gerektiği, Türkiye'de de yeni bir standardın uygulamaya alınmasından önce, sektörlerle, farklı şirket büyüklüklerine ve sermaye piyasalarına olası etkilerinin incelenmesi açısından, *etki analizi* benzeri çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan çalışmalar göstermiştir ki; bir düzenlemenin uygulamaya konulmasından sonraki süreçte, düzenlemeden etkilenen kesimlerin düzenlemeyi benimsemesi için bazı uyumlaştırma çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bunların başında, eğitim ve bilgilendirmeler gelmektedir. Türkiye'de, UMS/UFRS'nin düzenleme sonrasındaki uygulamalarına bakıldığında, oldukça teknik olan bu standartların benimsenmesinde ve anlaşılmasında gerek uygulayıcıların, gerekse de diğer kullanıcıların, eğitimi ve bilgilendirilmesi için daha detay ve ileri düzeyde çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir. Düzenleme uygulamalarının denetimi ve gözetimi konusunda SPKr. ve KGK'da yapılan çalışmalardan istenen sonuçların alınabilmesi ve düzenlemeye uyumun temin edebilmesi için; denetim şirketleri ve düzenlemeyi uygulayan şirketler nezdinde yapılacak eğitim ve bilgilendirmelerin, cezai uygulamalardan daha fazla etkili olacağı düşünülmektedir.

Uygulamadan kaynaklanan sorunların çözümü, yeni TTK ile UMS/UFRS'nin uygulama kapsamının genişlemesinden sonraki dönemdeki başarısını da etkileyebilecektir. Diğer taraftan, şirketlerin, etkin bir iç kontrol sistemine, yeterli bir muhasebe altyapısına, hesap verebilirlik, şeffaflık, sorumluluk ve adillik gibi kurumsal yönetim uygulamalarını içselleştirmelerini sağlayacak bir yönetim yapısına sahip olmalarının desteklenmesi de, düzenleme başarısı için önemli bulunmaktadır.

Öte yandan, düzenlemelerin standartlaştırılması, Bağımsız Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların (KGK ve SPK) düzenleme, denetim ve gözetim fonksiyonlarını bir ölçüde kolaylaştırmakla birlikte, aynı ölçüde de zorlaştırmakta; düzenlemelerin ülkeye özgü şartlarını daha iyi değerlendirmelerini ve piyasanın etkin denetim ve gözetimi için daha fazla çaba göstermelerini gerektirmektedir. Bunun sağlanabilmesi de, bu kuruluşların başta uzmanlık olmak üzere, şeffaflık, bağımsızlık ve idari etkinlik gibi temel niteliklerini koruyabilmesine ve geliştirebilmelerine bağlıdır.

Sonuç olarak, Türkiye’de sermaye maliyeti çeşitli sebeplerden dolayı yüksek olup, yabancı sermayenin ülkemizde kalıcı yatırımlar yapması istenilen bir durumdur. UMS/IFRS düzenlemeleri; Türkiye’deki şirketlerin uluslararası kabul görmesi, daha fazla sermaye kaynağına uygun bir maliyetle ulaşabilmesi için önemli bir anahtardır. Bunun için de finansal tabloların sağlıklı, uluslararası karşılaştırılabilir standartlarda hazırlanması, bu sorunların çözümüne katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, uygulamadaki aksaklıkların çözülmesi, düzenlemeye gerçek uyum düzeyinin artırılmasını gerektirmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, D., Bayri, O., Dalğar, H. ve Özdemir, O. (Mayıs 2009). *Meslek Mensuplarının TMS/TFRS Uygulamalarına Bakış Açuları ve Farkındalık Düzeyleri: Bir Alan Araştırması*. [Bildiri]. XXVIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Yakın Gelecek ve Muhasebe Eğitimi Sempozyumu. Çeşme.
- Akdoğan, N. (2007). Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartlarının Uygulanma Süreci; Sorunlar; Çözüm Önerileri. *Mali Çözüm Dergisi*, 80,107-118.
- Akerlof, G. A. (1970). The Market for Lemons: Quality Uncertainty and the Market Mechanism. *The Quarterly Journal of Economics*, 84 (3),488-500.
- Albu, N., Albu, C. N., Bunea, S., Calu, D.A. ve Girbina, M. M. (2011). A story about IAS /IFRS implementation in Romania: An Institutional and Structuration Theory Perspective. *Journal of Accounting in Emerging Economies*. 1(1),76-100.
- Alp, A. ve Üstündağ, S. (2009). Financial Reporting Transformation: The Experience of Turkey. *Critical Perspectives on Accounting*. 20 (5),680–699.
- Appleyard, T., Decker, C., Keyworth, T., Samra, P. ve Yarrow, G. (2004). Pilot Study of a Combined Postal, Telephone and Structured Interview Methodology for Assessing The Impact on Business of Existing Regulation. *Regulatory Policy Institute, Oxford*, Erişim adresi: http://www.rpieurope.org/Publications/Final_RPI_Report_on_impact_of_regulation.pdf.
- Arakcheev, A. (2015). The Economic Foundation for Securities Regulations. *Professional Center for Business Research*, 2,1-10.
- Arifoğlu, A., Körnes, A., Yazıcı, A., Akgül, M. K. ve Ayvalı, A. (2002). *E-Devlet Yolunda Türkiye*. Ankara: Türkiye Bilişim Derneği.
- Arnold, P. J. (2009). Global Financial Crisis: The Challenge to Accounting Research. *Accounting, Organisation and Society Journal*, 34 (6-7),803- 809.
- Ataman, G. (2002). *İşletme Yönetimi: Temel Kavramlar, Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

- Atmaca, M. ve Çelenk, H. (2011). Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarının Finansal Analize Etkilerinin Regresyon Analizi ile Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma. *The Journal of Accounting and Finance, MUFAD*, 49,113-125.
- Aydın Kankoç, D. (2014). *2007'den Bugüne Global Krizin Finansal Düzenleyici Yaklaşımına Etkileri. Yeterlilik Tezi*. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu.
- Aydınlı, F. (2007). *Kurumsal Teori Açısından İnsan Kaynakları Yönetiminde Farklılık ve Benzerlikler ve Konuya İlişkin Bir Araştırma*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Bahadır, O. ve Tolga, B. (2013). Accounting Policy Options Under IFRS: Evidence From Turkey. *Accounting and Management Information Systems*, 12 (3),388-404.
- Balçık, Y. P. ve Şahin, B. (2013). Sağlık Hizmetlerinde Maliyet Etkililik Analizi ve Karar Analizi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 16(2), 121-134.
- Baldwin, R. ve Cave, M. (1999), *Understanding Regulation: Theory, Strategy and Practice*. New York: Oxford University Press.
- Baldwin, R., Scott, C. ve Hood, C. (1998), *A Reader on Regulation*. Oxford: Oxford University Press.
- Baldwin, R., Cave, M. ve Lodge, M.(2012). *Understanding Regulation, Theory, Strategy and Practice (Second Edition)*. New York : Oxford University Press.
- Ball, R. (2006). International Financial Reporting Standards (IFRS) : Pros and Cons for Investors. *Accounting and Business Research*, 36 (Special issue), 5–27.
- Balsarı, K. Ç., Varan, S. (2014). IFRS Implementation and Studies in Turkey. *Accounting and Management Information Systems*, 13(2), 373–399.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Faaliyet Raporu (2015).
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (2003) Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Gelişme Raporu-(VII).
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Türk Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı (2001).

- Barber, W.J. *İktisadi Düşünce Tarihi* . (İhsan Durdu, Çev. 1995). İstanbul: Şule Yayınları.
- Barth, M. (2006). Research, Standard Setting, and Global Financial Reporting. *Foundations and Trends in Accounting*, 1(2),71-165.
- Başbakanlık Uzmanları Derneği. (2014). *Balkan Ülkeleri ile Kamu Yönetiminde Etkinlik ve Verimlilik Çalıştayı: Çalıştay Sonuç Raporu*. Ankara.
- Bauschke, R. (2010). *The Effectiveness of European Regulatory Governance: The Case of Pharmaceutical Regulation*. Doctoral Dissertation, Ruprecht–Karls-Universität Heidelberg. Erişim Adresi: http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/volltextserver/12639/1/Bauschke_Heidok_Dissertation.pdf.
- Bean, A. (2016). *An Exploration of the Usefulness of the Disclosures for Derivatives in Company Annual Reports*, Doktora Tezi, School of Accountancy, Queensland University of Technology. Erişim Adresi: http://eprints.qut.edu.au/95938/1/Anne_Bean_Thesis.pdf.
- Becker, G. (1983). A Theory of Competition Among Pressure Groups for Political Influence. *The Quarterly Journal of Economics*, 98,371-400.
- Bekçi, İ. (2007). Muhasebe Meslek Mensuplarının Türkiye Muhasebe Standartları Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Denetim Bakış Der.* 22,27-40.
- Belkaoui, A. R. (1983). Economic, Political, and Civil Indicators and Reporting and Disclosure Adequacy: Empirical Investigation. *Journal of Accounting and Public Policy*, 2 (3), 207–219.
- Belkaoui, A. R. (2002). *International Accounting and Economic Development: The Interaction of Accounting, Economic and Social Indicators*. West Port: Quorum Books.
- Bengtsson, E. (2011). Repoliticalization of Accounting Standard Setting-The IASB, the EU and the Global Financial Crisis. *Critical Perspectives on Accounting*, 22(6),567-580.
- Beresford, D. (2001). Congress Looks at Accounting for Business Combinations. *Accounting Horizons*, 15 (1),73–86.
- Berger, A. (2010). The Development and Status of Enforcement in the European Union. *Accounting in Europe*, 7 (1),15-35.

- Better Regulation Task Force (2003). *Principles of Good Regulation*. London. Erişim: Kasım 2016, <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100407162704/http://archive.cabinetoffice.gov.uk/brc/upload/assets/www.brc.gov.uk/principlesleaflet.pdf>.
- Black, J. ve Jacobzone, S. (2009). *Tools for Regulatory Quality and Financial sector Regulation: A Cross-Country Perspective* (No.16). Paris: *OECD Working Papers on Public Governance*.
- Bolat, T. ve Aytemiz Seymen, O. (2006). Yönetim ve Örgüt Düşüncesinde Kurumsalcılık, Yeni Kurumsalcılık ve Kurumsal Eşbiçimlilik. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 223–254.
- Boratav, K. (2004). *Türkiye İktisat Tarihi–1908–2002* (8.bs.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (2016). *Kanun Taslaklarının Butçeye Etkisinin İncelenmesi Sunumu*. Erişim: Kasım 2016, <https://www.bumko.gov.tr>.
- Büthe, T. ve Mattli, W. (2012). *The New Global Rulers: The Privatization of Regulation in the World Economy*. USA : Princeton University Press.
- Can, A. (2010). Krizin Muhasebesi ve Muhasebenin Krizi. *Mali Çözüm Dergisi*, 97,21-47.
- Cardoso, R. L. (2008). Accounting Regulation and Regulation of Accounting: Theories and the Brazilian Case of Convergence to IFRS. SSRN Electronic Journal Erişim: Haziran 2016, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1288068.
- Carvajal, A. ve Elliot, J. (2007). *Strengths and Weakness in Securities Market Regulation: A Global Analysis* (WP/07/259,1-51). Washington DC: *IMF Working Paper*.
- Center for Strategy and Evaluation Services (2012). Evaluation of the Ecodesign Directive (2009/125/EC) Final Report. <http://ec.europa.eu/smart-regulation/evaluation>.
- Chittenden, F. ve Ambler, T. (2015). A question of perspective: Impact assessment and the perceived Costs and Benefits of New Regulations for SMEs. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 33 (1), 9-24.
- Chittenden, F., Kauser, S. ve Poutziouris, S, P. (2003). The Impact of Tax Regulation on Small Firms in the UK, USA, EU, Australia and New Zealand. *International Small Business Journal*, 21(1),85-106.

- Christensen, H., Luzi, B., ve Leuz, C. (2016). *Capital-Market Effects of Securities Regulation: Prior Conditions, Implementation and Enforcement* (No. 12-04.). Chicago: *Chicago Booth Research Paper*.
- Çiğerci, İ. ve Gökçe, C. (Temmuz 2014). *Finansal İstikrarın Sağlanmasında Finansal Düzenleme: Seçilmiş AB Ülkeleri ve Türkiye Uygulaması* [Bildiri] Inter. Conf. on Eurasian Economies. Makedonya.
- Cingi, S.,M. ve Güran, C. (2002). Devletin Ekonomik Müdahalelerinin Etkinliği. *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2(3),56-89.
- Clements, C. E., Neill, J. D. ve Stowall, O. S. (2010). Cultural diversity, country size, and the IFRS adoption decision. *Journal of Applied Business Research*, 26(2),115-126.
- Coase, R. H. (1960). The Problem of Social Cost. *Journal of Law and Economics*. 3,1-44.
- Coglianesi, C. (2012). Measuring Regulatory Performance-Evaluating the Impact of Regulation and Regulatory Policy (Expert Paper, No. 1). Paris: *OECD yayınları*.
- Cohen, J. .E. ve Hamman, J. A.(2003). Interest Group PAC Contributions and The 1992 Regulation of Cable Television. *The Social Science Journal*, 40 (3),357–369.
- Colbert, G., Murray, D. (2003). The Economic Theory of Regulation and Sunset Reviews of Public Accountancy Laws: The Role of Political Ideology. *Research in Accounting Regulation*, 16,105–119.
- Cortese, C., Irvine, H. (2010). Investigating International Accounting Standard Setting: The Black Box of IFRS 6. *Research in Accounting Regulation*, 22 (2),87–95.
- Çankaya, F. ve Dinç, E. (2012). Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının Uygulama Başarısını Etkileyen Faktörler: Bağımsız Denetçiler Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1),81-102.
- Çetin, T. (2007). *Türkiye’de Düzenleyici Sürecin Politik İktisadi*. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Çetin, T. ve Oğuz, F. (Eds.) (2011). *The Political Economy of Regulation in Turkey*. Springer-Verlag New York.

- Çoban, A. T. (2009). *İMKB’de Sürü Davranışının Test Edilmesi*. Yüksek Lisans Tezi., Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Dalkılıç, F. A. (2011). Kobi TFRS Bölüm 22 Kapsamında Özkaynak Sınıfına Ait İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi. *Dayanışma Dergisi*, 22(112),40-55.
- Dalton, D., Dalton, S., Bucchheit,D., Oler, D. ve Zhoui M. (2013). Enforcement Mechanisms for SEC Reporting Deadlines. *Research in Accounting Regulation*, 25 (2),185–195.
- Dee, D. D. (2009). A Basic Overview of Securities Regulation in British Columbia (Paper 1.1) Erişim: Nisan 2014, <https://www.cle.bc.ca/PracticePoints/BUS/securities%20overview.pdf>.
- Deegan, C. (2009). *Financial Accounting Theory*. Australia: Irwin Mc Graw-Hill.
- Delahais, T.(2014). Ex-post evaluation of regulation and regulatory policies-The case of EU regulation. Erişim Adresi: <http://reggov2014.ibei.org/bcn-14-papers/53-71.pdf>.
- Deloitte, UFRS Cep Kitapçığı, 2011, Erişim: Nisan 2016, <http://www.dt-audit.com>.
- Demir, V. ve Bahadır, O. (2014). An Investigation of Compliance with International Financial Reporting Standards by Listed Companies in Turkey. *Accounting and Management Information System*, 13(1), 4-14.
- Dillard, J. F., Rigsby, J. T. ve Goodman, C.(2004). The Making and Remarking of Organization Context-Duality and the Institutional Context. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 17(4), 506-542.
- Dimaggio, P.J. ve Powell, W.W. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review*, 48(2), 147-160.
- Dimaggio, P.J.ve Powell, W.W. (1991). Introduction, The New Institutionalism in Organizational Analysis içinde, Edt. Walter W. Powell, Paul J. DiMaggio, Chicago, The University of Chicago Press.
- Dodd, R.(2002), The Economic Rationale for Financial Market Regulation. *Financial Policy Forum, Derivatives Study Center Special Policy Report*.(Report No:12), Erişim: Haziran 2016, <http://www.financialpolicy.org/fpfspr12.pdf>.

- Döm, S. (2003). *Yatırımcı Psikolojisi*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Dye, R. ve Sunder, S. (2001). Why not allow the FASB and IASB standards to compete in the U.S.? *Accounting Horizons*, 15, 257–271.
- Eberlein, B. ve Richardson, A. J. (2012). Accounting for Implementation and a Compliance : International Standards in Accounting. Status: Revise & Resubmit, Regulation & Governance.
- Ellig, J. (2016). *Evaluating the Quality and Use of Regulatory Impact Analysis (The Mercatus Center's Regulatory Report Card, 2008–2013)*. Virginia: George Mason University, Mercatus Center Working Paper.
- Ellig, J. ve Morrall, J. (2010). *Assessing the Quality of Regulatory Analysis: A New Evaluation and Data Set for Policy Research (No:10-75)*. Virginia: George Mason University, Mercatus Center Working Paper.
- Enriques, L. ve Gilotta, S. (2014). *Disclosure and Financial Market Regulation, Forthcoming Draft Chapter in The Oxford Handbook on Financial Regulation*, European Corporate Governance Institute Law Working Paper (No.252/2014).
- European Commission (2015a). *Evaluation of Regulation (EC) NO 1606/2002 of 19 July 2002 on the application of International Accounting Standards Report from the Commission to the European Parliament and the Council (SWD(2015) 120 Final)*. Brussels: EU Law and Publications. Erişim: Şubat 2016, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5e0c70be-15b7-11e5-a342-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF1X/source-search>.
- European Commission (2015b). *Impact of International Financial Reporting Standards in the EU: Public Consultation*. Erişim:http://ec.europa.eu/finance/consultations/2014/ifrs/docs/consultation-document_en.pdf.
- European Commission Directorate General for the Budget (2004). *Evaluating EU Activities: A Practical Guide for EU Services*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, Erişim: Ağustos 2016, http://ec.europa.eu/agriculture/eval/guide/eval_activities_en.pdf.
- European Commission.(2015). *Better Regulation Toolbox*. Strasbourg Erişim: Haziran 2016, http://ec.europa.eu/smart-regulation/guidelines/docs/br_toolbox_en.pdf.

- Evci, S. (2008). *Türkiye Muhasebe (Finansal Raporlama) Standartları ve Uygulanmasında Yaşanan Sorunlar*, Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Fama, E. (1991). Efficient Capital Markets: II. *The Journal of Finance*, 46(5), 1575-1617.
- Fama, E. (1970). Efficient Capital Markets: A Review of Theory and Empirical Work. *The Journal of Finance*, 25(2), 383-417 .
- Fırat, E. ve Seldüz, H. (2014). Finansal Krizlerin Oluşmasında Finansal Raporlamanın Rolü: Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Getirdiği Düzenlemeler Yeterli mi? [Bildiri]. International Conference on Eurasian Economies. Makedonya.
- Files, R. (2012). SEC enforcement: Does forthright disclosure and cooperation really matter? *Journal of Accounting and Economics*, 53 (1–2), 353–374.
- Financial Crisis Inquiry Commission (2011) *Financial Crisis Inquiry Report*. Erişim: Mart 2014, http://fcic-static.law.stanford.edu/cdn_media/fcic-reports/fcic_final_report_full.pdf.
- Financial Stability Board (2011), *Macprudential Policy Tools and Frameworks Progress Report to G20*. Basel: Progres Reports.
- Finansal Hizmetler Özel İhtisas Komisyonu(2014). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) Raporu. Ankara.
- Francis, J. G. (1993). *The Politics of Regulation: A Comparative Perspective*. Oxford/ Cambridge, (MA): Blackwell.
- Gaffikin, M. (2005). Regulation As Accounting Theory. *Accounting & Finance. Working Paper* (05/09). Avustralya:University of Wollongong.
- Gaffikin, M. (2008). *Accounting Theory Research, Regulation and Accounting Practice*. Australia: Pearson Education Australia.
- Galpaya, H. ve Samarijiva, R. (2009). *Measuring Effectiveness of Telecom Regulation Using Perception Surveys*. [Bildiri]. International Telecommunications Society Africa, Asia, Australia 4th Regional Conference of International Telecommunications Society Avustralya.
- Gibson, E., Howsam, P., Kibblewhite, M., Pollard, S. ve Rees, Y. (2011). Effectiveness of Regulation: Literature Review and Analysis *Canada Environment Agency*. (Report-

- SC090028). Erişim: Temmuz 2013, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/290502/scho0911bubh-e-e.pdf.
- Gipper, B., Lombardi, B. ve Skinner, D. J. (2013). *The Politics of Accounting Standard Setting: A Review of Empirical Research. Working Paper*. Chicago: University of Chicago, and University of Melbourne.
- Glaum, M., Schimdt, P., Street, D. L. ve Vogel, S. (2012). Compliance with IFRS 3-and IAS-36-required Disclosures Across 17 European Countries: Company-and Country-Level Determinants. *Accounting and Business Research*. 43,,163-204.
- Goshen, Z. ve Parchomovsky, G. (2006). The Essential Role of Securities Regulation. *Duke Law Journal*, 55 (4), 711-782.
- Gökgöz, A.(2012). Küresel Finansal Krizin Muhasebe Temelli Nedenleri Bağlamında Kurumsal Yönetim ve Muhasebe Etiğinin Önemi. *Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26 (3-4), 313-331.
- Gönen, S. ve Uğurluel, G. (2007). Türkiye’de Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Uygulamalarına Geçişte Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Vergi Dünyası Dergisi*, 316,229-236.
- Güçlü, H. (2004) ”Türk Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”. Erişim: Ocak 2017, <http://www.hakanguclu.com/calismalar-htm/>
- Güler, I., Guillen, M.F. ve Macpherson, J. M. (2002). Global Competition, Institutions, and the Diffusion of Organizational Practices: The International Spread of ISO 9000 Quality Certificates. *Administrative Science Quarterly*, 47,207-232.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İç Ticaret Genel Müdürlüğü Şirket İstatistikleri Bülteni (2014), Haziran 2014, Sayı 11, Erişim: <http://icticaret.gtb.gov.tr/istatistikler/sirket-sayilari/sirket-istatistikleri-bulteni>.
- Gümüş, N. (2012). *Regulatory Implications of 2007 Financial Crisis and The Effect of Financial Regulation Structures on The Soundness of Banking Sector: A Cross Country Perspective*. Doktora Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Güngör, M. ve Evren, G. (2009). DEA: Mobil Ara Bağlantı Ücretlerinin Düzenlenmesine İlişkin Ardıl, DEA Çalışması. *Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Araştırma Raporu*.

- Gürbüz, G., Ataman, B. ve Çakılcı, C.(2011). *Türkiye Muhasebe Standartları*. İstanbul:Türkmen Kitabevi.
- Haarhuis K. ve Niemeijer, B. (2009). Synthesizing Legislative Evaluations Putting the Pieces Together. *Evaluation*, 15(4),403-425.
- Hail, L., Leuz, C. ve Wysocki, P. (2010). Global Accounting Convergence and the Potential Adoption of IFRS by the U.S. (Part II): Political Factors and Future Scenarios for U.S. Accounting Standards. *Accounting Horizons*, 24 (4),567–588.
- Harrington, W. (2006). Grading Estimates of the Benefits and Costs of Federal Regulation. *RFF Discussion Paper* (No:06-39). Erişim: Şubat 2014, <https://ssrn.com/abstract=937357>.
- Harrington, W., Morgenstern, R. D. ve Nelson, P. (2000). On the Accuracy of Regulatory Cost Estimates. *Journal of Policy Analysis and Management*, 19(2),297-322.
- Hassan, M. K. (2008). The Development of Accounting Regulation in Egypt: Legitimizing the International Accounting Standards. *Managerial Auditing Journal*, 23 (5),467-484.
- Hegarty, J., Barros, A. C. ve Gielen, F. (2004). *Implementation of International Accounting and Auditing Standards. Lessons Learned from the World Bank's Accounting and Auditing ROSC Program* Washington DC: World Bank Working Papers.
- Heremans, D. (1999). *Regulation of Banking and Financial Markets*. Belçika: *Catholic University of Leuven Working Paper (5850)*. URL:[http://www.scribd.com/doc/239526/Regulation of Banking and Financial Markets](http://www.scribd.com/doc/239526/Regulation-of-Banking-and-Financial-Markets).
- Hertog, J. D. (2010). *Review of Economic Theories of Regulation. Discussion Paper Series (nr: 10-18)*. Tjalling C. Koopmans Research Institute, Utrecht School of Economics.
- Hope, O. K., Jin, Y. J., ve Kang, T. (2006). Empirical evidence on jurisdictions that adopt IFRS. SSRN eLibrary.
- <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.579.768&rep=rep1&type=pdf>.
- Hüpkes, E. ve Zibung, O. (2008). Pragmatic and Effective Regulation: A Swiss Perspective on The Regulatory Proce, *Journal of Banking Regulation*, 9(4),247–263.

- IASB (2006). *Statement of Best Practice: Working Relationships Between the IASB and other Accounting Standard - Setters*. London. Erişim, Ağustos 2016, <http://www.ifrs.org/Use-around-the-world/Documents/SOBPFFebruary2006final.pdf>.
- IASB (2015a). *About the IFRS Foundation and the IASB*. London. Son Erişim Tarihi Haziran 2016. Erişim Adresi: <http://www.ifrs.org/About-us/Pages/IFRS-Foundation-and-IASB.aspx>.
- ICAEW (2007). *EU implementation of IFRS and the Fair Value Directive*. London: ICAEW Financial Reporting Faculty Erişim Tarihi: Kasım 2016, Erişim: Ocak 2013, http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/studies/2007-eu_implementation_of_ifrs.pdf.
- ICAEW (2013). *Financial Reporting Disclosures: Market and Regulatory Failure*. London: ICAEW Financial Reporting Faculty Erişim Tarihi: Kasım 2016, Erişim: Mart 2015, <https://www.icaew.com/en/technical/financial-reporting/information-for-better-markets/ifbm-reports/financial-reporting-disclosures-market-and-regulatory-failures>.
- IFRS Foundation (2013). *IASB and IFRS Interpretations Committee Due Process Handbook*. Erişim Adresi: <http://www.ifrs.org/DPOC/Documents/2013/Due-Process-Handbook-February-2013.pdf>.
- IOSCO (2010). *Objectives and Principles of Securities Regulation*. Spain. Erişim: Kasım 2016, <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD323.pdf>.
- Jamburia, M. ve Lankeviciute, V. (2015). *Political Influences on the IASB Accounting Standard-Setting: The Case of the Leases Standard*, Lund University School of Economics and Management, İsveç. Erişim Adresi: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=7440908&fileId=7441043>.
- Jardak, M. K. ve Mataoussi, H. (2014). *Investor Protection, Disclosure Regulation and Financial Market: An International Evidence*. [Bildiri]. First 2014 Tunisian Accounting and Finance Professors' Association Annual Konferansı. Tunus.
- Joskow, P. L. (1998). *Regulatory Priorities for Reforming Infrastructure Sectors in Developing Countries*, [Bildiri]. The 10th. Annual World Bank Conference on Development Economics Konferansı. Washington, D.C.

- Joskow, P. L. ve Rose, N. L. (1989). The Effects of Economic Regulation. R. Schmalensee ve R. Willig (Ed.) *Handbook of Industrial Organization*. (s.1450-1505) Massachusetts: The MIT Press.
- Judge, W., Li, S. ve Pinsker, R. (2010). National Adoption of International Accounting Standards: An Institutional Perspective. *Corporate Governance: An International Review*, 18 (3),161-174.
- Kara, M. S. (2006). *Sermaye Piyasası Aracılık Faaliyetlerinde Yatırımcının Korunması*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karaer, A. (2010). *Standart Maliyet Modeli Uygulaması*, Uzmanlık Tezi. Ankara: Başbakanlık.
- Karaosmanoğlu, H. S. (2006). *Düzenleyici Etki Analizi ve Türkiye Uygulaması*. Ankara: DPT Yayını (Yayın No: 2691).
- Karasu, R. (2014). Yeni Bir Düzenleyici ve Denetleyici Kurum: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(1), 79-105.
- Karataş, M. ve Bölükbaş, T. (2015). Son Düzenlemeler ve Gelişmeler Işığında Ülkemizde Finansal Raporlama Uygulamaları ve Şirketlerin Denetimi. *Mali Çözüm Dergisi(128)*,33-63.
- Kaya, D. ve Pillhofer, J. A. (2013). Potential adoption of IFRS by the United States: a Critical View. *Accounting Horizons*, 27(2), 271-299.
- Kılıç, S. (2007). *Sermaye Piyasası Düzenlemelerinde Fayda-Maliyet Analizleri: Teoriler, Araçlar ve Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kızılıçık, R. (2007).*Düzenleyici Etki Analizi ve Türkiye Uygulaması*, Uzmanlık Tezi. Ankara: Başbakanlık.
- Kirmanoglu, H. (2012). *Kamu Ekonomisi Analizi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Kleemans, E., Haarhuis C. K., Leeuw, F. ve Ooyen, M. V. (2007). Law Enforcement Interventions in the Netherlands: Mapping Interventions and Browsing for Evidence. *Evidence & Policy: A Journal of Research, Debate and Practice*, 3(4),487-504.

- Kossentini, A., Othman, H. B. (2014). *A study of the Institutional and Economic Determinants of IFRS Adoption in Emerging Economies*. [Bildiri]. TIJA, V.K. Zimmerman Center for International Education & Research in Accounting Sempozyumu. Sao Paulo, Erişim: Haziran 2016, <https://busine,illinois.edu/drupal-files/accountancy/files/Kossentini.pdf>.
- Kothari, S. P., Ramanna, K. ve Skinner, D.J. (2009). *What should GAAP look like? A Survey and Economic Analysis*. Boston: MIT Sloan School Working Paper. Erişim Tarihi:Kasım 2016, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.579.768&rep=rep1&type=pdf>.
- Kothari, S. P., Ramanna, K. ve Skinner, D.J. (2010). Implications for GAAP from an Analysis of Positive Research in Accounting. *Journal of Accounting & Economics* 50, nos.2-3 (Aralık 2010): 246–286. (Presented at the 2009 Journal of Accounting & Economics Conference.).
- Koutsoyiannis, A. (1987). *Modern Mikro İktisat* Ankara: Teori Yayınları.
- Kurban, A. (2012). Türkiye’de Bağımsız Düzenleyici Kurulların Fikri Temelleri. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kwon, J. W. (2012). *Economic Rationale For Insurance Regulation, Insurance Regulation Reflections for a Post-Crisis World*. Geneva, Switzerland: The Geneva Association Risk and Insurance Economics.
- Latimer, P. (2012), Securities Regulation Laws-Their Aims and How to Achieve Them. Erişim: Nisan 2014, <http://ssrn.com/abstract=2460220>.
- Leuz, C. (2010). Different Approaches to Corporate Reporting Regulation: How Jurisdictions Differ and Why. *Chicago Booth Initiative on Global Markets Research Paper, No. 53*.
- Llewellyn, D. (1999). *The Economic Rationale for Financial Regulation*. London: The Financial Services Authority (Occasional Paper Series, 1).
- Lodge, M. (2004). Accountability and Transparency in Regulation: Critiques, Doctrines and Instruments. Jordana, Jacint ve Levi-Faur, D. (Eds.). *Politics of Regulation. CRC Series on Competition, Regulation and Development* (s.124-144) içinde. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

- Lodge, M. (2015). *Managing Regulatory Failure*. London: Centre for Analysis of Risk and Regulation (London School of Economics). Erişim: Haziran 2016,; <http://www.lse.ac.uk/accounting/CARR/pdf/CARR-Regulators-Forum-4.pdf>.
- Lutter, R. (2012). *The Role of Retrospective Analysis and Review in Regulatory Policy Working Paper*. (No:12-14). Virginia:George Mason University, Mercatus Center.
- Marshall, A. (1890). *Principles of Economics*. (8. baskı 1964). London: Macmillan & Co Ltd.
- Mastenbroek, E., van Voorst, S., and Meuwese, A. (2016). Closing the regulatory cycle? A meta evaluation of ex-post legislative evaluations by the European Commission. *Journal of European Public Policy*, 23(9), 1329-1348.
- Mastenbroek, E. S., Voorst, V. ve Zwaan, S. (2014). *Ex-post Legislative Evaluations in the European Union Questioning the use of Evaluation as Instruments for Accountability*. [Bildiri]. ECPR 5th. Biannual Conference on Regulatory Governance. Barcelona.
- Meek, G. K., Roberts, C. B. ve Gray, S. J. (1995). Factors Influencing Voluntary Annual Report Disclosures by U.S., U.K. and Continental European Multinational Corporations. *Journal of International Business Studies*, 26 (3),555-572.
- Meydan, M. C. (2014). *Kalkınma Ajansları Desteklerinin Değerlendirilmesi: Karşıt Durum Etki Değerlendirme Örneği*. Uzmanlık Tezi. Ankara: Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- Meyer, J. W. (1977) The Effects of Education as an Institution. *American Journal of Sociology*, 83(1), 55-77. Erişim: Aralık 2015, <http://www.jstor.org/stable/2777763>.
- Meyer, J. W. ve Rowan, B. (1977). Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *The American Journal of Sociology*, 83(2), 340–363.
- Mir, M. Z. ve Rahaman A. Z. (2005). The adoption of International Accounting Standards in Bangladesh: An exploration of Rationale and Proce, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 18(6),816-841.
- Mishkin, F. S. ve Eakins, S. G. (2012). *Financial Markets ve Institutions* (7th Ed.). USA: Prentice Hall.

- Mishkin, F. S. (2001). Prudential Supervision: Why Is It Important and What Are the Issues? Mishkin F.S. (Ed.), *Prudential Supervision: What Works and What doesn't.* USA: University of Chicago Press.
- Moloney, N., Ferran, E. ve Payne, J. (2015). *The Oxford Handbook of Financial Regulation.* UK:Oxford University Press.
- Montin, C. H. (2012). Smart Regulation: A Global Challenge For Policy Makers. Erişim:Ağustos 2015, <http://www.montin.com/documents/sr1200.pdf>.
- Moosa, I. A. (2015). *Good Regulation, Bad Regulation The Anatomy of Financial Regulation.* UK: Palgrave Macmillan Studies in Banking and Financial Institutions.
- Mosley, L. (2010). Regulating Globally, Implementing Locally: The Financial Codes and Standards Effort. *Review of International Political Economy*, 17(4), 724-61.
- Mousmouti, M. (2012). Operationalising Quality of Legislation through the Effectiveness Test *Legisprudence* 6(2),191-205.
- Mousmouti, M. (2014a). The Effectiveness Test as a Tool for Law Reform. *IALS Student Law Review*, 2 (1) , Special Issue, 4-8.
- Mousmouti, M. (2014b). Effectiveness as an Aid to Legislative Drafting. *The Loophole (Journal of the Commonwealth Association of Legislative Counsel)*, 2,15-24.
- Muniandy, B. ve Ali, M. J. (2012). Development of Financial Reporting Environment in Malaysia. *Research in Accounting Regulation*, 24, 115-125.
- Nakamura, R. T. ve Smallwood, F. (1980). *The Politics of Policy Implementation.* New York: St Martin's Press.
- Nurunnabi, M. (2014). Does Accounting Regulation Matter? An Experience of International Financial Reporting Standards Implementation in an Emerging Country. *Research in Accounting Regulation*, 26(2), 230-238.
- Nurunnabi, M. (2015). The Impact of Cultural Factors on the Implementation of Global Accounting Standards (IFRS) in a Developing Country. *Advances in Accounting*, 31 (1),136–149.
- OECD (1995). *Recommendation of the Council of the OECD on Improving the Quality of Government Regulation.* OECD/GD (95) 95, Paris: OECD Yayınları.

- OECD (1997). *Regulatory Reform and Innovation*. Paris: OECD Yayınları.
- OECD (2002). *Regulatory Policies in OECD Countries: From Interventionism to Regulatory Governance*. Paris: OECD Yayınları.
- OECD (2005). *OECD Guiding Principles for Regulatory Quality and Performance*. Paris: OECD Yayınları.
- OECD (2010). *Policy Framework for Effective and Efficient Financial Regulation: General Guidance and High-Level Checklist*. Paris: OECD Yayınları.
- OECD (2012 a). *Recommendation of the Council on Regulatory Policy and Governance*. Paris: OECD Yayınları.
- OECD (2012b). *Evaluating Laws and Regulations: The Case of the Chilean Chamber of Deputies*. Paris: OECD Yayınları.
- OECD (2015). *Regulatory Policy in Perspective A Reader's Companion to the OECD Regulatory Policy Outlook.*, Paris: OECD Yayınları.
- OECD (2014b). *OECD Regulatory Compliance Cost Assessment Guidance*. Paris: OECD Yayınları.
- OECD(2014). *OECD Framework for Regulatory Policy Evaluation*. Paris: OECD Yayınları.
- Ogus, A. (2002). Regulatory Institutions and Structures. in: *Annals of Public & Cooperative Economics*; 73(4), 627-648.
- Oğuz, F. (2011). *Devlet ve Piyasa Düzenleme Ekonomisine Geçiş*. Ankara: Seçkin Kitapevi.
- Onoge, E. S. (2014). Structure of Legislation: A paradigm for Accessibility and Effectiveness (Masters thesis, Dissertation-1441655), Institute of Advanced Legal Studies, Erişim: Ağustos 2016, <http://sas-space.sas.ac.uk/5904/1/Elohor%20Stephanie%20Onoge%20LLM%20Dissertation.pdf>.
- Önder, T. (2001). *Batan Bankalar, Bağımsız Denetim ve Meslek Ahlakı*. İstanbul: Beta Yayınevi .
- Özcan, K.(2004) *Örgütsel Analizde Kurumsal Teori ve Afyon Mermer Sektörünün Kurumsal Dinamikleri* Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

- Özel, I. (2012). The politics of de-delegation: Regulatory (in)dependence in Turkey. *Regulation & Governance*, 6,119–129.
- Özkan, S. (2012). *Türk Mali Sisteminin Regülasyonu*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, N. (2004). Piyasa Başarısızlıkları. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hakemli Dergisi*, 6(21),173-187.
- Öztürk, N. (2006). Ekonomide Devletin Değişen Rolü. *Amme İdaresi Dergisi*, 39(1), 17-38.
- Öztürk, N. (2015). *Maliye Politikası* (3. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Paccess, A. M. (2000). Financial Intermediation in the Securities Markets Law and Economics of Conduct of Business Regulation. *International Review of Law and Economics*, 20,479-510.
- Paccess, A. M. ve Heremans, D. (2011/4). *Regulation of Banking and Financial Markets*. Rotterdam: *Rotterdam Institute of Law and Economics Working Paper Series*.
- Pan, E. J. (2012). Understanding Financial Regulation. *Utah Law Review*, 1897.
- Pan, E., J. (2009). Structural Reform of Financial Regulation. *Cardozo Legal Studies Research Paper (No:250)*.
- Pekdemir, R. ve Türel, A. (2007). IFRS 2005 in Turkey: Can We See The Evidences on the Financial Reports of the Companies Listed? *Journal of Accounting and Management Information Systems*, 20.
- Pekdemir, R. ve Yönet, N. (2010). Exploratory Evidence for the Adoption of the IAS 7 in Turkey. *Journal of Accounting and Management Information Systems*, 9(4), 524-538.
- Peltzman, S. (1976). Toward a More General Theory of Regulation. *Journal of Law and Economics*, 19, 211-240.
- Petek, A. (2002). Kamu Kesiminde Düzenleyici Kurumlar ve Politikalar Üzerine Bir Teorik Çerçeve. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 1-18.
- Pigou, A.(1938) . The Economics of Welfare. London: Macmillan and Co. (Orig. pub. 1920.).

- Pistor, K. (2012). On The Theoretical Foundations for Regulating Financial Markets. *Columbia Public Law Research Paper*, 12-304, Erişim: Nisan 2014, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn>.
- Posner, R. A. (Sonbahar 1974). Theories of Economic Regulation. *Bell Journal of Economics and Management Science*. 5(2), 335-358.
- Potter, M. (2013). Considering Public Interest Regulatory Theory: Investigating the Links Between Regulatory Emphasis and Effectiveness, *Public Administration Research*, 2(2),37-48.
- Potter, M. R., Olejarski, A. ve Pfister, S. (2014). Capture Theory and the Public Interest: Balancing Competing Values to Ensure Regulatory Effectiveness, *International Journal of Public Administration*, 37(10),638-645.
- Radaelli, C. M. ve Francesco, D. F. (2007). Regulatory Quality in Europe: Concepts, Measures and Policy Processes. *European Law Journal*, 14(5),684-686.
- Radaelli, C. ve Francesco, F. D. (2010). *Better Regulation for Growth: Governance Frameworks and Tools for Effective Regulatory Reform. Regulatory Quality Indicators* (Rapor No: 55637). Washington: World Bank Working Papers.
- Radaelli, C. ve Fritsch, O. (2012). *Measuring Regulatory Performance-Evaluating Regulatory Management Tools and Programmes. Expert Paper (No. 2)*. Paris: OECD Yayınları.
- Ramanna, K. ve Sletten, E. (2009). *Why Do Countries Adopt International Financial Reporting Standards? (09-102)* Boston: *Harvard Business School Working Paper* .
- Renda, A., Schrefler, L., Luchetta, G ve Zavatta, R. (2013)." *A Ceps- Economist, Associate Study for the European Commission Assessing the Costs and Benefits of Regulation*", Brussels: Center for European Policy Studies.
- Ritsumeikan, L. (2011). An Institutional Perspective on International Financial Reporting Standards Adoption in Developing Countries. *Academy of Accounting and Financial Studies*, 15 (2) (Special Issue), 61-71.
- Scott, W. R. (1987). The Adolescence of Institutional Theory, *Administrative Science Quarterly*, 32 (4), 493-511.

- Seibt, C. ve Schwarz, S. (2011). European Financial Market Regulation in The Wake of the Financial Crisis. *China-EU Law Journal*, 1, 95–118.
- Sermaye Piyasası Kurulu (2016), Faaliyet Raporu (2015) Erişim: Haziran 2016, <https://www.spk.gov.tr>
- Sezen, S. (2003). *Türk Kamu Yönetiminde Kurullar Geleneksel Yapılanmadan Kopuş*. Ankara: TODAİE (Yayın No: 316).
- Shima, K. M. ve Yang, D. C. (2012). Factors affecting the adoption of IFRS. *International Journal of Business*, 17 (3), 276-298.
- Shleifer, A. (2000). *Inefficient Markets; An Introduction to Behavioral Finance*. New York: Oxford University Press.
- Smith, A. (2011). *Milletlerin Zenginliği*. (Haldun Derin Çev.) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Spencer, P. D. (2002). *The Structure and Regulation of Financial Markets*. New York: Oxford University Press.
- Stigler, G. J. (1971). The Theory of Economic Regulation. *The Bell Journal of Economics and Management Science*, 2(1).
- Stiglitz, J. E (1994). *Whither Socialism*. Cambridge Massachusetts: The MIT Press.
- Stiglitz, J. E. (2000). *Economics of the Public Sector* (3. Baskı). New York: W.W. Norton & Company.
- Sultanoğlu, B. (2014). *UFRS'nin Borsa İstanbul'daki Şirketlerin Finansal Tabloları Üzerindeki Etkisi: Finansal Bilginin İhtiyaca Uygunluğu ve Finansal Tablolar Analizi*. Doktora Tezi. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sunder, S. (2002). Regulatory Competition Among Accounting Standards Within And Across International Boundaries. *Journal of Accounting and Public Policy* 21,219–234.
- Suntrayuth, S. (2011). *Securities Brokerage Regulation: The Effectiveness of Regulation Implementation* Uzmanlık Tezi. School of Public Administration, National Institute of Development Administration, Tayland. Erişim: Kasım 2016, <http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2011/b172364.pdf>.

- Şener, A. (2012). Finansal Piyasalarda Kurumsal Düzenleme. *Sosyo Ekonomi Dergisi*, 18 (18),174-194.
- Tan, T. (2002). Bağımsız İdari Otoriteler veya Düzenleyici Kurullar. *Amme İdaresi Dergisi*, 35 (2),11-37.
- Tarca, A. (2012). The Case for Global Accounting Standards: Arguments and Evidence Erişim: Ocak 2017, file:// C:/Users/Defne.Uzunhasanoglu/Downloads/SSRN-id2204889.pdf.
- TCMB (2015). *Finansal İstikrar Raporu*.
- TCMB (2001). *Türkiye'nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı*. Erişim: Ocak 2017, www.tcmb.gov.tr
- Thomadakis, S. B. (2007). *What Makes Good Regulation*. [Bildiri]. IFAC Council Semineri Mexico City, Erişim: Mart 2014, <http://www.ifac.org/system>.
- Trebilcock, M. ve Iacobucci, E. (2010). Designing Competition Law Institutions: Values Structure and Mandate 41(3): 455-471. Erişim: Nisan 2014, <http://lawecommons.luc.edu>.
- Tullock, G., Seldon, A. ve Brady, G. L. (2005). *Government Failure: A Primer in Public Choice*, Cato Institution: Washington. Erişim: Nisan 2014, <http://wordlist.narod.ru/Government-Failure.pdf>.
- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (2007), Etki Analizi ve Hesaplanabilir Genel Denge Modelleri Sunumu, Ankara.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (2008). *Türkiye Sermaye Piyasası Sektör Raporu*.
- Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (2015). *Türkiye Sermaye Piyasası Raporu*.
- Tyrrall, D., Woodward, D. ve Rakhimbekova, A. (2007). The Relevance of International Financial Reporting Standards to a Developing Country: Evidence from Kazakhstan. *The International Journal of Accounting*, 42, 82-110.
- Uçma, T. (2012). Türkiye'deki Muhasebe Sisteminin Gelişiminin Kurumsal Teori Çerçevesinde Açıklanması. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, MUFAD Yayınları*, 2,145-178.

- Uğur, M. S. (2010). Ulusların Zenginliği ve Fakirliği:Adam Smith Felsefesi, Piyasa Mekanizması ve Gelişmekte Olan Ülkeler İncelemesi, İç. *Politik İktisat ve Adam Smith*, (s.437-474). Yön Yayınları, İstanbul.
- Ulusoy, A. (2003). *Bağımsız İdari Otoriteler*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Usta, A. (2014). Yeni Kamu Yönetiminde Politikaların Değerlendirilmesi: Tipolojiler, Boyutlar ve Ölçütler. *Sayıştay Dergisi*, 94. Erişim: Ağustos 2015, <http://dergi.sayistay.gov.tr/icerik/der94m1.pdf>.
- Uyar, A. ve Güngörmüş, A. (2013). Perceptions and Knowledge of Accounting Professionals on IFRS for SMEs: Evidence from Turkey. *Research in Accounting Regulation*, 25,77-87.
- Uzay, Ş. (2012). Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu ve Meslek Mensupları. *Kayseri SMMM Odası Erciyes Dergisi*, 8,52-56.
- Ülgen, G. (2014). *Mikro İktisat*. İstanbul: Türkmen Kitapevi.
- Vedung, E. (1997). *Public Policy and Program Evaluation*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Viscusi, W. Kip, Harrington J. E. ve Vernon, J. M.(2005). *Economics of Regulation and Antitrust*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Voradej, C. (1984). Policy Implementation: Model and Their Uses. *Journal of Development Administration*. 24, 535-554.
- Wagenhofer, A. (2011). Towards a Theory of Accounting Regulation: A Discussion of the Politics of Disclosure Regulation Along the Economic Cycle. *Journal of Accounting and Economics*, 52 (2-3), 228-234.
- Walter, A. (2008). *Governing Finance: East Asia's Adoption of International Standards*.Ithaca: Cornell University Press.
- Xanthaki, H. (2008). On Transferability of Legislative Solutions: The Functionality Test' içinde Constantin Stefanou ve Helen Xanthaki (eds) *Drafting Legislation. A Modern Approach* (Ashgate:2008),1-18.

- Xanthaki, H. (2011). Quality of Legislation: an achievable universal concept or an utopia pursuit? Luzius Mader, Mart Tavres de Almeida (Eds.). *Quality of Legislation. Principles and Instruments* Proceedings of the ninth Congress of the IAL içinde, Nomos, Baden Baden, 75-85.
- Yalta, Y. (2011). Para Teorisi ve Politikası Ders Notları, *Türkiye Bilimler Akademisi, Açık Ders Malzemeleri Projesi*.
- Yay, T., Yay, G. G. ve Yılmaz, E. (2011). *Globalleşme Sürecinde Finansal Krizler ve Finansal Düzenlemeler*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Yazıcı, M. 2003. Muhasebe Standardının Tanımı. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 18, 36.
- Yüzüğüllü, G. (2011). *Bağımsız İdari Otorite Olarak Sermaye Piyasası Kurulu*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zeghal, D. ve Mhedbhi, K. (2006). An analysis of the Factors Affecting the Adoption of International Accounting Standards by Developing Countries. *The International Journal of Accounting*, 41(4), 373-386.
- Zencirkıran, S. (2015). Uluslararası Muhasebe ve Denetim Standartlarının Ulusal Düzeydeki Mevzuat İle İlişkisi:Türkiye Örneği. *Sayıştay Dergisi*, 98, 61-74.
- Zhang, Y. F. ve Thomas, M (2009). *Regulatory Reform and Governance: A Survey of Selected Developing and Transition Economies*. Manchester: Institute for Development Policy and Management School of Environment and Development, The University of Manchester, IDPM working papers.
- Zülch, H. ve Hoffman, S. (2010). *Lobbying on Accounting Standard Setting in a Parliamentary Environment- A Qualitative Approach*. (HHL Working Paper, No. 94). Leipzig: Leipzig Graduate School of Management.
- Zülfüoğlu, Ö. (2013). *Kamusal Bir Mal Olarak Finansal Sistemin Regülasyonu: Türk Bankacılık Sektörü Örneği*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EK 1. IOSCO PRENSİPLERİ

Düzenleme amaçlarının sağlanabilmesi için, IOSCO tarafından sekiz ana başlık altında otuz ilke belirlenmiştir. Sözkonusu prensipler, IOSCO tarafından Haziran 2010'da gözden geçirilerek, mevcut prensiplere dokuz yeni prensip eklenmiş ve bir prensip (Prensip 6) iptal edilmiş; böylelikle toplam ilke sayısı otuzsekize ulaşmıştır.

A. Düzenleyici Kuruluşlara Yönelik İlkeler

1. Düzenleyici kuruluşun sorumlulukları açık ve objektif bir şekilde belirlenmiş olmalıdır.
2. Düzenleyici kuruluş, işlemlerinde bağımsız, görev ve yetkilerinin uygulanmasında hesap verebilir konumda bulunmalıdır.
3. Düzenleyici kuruluş, yeterli yetkilere, uygun kaynaklara, görevlerini yerine getirmek ve yetkilerini uygulamak için yeterli kapasiteye sahip olmalıdır.
4. Düzenleyici kuruluş, açık ve tutarlı düzenleme süreçleri belirlemelidir.
5. Düzenleyici kuruluşun personeli, uygun gizlilik standartları dahil olmak üzere, en yüksek mesleki standartları sağlamalıdır.
6. Düzenleyici kuruluş görevine uygun sistemik riski yönetmeli ve hafifletmeli, gözetim sürecine katkıda bulunmalıdır.
7. Düzenleyici kuruluş düzenli bir şekilde düzenleme çevresini gözden geçirmek için sürece katkıda bulunmalıdır.
8. Düzenleyici ilgi ve teşvikler menfaat çatışmaları ve teşviklerin yanlış sıralanmasından kaçınmak için, bunların elimine edilmesini, kamuya duyurulmasını veya aksi taktirde yönetilmesini araştırmalıdır.

B. Öz-Düzenlemeye Yönelik İlkeler

9. Düzenleyici sistemin, ilgili buldukları alanda doğrudan denetim yetkisine belirli ölçüde sahip öz düzenleyici kuruluşların uygun şekilde kullanılmasını mümkün kıldığı durumda, bu tip Öz düzenleyici kuruluşlar, düzenleyici kuruluşun denetimi altında bulunmalı, yetkileri ve kendilerine bırakılmış olan sorumlulukları uygularken adalet ve gizlilik standartlarını sağlamalıdır.

C. Menkul Kıymetler Alanındaki Düzenlemelerin Uygulanmasına Yönelik İlkeler

10. Düzenleyici kuruluşun, denetim, inceleme ve gözetime ilişkin kapsamlı yetkileri bulunmalıdır.
11. Düzenleyici kuruluşun, düzenlemelerin uygulanmasının sağlanmasına yönelik kapsamlı yetkileri bulunmalıdır.
12. Düzenleme sistemi, denetim, inceleme, gözetim ve düzenlemelerin uygulanmasına yönelik yetkilerin, etkin ve güvenilir bir şekilde kullanılmasını ve düzenlemelere uyum konusuna yönelik etkin bir programın uygulanmasını temin etmelidir.

D. Düzenlemede İşbirliğine Yönelik İlkeler

13. Düzenleyici kuruluş, kamuya açıklanan ve açıklanmayan bilgileri yerli ve yabancı mukabil kuruluşlarla paylaşma yetkisini haiz olmalıdır.
14. Düzenleyici kuruluşlar, kamuya açıklanan ve açıklanmayan bilgilerin yerli ve yabancı mukabil kuruluşlarla ne zaman ve nasıl paylaşılacağını belirleyen bilgi paylaşım mekanizmalarını oluşturmalıdır.
15. Düzenleme sistemi, yabancı düzenleyici kuruluşların görevlerini yerine getirmeleri veya yetkilerini uygulamaları sırasında yapmaları gereken soruşturmalar için yardım sağlanmasına imkan tanımalıdır.

E. İhraççılara Yönelik İlkeler

16. Mali sonuçlar ile yatırımcıların kararlarını etkileyebilecek diğer önemli bilgiler, zamanında, tam ve doğru olarak kamuya açıklanmalıdır.
17. Bir şirketin menkul kıymetlerine sahip olan kişiler adil ve eşit muameleye tabi tutulmalıdır.
18. Muhasebe ve denetim standartları, yüksek ve uluslararası alanda kabul görececek kalitede olmalıdır.

F. Denetçiler, Kredi Derecelendirme Kuruluşları ve Diğer Bilgi Sağlayıcılar

19. Denetçilerle ilgili yeterli gözetim yapılmalıdır.
20. Denetçiler denetledikleri ihraç eden varlıktan bağımsız olmalıdır.
21. Denetim standartları yüksek ve uluslararası kabul edilebilir düzeyde olmalıdır.
22. Kredi derecelendirme şirketleri yeterli düzeyde gözetime tabi olmalıdır. Düzenleyici sistem yaptıkları derecelendirmelere düzenleme amaçları için kullanılan kredi derecelendirme şirketlerinin kayda almaya ve devamlı gözetime tabi olmaları sağlanmalıdır.
23. Yatırımcılara analitik veya değerlendirici bilgi sağlayan diğer varlıklar, faaliyetlerinin yarattığı etki ile orantılı olarak gözetim ve düzenlemeye tabi olmalıdır.

G. Yatırım Fonlarına Yönelik İlkeler

24. Düzenleme sistemi, yatırım fonlarını pazarlamak veya yönetmek isteyen kişi ve kuruluşların yeterliği ve düzenlenmesine yönelik standartları belirlemelidir.
25. Düzenleme sistemi, yatırım fonlarının hukuki şekli ve yapısı ile, yatırımcılara ait varlıkların ayrıştırılması ve korunmasına yönelik kuralları sağlamalıdır.
26. Düzenlemeler, ihraççılara yönelik ilkelere olduğu gibi, yatırım fonlarının belirli bir yatırımcı için uygunluğunu ve yatırımcının yatırım fonundaki payının değerini değerlendirmek için gerekli olan bilgilerin kamuya açıklanmasını zorunlu kılmalıdır.
27. Düzenlemeler, bir yatırım fonunun, varlıklarının değerlendirilmesi ile katılma paylarının fiyatlandırılması

<p>ve değerinin geri ödenmesi konusunda uygun ve kamuya açıklanan bir temelin varlığını temin etmelidir.</p> <p>28. Düzenleme hedge fonların ve/veya hedge fon yöneticilerinin/veya danışmanlarının uygun düzeyde gözetime tabi olması sağlanmalıdır.</p>
<p>H.Aracı Kuruluşlara Yönelik İlkeler</p> <p>29. Düzenlemeler ile aracı kuruluşların piyasaya girişi için asgari standartlar belirlenmelidir.</p> <p>30. Gerek başlangıç için, gerekse faaliyetlerin devamı sırasında, aracı kuruluşların maruz kaldıkları riskleri yansıtan sermaye yükümlülükleri ve ihtiyatlılık sağlayan diğer kurallar bulunmalıdır.</p> <p>31. Aracı kuruluşlar, yatırımcıların çıkarlarının korunması ve risk yönetimini hedefleyen ve buna göre aracı kuruluş yönetiminin bu konularda sorumluluğu öncelikli olarak kabul edeceği örgüt yapısı ve işletme yönetime ilişkin standartlara uymakla yükümlü tutulmalıdır.</p> <p>32. Aracı kuruluşların iflası durumunda, yatırımcıların uğrayacakları kayıp ve zararların azaltılması ve sistemik riskin sınırlanmasını teminen uygulanacak prosedürler bulunmalıdır.</p> <p>I.İkincil Piyasalara Yönelik İlkeler</p> <p>33. Borsalar dahil, tüm alım satım sistemlerinin kuruluşu düzenleyici kuruluşların izin ve gözetimine tabi tutulmalıdır.</p> <p>34. Düzenleyici kuruluşun, borsa ve alım satım sistemleri üzerinde sürekli denetimi bulunmalı ve bu denetim alım satım işlemlerinin bütünlüğünün, farklı piyasa katılımcılarının talepleri arasında uygun bir denge kuran adil ve eşitlikçi kuralların uygulanması yoluyla sağlanmasını hedeflemelidir.</p> <p>35. Düzenlemeler alım satım işlemlerinde şeffaflığı artırıcı nitelikte olmalıdır.</p> <p>36. Düzenlemelerin manipülasyon ve diğer adaletsiz piyasa uygulamalarının tespit edilmesi ve önlenmesine yönelik olarak oluşturulması gerekmektedir.</p> <p>37. Düzenlemeler, yoğunlaşma ve karşı taraf riskleri ile piyasa işleyişinin bozulduğu durumların uygun şekilde yönetilmesini hedeflemelidir.</p> <p>38. Menkul kıymet işlemlerinin takası ve netleştirilmesine ilişkin sistemler, düzenleyici kuruluşların denetimine tabi olmalı ve adil, etkili ve etkin olmaları ile sistemik riskleri azaltmalarını temin edecek şekilde oluşturulmalıdır."</p>

Kaynak:IOSCO (2010)

EK 2. ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI

TMS/TFRS 2015 Seti
FİNANSAL RAPORLAMAYA İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE
TFRS 1 TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARININ İLK UYGULAMASI
TFRS 2 HİSSE BAZLI ÖDEMELER
TFRS 3 İŞLETME BİRLEŞMELERİ
TFRS 4 SİGORTA SÖZLEŞMELERİ
TFRS 5 SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN DURAN VARLIKLAR VE DURDURULAN FAALİYETLER
TFRS 6 MADEN KAYNAKLARININ ARAŞTIRILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ
TFRS 7 FİNANSAL ARAÇLAR: AÇIKLAMALAR
TFRS 8 FAALİYET BÖLÜMLERİ
TFRS 9 (2010 Versiyonu) FİNANSAL ARAÇLAR
TFRS 9 (2011 Versiyonu) FİNANSAL ARAÇLAR
TFRS 10 KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLAR
TFRS 11 MÜŞTEREK ANLAŞMALAR
TFRS 12 DİĞER İŞLETMELERDEKİ PAYLARA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR
TFRS 13 GERÇEĞE UYGUN DEĞER ÖLÇÜMÜ
TFRS 14 DÜZENLEMeye DAYALI ERTELEME HESAPLARI
TMS 1 FİNANSAL TABLOLARIN SUNULUŞU
TMS 2 STOKLAR
TMS 7 NAKİT AKIŞ TABLOLARI
TMS 8 MUHASEBE POLİTİKALARI, MUHASEBE TAHMİNLERİNDE DEĞİŞİKLİKLER VE HATALAR
TMS 10 RAPORLAMA DÖNEMİNDEN (BİLANÇO TARİHİNDEN) SONRAKİ OLAYLAR
TMS 11 İNŞAAT SÖZLEŞMELERİ
TMS 12 GELİR VERGİLERİ
TMS 16 MADDİ DURAN VARLIKLAR
TMS 17 KİRALAMA İŞLEMLERİ
TMS 18 HASILAT
TMS 19 ÇALIŞANLARA SAĞLANAN FAYDALAR
TMS 20 DEVLET TEŞVİKLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE DEVLET YARDIMLARININ AÇIKLAMASI
TMS 21 KUR DEĞİŞİMİNİN ETKİLERİ
TMS 23 BORÇLANMA MALİYETLERİ
TMS 24 İLİŞKİLİ TARAF AÇIKLAMALARI
TMS 26 EMEKLİLİK FAYDA PLANLARINDA MUHASEBELEŞTİRME ve RAPORLAMA
TMS 27 BİREYSEL FİNANSAL TABLOLAR
TMS 28 İŞTİRAKLERDEKİ VE İŞ ORTAKLIKLARINDAKİ YATIRIMLAR
TMS 29 YÜKSEK ENFLASYONLU EKONOMİLERDE FİNANSAL RAPORLAMA
TMS 32 FİNANSAL ARAÇLAR: SUNUM
TMS 33 HİSSE BAŞINA KAZANÇ
TMS 34 ARA DÖNEM FİNANSAL RAPORLAMA
TMS 36 VARLIKLARDA DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ
TMS 37 KARŞILIKLAR, KOŞULLU BORÇLAR VE KOŞULLU VARLIKLAR
TMS 38 MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR
TMS 39 FİNANSAL ARAÇLAR: MUHASEBELEŞTİRME VE ÖLÇME
TMS 40 YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER
TMS 41 TARIMSAL FAALİYETLER
TFRS YORUM 1 HİZMETTEN ÇEKME, RESTORASYON VE BENZERİ MEVCUT YÜKÜMLÜLÜKLERDEKİ DEĞİŞİKLİKLER
TFRS YORUM 2 ÜYELERİN KOOPERATİF İŞLETMELERDEKİ HİSSELERİ VE BENZERİ FİNANSAL ARAÇLAR

TFRS YORUM 4 BİR ANLAŞMANIN KİRALAMA İŞLEMİ İÇERİP İÇERMEDİĞİNİN BELİRLENMESİ
TFRS YORUM 5 HİZMETTEN ÇEKME, RESTORASYON VE ÇEVRE REHABİLİTASYON FONLARINDAN KAYNAKLANAN PAYLAR ÜZERİNDEKİ HAKLAR
TFRS YORUM 6 ÖZEL BİR PİYASAYA KATILIMDAN DOĞAN YÜKÜMLÜLÜKLER - ATIK ELEKTRİKLİ VE ELEKTRONİK ALETLER
TFRS YORUM 7 TMS 29 YÜKSEK ENFLASYONLU EKONOMİLERDE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARDI KAPSAMINDA DÜZELTME YAKLAŞIMININ UYGULANMASI
TFRS YORUM 10 ARA DÖNEM FİNANSAL RAPORLAMA VE DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ
TFRS YORUM 12 İMTİYAZLI HİZMET ANLAŞMALARI
TFRS YORUM 13 MÜŞTERİ SADAKAT PROGRAMLARI
TFRS YORUM 14 TMS 19-TANIMLANMIŞ FAYDA VARLIĞININ LİMİTİ, ASGARİ FONLAMA KOŞULLARI VE BU KOŞULLARIN BİRBİRİ İLE ETKİLEŞİMİ
TFRS YORUM 15 GAYRİMENKUL İNŞAAT ANLAŞMALARI
TFRS YORUM 16 YURT DIŞINDAKİ İŞLETMEDE BULUNAN NET YATIRIMIN FİNANSAL RİSKTEN KORUNMASI
TFRS YORUM 17 NAKİT DIŞI VARLIKLARIN ORTAKLARA DAĞITIMI
TFRS YORUM 18 MÜŞTERİLERDEN VARLIK TRANSFERLERİ
TFRS YORUM 19 FİNANSAL BORÇLARIN ÖZKAYNAĞA DAYALI FİNANSAL ARAÇLARLA ÖDENMESİ
TFRS YORUM 20 AÇIK İŞLETME MADENİNİN ÜRETİM AŞAMASINDAKİ DEKAPAJ MALİYETLERİ
TMS YORUM 10 DEVLET YARDIMLARI – İŞLETME FAALİYETLERİ İLE ÖZEL BİR İLİŞKİSİ BULUNMAYANLAR
TMS YORUM 15 FAALİYET KİRALAMALARI- TEŞVİKLER
TMS YORUM 25 GELİR VERGİLERİ – İŞLETMENİN VEYA HİSSEDARLARININ VERGİ STATÜSÜNDE DEĞİŞİKLİKLER
TMS YORUM 27 YASAL AÇIDAN KİRALAMA GÖRÜNÜMÜNDEKİ İŞLEMLERİN ÖZÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ
TMS YORUM 29 İMTİYAZLI HİZMET ANLAŞMALARI – AÇIKLAMALAR
TMS YORUM 31 HASILAT – REKLAM HİZMETLERİ İÇEREN TAKAS (BARTER) İŞLEMLERİ
TMS YORUM 32 MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR – İNTERNET SİTESİ MALİYETLERİ

Kaynak:www.kgk.gov.tr

EK 3. IASB’’NİN GELİR KAYNAKLARI

KATEGORİ	KURUMUN ADI	NİTELİĞİ	2014 (€)	2013(€)	2012(€)
Avrupa Birli.	Avrupa Komisyonu	Düzenleyici	3.077.672	3.461.965	3.335.291
ABD	Finansal Muhasebe Vakfı	Standart Belirleyici	1.839.231	-	-
Japonya	Finansal Muhasebe Stand. Vakfı	Standart Belirleyici	1.709.436	1.784.896	1.739.277
Uluslararası Muhasebe Firmaları	Deloitte Touche	Muhasebe Firması	1.640.000	1.650.000	1.478.000
	Pricewaterhouse Coopers	Muhasebe Firması	1.640.000	1.650.000	1.478.000
	Ernst&Young	Muhasebe Firması	1.640.000	1.650.000	1.478.000
	KPMG	Muhasebe Firması	1.640.000	1.650.000	1.478.000
İngiltere	Finansal Raporlama Konseyi	Standart Belirleyici	862.717	900.000	939.270
Fransa	Fransa Maliye Bakanlığı	Standart Belirleyici	792.016	832.154	810.504
İtalya	İtalyan Standart Belirleyici Otoritesi	Standart Belirleyici	594.012	633.010	600.593
Avustralya	Finansal Raporlama Konseyi	Standart Belirleyici	535.743	660.676	644.012
Rusya	Rusya Maliye Bakanlığı	Standart Belirleyici	505.781	356.817	300.000
Kanada	Sertifikalı Muhasebeciler Federasyonu	Profesyonel	444.377	522.884	549.029
Toplam Katkı			16.920.985	15.752.402	14.829.976
IFRS Vakfı tarafından Alınan Toplam Katkı			22.591.000	21.372.000	20.030.000
Seçilmiş Aktörlerin Toplam Katkıdaki Oranı			% 75	% 74	% 74

Kaynak: Miranda Jamburia & Viktorija Lankevičiūtė, 2015 ,s.34

EK 4. OECD ETKİLİ VE ETKİN BİR FİNANSAL DÜZENLEME İÇİN POLİTİKA ÇERÇEVESİ: GENEL REHBERLİK VE YÜKSEK DÜZEY KONTROL LİSTESİ (2010)¹⁰⁸

I. Finansal Çevre

A. Finansal Sistem: Tanımlar

İyi çalışan bir finansal sistem için, ekonominin gelişme safhaları, gelişmenin aşamaları ve ülkeye özgü diğer faktörler dikkate alınmalıdır. Bu anlamda özellikle aşağıdaki hususlar belirlenmelidir:

- i) İyi tanımlanan bir finansal sistemin faaliyetlerinin alanı ve fonksiyonları,
- ii) Öngörülen makroekonomik ve uluslararası bağlantılar,
- iii) Beklenen sonuçlar,
- iv) Destekleyen kurumlar,

B. Finansal Sistemin Gerçek Fonksiyonunu Açıklamak Üzere Şeffaflığın Sağlanması

- a) Finansal sistemin faaliyetleri şeffaf olmalıdır.
- b) Şeffaflığı artırmak için, finansal sistemdeki mikro ve makro seviyedeki veri ve bilgi uygun olmalıdır.
- c) Finansal sistemle ilgili bilgilerin toplanması ve nerede uygunsa yayımlanması ile ilgili menfaat sahipleri için fayda sağlamalıdır.
- d) Devlet yetkililerinin, yeterli şeffaflığın sağlanmasını temin etmek amacıyla veri ve bilgilerin toplanması eğer uygunsa da , yayımlanması için, gerekirse yasal zorlama yetkileri olmalıdır.
- e) Endüstriyel gruplar, finansal sistemin yüksek bir şeffaflık seviyesine ulaşmasını temin etmek amacıyla cesaretlendirilmelidirler.
- f) Uluslararası organizasyonlar, yerli ve uluslararası olmak üzere, finans sistemindeki şeffaflığı temin etmek için koordineli çalışmalıdır.

C. Gözetim ve Analiz

- a) Finans sisteminin fonksiyonu ve finansal sistemle bağlantılı olan piyasalar, hizmetler, kurumlar, sistemler gibi geniş makroekonomik ve global bağlantıları iyi anlaşılmalıdır.
- b) Finansal sistemdeki gelişmelerin, makroekonomik trendlerin ve ortaya çıkan risklerin ayrıntılı ve devam eden gözetimini sağlamak için gözetim araç ve mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- c) Finansal sisteminin etkinliğini tayin etmek üzere, piyasa başarısızlık analizleri tasarlanmalı ve özellikle, finans sisteminin ve ilgili iştiraklerinin kolay hassasiyet göstereceği risklerin iyi anlaşılabilmesi gerekir.

d) Devlet yetkililerinin zorunlu ekspertiz ve kaynaklarının uygun denetim ve zaman tabanlı analizleri olmalı

- e) Finans sisteminin uluslararası doğası ve global makroekonomik bağlantıları ve etkili denetim ve analiz ile tanımlanmış ilgili mücadelesi daimi olmalıdır.

II.A. Problemlerin ve Müdahale Durumunun Tanımlanması

- a) Finansal sistemdeki gerçek ve potansiyel piyasa başarısızlıkları ve daha geniş ekonomik ve sosyal ihtiyaçlar kesin bir şekilde tanımlanmalı ve analiz edilmelidir.
- b) Devlet açısından finans sistemindeki müdahaleler ortaya konmalıdır.

II.B.1. Politika Amaçları: Finansal Düzenleme İçin Çerçeve

- a) Devlet müdahalesi ve finansal düzenlemeler için kesin politika amaçları detaylı olarak hazırlanmalıdır.
- b) Politika amaçları sağlam politika analizleri üzerine kurulmalı. ve piyasa başarısızlıkları ve diğer tanımlanmış daha geniş ekonomik ve sosyal ihtiyaçlar tarafından tanımlananlardan beklenen faydalı sonuçlarla uyumlu olmalıdır.
- c) Politika amaçları, finansal sistemde belirli bir sektör, kurum ve ürünlerin ötesine giderek bir bütün olarak yönetilmelidir
- d) Politika amaçları, uygun bir şekilde önceliklenmelidir. Finansal sistemin sağlamlığının önemi birinci önceliğin, finansal sistem içindeki güvenin sağlanması ve sistemik risklerin kaynağının bulunmasına verilmelidir.
- e) Politika amaçları arasında herhangi bir ödünleşme veya karşılıklı kuvvetlendirme dikkatli bir şekilde analiz edilmelidir.

II.B.2. Politika Amaçları: Mikro Düzey

Belirli sektörler, kurumlar ve ürünler için daha spesifik ve potansiyel olarak farklı olan politika amaçları hazırlanmalıdır.

II.C. Hesap Verebilirlik

- a) Politika amaçları kamuya açıklanmalıdır.
- b) Hesap verilebilirliği artıran mekanizmalar olmalıdır (Yıllık rapor).

¹⁰⁸ Policy Framework for Effective and Efficient Financial Regulation: General Guidance and High-Level Checklist

III.A.Politika Araçlarının ve Etkilerinin Tanımlanması

Finansal sistemin faaliyetini, iştirakçilerinin idaresini veya sonuçlarının idaresini etkileme yeteneği olan politika araçlarının çerçevesi, her bir politika aracının özellikleri ve muhtemel etkileri tanımlanmalı

III.B. Politika Araçlarının Politika Amaçları İle Eşleştirilmesi

III.C. Finansal düzenlemenin prensipleri

Düzenlemenin Doğası İle İlgili Olanlar

- a) Finansal düzenlemede bir ön tedbir yaklaşımına izin verilir; politika yapımcılar, ortaya çıkan risk ve problemleri proaktif olarak tahmin etmek ve kaynağını bulmak zorundadırlar ve reformları sadece bir kriz nedeniyle hayata geçirmemelidir.
- b) Finansal düzenlemeler , finansal sistemdeki risklere yönelik(oriented) olmalıdır.
- c) Finansal düzenleme iştirakçilerin teşviki ile kural objektiflerini karşılaştırmalıdır.
- d) Finansal düzenleme, bütün tanımlanmış piyasa başarısızlıkları ve geniş ekonomik ve sosyal ihtiyaçları kapsamalıdır.
- e)Finansal düzenleme tutarlı, “fonksiyonel olarak özdeş “ bir şekilde uygulanmalıdır. (örneğin bir ürün, kurum, sektör ve piyasa perspektifinden tarafsız olmalıdır)

Düzenleyici Süreçler ve Denetim

- f) Yüksek kaliteli şeffaf karar verme ve denetim.
- g) Sistemli gözden geçirme

Uluslararası Boyut

- h) Finansal düzenleme mümkün olduğunca kapsamlı olmalı ve uluslararası uygunluğu olmalıdır.
- i)Uluslararası Aktif Finansal Şirket ve Grupların Düzenlenmesi İçin Uluslararası Koordinasyon olmalıdır.
- j)Finansal düzenleme eşit şartlar oluşumunu garantiye almalıdır ve ülkeler arasında gereksiz çift kayıt, genel gider/yükler uyumsuzluk veya bariyerlere müsaade etmemeli ve böylece, açık, rekabetçi ve güvenli piyasaları tanım yapmalı/desteklemeli/teşvik etmelidir.

IV.Sistem Dizaynı ve Uygulama

A. Politika Amaçları ve Araçların Kurumlarla Eşleştirilmesi

Devlet müdahale ve düzenlemesi için hazine, finansal gözetim, merkez bankası, mevduat sigortası) gibi kurumların etkili ve uyumlu bir durumda kendi amaçlarını karşılmasına müsaade etmek amacıyla belirlenmiş amaçlarla ve araçlarla oluşturulmalıdır.

IV.B. Kurumların Koordinasyon, Kontrol ve Gözetimi

Her bir kurumun faaliyet ve fonksiyonları doğru bilgi akışını temin etmek, işbirliğine dayalı analizleri cesaretlendirmek, tartışma ve politika geliştirmek ve politika araçlarının etkili ve birbirine uyumlu olmasını temin etmek gayeleriyle koordineli ve uygun olarak entegre edilmiş olmalıdır.

Değerlendirme (Review)

Devlet müdahalesi ve düzenlemeleri için çerçeve finansal sistem ve onun uluslararası ekonomik ve finansal sistem ile birlikte entegrasyonlarının hızlı gelişimiyle uyumlu ve çabuk cevap veren olmalıdır.

EK 5. OECD’NİN “DÜZENLEYİCİ POLİTİKA VE YÖNETİM ÜZERİNE TAVSİYELERİ (2012)

1. Düzenleyici politikanın kalitesi için, **her seviyeden ve her kesimden yüksek derecede politik destek ile katılım (whole of government legislation¹⁰⁹)** sağlanmalıdır. Eğer düzenleme kullanılacak ise, politikanın, maliyetlerini ve dağıtım sal etkilerini ekonomik, sosyal ve çevresel faydalarla dengeleyebilecek düzeyde açık amaçları ve çerçevesi olmalıdır ve **net faydaları maksimize edebilmelidir.**

2. Açık devlet prensiplerine bağlı kalmak, düzenleme süreçlerinin **şeffaf** ve katılımcı olmasını gerektirir. Düzenleme süreci ile kastedilen, düzenleme ile alakalı ve bundan etkilenecek kişi ve kurumların meşru ihtiyaçları vasıtasıyla bilgilendirilmesini amaçlayan bir süreçtir. Bunun başarılı olabilmesi için de, düzenleme önerileri taslağının ve destekleyici kalite analizinin hazırlanması aşamasında **toplumun katılımının sağlanabilmesi** için olanaklar yaratılmalıdır. Devletler, düzenlemenin anlaşılabilir ve açık olmasını temin etmekle yükümlüdürler ve taraflar da kendi hak ve yükümlülüklerini kolayca anlayabilmelidirler.

3. Düzenleyici politika prosedürleri ile amaçlarında aktif bir öngörü sağlayabilmek amacıyla, **mekanizmalar ve kurumlar** oluşturulabilmelidir, düzenleyici politika desteklenmeli ve uygulanmalı ve böylelikle düzenleyici politika desteklenmelidir.

4. Yeni Düzenleyici önerilerin formülasyonu için politika sürecinin ilk basamakları sırasında **Düzenleyici Etki Değerlendirmesi** çalışması yapılmalıdır. **Açık bir şekilde politika amaçları** tanımlanmalı ve düzenleme gerekiyor ise, bunun değerlendirilmesi ve ortaya konan hedeflerin başarılı olabilmesi için **bu önerilerin nasıl etkili ve etkin olabileceğini değerlendirilmelidir. Düzenleme dışındaki amaçların** da dikkate alınması, ve en iyi yaklaşımı tanımak için değişik en iyi yaklaşımların tanımlanmasının analizi yapabilmek için değişik yaklaşımlarını ödünleşmelerin tanımlanması gerekir.

5. Açık bir şekilde tanımlanan politika hedeflerine karşın önemli **düzenleme stoğunu sistematik olarak yönetmek gerekir.** Bunların içeriği, **maliyet ve faydalarının** dikkate alınması, **düzenlemenin günümüz şartlarına uygun olmasının sağlanması, maliyetlerin ayarlanması, maliyet-etkililik ve süreklilik ile ilgili politika amaçlarını sağlamak gerekir.**

6. **Düzenleyici Politika ve reform programlarının performansı** ve düzenlemeyi uygulayan kamu otoriteleri ile ilgili raporları düzenli bir şekilde yayınlamalıdır. Bu raporların içeriğinde **düzenleyici etki analizi, halka danışma uygulamaları ve mevcut düzenlemenin gözden geçirilmesi** gibi düzenleyici araçların pratikte nasıl fonksiyonel kullanıldığına ilişkin bilgi de bulunmalıdır.

7. Düzenleyici kararların objektif, tarafsız, ve süreklilik temelinde menfaat çatışması ön yargı veya yetersiz etki olmaksızın oluşturulduğuna dair daha fazla güven sağlamak için, **düzenleyici kurumların fonksiyonlarını ve rolünü kapsayan daimi bir politika** geliştirilmelidir.

8. Düzenlemelerin prosedürel açıklığı ve kararların yetkilendirilmiş kurumlar tarafından alınması için **sistemin etkinliği** sağlanmalıdır. **Vatandaşların ve iş çevrelerinin** gözden geçirebilmeleri için, bu sistemlere ulaşabilmeleri temin edilmelidir.

9. Düzenlemelerin **odaklanmış ve etkili** olması, uygulanması ve dizaynı için uygun olduğu takdirde risk değerlendirmesi, risk yönetimi ve risk iletişim stratejileri uygulanmalıdır.

10. Düzenlemelerin ulusal veya uluslararası düzeyde **koordinasyonu** sağlanmalıdır.

11. **Düzenleyici yönetim kapasitesi** desteklenmelidir.

12. Düzenleyici önlemleri geliştirmek için **uluslararası standartlarda uyum** teşvik edilmelidir.

¹⁰⁹ Danışmanlık, koordinasyon, işbirliği konuları da dahil olmak üzere tüm sektörlerin ve ekonomilerin birbiri ile bağlantılı bir şekilde davranmasını içeren bir düzenleyici reform yaklaşımıdır.

EK 6. OECD'İN DÜZENLEME POLİTİKASININ DEĞERLENDİRİLMESİ ÇERÇEVESİ ÖNERİSİ(2014)

		DİZAYN		UYGULAMA		STRATEJİK ÇIKTI
		I	II	III	IV	V
Düzenleyici Politika için Genel Str.Amaçların Belirlenmesi	GİRDİ	Kaynaklar?	SÜREÇ	ÇIKTI	ARA SONUÇ	DÜZENLEYİCİ KALİTE
	Örnek: Bütçe, Kadro, Tecrübe	İyi düzenleyici uygulama için zorunluluk mevcut mu	Örnek; Amaç belirleme zorunlulukları, danışmanlık, kanıta dayalı analiz, basitleştirme, risk değerlendirme düzenlemedeki değişikliklerin uluslararası uygunluğu	İyi uygulamalar Yapılmış mı	İyi Uygulamalar Kaliteli Düzenleme Sağladı mı	Düzenleyici Politikalar için stratejik amaçlar başarılı oldu mu
Belirli Sektörlerde Düzenleyici Politika için Genel Str.Amaçların Belirlenmesi	DÜZENLEYİCİ SONUÇLAR	Belirgin Bir Sektör İçin Düzenleyici Politikalar için stratejik amaçlar başarılı oldu mu				
	Düzenleyici Sistem	Etkililik: Piyasa başarısızlığı/Problem/risk çözüldü mü azaldı mı Toplumun menfaatlerinin korunması:Yanıtlanabilir ve Hesaplanabilir mi Algıya dayanan sektöre özgü indikatörler ÇEVRE,GÜVENLİK,SAĞLIK				
		Düzenleyici Etkiler Geliri Etkileyen Diğer Faktörler				

Kaynak: (OECD, 2014, s. 34)

Çerçevenin aşamaları:

1. **Girdi:** Bu sütun, kullanılan düzenleme politikasına ayrılan kaynaklar(düzenlemeye ilişkin gözetim kadrosu, bütçe gibi) hakkında bilgiyi içerir.
2. **Süreç:** İyi düzenleme uygulamaları için yasal zorunlulukların olup olmadığı, örneğin, amaç belirleme, danışmanlık, kanıta dayalı analizler, idari basitleştirme, risk değerlendirmesi çalışmaları yapılmış mıdır?
3. **Çıktı:** İyi düzenleme uygulamaları gerçekten uygulanmış mıdır? Örneğin düzenleyici etki analizinin yüzdesi nedir?
4. **Ara Sonuç:** İyi düzenleme uygulamaları, düzenlemelerin iyileştirilmesine katkıda bulunmuş mudur? Örneğin DEA uygulamaları düzenleme kalitesini iyileştirmiş midir?
5. **Stratejik Sonuç:** Düzenleme politikası ile istenen sonuçlar elde edilebilmiş midir? Bu bölüm, iki alt bölüme ayrılır; birincisi; düzenleme politikasının genel amaçları(düzenleyici kalite)¹¹⁰ kazanılmış mıdır? ikincisi; düzenleme politikasının stratejik amaçları(düzenleyici sonuçlar)¹¹¹ kazanılmış mıdır?

¹¹⁰**Düzenleyici Kalite:** düzenleme kalitesinde iyileşme sağlanmış mıdır? Düzenlemeler daha etkin ve verimli midir? Uyum maliyetleri ve yükleri minimize edilmiş midir? Düzenlemeler şeffaf ve kolayca ulaşılabilir midir?

¹¹¹**Düzenleyici Sonuçlar:** Düzenleyici politika için stratejik düzenleme amaçlarının belirli bir sektörde kazanılıp kazanılmadığını değerlendirir. Örneğin, çevre düzenlemesi hava kirliliğinin azaltılmasını hedefleyebilir. Karbon emisyonunun azaltılmasına ilişkin indikatörler, stratejik amaçların kazanılıp kazanılmadığını ölçebilir.

**EK 7. OECD ÜLKELERİNDE DÜZENLEME ARAÇ VE PROGRAMLARININ
KULLANILMASINA İLİŞKİN BİLGİLER**

	Taslak Düzenlemelerin Düzenleyici Etki Analizi	Taslak Düzenlemelere Danışmanlık Süreci	Mevcut Düzenlemelerin Expost Analizi	İdari Basitleştirme ve Yük Azaltma Programları
Avustralia	•	○	•	○
Avusturya	•	○	○	•
Belçika	•	○	○	•
Kanada	○	○	○	○
Şili	○	○	○	○
Çek Cumhuriyeti	•	•	○	•
Danimarka	○	○	○	•
Estonya	•	○	○	○
Avrupa Birliği	•	•	•	•
Finlandiya	•	○	○	•
Fransa	•	○	○	•
Almanya	•	○	•	•
Yunanistan	○	○	○	○
Macaristan	○	○	○	○
İzlanda	○	○	○	•
İrlanda	•	○	○	○
İsrail	○	○	○	○
İtalya	•	○	○	•
Japonya	•	•	○	○
Kore	○	○	○	○
Lüksemburg	○	○	○	○
Meksika	•	•	○	•
Hollanda	○	•	○	•
Yeni Zelanda	•	○	○	•
Norveç	•	○	○	○
Polonya	○	○	○	•
Portekiz	○	○	○	•
Slovak Cumhuriyeti	•	○	○	○
Slovenya	•	•	○	•
İspanya	○	○	○	○
İsveç	•	○	○	•
İsviçre	•	○	○	•
Türkiye	○	•	○	•
İngiltere	•	•	○	•
ABD	○	○	•	•
OECD 34+EU	20	8	4	21
<ul style="list-style-type: none"> • EVET ○ HAYIR 				

Kaynak:(OECD,2014:44)

EK 8. DÜZENLEMENİN MALİYET VE FAYDALARI

I.DÜZENLEMENİN MALİYETLERİ	
Doğrudan Maliyetler	
Uyum Maliyetleri: Harçlar, vergiler, ücretler gibi düzenleyici masraflar, vatandaşlar v.b. tarafından taşınan asli uyum maliyetleri, idari yükler	
Diğer-Zarar Verici Maliyetler(Hassle- irritation Costs): İdari gecikme maliyetleri, bekleme zamanları, gecikmeler, gönülsüz yasal karşılıklar, rüşvet gibi, bu tür maliyetleri parasallaştırmak güçtür.	
Dolaylı Maliyetler	
Doğrudan düzenlemenin hedefinde olmayan kişiler (tüketiciler, devlet kurumları ve diğer menfaat sahipleri) tarafından maruz kalınan maliyetlerdir.Daha çok fiyat, kalite değişiklikleri yoluyla yansır.	
Dolaylı Uyum Maliyetleri:Düzenlenmeye uymak zorunda olanların yüklendiği maliyetler, elektrik fiyatlarının artması gibi	
İkame İle İlgili Maliyetler ve İşlem Maliyetleri, Azaltılmış Rekabet:İşlem maliyetleri, piyasanın fonksiyon göstermesini engelleyen azaltılmış rekabet, piyasaya giriş imkanlarının azaltılması, azaltılmış yatırım veya yenilik gibi	
Denetim Maliyetleri: Gözetim, denetim, iflas gibi maliyetler	
II.DÜZENLEMENİN FAYDALARI	
Doğrudan Faydalar	
i)Piyasa etkinliğinin artmasına yol açan faydalar(maliyet tasarrufları, iyileştirilmiş bilgi, ürün ve hizmetlerin daha geniş çevrelerde kullanılmasını sağlayan faydalar) Negatif dışsallıkların azalması, kamu mallarının yetersiz arzının engellenmesi, rekabetin artırılması gibi faydalar, piyasa etkinliğinin artmasını sağlayan faydalar da doğrudan faydalardır	
ii) İyileştirilmiş Faydalar(Sağlık, güvenlik ve çevre gibi devletin temel fonksiyon alanlarında bireylerin daha iyi olmasını sağlayan faydalar); örneğin, ölüm oranlarının düşmesi, hastalık oranlarının azalması ve toprağın korunması, havanın kalitesinin artması gibi çevresel ve ekolojik faydalar doğrudan faydalardır.	
Dolaylı Faydalar	
i)Dolaylı uyum faydaları(üçüncü tarafların yasal kurallara uyumu ile ilgili yayılma etkileri), ii)Daha geniş makro ekonomik faydalar (GSYH'nın iyileştirilmesi, ürünlerin zenginleştirilmesi, daha yüksek istihdam oranları v.b.) iii)Diğer parasallaştırılmayan faydalar (temel hakların korunması, sosyal uyum, cinsiyet ayrımcılığının azaltılması, ulusal ve uluslararası istikrar gibi)	

Kaynak: Better Regulation Toolbox 2015; Renda vd. (2013) başlıklı çalışmalardan özetlenmiştir.

EK 9. ANKET FORMU

ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI'NA (UMS/UFRS¹¹²) İLİŞKİN DÜZENLEMENİN ETKİLİLİĞİ KONULU DOKTORA TEZİ ANKET SORULARI

Sayın Katılımcı,

Türk sermaye piyasasında finansal tabloların uluslararası finansal raporlama standartlarına göre hazırlanması zorunluluğu, birbirini takip eden üç tebliğde düzenlenmiştir¹¹³. Bunlar; Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)'nın Seri: XI, No: 25 Tebliği, Seri: XI, No: 29 Tebliğ ve Seri II-14.1 Tebliğidir (Bundan sonra, UMS/UFRS düzenlemeleri olarak adlandırılacaktır.).

Bu anket, sermaye piyasasında son yılların önemli düzenlemelerinden olan UMS/UFRS düzenlemelerinin etkililiğine ve bu faktörle bağlantılı olarak etkin olup olmadığına ilişkin olarak, Borsa İstanbul A.Ş.'de işlem gören ve imalat sanayi olarak sınıflandırılmış olan işletmelerin mali işler yöneticilerinin konu hakkında görüş ve önerilerinin alınması amacıyla düzenlenmiştir. Firmanızın Borsa İstanbul A.Ş. imalat sanayinde yer alan şirketler içinde yer alması ve UMS/UFRS kapsamında finansal raporlamadan sorumlu olmanız nedeniyle araştırma kapsamına alınmış bulunmaktasınız.

Bu araştırma bir doktora çalışması kapsamında gerçekleştirilmektedir. Toplanacak veriler yalnızca araştırma amaçları doğrultusunda kullanılacak ve başka hiçbir kişi ya da kuruluşa iletilmeyecektir. Çalışmanın uygulama kısmında sizlerden edinilecek veriler, tezin teorisini oluşturan bilgilerin uygulamadaki geçerliliğini ortaya koyacağından oldukça değerlidir ve araştırmanın amacına ulaşması açısından ankete vereceğiniz cevaplardaki içtenliğiniz büyük önem taşımaktadır.

¹¹² UFRS: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları; UMS: Uluslararası Muhasebe Standartlarını ifade etmektedir: UFRS ve UMS şeklinde iki ayrı adlandırmanın sebebi, eski ve yeni standartlar arasındaki geçiş dönemindeki adlandırmalardan kaynaklanmakta olup, aynı anlamda kullanılmaktadır.

¹¹³ Türkiye'de SPK tarafından Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları (UMS/UFRS) esas alınarak hazırlanan Seri: XI, No: 25 "Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ"i, 15.11.2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak, 01.01.2005 tarihinden sonra sona eren ilk ara dönem finansal tablolardan geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir. Seri: XI, No: 25 Tebliği ile Avrupa Birliği ile aynı anda Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına geçiş süreci kademeli olarak başlatılmıştır.

SPK'nın halka açık şirketlerde UMS/UFRS standartlarına geçilmesine ilişkin Seri: XI, No: 25 sayılı Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğinin yürürlüğe girmesinden önce de, SPK'nın Seri: XI, No: 20 ve No: 21 sayılı Tebliğleri ile UMS/UFRS standartlarına geçilmesine ilişkin sınırlı düzenlemeler başlatılmıştır. Ancak UMS/UFRS standartlarına tam anlamıyla geçiş süreci Seri: XI, No: 25 Tebliğ ile başlamıştır.

Seri: XI, No: 25 Tebliği'n yayımlandığı 15.11.2003 tarihinden sonra, UMS/UFRS'lerin dünya genelinde kabulü yönündeki çalışmalar nedeniyle, UMS'lerde önemli değişiklikler yapılmış ve yeni UFRS'ler yayımlanmıştır. Bu düzenlemenin ardından, SPK tarafından, güncel UMS/UFRS'ler, Avrupa Birliği'nin finansal raporlamaya ilişkin düzenlemeleri, v.b. göz önünde bulundurularak hazırlanan ve Seri: XI, No: 25 Tebliği'ni yürürlükten kaldıran Seri: XI, No: 29 "Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği" 09.04.2008 tarih ve 26842 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe giren yeni Tebliğ ile borsa şirketleri v.b., 01.01.2008 tarihinden itibaren Avrupa Birliği tarafından kabul edilen haliyle UMS/UFRS uygulamaya başlamışlardır.

Son olarak 13.06.2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Seri: II-14.1 sayılı Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği ile işletmelerin, finansal tablolarının hazırlanmasında Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayımlanan TMS/TFRS (TMS/TFRS: KGK tarafından yürürlüğe konulmuş olan Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları ile bunlara ilişkin ek ve yorumları)'yi esas almalarına ilişkin düzenleme yapılmıştır. Bu suretle UMS/UFRS standartlarına tam anlamıyla geçiş süreci tamamlanmıştır.

Anketin sağlıklı şekilde cevaplanabilmesi açısından önemli bazı kavramlara yüklenen anlamların paylaşılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. **Düzenlemelerin değerlendirilmesi**; bir müdahalenin *etkin* ve *etkili* olup olmadığı, belirlenen ihtiyaç ve müdahalenin amaçlarının *ilgili* olup olmadığı, içsel olarak ve diğer politika müdahaleleri ile *tutarlı* olup olmadığı gibi konuların kanıta dayalı olarak değerlendirilmesini ifade etmektedir. **Etkililik** istenen sonuçlara ulaşıp ulaşılmadığını, yani ulaşılmak istenen **amaçların gerçekleşme düzeyini** ifade etmektedir. **Etkinlik** belirlenen çıktuların minimum maliyet, zaman ya da emek kullanılarak üretilebilmesi için **kaynakların optimum düzeyde** kullanılmasıdır.

Çalışmanın gerçekleşmesi için katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Saygılarımızla,

Defne UZUNHASANOĞLU

Hacettepe Üniversitesi

SBE

Maliye Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

İletişim Bilgileri:

E-posta: duzunhas@gmail.com

Tel: (0212) 373 00 00/154

GSM: 0532 645 47 25

Danışmanlar:

Prof. Dr. M. Cahit GÜRAN

Hacettepe Üniversitesi

Maliye Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Pelin VAROL

Hacettepe Üniversitesi

Maliye Bölümü

UMS/IFRS DÜZENLEMELERİNİN AMACINA ULAŞIP ULAŞMADIĞI VE ETKİLERİ

Bu bölümün devamında; birinci sorudan, onbirinci soruya (onbirinci soru dahil) kadarki sorular ile ilgili olarak, aşağıdaki açıklamayı dikkate alınız:

Türkiye’de, SPK’nın UMS/IFRS düzenlemeleri ile, halka açık şirketlere getirilen finansal raporların UMS/IFRS’na göre düzenlenmesinin genel amacı, kamunun zamanında, yeterli ve doğru bir şekilde aydınlatılmasının sağlanması olarak ifade edilmektedir;

UMS/IFRS Kavramsal Çerçevesi’nin “Genel Amaçlı Finansal Raporlamanın Amacı başlıklı A2 paragrafında ise, “Genel amaçlı finansal raporlamanın amacının, mevcut ve potansiyel yatırımcılara, borç verenlere ve kredi veren diğer taraflara (kullanıcılara), raporlayan işletmeye kaynak sağlama kararlarını verirken faydalı olacak finansal bilgiyi sağlamak...” olduğu ifade edilmektedir.

Bir başka deyişle, UMS/IFRS standartlarının temel amacı, kullanıcılarına faydalı finansal bilgi sunmaktır. Finansal tablolar aracılığı ile aktarılan bir finansal bilginin faydalı olabilmesi için de, temel niteliksel özellikler olan ihtiyaca uygun olması ve açıklamayı amaçladığı hususu gerçeğe uygun bir şekilde sunması gerekir¹¹⁴. Karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum ve anlaşılabilirlik, ihtiyaca uygun ve gerçeğe uygun bir şekilde sunulan bilginin faydasını arttıran niteliksel özelliklerdir.¹¹⁵

İhtiyaca uygun olan ve açıklamayı amaçladığı hususu gerçeğe uygun bir şekilde sunan finansal bilginin raporlanması, kullanıcıların daha güvenle karar vermelerine yardımcı olur. Bunun sonucunda, sermaye piyasaları daha verimli işler ve bir bütün olarak ekonomide daha düşük sermaye maliyeti oluşur. Ayrıca, bireysel yatırımcılar, borç verenler ya da kredi veren diğer taraflar daha bilinçli kararlar vererek bundan fayda sağlarlar.¹¹⁶

Kısaca, UMS/IFRS düzenlemesi ile uluslararası finansal raporlama standartlarının zorunlu kılınmasının amaçlarından bir i, şirketlerin aynı muhasebe standartlarını uygulamasının sağlanmasıdır. Böylece, finansal tabloların yüksek düzeyde şeffaflığı ve karşılaştırılabilirliği sağlanacaktır. Nihai hedef, sermaye piyasasının etkin bir şekilde faaliyet göstermesinin sağlanmasıdır.

BU BÖLÜMDEKİ SORULAR ETKİLİLİKLE İLGİLİDİR.

S-1) UMS/IFRS’ye göre düzenlenen finansal tablolar, faydalı finansal bilginin niteliksel özelliklerinden ihtiyaca uygunluğu¹¹⁷ önceki uygulamaya göre daha fazla karşılamaktadır.

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-2) UMS/IFRS’ye göre düzenlenen finansal tablolar, faydalı finansal bilginin niteliksel özelliklerinden gerçeğe uygun sunumu¹¹⁸ (güvenilirliği) önceki uygulamaya göre daha fazla karşılamaktadır.

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

¹¹⁴ Kavramsal Çerçeve NÖ4

¹¹⁵ Kavramsal Çerçeve NÖ19

¹¹⁶ Kavramsal Çerçeve NÖ37

¹¹⁷ İhtiyaca uygun finansal bilgi, kullanıcılar tarafından verilen kararları etkileme gücüne sahiptir. Bu bilgiler, kullanıcıların, geçmiş ve şimdiki zamanda gerçekleşen olayların sonuçları hakkında analizler yaparak, gelecekle ilgili öngörülerde bulunmalarına imkan sağlayacak nitelikte olmalıdır.

Finansal bilgi; tahminlerde kullanılabilir (Örneğin kredi verenler ve yatırımcılar tarafından gelecekteki nakit akışlarının, ödenecek temettüün tahmini), teyit etme (Finansal bilgi, önceki değerlendirmeleri doğruluyor ya da değiştiriyorsa, yani geri bildirim sağlıyorsa teyit etme özelliği taşıyor demektir. Örneğin, işletmenin planlanmış faaliyetlerle ilgili olarak geçmişte yapmış olduğu tahminlerin gerçekleşip gerçekleşmediği, bu hesaplara ilişkin cari dönemde sunulan bilgi ile teyit edilir.) veya her iki özelliği birden taşıyorsa, verilen kararları etkileme gücüne sahip olan bilgidir.

¹¹⁸ Gerçeğe uygun sunum, Kavramsal Çerçeve’de “tam, tarafsız ve hatasız bilgi sunumu” olarak tanımlanmıştır. Finansal bilginin faydalı olabilmesi için raporlayan işletmenin faaliyetlerine ilişkin ekonomik olayları gerçeğe uygun bir şekilde sunması gerekmektedir.

S-3) UMS/UFRS'ne geçildikten sonra, şirketlerin finansal tabloları aynı veya benzer sektördeki yurt içi ve/veya yurt dışı şirketlerle, önceki uygulamaya göre daha fazla karşılaştırılabilir hale gelmiştir.

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-4) Finansal tabloların UMS/UFRS'ne göre hazırlanması, faydalı finansal bilginin zamanında sunumunu¹¹⁹ engellememektedir.

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-5) UMS/UFRS'ne geçildikten sonra, finansal tabloların sağladığı bilgi, önceki uygulamaya göre, kullanıcı tarafından daha iyi anlaşılabilir hale gelmiştir. (*)

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-6) UMS/UFRS'ne geçildikten sonra, finansal tablolar, UFRS uygulamasından önceki döneme göre, daha şeffaf (sayısal ve içeriksel olarak daha fazla bilgi açıklanması, hesapların ve kamuyu aydınlatmanın faydalı olması) hale gelmiştir.

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-7) Türkiye'de, finansal tabloların UMS/UFRS'ne göre düzenlenmesi, uygulanmadığı döneme göre, sermaye piyasasına daha fazla güven duyulmasına yol açmıştır.

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-8) UMS/UFRS'ne göre düzenlenen finansal tablolar kullanıcıların (yatırımcılar/kreditörler v.b.) daha sağlıklı kararlar almasına yardımcı olmuştur.

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-9) UMS/UFRS standartlarının Türkiye'de uygulanmaya başlanması, UMS/UFRS'ni uygulayan şirketlere yurt içinden ve/veya yurtdışından sermaye girişini (borç veya özsermaye) artırmıştır. (*)

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

¹¹⁹Zamanında sunum, bilginin, karar verenler açısından kararlarını etkileyebileceği zamanda mevcut olması anlamına gelir. Genellikle, bilgi eskidikçe faydası da azalır. Ancak, bazı bilgiler, bazı kullanıcıların eğilimleri belirlemeye ve değerlendirmeye ihtiyaç duyması gibi nedenlerle raporlama dönemi sona erdikten uzun süre sonra da kullanışlı olmaya devam edebilir.

S-10) UMS/IFRS standartlarının Türkiye’de uygulanmaya başlanması, UMS/IFRS’ni uygulayan şirketlerin (diğer unsurları hariç tutarak) borçlanma maliyetini düşürmüştür. (*)

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-11) Finansal tabloların UMS/IFRS’na göre hazırlanması, şirketlerin uluslararası ticari işlem ve ilişkilerini artırmasına katkı sağlamıştır.

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-12) UMS/IFRS standartlarının içerik olarak¹²⁰ Türkiye koşullarına uygundur.

- A) Kesinlikle Katılıyorum
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç katılmıyorum

S-13) UMS/IFRS standartlarının Türkiye’de uygulanmasından önce kamu tarafından onaylanmasına ilişkin onay kriterleri getirilmelidir (*).¹²¹

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-14) UMS/IFRS düzenlemeleri ile, UMS/IFRS’na göre finansal tablo düzenleme zorunluluğu getirilmemiş olsaydı; UMS/IFRS’yi uygulamayı tercih ederdim.

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-15) Kamu Otoritelerinin UMS/IFRS standartları ile öngörülen amacın sağlanmasına katkıda bulunmak üzere, şirketler ve bağımsız denetim şirketleri üzerindeki denetimi yeterlidir.

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-16) UMS/IFRS düzenlemelerinin yürürlüğe girmesi ile birlikte, UMS/IFRS standartları ile öngörülen öngörülen amacın sağlanmasına katkıda bulunmak açısından¹²² üniversite ve meslek odaları tarafından düzenlenen eğitimlerin sayısının ve içeriği yeterlidir.

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

¹²⁰UMS/IFRS’lerde sunulan bilgilerin faaliyet alanı, sektörel ihtiyaçlar ve iş yapış modellerine uygunluk v.b. açısından

¹²¹UMS/IFRS’nin IASB tarafından yayımlanmasından sonra sözkonusu standartların Türkiye koşullarına (Şirketlerin yapısı, ihtiyaçlar, ortaya çıkabilecek maliyetler, finansal istikrar v.b. gerekçelerle) uygun olup olmadığına ilişkin Kamu (Kamu Gözetimi Kurumu, SPK , BDDK) tarafından bir onay sürecinin ardından standartların iç piyasada uygulanabilirliğine ilişkin olarak

¹²²Standartların tanıtımı ve Türkiye’de bilinirliği; kullanıcıların/uygulamacıların standartları daha iyi anlamaları, v.b.

S-17) UMS/UFRS'na dönük kamu otoriteleri tarafından (KGK, SPK, BDDK) yapılan açıklama ve bilgilendirmeler yeterlidir.

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

BU BÖLÜMDEKİ SORULAR ETKİNLİKLE İLGİLİDİR.

S-1) UMS/UFRS'na göre finansal tablo düzenlenmesi, önceki muhasebe uygulamalarına (MSUGT¹²³) göre getirdiği maliyetler¹²⁴ gereksiz değildir. (*)

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-2) UMS/UFRS'yi uygulamanın UMS/UFRSyakaşımalarında öngörüldüğü gibi başka faydaları var mıdır?

- A) Evet
- B) Hayır

Cevabınız evet ise, aşağıdakilerden hangisi olabilir (Birden fazla seçeneği önem sırasına göre en önemli bulduğunuz seçeneğe 1 , en az önemli bulduğunuz seçeneğe ise, 4 diyerek seçebilirsiniz.)

- a) Grup raporlaması imkanı vermiştir.
- b) Finansal tabloların hazırlanmasında idari tasarruflar/kolaylıklar sağlanmıştır.
- c) Grup denetim tasarruflarına imkan vermiştir¹²⁵.
- d) Diğer (Bu soruya “diğer” cevabını verdi iseniz, görüşünüzü burada belirtebilirsiniz.)

.....
.....

S-3) Muhasebe sisteminin yansıtması gereken ticari faaliyetlerin karmaşıklığını da dikkate alarak; UMS/UFRS'nin uygulanması ile elde edilen faydalar, UMS/UFRS'nin uygulanması ile katılan maliyetin üzerindedir (*)

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

BU BÖLÜMDEKİ SORULAR İLGİLİLİK, TUTARLILIK VE KATMA DEĞERLE İLGİLİDİR.

S-1) UMS/UFRS düzenlemelerinin/standartlarının başlangıçta öngörülen amaçları bugün için geçerlidir. (*)

- A) Kesinlikle Katılıyorum
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç katılmıyorum

¹²³ Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği

¹²⁴ Örneğin, bilgi sistemlerinin geliştirilmesinin, ek kadronun eğitiminin, danışmanlık hizmetlerinin, dış denetimin, ek uzmanlık/değerlendirmenin idari, uyum veya diğer maliyetleri v.b.

¹²⁵ Aynı grup (Holding, iştirak, bağlı ortaklık v.b.) içinde birden fazla bağımsız denetime tabi olan şirket olması halinde aynı standartlara göre finansal raporların hazırlanması ile, bağımsız denetim maliyetlerinin tek tek şirketlerin denetlenmesine göre daha fazla ölçüde maliyet tasarrufu ortaya çıkabileceği öngörülmüştür.

S-2) UMS/UFRS'nın Türkçe çevirileri makul düzeyde anlaşılmalıdır.

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-3) UMS/UFRS'ye göre düzenlenen tablolar, diğer ilgili mevzuatla (sermaye piyasası, vergi, Türk Ticaret Kanunu v.b.;kar dağıtım, yedek akçeler, sermaye artırımı, karşılıklar v.b. açısından) uyumludur.

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

S-4) SPK'nın ve KGG'nın kararları ile, UMS/UFRSstandartlarının Türkiye'deki uygulama kapsamı (uygulandığı şirket büyüklükleri ve yapıları, konsolide/solo v.b.) uygundur (*).

- A) Kesinlikle Katılıyorum.
- B) Katılıyorum
- C) Fikrim Yok
- D) Katılmıyorum
- E) Hiç Katılmıyorum

BU BÖLÜMDEKİ SORULAR DEMOGRAFİK BİLGİLER İLE İLGİLİDİR**S-1) Eğitim düzeyiniz nedir?**

- A) Lise/Lise dengi
- B) Üniversite/Meslek Yüksek Okulu
- C) Yüksek Lisans
- D) Doktora

S-2) Kaç yıldır muhasebe/mali işler alanında çalışmaktasınız?

- A) 1-9 yıl
- B) 10-14 yıl
- C) 15-20 yıl
- D) 20-24 yıl
- E) 25 yıl ve üzeri

S-3 UMS/UFRS'ye ilişkin bilgi düzeyiniz nedir?

- A) Çok yüksek
- B) Yüksek
- C) Orta
- D) Düşük
- E) Çok düşük

S-4) Şirketiniz kaç yıldır faaliyet göstermektedir ?

- A) 1-9 yıl
- B) 10-14 yıl
- C) 15-19 yıl
- D) 20-24 yıl
- E) 25 yıl ve üzeri

DİĞER

S-1) Anket kapsamında belirtmek istediğiniz başka bir yorum veya değerlendirmeniz var ise, lütfen bu maddede belirtiniz.

Anketi doldurduğunuz için teşekkür ederim.

EK 10. ANKETE KATILAN YÖNETİCİLERİN ÇALIŞTIKLARI ŞİRKETLER

1.Acıpayam Selüloz San. ve Tic. A.Ş.	36.Çemtaş Çelik Makine San. ve Tic.A.Ş.
2. Adana Çim. San. T.A.Ş.	37. Çimentaş İzmir Çim. Fab. T.A.Ş.
3.Adel Kalemçilik Tic. ve San. A.Ş.	38.Çimsa Çim. San. ve Tic. A.Ş.
4. Afyon Çim. San. T.A.Ş.	39.Çuhadaroğlu Metal San. ve Paz. A.Ş.
5. Akçansa Çim. San. ve Tic. A.Ş.	40.Dagi Giyim San. ve Tic. A.Ş.
6.Aksa Akrilik Kimya San. A.Ş.	41. Demisaş Döküm Emaye Mamulleri San. A.Ş.
7. Alarko Carrier San. ve Tic. A.Ş.	42. Denizli Cam San. ve Tic. A.Ş.
8.Alkim Kağıt San. ve Tic. A.Ş.	43.Derimod Konf. Ayk. Deri San. ve Tic. A.Ş.
9. Alkim Alkali Kimya A.Ş.	44.Deso Deri San. ve Tic. A.Ş.
10.Altınyaz Kombinaları A.Ş.	45.Deva Holding A.Ş.
11. Anadolu Cam San.A.Ş.	46.Diriteks Diriliş Teks. San. ve Tic. A.Ş.
12. Anadolu Efes Bir. ve Malt San. A.Ş.	47.Ditaş Doğan Yedek Parça İm. ve Teknik A.Ş.
13. Anadolu Isuzu Otv. San. ve Tic. A.Ş.	48. Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Paz. A.Ş.
14. Arsan Teks. Tic. ve San. A.Ş.	49. Doğan Gazetecilik A.Ş.
15.Aslan Çim. A.Ş.	50.Doğtaş Kelebek Mob. San. ve Tic. A.Ş.
16.Avod Kurutulmuş Gıda ve Tarım Ürünleri A.Ş.	51.Duran Doğan Basım ve Amb. San. A.Ş.
17.Aygaz A.Ş.	52. Dyo Boya Fab. San. ve Tic. A.Ş.
18.Bağfaş Bandırma Gübre Fab. A.Ş.	53.Ege Gübre San. A.Ş.
19.Bantaş Amb. San. ve Tic.A.Ş.	54.Ege Profil Tic. ve San. A.Ş.
20.Baştaş Başkent Çim. San. ve Tic. A.Ş.	55.Emek Elektrik Endüstrisi A.Ş.
21. Batıçim Batı Anadolu Çim. San.A.Ş.	56. Eminiş Amb. San. ve Tic. A.Ş.
22. Batisöke Söke Çim. San.T.A.Ş.	57.Erbosan Erciyas Boru San. ve Tic. A.Ş.
23.Berkosan Yal.ve Tecrit Mad. Ür. ve Tic. A.Ş.	58.Ereğli Demir ve Çelik Fab. T.A.Ş.
24.Bilici Yatırım San. ve Tic. A.Ş.	59.Ersu Meyve ve Gıda San. A.Ş.
25.Birko Birleşik Koyun. Mens. Tic. Ve San. A.Ş.	60. Federal-Mogul İzm. Pist.ve Pim Ür. Tes. A.Ş.
26.Birlik Mensucat Tic. ve San. İşl. A.Ş.	61 Ford Otv. San. A.Ş.
27. Bolu Çim. San.A.Ş.	62.Gediz-Amb. San. ve Tic. A.Ş.
28. Borusan Mannesmann Boru San. ve Tic. A.Ş.	63.Gentaş Genel Metal San. ve Tic. A.Ş.
29.Bossa Tic. ve San. İşl. T.A.Ş.	64.Gersan Elektrik Tic. ve San. A.Ş.
30.Brisa Bridgestone Sab. Lastik San. ve Tic.A.Ş.	65.Good Year Lastikleri T.A.Ş.
31. Bursa Çim. Fab. A.Ş.	66. Göлтаş Göller Bölgesi Çim. San. ve Tic. A.Ş.
32.Coca Cola İçecek A.Ş.	67. Gübre Fab. T.A.Ş.
33.Componenta Döküm. Tic. ve San. A.Ş.	68.Hateks Hatay Teks. İşletmeleri A.Ş.
34.Çelik Halat ve Tel San. A.Ş.	69.Haznedar Refrakter San. A.Ş.
35.Çemaş Döküm San. A.Ş.	70.Hektaş Tic. T.A.Ş.

Ek 10. (Devamı)ANKETE KATILAN YÖNETİCİLERİN ÇALIŞTIKLARI ŞİRKETLER

71. Hürriyet Gazetecilik ve Mat. A.Ş.	106. Pınar Entegre Et ve Un San. A.Ş.
72. İhlas Ev Aletleri İm. San. Tic. A.Ş.	107. Pınar Su San. ve Tic. A.Ş.
73. İhlas Gazetecilik A.Ş.	108. Pınar Süt Mamülleri San.A.Ş.
74. İzmir Demir Çelik San. A.Ş.	109. Prizma Pres Mat. Yay. San. ve Tic.A.Ş.
75. İzmir Fırça San. ve Tic. A.Ş.	110. T. Prysmian Kablo Sis. A.Ş.
76. İzocam Tic. ve San. A.Ş.	111. Rodrigo Teks. San. ve Tic. A.Ş.
77. Kaplamin Amb. San. ve Tic. A.Ş.	112. Royal Halı İplik Teks. Mob. San. ve Tic.A.Ş.
78. Karakaş Atl.Kıy. Mad.Kym.Tel.San.ve Tic.A.Ş.	113. Saray Matb. Kağ. Kırt. Tic. ve San. A.Ş.
79. Karsan Otv. San. ve Tic. A.Ş.	114. Sarkuysan Elektrolitik Bakır San. ve Tic. A.Ş.
80. Karsu Teks. San. ve Tic. A.Ş.	115. Sasa Polyester San. A.Ş.
81. Kartonsan Karton San. ve Tic. A.Ş.	116. Say Rek.Yapı Dek. Prj. Ta.. San. ve Tic. A.Ş.
82. Katmerciler Araç Üstü Ekip.San. ve Tic. A.Ş.	117. Sekuro Plastik Amb. San. A.Ş.
83. Kent Gıda Maddeleri San. ve Tic. A.Ş.	118. Sodaş Sodyum San. A.Ş.
84. Kerevitaş Gıda San. ve Tic. A.Ş.	119. Söktaş Teks. San. ve Tic.A.Ş.
85. Klimasan Klima San. ve Tic. A.Ş.	120. Sanifoam Sünger San. ve Tic. A.Ş.
86. Konfrut Gıda San. ve Tic. A.Ş.	121. Tat Gıda San. A.Ş.
87. Konya Çim. San. A.Ş.	122. Taze Kuru Gıda San. ve Tic. A.Ş.
88. Kordsa Glb. End.İp.ve Krd Bzi Sn.ve Ti.c. A.Ş.	123. Temapol Polimer Plastik ve İnş. San. Tic. A.Ş.
89. Kristal Kola ve Meşrubat San. Tic. A.Ş.	124. Trakya Cam San. A.Ş.
90. Kütahya Porselen San. A.Ş.	125. T.Tuborg Bira ve Malt San. A.Ş.
91. Lüks Kadife Tic. ve San. A.Ş.	126. Tukaş Gıda San. ve Tic. A.Ş.
92. Mardin Çim. San.ve Tic. A.Ş	127. Turcas Petrol A.Ş.
93. Marshall Boya ve Vernik San.A.Ş.	128. Tümosan Motor ve Traktör San. A.Ş.
94. Merko Gıda San. ve Tic. A.Ş.	129. Tüpraş Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.
95. Mondı Tire Kutsan Kağıt ve Amb. San. A.Ş.	130. Türk Traktör ve Ziraat Mak. A.Ş.
96. Niğbaşı Niğde Beton San. ve Tic.A.Ş.	131. Ulusoy Un San. ve Tic.A.Ş.
97. Nuh Çim. San. A.Ş.	132. Uşak Seramik San. A.Ş.
98. Olmuksan Intern. Paper Amb. San. ve Tic.A.Ş.	133. Ülker Bisküvi San. A.Ş.
99. Orma Orman Mah. İntegre San. ve Tic. A.Ş.	134. Ünye Çim. San. ve Tic.A.Ş.
100. Otokar Otv. ve Savunma San. A.Ş.	135. Van-Et Gıda San. İç ve Dış Tic. A.Ş.
101. Oylum Sınai Yatırımlar A.Ş.	136. Vestel Elekt. San. ve Tic.A.Ş.
102. Özerden Plastik San. ve Tic. A.Ş.	137. Viking Kağıt ve Selüloz A.Ş.
103. Parsan makine Parçaları San. A.Ş.	138. Yataş Yatak ve Yorgan San. ve Tic. A.Ş.
104. Penguen Gıda San. A.Ş.	139. Yibitaş Yoz. İ. Br. İnş Malz. Tic. ve San. A.Ş.
105. Petkim Petrokimya Holding A.Ş.	140. Yonga Mob. San. ve Tic.A.Ş.
	141. Yünsa Yünlü San. ve Tic. A.Ş.

EK 11. TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p>
<p>Tarih: 08/02/2017</p>
<p>Tez Başlığı : Sermaye Piyasasında Finansal Raporlama Düzenlemelerinin Etkililiği: Borsa İstanbul İmalat Sanayi Sektörü Üzerine Bir Araştırma</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 164 sayfalık kısmına ilişkin, 08/02/2017 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 12 'dir.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar dâhil 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p>
<p><i>Defne Uzunhasanoğlu</i> 08/02/2017</p>
<p>Adı Soyadı: Zuhal Defne UZUNHASANOĞLU</p> <p>Öğrenci No: N08245032</p> <p>Anabilim Dalı: Maliye</p> <p>Programı: Maliye</p> <p>Statüsü: ☐ Y.Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.</p>
<p><u>DANIŞMAN ONAYI</u></p> <p>UYGUNDUR.</p> <p> Doç. Dr. Pelin VAROL İYİDOĞAN</p>

EK 11. (Devamı) TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

 <p>HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES THESIS/DISSERTATION ORIGINALITY REPORT</p>
<p>HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES TO THE DEPARTMENT OF PUBLIC FINANCE</p>
<p>Date: 08/02/2017</p>
<p>Thesis Title: Financial Reporting Regulations' Effectiveness in Capital Markets: A Research over Borsa İstanbul Production Industry,</p>
<p>According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options stated below on 08/02/2017 for the total of 164 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 12 %.</p>
<p>Filtering options applied:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Approval and Declaration sections excluded 2. Bibliography/Works Cited excluded 3. Quotes Included 4. Match size up to 5 words excluded
<p>I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.</p>
<p>I respectfully submit this for approval.</p>
<p><i>Defne Uzunhasanoğlu</i> 08/02/2017</p>
<p>Name Surname: Zuhul Defne UZUNHASANOĞLU</p> <p>Student No: N08245032</p> <p>Department: Public Finance</p> <p>Program: Public Finance</p> <p>Status: ☐ Masters ☒ Ph.D. ☐ Integrated Ph.D.</p>
<p><u>ADVISOR APPROVAL</u></p> <p>APPROVED.</p> <p><i>[Signature]</i></p> <p>Assoe. Prof. Dr. Pelin VAROL İYİDOĞAN</p>

EK 12. ETİK KURUL ONAYI

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

24 Mayıs 2016

Sayı : 35853172/ 431 - 1636

İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

Fakülteniz Maliye Bölümü Öğretim Üyelerinden **Doç. Dr. Pelin VAROL İYİDOĞAN** sorumluluğunda **Z. Defne UZUNHASANOĞLU**'nun yürüttüğü "**Sermaye Piyasasında Finansal Raporlama Düzenlemelerinin Etkililiği: Borsa İstanbul İmalat Sanayi Sektörü Üzerine Bir Araştırma**" başlıklı doktora tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonununun **17 Mayıs 2016** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı